

Carlos Castaneda :

PUT U IXTLAN

[Journey to IXTLAN]

©1972

©{ TREĆA KNJIGA sabranih djela C.C. }©

UVOD.	2
-------	---

Prvi dio

»ZAUSTAVLJANJE SVETA«

1. Potvrde iz sveta oko nas.	.11
2. Brisanje lične istorije.	.20
3. Kako se osloboditi osećanja vlastite važnosti	29
4. Smrt je savetodavac.....	37
5. Preuzimanje odgovornosti.....	47
6. Kako postati lovac.....	58
7. Kako biti nepristupačan	.70
8. Narušavanje rutine života.	.82
9. Poslednji okršaj na zemlji.	.92
10. Prihvatanje moći	.105
11. U duhu ratnika.	.125
12. Bitka za moć.	.145
13. Ratnikovo poslednje uporište.	.167
14. Hod moći.	.189
15. Ne-delanje.	.224
16. Prsten moći.	.248
17. Protivnik vredan pažnje.	.266

Drugi deo

PUT U IŠTLAN

18. Čarobnjakov prsten moći.	.287
19. Zaustavljanje postojeće stvarnosti.	.307
20. Put u Ištlan.	.321

UVOD

U subotu, 22. maja 1971, otišao sam do Sonore u Meksiku, da se vidim sa don Huanom Matusom, indijanskim čarobnjakom iz plemena Jaki, sa kojim sam se družio od 1961. godine. Mislio sam da se moja poseta tog dana neće niukoliko razlikovati od mnogih ranijih, koje sam načinio u toku 10 godina dok sam bio njegov šegrt. Događaji koji su se odigrali tog i sledećih dana su, međutim, bili značajni za mene. Tom prilikom moje šegrtovanje se završilo. To nije bilo samovoljno povlačenje s moje strane nego jedno bona fide okončanje.

Već sam izložio kako sam šegrtovao u 2 prethodna dela: *Učenje don Huana* i *Odvojena stvarnost*.

Moja osnovna pretpostavka u obe knjige bila je da su u učenju, da čovek postane čarobnjak, prelomni trenuci stanja nesvakodnevne stvarnosti izazvana unošenjem psihotropnih biljaka.

S tim u vezi, don Huan je bio stručnjak za upotrebu 3 takve biljke: *Datura inoxia*, obično poznate kao đavolja trava, *Lophophora williamsii*, poznate kao pejotl, i jedne halucinogene gljive iz roda *Psilocybe*.

Moje opažanje sveta, zahvaljujući dejstvu ovih psihotropnih biljaka bilo je toliko čudno i upečatljivo da sam morao da pretpostavim da su takva stanja jedini put do opštenja, i učenja o onome čemu je don Huan pokušavao da me nauči.

Ta pretpostavka bila je pogrešna.

Da bi se izbegao bilo kakav nesporazum u vezi s mojim radom sa don Huanom, želeo bih na ovom mestu da razjasnim sledeće.

Dosad nisam uopšte pokušavao da dovedem u vezu don Huana sa nekom kulturnom sredinom. To što on smatra da je Indijanac iz plemena Jaki, ne znači da njegovo znanje čarobnjaštva imaju ili upražnjavaju svi Jaki Indijanci.

Običavao sam da nazivam taj sistem čarobnjaštvom, a i da don Huana nazivam čarobnjakom, zato što su to reči koje je on sam upotrebljavao.

Kako sam bio u mogućnosti da zapišem većinu onoga što smo govorili na početku moga šegrtovanja, i sve ono što je rečeno u kasnijim fazama, skupio sam obimne beleške na terenu. Da bi te beleške mogle da se čitaju, a da se ipak očuva dramsko jedinstvo učenja don Huana, morao sam da ih doteram, ali ono što sam izostavio nije od značaja za pitanja koja želim da pokrenem.

Što se tiče moga rada sa don Huanom, ograničio sam sve svoje napore isključivo na to da ga vidim kao čarobnjaka i da steknem *članstvo* među pripadnicima njegovog znanja.

Da bih izložio svoje postavke, moram prvo da objasnim osnovnu premisu čarobnjaštva, onako kako mi je to izložio don Huan. On je rekao da za čarobnjaka svet svakodnevnog života nije stvaran, niti je tu napolju, kao što mi verujemo da jeste. Za čarobnjaka stvarnost, ili svet koji svi znamo, jeste samo opis.

Da bi pokazao valjanost ove premise, don Huan je usredsredio svoje najveće napore da me dovede do toga da budem iskreno ubeđen da je ono što sam smatrao za okolni svet samo opis tog sveta koji su u mene utv-ljivali od trenutka kad sam se rodio.

Istakao je da je svako ko dolazi u dodir sa detetom nastavnik koji mu neprestano opisuje svet, sve do trenutka kada je dete kadro da opazi svet onako kako se on opisuje. Po don Huanu, mi se ne sećamo tog značajnog trenutka, prosto zato što niko od nas nije mogao

da ima neki orijentir da bi ga uporedio sa bilo čim drugim. Međutim, od tog trenutka pa nadalje, dete je *član* tako opisanog sveta. Ono zna opis sveta i njegovo *članstvo* postaje punopravno, mislim, kada je kadro da sve valjano tumači čulima koja, saobražavajući se sa tim opisom, dokazuju njegovu valjanost.

Po don Huanu, znači, stvarnost našeg svakodnevnog života sastoji se od beskrajnog toka čulnih interpretacija koje smo mi, jedinke koje dele određeno *članstvo*, naučili da stvaramo zajednički.

Ideja o tome da čulne interpretacije koje sačinjavaju svet imaju tok, slaže se sa činjenicom da one teku bez prekida i da su retko podložne sumnji. U stvari, stvarnost sveta koji znamo tako se prihvata bez dokazivanja, da bi osnovna premisa čarobnjaštva, da je naša stvarnost samo jedan od mnogih opisa, jedva mogla da se primi kao nešto ozbiljno.

Srećom, u slučaju mog šegrtovanja, don Huana se uopšte nije ticalo da li ja mogu da shvatim njegovu postavku ozbiljno, nego je prešao na to da razjašnjava svoje stavove, uprkos mome protivljenju, neverici i nesposobnosti da razumem šta kaže. Tako, kao nastavnik čarobnjaštva, don Huan je pokušao da mi opiše svet od prvog trenutka našeg razgovora. Moje teškoće da shvatim njegove ideje i metode proisticale su iz činjenice da su mi jedinice njegovog opisa bile tuđe i nespojive sa mojim vlastitim.

Tvrdio je da me uči kako da »vidim«, a ne samo da »gledam«, i da je »zaustavljanje sveta« prvi korak da bih ga »video«.

Godinama sam smatrao tu ideju o »zaustavljanju sveta« za tajanstvenu metaforu koja u stvari ne znači ništa. Tek u toku jednog slobodnog razgovora, pred kraj mog šegrtovanja, najzad sam potpuno shvatio njen obim i važnost: to je bila jedna od glavnih postavki don Huanovog znanja.

Don Huan i ja smo vodili razne razgovore spokojno i nevezano. Ispričao sam mu o jednom svom prijatelju i o tome kako je u nedoumici šta da radi sa svojim devetogodišnjim sinom. Dete, koje je u toku prethodne četiri godine živelo kod majke, sada je bilo sa mojim prija-

teljem, i pitanje se sastojalo u tome šta da se radi s njim. Po mišljenju moga prijatelja, dete se nije uklapalo u školu, nije bilo usredsređeno i ništa ga nije interesovalo. Bilo je sklono da se duri, pravi ispade i beži od kuće.

»Tvoj prijatelj odista ima problema«, reče don Huan, smejući se.

Želeo sam da mu do kraja ispričam sve »užasne« stvari koje je dečak počinio, ali me on prekide.

»Nema potrebe da mi više pričaš o tom jadnom dečaku«, reče. »Nema potrebe da ni ti ni ja bilo kako razmatramo njegove postupke u našim mislima.«

Ponašanje mu je bilo odsečno, a glas čvrst, ali onda se osmehnu.

»Šta bi mogao da uradi taj moj prijatelj?« upitah.

»Najgore što bi mogao da uradi jeste da natera to dete da se složi s njim«, reče don Huan.

»Šta hoćeš da kažeš?«

»Hoću da kažem da otac to dete kad se ono ne ponaša onako kako on želi ne treba niti da tuče niti da plaši.«

»Kako može bilo čemu da ga nauči, ako nije čvrst prema njemu?«

»Tvoj prijatelj treba da dozvoli da neko drugi istuče dete.«

»On ne može da podnese da iko pipne njegovog dečaka«, rekoh iznenađen njegovim predlogom.

Izgledalo je da don Huan uživa u mojoj reakciji. Kikotao se.

»Tvoj prijatelj nije ratnik«, reče. »Kad bi bio, znao bi da je najgore nabusito se suočiti sa ljudima.«

»Šta ratnik radi, don Huane?«

»Ratnik prilazi strateški.«

»Još ne razumem šta hoćeš da kažeš.«

»Hoću da kažem da kad bi tvoj prijatelj bio ratnik, on bi pomogao svom detetu da *zaustavi svet*.«

»Kako može moj prijatelj to da uradi?«

»Bila bi mu potrebna unutrašnja moć. Bilo bi potrebno da bude čarobnjak.«

»Ali on to nije.«

»U tom slučaju, mora upotrebiti obična sredstva da bi pomogao svom sinu da promeni svoju predstavu o svetu. To nije *zaustavljanje sveta*, ali će ipak delovati.«

Zamolio sam ga da objasni to što je rekao.

»Kad bih ja bio tvoj prijatelj«, reče don Huan, »počeo bih time što bih unajmio nekoga da ispraši malog. Otišao bih do gradske četvrti gde žive propalice i unajmio čoveka koji najgore izgleda.«

»Da zaplaši dečkića?«

»Ne samo da zaplaši malog, budalo. Taj mali se mora *zaustaviti*, a to se ne postiže ako ga otac istuče.«

»Ako čovek želi da *zaustavi* svoju sabraću, mora uvek da bude van kruga koji ih pritiska. Na taj način čovek može uvek da usmerava pritisak.«

Ideja je bila protivna razumu, ali nekako mi se dopala.

Don Huan se odmarao naslonjen bradom na levi dlan. Levu ruku koja mu je bila uz grudi naslonio je na drveni sanduk koji je služio kao stočić. Oči su mu bile zatvorene, ali su mu se očne jabučice pokretale. Osećao sam da me gleda kroz zatvorene očne kapke. Ta misao me preplaši.

»Reci mi još nešto o tome šta moj prijatelj treba da uradi sa svojim malim«, rekoh.

»Kaži mu da ode do četvrti gde žive propalice i da vrlo pažljivo odabere čoveka ružnog izgleda«, nastavio je. »Reci mu da nađe nekog mladog. Nekog u kome još i sad ima snage.«

Don Huan je onda tačno i podrobno izložio čudnu strategiju. Trebalo je da uputim svoga prijatelja da udesi da ga taj čovek prati ili čeka na mestu pored kojega će proći sa svojim sinom. Taj čovek, u odgovor na prethodno dogovoreni znak koji bi se dao posle nekog lošeg detetovog ponašanja, iskočio bi odande gde se skriva, podigao dete i prebio ga na mrtvo ime.

»Kad ga taj čovek preplaši, tvoj prijatelj mora da pomogne malom da povрати samopouzdanje kako god zna. Ako se bude držao ovog postupka 3 ili 4 puta, uveravam te da će to dete da izmeni stav prema svemu. Imaće drugu sliku sveta.«

»Šta ako ga strah ozledi?«

»Strah nikad nikog ne ozleđuje. Ono što ozleđi duh jeste kad je čoveku neko večito na vratu, kada ga tuče i kinji, govori mu šta da radi a šta da ne radi.

»Kada dečak bude obuzdaniji, moraš reći svom prijatelju da uradi i ono poslednje za njega. Mora da nađe način da dospe do nekog mrtvog deteta, možda u bolnici ili u ordinaciji nekog lekara. Mora da odvede svog sina tamo i pokaže mu mrtvo dete. Mora da ga pusti da pipne leš jedanput levom šakom, na bilo kom mestu osim stomaka. Kad dečak to učini, on će se preporoditi. Svet mu nikad više neće biti isti.«

Shvatio sam tada da je tokom godina našeg druženja don Huan pribegavao u odnosu na mene, mada u drugom obimu, istoj taktici što je predlagao da je moj prijatelj upotrebi prema svom sinu. Upitah ga o tome. Reče da je sve vreme pokušavao da me nauči kako da »zaustavim svet«.

»Još nisi to postigao«, reče sa osmehom. »Izgleda da ništa ne deluje, zato što si veoma tvrdoglav. Kad bi bio manje tvrdoglav, međutim, dosad bi verovatno *zaustavio svet* sa bilo kojim od postupaka kojemu sam te naučio.«

»Sa kojim postupcima, don Huane?«

»Sve što sam ti rekao da činiš bio je postupak za *zaustavljanje sveta*.«

Nekoliko meseci posle ovog razgovora, don Huan je postigao ono što je naumio, naime da me nauči da »zaustavim svet«.

Taj veliki događaj u mom životu prisilio me da podrobno preispitam svoj rad od 10 godina. Postalo mi je očevidno da je moja prvobitna pretpostavka o ulozi psihotropnih biljaka bila pogrešna. One nisu bile bitna odlika čarobnjakovog opisa sveta, nego su bile samo pomagalo da se cementiraju, da tako kažem, delovi opisa koji nisam bio kadar da inače opazim. To što sam uporno nastojao da se držim svoje standardne verzije stvarnosti učinilo me gotovo gluvim i slepim za don Huanove ciljeve. Stoga, jednostavno rečeno, upravo je nedostajanje osetljivosti kod mene govorilo u prilog upotrebe psihotropnih biljaka.

Kada sam pregledao sve svoje pribeležke sa terena postalo mi je jasno da mi je don Huan glavninu tog novog opisa dao na samom početku našeg druženja, i to u onome što je nazivao »postupci za zaustavljanje sveta«. Te delove mojih terenskih beležaka odbacio sam u svojim ranijim delima zato što se nisu odnosili na upotrebu psihotropnih biljaka. Sada sam im ponovo dao mesto koje im po pravilu pripada u ukupnom opusu don Huanovog učenja i oni obuhvataju prvih 17 poglavlja ovog dela. Zadnje 3 glave su terenske pribeležke koje obuhvataju događaje koji su dobili svoj vrhunac u mom »zaustavljanju sveta«.

Kada rezimiram stvari, mogu da kažem da je, kada sam počeo šegrtovanje, postojala jedna druga stvarnost, to jest, postojao je čarobnjački opis sveta, koji nisam znao.

Don Huan, budući da je čarobnjak i učitelj, naučio me tom opisu. Desetogodišnje šegrtovanje koje sam izdržao sastojalo se, u tome da se ta nepoznata stvarnost uspostavi otkrivanjem njenog opisa, dodajući sve složenije delove koliko sam više odmicao.

Okončanje šegrtovanja je značilo da sam ubedljivo i autentično naučio jedan novi opis sveta i tako postao kadar da izazovem jedno novo opažanje sveta, koje se slagalo sa svojim novim opisom. Drugim rečima, stekao sam *članstvo u zajednici znanja* don Huana.

Don Huan je rekao da čovek, da bi došao do toga da »vidi«, prvo mora da »zaustavi svet«. »Zaustavljanje sveta« bilo je zaista prikladno predstavljanje izvesnih stanja svesti u kojima se menja stvarnost svakodnevnog života zato što je tok tumačenja, koji obično teče bez prekida, bio zaustavljen nizom okolnosti koje su tuđe tom toku. U mom slučaju, taj niz okolnosti, tuđ mom normalnom toku tumačenja, bio je čarobnjački opis sveta. Don Huanov preduslov za »zaustavljanje sveta« bio je da čovek mora da bude ubeđen u to. Drugim rečima, čovek mora da nauči novi opis u totalnom smislu, sa ciljem da ga suprotstavi starom, i na taj način razbije dogmatsku sigurnost, koja nam je svima zajednička, naime da je valjanost naših opažanja, ili naša stvarnost sveta, nešto neosporno.

Posle »zaustavljanja sveta«, sledeći korak bio je »viđenje«. Pod tim je don Huan razumevao ono što bih voleo da kategorišem kao »reagovanje na opazajne podstice jednog sveta van onog opisa što smo naučili da ga nazivamo stvarnost«.

Ono što želim da istaknem jeste da svi ovi koraci jedino mogu da se shvate s obzirom na opis na koji se odnose. I pošto je to opis koji je don Huan pokušavao da mi da od samog početka, moram onda dozvoliti da njegovo učenje bude jedina ulazna vrata u njega. I tako, ostavimo neka don Huanove reči same govore.

1972.

K. K.

PRVI DIO
»ZAUSTAVLJANJE SVETA«

1 POTVRDE IZ SVETA OKO NAS

»Čuo sam da znate mnogo o biljkama, gospodine«, rekoh starom Indijancu ispred sebe.

Jedan moj prijatelj nas je upravo doveo u vezu i izišao iz sobe, pa smo se predstavili jedan drugom. Starac mi reče da se zove Huan Matus.

»Da li vam je vaš prijatelj to rekao?« upita nemarno.

»Da.«

»Ja berem biljke, ili, bolje rečeno, one mi dozvoljavaju da ih berem«, reče tiho.

Bili smo u čekaonici autobuske stanice u Arizoni. Upitao sam ga vrlo učtivo na španskom da li bi mi dozvolio da mu postavim nekoliko pitanja. Rekao sam: »Da li bi mi gospodin (caballero) dozvolio da postavim nekoliko pitanja?«

Reč »caballero«, koja potiče od reči »caballo«, konj, na početku je značila konjanik ili plemić na konju.

Pogledao me radoznalo.

»Ja sam konjanik bez konja«, reče, široko se osmehnuvši, a zatim dodade: »Rekao sam vam da se zovem Huan Matus.«

Dopao mi se njegov osmeh. Pomislio sam da je on očividno čovek koji ume da ceni neposrednost i rešio sam da mu se smelo obratim jednom molbom.

Rekao sam mu da me zanima skupljanje i proučavanje lekovitih biljaka. Rekao sam da me posebno za-

nima upotreba halucinogenog kaktusa, pejotla, o kome sam učio opširno na fakultetu, u Los Angelesu.

Mislio sam da sam izložio stvar vrlo ozbiljno. Bio sam veoma uzdržan i sam sebi zvučao savršeno verodostojno.

Starac odmahnu polako glavom, i ja, ohrabren njegovim ćutanjem, dodadoh da će bez sumnje biti korisno da se sastanemo i razgovaramo o pejotlu.

Upravo u tom trenutku je podigao glavu i pogledao me pravo u oči. Bio je to strahovit pogled. A ipak nije nikako bio preteći niti strašan. Bio je to pogled koji me skrozirao. Odjednom mi se jezik vezao i nisam mogao da nastavim sa hvalospevima o sebi. To je bio kraj našeg sastanka. A ipak, kada je odlazio, dao mi je nade. Rekao je da bih možda mogao da ga posetim u njegovoj kući jednog dana.

Teško bi bilo proceniti dejstvo don Huanovog pogleda da ukoliko se ne bi nekako primenio moj inventar iskustva na jedinstvenost tog događaja. Kada sam počeo da studiram antropologiju i tako sreo don Huana, već sam bio stručnjak za »snalaženje na terenu«. Napustio sam roditeljski dom dosta godina pre toga i po mojoj proceni to je značilo da sam sposoban da se brinem o sebi. Kad god sam naišao na prepreke u životu, obično sam mogao da umiljavanjem obrlatim ljude ili napravim ustupke, da se raspravljam, naljutim, ili, ako ništa ne bi polazilo od ruke, ja bih cvileo ili se žalio. Drugim rečima, postojalo je uvek nešto što sam znao da mogu da uradim u datim okolnostima, i nikad u životu nije ni jedno ljudsko biće zaustavilo moj polet tako brzo i tako definitivno kao što je to učinio don Huan to popodne. Ali nije stvar samo u tome što sam ućutao. Bilo je i ranije situacija kad nisam bio kadar da kažem ni reči svom protivniku zbog nekog unutrašnjeg poštovanja koje sam osećao prema njemu, ali ipak bi se gnev ili osujećenost pojavljivali u mojim mislima. Od don Huanovog pogleda, međutim, utrnuo sam do te mere da nisam mogao ni da mislim sređeno.

Svojski me zagolicao taj čudesni pogled i odlučio sam da potražim tog čoveka.

Posle tog prvog susreta, pripremao sam se 6 meseci, proučavajući upotrebu pejotla među američkim Indijancima, a naročito kult pejotla Indijanaca iz Ravnica. Upoznao sam svako napisano delo o pejotlu do kojega se moglo doći, i kada sam osetio da sam spreman, vratio sam se u Arizonu.

Subota, 17. decembar, 1960.

Našao sam njegovu kuću pošto sam se dugo i mučno raspitivao među Indijancima meštanima. Bilo je rano popodne kad sam stigao i parkirao ispred kuće. Video sam ga kako sedi na drvenom sanduku za mleko. Izgledalo je da me prepoznao i pozdravio me kada sam izašao iz kola.

Razmenjivali smo društvene konvencionalnosti izvesno vreme a onda sam mu, prosto rečeno, priznao da sam veoma okolišio prema njemu kada smo se prvi put sreli. Hvalisao sam se da znam mnogo o pejotlu, kad u stvari nisam znao ništa o tome. Zurio je u mene. Oči su mu bile vrlo ljubazne.

Rekao sam mu da sam čitao 6 meseci da bih se pripremio za naš sastanak i da ovoga puta stvarno znam mnogo više.

Nasmejavao se. Očevidno, bilo je nečega u mom izlaganju što mu je bilo smešno. Smejavao mi se i osetih se pomalo zbunjenim i uvređenim.

Činilo se da je primetio moju nelagodnost, pa je počeo da me uverava da, mada su mi namere bile dobre, stvarno nije bilo načina da se pripremim za naš sastanak.

Dvoumio sam se da li bi bilo umesno da pitam ima li ta izjava neko skriveno značenje, ali nisam ga upitao. A ipak, izgledalo je da je prijemčiv prema onome što osećam, pa je nastavio da objašnjava šta je mislio. Rekao je da ga moji pokušaji podsećaju na priču o nekim ljudima koje je nekada izvesni kralj progonio i ubijao. Rekao je da u priči progonjeni ljudi nisu mogli da se razlikuju od svojih progonitelja, osim što su uporno izgovarali određene reči na poseban način, svojstven sa-

mo njima. Ta mana, dabome, bilo je ono što ih je odao. Kralj je postavio prepreke po drumovima, na kritičnim mestima gde je ovlašćeno lice zahtevalo od svakog čoveka koji je prolazio da izgovori ključnu reč. Oni koji su umeli da je izgovore onako kako je to kralj činio, bili su pošteđeni, ali oni koji nisu umeli, bili su odmah pogubljeni. Poenta priče bila je da je jednog dana jedan mladić odlučio da se pripremi za prolazak kroz kontrolno mesto tako što će naučiti da izgovara tu probnu reč baš onako kako se to kralju dopadalo.

Don Huan reče, široko se osmehnuvši, da je u stvari mladiću bilo potrebno »šest meseci« da ovlada takvim izgovorom. A onda je došao dan velike probe. Mladić je vrlo samopouzvano došao do prepreke na drumu i čekao da ovlašćeno lice zatraži da on izgovori tu reč.

U tom trenutku, don Huan veoma dramatično prešao sa pričanjem i pogleda me. Njegova pauza je bila vrlo smišljena i činila mi se pomalo banalnom, ali ja sam pristao na nju. Čuo sam tu priču pre toga. Odnosila se na Jevreje u Nemačkoj i na to da se moglo odrediti ko je Jevrejin po tome kako izgovara izvesne reči. Znao sam i poentu: mladića će uhvatiti zato što je činovnik zaboravio ključnu reč i zatražio da on izgovori drugu reč koja je bila veoma slična, ali koju mladić nije naučio da izgovara tačno.

Izgledalo je da don Huan čeka da upitam šta se dogodilo, pa sam to i učinio.

»Šta mu se dogodilo?« upitah pokušavajući da se napravim naivan i zainteresovan pričom.

»Mladić, koji je bio zaista prepreden«, reče, »shvatio je da je činovnik zaboravio ključnu reč, i pre nego što je taj čovek mogao da kaže bilo šta, priznao je da se pripremao šest meseci.«

Zastao je po drugi put i pogledao me dok su mu oči vragolasto svetlucale. Ovoga puta me prešao. Mladićevo priznanje bilo je nov elemenat i više nisam znao kako će se priča završiti.

»Pa, šta se dogodilo tada?« upitah, stvarno zainteresovan.

»Mladića su odmah ubili, dabome«, reče i grohotom se nasmeja.

Neobično mi se dopalo kako je zagolicao moje interesovanje, a iznad svega mi se dopalo kako je povezao tu priču sa mojim slučajem. U stvari, izgledalo je da ju je izmislio, da bi odgovarala mom slučaju. Napravio je šalu na moj račun veoma artistički i suptilno. Obojica smo se smejali.

Posle sam mu rekao da sam — bez obzira koliko izgledam glup — stvarno zainteresovan da naučim nešto o biljkama.

»Volim da mnogo pešaćim«, reče.

Pomislio sam da namerno menja temu razgovora kako bi izbegao da mi da odgovor. Nisam želeo da ga ljutim svojim navaljivanjem.

Upita me da li želim da idem s njim na kratko pešačenje po pustinji. Spremno sam mu odgovorio da bih drage volje pošao da pešaćim sa njim po pustinji.

»Ovo nije šala«, reče tonom opomene.

Rekao sam mu da vrlo ozbiljno želim da radim s njim. Rekao sam da mi je potrebno obaveštenje, bilo kakvo obaveštenje, o upotrebi lekovitih trava, i da sam voljan da mu platim za njegovo vreme i trud.

»Vi ćete raditi za mene«, rekao sam. »A ja ću vam plaćati nadnicu.«

»Koliko ćete mi plaćati?« upitao je.

Otkrio sam prizvuk pohlepe u njegovom glasu.

»Koliko god mislite da treba«, rekoh.

»Platite mi za moje vreme ... svojim vremenom«, reče.

Pomislih da je veoma čudan čovek. Rekoh mu da ne razumem šta hoće da kaže. Odgovorio je da nema ništa da se kaže o biljkama, te bi mu bilo nezamislivo da mi tek tako uzima novac.

Pogledao me prodorno.

»Šta to radite u džepu?« upita, mršteći se »Da li se igrate sa k ...?«

Mislio je na moje pokrete dok sam hvatao beleške na minijaturnom notesu u ogromnom džepu moje vestovke.

Kad sam mu rekao šta radim, nasmejao se od srca.

Rekao sam da ne želim da ga uznemiravam time što bih pisao pred njim.

»Ako želite da pišete, pišite«, reče. »Ne uznemiravate me.«

Pešačili smo po okolnoj pustinji sve dok se gotovo nije smrklo. Nije mi pokazao nikakve biljke niti je uopšte govorio o njima. Zastali smo malko, da se odmorimo uz neko veliko žbunje.

»Biljke su vrlo čudna stvorenja«, reče ne gledajući me. »Žive su i osećaju.«

Upravo u trenutku kada je to kazao, jak nalet vetra zatrese pustinjski šiprag oko nas. Žbunje zašume.

»Čujete li to?« upita me, prinoseći desnu šaku uhu kao da želi bolje da čuje. »Lišće i vetar se slažu sa mnom.«

Nasmejao sam se. Prijatelj koji nas je doveo u vezu već mi je rekao da budem oprezan, zato što je starac veoma nastran. Pomislih da je to »slaganje sa lišćem« jedna od njegovih nastranosti.

Još smo malo pešačili, ali još ni tad mi nije pokazao nijednu biljku, niti ih je brao. Jednostavno se kretao lakim pokretom kroz žbunje i nežno ga dodirivao. Onda se zaustavio, seo na stenu i rekao mi da se odmorim i pogledam unaokolo.

Ja sam navaljivao da razgovaramo. Ponovo sam mu stavio do znanja da žarko želim da učim o biljkama, naročito o pejotlu. Molio sam ga da bude moj informator, u zamenu za neku vrstu novčane nagrade.

»Ne morate da mi plaćate«, reče. »Možete da me pitate što god želite. Reći ću vam ono što znam, a onda ću vam reći šta da se uradi s tim.«

Upitao me da li se slažem s tim dogovorom. Bio sam oduševljen. Onda je dodao tajanstveno: »Možda nema ništa da se nauči o biljkama, zato što nema šta da se kaže o njima.«

Nisam razumeo to što je rekao niti šta je time hteo da kaže.

»Šta ste rekli?« upitah.

Ponovio je iskaz 3 puta, a onda se ceo kraj zatrese od urlika vojnog mlažnjaka koji prolete nisko.

»Gle, svet se upravo složio sa mnom«, reče, prino-
seći levu šaku uhu.

Bio mi je veoma smešan. Smeh mu je bio zarazan.

»Da li ste iz Arizone, don Huane?« upitah, u naporu
da se razgovor vrti oko toga da on bude moj infor-
mator.

Pogleda me i klimnu glavom. Oči su mu izgledale
umorno. Mogao sam da vidim belinu ispod njegovih
ženica.

»Da li ste se rodili u ovom kraju?«

Ponovo je klimnuo glavom, a da mi nije odgovorio.
To mi se učinilo da je potvrdni gest, ali je izgledalo
i kao nervozno klimanje glavom osobe koja misli.

»A odakle ste vi« upita.

»Ja sam iz Južne Amerike«, rekoh.

»To je veliko mesto. Da li ste iz cele Južne Ame-
rike?«

Pogled mu je opet bio prodoran dok me gledao.

Počeo sam da objašnjavam okolnosti svog rođenja,
ali me on prekinu.

»Slični smo u tom pogledu«, reče. »Ja živim sada
ovde, ali sam stvarno Jaki Indijanac, iz Sonore.«

»Je l'tako! Ja sam iz ...«

Nije mi dozvolio da završim.

»Znam, znam«, reče. »Vi ste ono što ste, iz mesta
odakle ste, kao što sam ja Jaki iz Sonore.«

Oči su mu se jako sijale, a smeh mu je bio čudno
uznemirujući. Osećao sam se kao da me uhvatio u laži.
Obuze me neko čudno osećanje krivice. Osećao sam da
on zna nešto što ja ne znam ili što ne želim da kažem.

Moja čudna zbunjenost je rasla. Mora da je to pri-
metio, jer je ustao i upitao me da li želim da idemo da
jedemo u restoranu, u varoši.

Dok smo se vraćali peške do njegove kuće, a zatim
vozili u varoš, ja sam se bolje osećao, ali se nisam sa-
svim bio opustio. Osećao sam nekako da mi nešto pretilo,
mada nisam mogao da tačno odredim razlog.

Želeo sam da mu kupim piva u restoranu. Rekao je
da nikad ne pije, čak ni pivo. Nasmejah se u sebi. Nisam
mu verovao. Prijatelj koji nas je doveo u vezu rekao mi

je da je »starac najčešće nakresan do besvesti«. Stvarno mi nije bilo važno da li me laže o tome da ne pije. Dopadao mi se. Delovao je nekako vrlo umirujuće.

Mora da mi se na licu pojavio izraz sumnje, jer je onda nastavio da objašnjava da je nekada, u mladosti, pio, ali da je jednog dana jednostavno prestao.

»Ljudi jedva da shvataju da mogu da izbace bilo šta iz svog života, bilo kada, jednostavno ovako.« Udarilo je srednjim prstom o dlan.

»Da li mislite da čovek može da prestane da puši, ili to nije tako lako?« upitah.

»Svakako!« reče vrlo ubeđeno. »Pušenje i pijenje nisu problem. Uopšte nisu problem, ako želimo da prestanemo s tim.«

Upravo u tom trenutku, voda koja se grejala u perkolatoru za kafu bučno je zaklokotala.

»Slušajte!« uzviknu don Huan, dok su mu oči sijale. »Voda koja ključa slaže se sa mnom.«

Onda dodade, posle kratkog ćutanja: »Sve oko čoveka može da se slaže s njim.«

U tom presudnom trenutku, perkolator za kafu zagrgota zaista skaredno.

Pogledao ga je i tiho rekao: »Hvala vam«, a onda klimnuo glavom, i gromoglasno se nasmejao.

Iznenadio sam se i trgao. Smejao se malo i previše glasno, ali sve me to stvarno zabavljalo.

Tada se završio moj prvi pravi sastanak sa mojim »informatorem«. Oprostili smo se na vratima restorana. Rekao sam mu da moram da posetim neke prijatelje i da bih voleo da ga vidim ponovo na kraju sledeće sedmice.

»Kad ćete biti kod kuće?« upitah.

Posmatrao me ispitivački.

»Kad god dođete«, odgovorio je.

»Ne znam tačno kad ću moći da dođem.«

»Samo dođite kad budete mogli, i ne brinite.«

»Šta, ako ne budete kod kuće?«

»Biću tamo«, reče, osmehnuvši se, i ode.

Potrčao sam za njim i upitao ga da li ima šta protiv da donesem foto-aparat sa sobom da bih fotografisao njega i njegovu kuću.

»To ne dolazi u obzir«, reče mršteći se.

»A magnetofon? Da li može to?«

»Na žalost, nema mogućnosti ni za to.«

Naljutio sam se i počeo da se nerviram. Rekao sam da ne vidim nikakvog logičnog razloga što to odbija.

Don Huan odmahnu glavom.

»Ostavite se toga«, reče odlučno. »I ako još i sad želite da me posetite, nemojte mi to više nikada pominjati.«

Uložio sam i zadnju slabu molbu. Rekao sam da su mi fotografije i magnetofonski snimci neophodni za moj rad. On reče da postoji samo jedna stvar koja je neophodna u bilo čemu što radimo, i da je to »duh«.

»Čovek ne može da se liši duha«, reče. »A vi ga nemate. Brinite se zbog toga, a ne zbog fotografija.«

»Šta vi...?«

Prekinuo me pokretom ruke i koraknuo unazad nekoliko koraka.

»Svakako dođite ponovo«, reče tiho i mahnu u znak pozdrava.

2 BRISANJE LIČNE ISTORIJE

Četvrtak, 22. decembar, 1960.

Don Huan je sedeo na podu, pored vrata svoje kuće, oslonjen leđima o zid. Prevrnuo je drveni sanduk za mleko i zamolio me da i ja sednem i osećam se kao kod svoje kuće. Ponudio sam mu cigarete. Doneo sam deset kutija sa sobom. Rekao je da ne puši, ali poklon je primio. Razgovarali smo o tome kako su hladne pustinjske noći i o drugim običnim stvarima.

Upitah ga da li ometam njegov normalni dnevni red. Pogledao me nekako namršteno i rekao da nema nikakvog dnevnog reda, i da mogu da ostanem kod njega celo popodne, ako želim.

Pripremio sam neke karte genealogije i rodbinskih veza koje sam želeo da popunim uz njegovu pomoć. Iz etnografske literature sastavio sam i dug spisak kulturnih odlika za koje se tvrdilo da su svojstvene Indijancima toga kraja. Želeo sam da prođem kroz taj spisak s njim i obeležim sve stvari koje su mu bile poznate.

Počeo sam sa kartama rodbinskih odnosa.

»Kako ste zvali oca?« upitah.

»Zvao sam ga Tata«, reče vrlo ozbiljna izraza lica.

Osetih da se malčice ljutim, ali nastavih, pretpostavljajući da me nije razumeo.

Pokazao sam mu kartu i objasnio da je jedan prostor za oca a drugi za majku. Za primer sam mu dao

različite reči koje se upotrebljavaju na engleskom i španskom za oca i majku.

Pomislih da je možda trebalo da počnem sa majkom.

»Kako ste zvali majku?« upitah.

»Zvao sam je Mama«, odgovori naivno.

»Mislim, koje druge reči ste upotrebljavali kad ste zvali oca i majku? Kako ste ih zvali« rekoh, pokušavajući da budem strpljiv i učitiv.

Počeša se po glavi i pogleda me glupo.

»Bogamu!« reče. »Tu ste me uhvatili. Da razmislim.«

Posle trenutnog oklevanja izgledalo je da se priseća nečega pa sam se pripremio da pišem.

»Pa«, reče, kao da ozbiljno razmišlja, »kako sam ih još zvao? Zvao sam ih: Hej, Tata! Hej, Mama!«

Nasmejao sam se i preko volje. Izraz lica mu je bio zaista komičan i u tom trenutku nisam znao da li imam pred sobom nerazumnog starca koji me zavirlava ili stvarno blesavog čoveka. Upotrebivši sve strpljenje koje sam imao, objasnio sam mu da su ovo veoma ozbiljna pitanja i da je veoma važno za moj rad da se popune ti formulari. Pokušao sam da mu objasnim šta su genealogija i lična istorija.

»Kako su vam se zvali otac i majka?« upitah.

Pogledao me bistrim ljubaznim očima.

»Nemojte traćiti vreme s tim budalaštinama«, reče tiho ali neočekivano odlučno.

Nisam znao šta da kažem. Bilo je kao da je neko drugi izgovorio te reči. Trenutak pre toga, on je bio nespretni glupi Indijanac koji se češe po glavi, a onda je začas izmenio uloge: ja sam bio glup, a on je zurio u mene nekim neopisivim pogledom koji nije bio ni pogled nadmenosti, ni prkosa, ni mržnje, ni prezira. Pogled mu je bio ljubazan, bistar i prodoran.

»Nemam nikakvu ličnu istoriju«, reče posle duge pauze. »Jednog dana sam otkrio da mi lična istorija nije više potrebna, pa sam je ostavio kao što sam i piće.«

Nije mi bilo sasvim jasno šta hoće time da kaže. Odjednom se osetih nelagodno, kao da mi nešto preti. Podsetio sam ga da me uveravao da je u redu što mu postavljam pitanja. Ponovio je da uopšte nema ništa protiv toga.

»Nemam više ličnu istoriju«, reče i pogleda me ispitivački. »Ostavio sam je jednog dana kada sam osetio da mi više nije potrebna.«

Gledao sam ga nepomično.

Buljio sam u njega, pokušavajući da otkrijem skriveno značenje njegovih reči.

»Kako čovek može da ostavi svoju ličnu istoriju?« upitah kao da želim da se raspravljam.

»Čovek prvo mora da želi da je ostavi«, reče. A onda mora da nastavi da je skladno odseca, malo-pomalo.«

»Zašto bi bilo ko imao takvu želju?« uzviknuh.

Bio sam užasno jako vezan za svoju ličnu istoriju. Koreni moje porodice su bili duboki. Zaista sam mislio da bez njih moj život nema svrhe ni kontinuiteta.

»Možda treba da mi kažete šta mislite pod napuštanjem svoje lične istorije«, rekoh.

»Njeno likvidiranje, eto šta mislim«, odgovori odsečno.

Bio sam uporan. Rekao sam da mora biti da nisam razumeo tu ideju.

»Uzmimo vaš slučaj«, rekoh. »Vi ste Jaki. To ne možete da izmenite.«

»Jesam li?« upita smešeći se. »Otkud to znate?«

»Tačno!« rekoh. »Ne mogu to da znam sa izvesnošću u ovom trenutku, ali vi to znate i to je ono što je važno. To je ono što je čini ličnom istorijom.«

Osetio sam da sam istakao nepobitan argumenat.

»Činjenica da ja znam da li sam Jaki ili nisam ne čini to ličnom istorijom«, odgovorio je. »Jedino kad još neko drugi zna, onda to postaje lična istorija. A uveravam vas da niko nikada to neće sigurno znati.«

Zapisao sam nespreno to što je rekao. Prestadoh da pišem i pogledah ga. Nisam mogao da ga razumem. Kroz glavu su mi proletali utisci koje sam imao o njemu. Kako me tajanstveno i neponovljivo pogledao u toku našeg prvog sastanka, mio način na koji je tvrdio da se sve oko njega slaže s njim, njegov humor od kojega se čovek naljuti, i njegova budnost, njegov izraz iskrene gluposti kada sam ga pitao o njegovom ocu i majci, a, onda, neslućena silina njegovih reči koja me raznela!

»Ne znate ko sam, je li?« reče kao da mi čita misli. »Nikada nećete znati ni ko sam ni šta sam, zato što nemam ličnu istoriju.«

Upita me da li imam oca. Odgovorio sam mu da imam. Rekao je da je moj otac primer onoga što ima na umu. Terao me da se setim šta moj otac misli o meni.

»Vaš otac zna sve o vama«, reče. »Prema tome, on vas potpuno razume. On zna ko ste i šta radite, i nema sile na zemlji koja može da ga natera da promeni mišljenje o vama.«

Don Huan reče da svako ko me zna ima neku predstavu o meni, i da ja neprestano pothranjujem tu predstavu svim svojim postupcima.

»Zar ne shvatate?« upita dramatično. »Vi morate da obnavljate svoju ličnu istoriju time što govorite roditeljima, rođacima, i prijateljima sve što činite. S druge strane, ako nemate nikakvu ličnu istoriju, nisu potrebna nikakva objašnjenja. Niko nije ljut niti razočaran vašim postupcima. A iznad svega niko vas ne definiše svojim mislima.«

Odjednom mi je ta ideja bila jasna. Gotovo da sam je i sam znao, ali je nikada nisam ispitao. Nemati ličnu istoriju zaista je bila privlačna ideja, bar na intelektualnom nivou. Međutim, od nje sam imao osećanje usamljenosti koje mi je bilo preteće i neprijatno. Želeo sam da s njim porazgovaram o tim svojim osećanjima, ali sam se obuzdao. Nešto je bilo užasno neskladno u datoj situaciji. Osećao sam se smešnim što pokušavam da se upustim u filozofsku raspravu sa jednim starim Indijancem koji očividno nema »rafiniranost« studenta univerziteta. Nekako me odvuкао od moje prvobitne namere da ga pitam o njegovoj genealogiji.

»Ne znam kako smo to završili razgovor o ovome kad sam samo želeo nekoliko imena za svoje karte«, rekoх, pokušavajući da vratim razgovor na temu koju sam započeo.

»Veoma jednostavno«, reče. »Završili smo razgovor o tome zato što sam rekao da postavljati pitanja o nečijoj prošlosti predstavlja budalaštinu.«

Rekao je to čvrstim glasom. Osećao sam da nema načina da ga nateram da popusti, pa sam promenio taktiku.

»Da li je ova ideja nemanja lične istorije nešto što Jaki čine?« upitah.

»To je nešto što ja činim.«

»Gde ste to naučili?«

»Naučio sam to u toku svog života.«

»Da li vas je otac tome naučio?«

»Ne. Recimo da sam to naučio sam i sada ću vam odati tu tajnu, da ne odete praznih šaka danas.«

Utišao je glas do dramskog šapata. Smejao sam se njegovoj teatralnosti. Morao sam da priznam da je veličanstven u tome. Kroz glavu mi prođe misao da sam u prisustvu rođenog glumca.

»Zapišite to«, reče pokroviteljski. »Zašto da ne? Čini mi se da se bolje osećate kad pišete.«

Pogledao sam ga i mora da mi se iz očiju čitala zbunjenoost. Pljesnuo se po butinama i slatko nasmejao.

»Najbolje je izbrisati svu ličnu istoriju«, reče polako, kao da mi daje vremena da to zapišem na svoj nespretni način, »zato što nas to oslobađa od opterećujućih misli drugih ljudi.«

Nisam mogao da verujem da on to stvarno kaže. Za trenutak me obuze velika zbunjenoost. Mora da je pročitao na mom licu moju unutrašnju buru, jer je to odmah iskoristio.

»Uzmimo vas, na primer«, nastavio je. »Upravo sada vi ne znate ni kako se zovete. A to je tako zato što sam ja izbrisao svoju ličnu istoriju. Ja sam, malo-pomalo, stvorio maglu oko sebe i svoga života. I sada niko ne zna sigurno ko sam niti šta radim.

»Ali vi sami znate ko ste, zar ne«, uzviknuh.

»Dabome da ... ne znam«, uzviknu on i izvali se na pod, smejući se mom iznenađenom pogledu.

Napravio je dovoljno dug predah kako bih poverovao da će reći da zna ko je, kao što sam očekivao. Njegova varka mi se učinila veoma opasnom. Stvarno sam se uplašio.

»To je ta mala tajna koju ću ti odati danas«, reče tiho. »Niko ne zna moju ličnu istoriju. Niko ne zna ko sam niti šta radim. Čak ni ja.«

Gledao je delimično zatvorenim očima. Nije gledao u mene nego iza mene, preko mog desnog ramena. Sedeo je sa prekrštenim nogama, ispravljenih leđa, a ipak je izgledao tako opušten. U tom trenutku bio je oličenje žestine. Zamislio sam da je indijanski poglavica, »ratnik crvenokožac«, iz romantičnih saga o Divljem zapadu, koje sam čitao u detinjstvu. Moja romantična priroda me ponela i obuze me najpodmuklije osećanje nesigurnosti. Mogao sam iskreno da kažem da mi je vrlo drag i u isto vreme da ga se smrtno plašim.

U toku jednog dugog trenutka tako je čudno zurio.

»Kako mogu da znam ko sam, kad sam sve ovo?« reče, prelazeći po okolini pokretom glave.

Onda me pogleda i osmehnu se.

»Malo-pomalo moraš stvoriti maglu oko sebe. Moraš da izbrišeš sve oko sebe do te mere da ništa više ne može da se uzima zdravo za gotovo, da više ništa nije sigurno ni stvarno. Tvoj problem sada jeste da si suviše realan. Tvoja nastojanja su suviše realna. Tvoja raspoloženja su suviše realna. Nemoj uzimati stvari toliko zdravo za gotovo. Moraš da počneš da brišeš svoju ličnost.«

»Zašto?« upitah ratoborno.

Tada mi je postalo jasno da mi propisuje kako treba da se ponašam. Čitavog svog života sam se izbezumljivao kada je neko pokušavao da mi kaže šta da radim. Sama pomisao da mi neko kaže šta da radim bila je dovoljna da odmah zauzmem odbrambeni stav.

»Rekli ste da želite da učite o biljkama«, reče mirno. »Da li želite da dobijete nešto badava? Šta mislite da je ovo? Složili smo se da ćete mi postavljati pitanja i da ću vam reći ono što znam. Ako vam se to ne sviđa, onda više nema šta da kažemo jedan drugome.«

Njegova užasna neposrednost izazva u meni nemoćan bes i razdraženost, i preko volje priznadoh da je u pravu.

»Da to onda izrazimo ovako«, nastavio je. »Ako želite da učite o biljkama, pošto stvarno nema ništa da

se kaže o njima, morate, između ostalog, da izbrišete svoju ličnu istoriju.«

»Kako?« upitah.

»Počnite sa prostim stvarima, kao na primer da ne otkrivате ono što stvarno radite. Onda morate da napustite svakog ko vas dobro poznaje. Na ovaj način stvorićete maglu oko sebe.«

»Ali to je budalasto«, pobunih se. »Zašto me ljudi ne bi znali? Šta je loše u tome?«

»Ono što je loše u tome jeste da kada vas jednom upoznaju, vi ste nešto što se uzima zdravo za gotovo i od tog trenutka pa nadalje nećete moći da raskinete vezu njihovih misli. Ja lično volim krajnju slobodu da budem nepoznat. Niko me ne zna onako čvrsto i sigurno kao što vas znaju, na primer.«

»Ali to bi značilo lagati.«

»Ne interesuju me ni laži ni istine«, reče oštro. »Laži su samo ako imate ličnu istoriju.«

Uzvratio sam da ne volim da namerno zbunjujem ljude, niti da ih dovođim u zabludu. Njegov odgovor bio je da sam ionako svakoga dovođio u zabludu.

Starac mi je napipao bolno mesto. Nisam zastao da ga pitam šta misli pod tim niti kako zna da stalno zbunjujem ljude. Jednostavno sam reagovao na njegovu izjavu, braneći se pomoću objašnjavanja. Rekao sam da sam i te kako svestan da moja porodica i moji prijatelji veruju da sam nepouzdan, iako stvarno nisam nikada u svom životu rekao nešto lažno.

»Uvek ste umeli da lažete«, reče. »Jedino što je nedostajalo bilo je što niste znali zašto da to radite. Sada znate.«

Pobunih se.

»Zar ne vidite da sam stvarno sit ljudi koji misle da sam nepouzdan?« rekoh.

»Ali vi jeste nepouzđani«, odgovori ubeđeno.

»Do đavola, čoveče, nisam!« uzviknuh.

Moj bes, umesto da ga prisili da bude ozbiljan, samo ga je naterao na histeričan smeh. Stvarno sam prezirao tog starca, uprkos svoj njegovoj samouverenosti. Na žalost, bio je u pravu u pogledu moje ličnosti.

Posle nekoliko trenutaka smirio sam se i on je nastavio da razgovara.

»Kad čovek nema ličnu istoriju«, objasnio je, »ništa što kaže ne može da se shvati kao laž. Vaša nevolja je što morate da objašnjavate sve svakome, hteo-ne hteo, a u isto vreme želite da očuvate svežinu i novinu onoga što činite. E pa, pošto ne možete da budete uzbuđeni posle objašnjavanja svega što ste učinili, vi lažete da biste mogli da i dalje živite.«

Raspon našeg razgovora istinski me zbunio. Zapisao sam sve pojedinosti razgovora što sam bolje mogao, usredsređujući se radije na ono šta on kaže nego da zastajem da bih razmišljao o svojim predrasudama ili o značenju onoga što kaže.

»Od sada«, reče, »morate jednostavno ispoljavati pred ljudima što god vam se ushte da ispoljavate pred njima, ali da nikada ne kazujete tačno kako ste to uradili.«

»Ne umem da čuvam tajne!« uzviknuh. »To što mi pričate beskorisno mi je.«

»Onda se izmenite!« reče odsečno a oči mu žestoko sevnuše.

Izgledao je kao čudna divlja životinja. A ipak, bio je toliko sređen u svojim mislima i toliko rečit. Moja ljutnja ustupi mesto stanju zbunjenosti i razdraženosti.

»Vidite«, nastavio je, »imamo samo dve alternative. Ili primamo sve kao sigurno i stvarno, ili ne primamo. Ako se držimo onog prvog, na kraju nas obuzima smrtna dosada i u odnosu na svet i u odnosu na nas same. Ako se držimo drugog i izbrišemo ličnu istoriju, stvaramo maglu oko sebe, veoma uzbudljivo i tajanstveno stanje u kome niko ne zna odakle će zec da iskoči, pa čak ni mi sami.«

Primetih da bi brisanje lične istorije samo uvećalo naše osećanje nesigurnosti.

»Kada ništa nije sigurno, stalno smo budni, večito na oprezu«, reče. »Uzbudljivije je kad se ne zna iza kojeg se žbuna skriva zec, nego kad se ponašamo kao da znamo sve.«

Vrlo dugo nije više ništa govorio. Možda je sat prošao u potpunoj tišini. Nisam znao šta da pitam. Ko-

načno je ustao i zamolio me da ga odvezem do obližnje varoši.

Nisam znao zašto, ali naš razgovor me potpuno iscedio. Osećao sam da mi se spava. Zatražio je da stanem uz put i rekao mi da, ako želim da se opustim, moram da se popnem na ravan vrh malog brda pored drumu i legnem na stomak, sa glavom okrenutom prema istoku.

Izgledao je kao da ga nešto tera. Nisam želeo da se raspravljam ili sam možda bio suviše umoran i da govorim. Popeo sam se na brdo i učinio kao što je on propisao.

Spavao sam dva ili tri minuta, ali je to bilo dovoljno da mi se povрати energija.

Odvezli smo se do centra varoši gde mi je rekao da ga iskrcam.

»Dođite ponovo«, reče kada je izašao iz kola. »Svakako dođite opet.«

3 KAKO SE OSLOBODITI OSEĆANJA VLASTITE VAŽNOSTI

Imao sam prilike da svoje dve prethodne posete don Huanu pretresem sa prijateljem koji nas je doveo u vezu. Njegovo mišljenje je bilo da traćim vreme. Prepričao sam mu, sa svim pojedinostima, naše razgovore. Mislio je da preterujem, i da romantizujem šašavog starog zatucanka.

Bilo je u meni vrlo malo sklonosti da romantizujem takvog nerazumnog starca. Iskreno sam osećao da je njegova kritika moje ličnosti ozbiljno podrila moje simpatije prema njemu. A ipak sam morao da priznam da je uvek bila na mestu, oštro ocrtana i tačna do sitnica.

Suština moje nedoumice u tome trenutku bilo je moje nehtenje da prihvatim da je don Huan veoma sposoban da naruši sve moje predstave o svetu, kao i moje nehtenje da se složim sa mojim prijateljem koji je verovao da je »stari Indijanac jednostavno lud«.

Osećao sam da moram da ga posetim još jednom pre nego što se odlučim u tome.

Sreda, 28. decembar, 1960.

Čim sam stigao u njegovu kuću, izveo me u šetnju po pustinjском šipražju. Nije ni pogledao u kesu bakaluka koji sam mu doneo. Izgledalo je da me čeka.

Pešaćili smo satima. Nije skupljao biljke niti ih je pokazivao. Naučio me, međutim, »podesnom obliku pe-

šačenja«. Rekao je da moram da blago savijem prste šaka dok hodam da bih usredsredio pažnju na put i okolinu. Tvrdio je da moj uobičajeni način hodanja iznura i da čovek nikada ne treba ništa da nosi u rukama. Ako mora nešto da nosi, treba da upotrebi ranac ili neku mrežu ili torbu koja se obesi o rame. Mislio je da dovođenjem šaka u određen položaj čovek može da postigne veću izdržljivost i svesnost.

Pomislih da nema smisla raspravljati se i savih prste kako je propisao i produžih da hodam. Svesnost mi se nije niukoliko izmenila, a ni izdržljivost.

Započeli smo pešačenje ujutru a zaustavili smo se da se odmorimo oko podne. Znojio sam se i pokušavao da pijem iz čuturice, ali on me prekinu rekavši da je bolje da samo malo vode srknem. Nasekao je lišća sa malog žućkastog žbuna i žvakao ga. Dao je i meni i primetio da je odlično, i da će, ako ga žvaćem polako, moja žed iščeznuti. Nije iščezla, ali nije bilo ni neprijatno.

Izgledalo je da mi je pročitao misli. Objasnio je da nisam osetio dobrobiti »pravilnog načina hodanja« niti dobrobiti žvakanja onog lišća zato što sam mlad i jak i moje telo ne zapaža zato što je pomalo glupo.

Smejao se. Meni nije bilo do smeha i to mu je izgleda bilo još više smešno. Ispravio je svoju prethodnu izjavu, rekavši da mi telo nije stvarno glupo nego nekako uspavano.

U tom trenutku ogromna vrana prolete tačno iznad nas gaćući. Od toga sam se trgao i počeo da se smejem. Mislio sam da je stvar za smejanje, ali na moje veliko zaprepašćenje on me snažno prodrmusa za ruku i ja ućutah. Lice mu je bilo veoma ozbiljno.

»To nije bila šala«, reče oštro, kao da znam o čemu govori.

Zatražih objašnjenje. Rekoh mu da nije u redu što se naljutio kada sam se smejao vrani, a zajedno smo se smejali perkulatoru za kafu.

»Ono što ste videli nije bila samo obična vrana!« uzviknuo je.

»Ali video sam je i bila je vrana«, rekoh uporno.

»Niste vi videli ništa, budalo«, reče grubo.

Nije bilo potrebno da bude neučtiv. Rekao sam mu da ne volim nikoga da ljutim i da bi možda bilo bolje tla odem, pošto izgleda da nije raspoložen za društvo.

Nasmejao se grohotom, kao da sam cirkuski klovn koji izvodi svoju tačku pred njim. Bio sam sve ljući i zbunjeniji.

»Veoma ste žestoki«, reče nemarno. »Shvatate sebe suviše ozbiljno.«

»Ali zar vi niste radili to isto?« uzviknuli. »Shvatali ste sebe ozbiljno kada ste se naljutili na mene.«

Reče da mu nije ni na pamet padalo da se ljuti na mene. Gledao me prodorno.

»Ono što ste videli nije bilo slaganje iz sveta«, reče. »Vrane koje lete ili gaču nikad nisu slaganje. To je bilo znamenje.«

»Znamenje čega?«

»Vrlo važan ukazatelj, što se tiče vas«, odgovori tajanstveno.

Upravo u tom trenutku suva grana žbuna, tik do naših nogu, zadrhta od vetra.

»To je bilo slaganje!« uzviknu i pogleda me svojim sjajnim očima, pa počeo da se smeje tako da mu se ceo stomak tresao.

Imao sam osećaj da me zadirkuje time što izmišlja pravilo svoje čudne igre u toku našeg razgovora. Tako, bilo je u redu da se on smeje, ali ne i ja. Ponovo u meni nabuja ljutnja i rekoh mu šta mislim o njemu.

Uopšte se nije uvredio niti pokazao zlovolju. Nasmaja se, i njegov smeh još više izazva moju agoniju i osećanje osujećenosti. Pomislio sam da me namerno ponižava. Odlučih, tu i tada, da sam sit »rada na terenu«.

Ustadoh i rekoh da želim da se vratim do njegove kuće zato što moram da krenem za Los Anđeles.

»Sedite!« reče zapovednički. »Naduli ste se kao neka baba. Ne možete sada da krenete, zato što još nismo završili.«

Osećao sam da ga mrzim. Pomislih da je čovek dostojan prezrenja.

Počeo je da peva neku idiotsku meksikansku narodnu pesmu. Očevidno je imitirao nekog popularnog pevača. Otezao je izvesne slogove a skraćivao druge i na-

pravio je od te pesme veliku farsu. Sve je to bilo toliko komično da sam se na kraju smejao.

»Vidite, smejete se glupoj pesmi«, reče. »Ali čovek koji je tako peva i oni koji plaćaju da ga slušaju ne smeju se. Oni misle da je ozbiljna.«

»Šta hoćete da kažete?« upitah.

Pomislih da je namerno izmislio taj primer da bi mi kazao kako sam se smejao vrani zato što je nisam shvatio ozbiljno, isto kao što nisam ni pesmu shvatio ozbiljno. Ali ponovo me zbunio. Rekao je da sam ja kao taj pevač i publika koja voli njegove pesme, uobražen i smrtno ozbiljan zbog neke gluposti za koju niko ko je pri zdravoj pameti ne bi dao ni prebijene pare.

Onda je ponovio, kao da želi da me podseti, sve što je rekao ranije o »učenju o biljkama«. Snažno je naglasio da, ako stvarno želim da učim, moram da izmenim svoje ponašanje.

U meni je sve više rasla ljutnja, tako da sam na kraju hvatao beleške samo sa krajnjim naporom volje.

»Shvatate sebe suviše ozbiljno«, reče polako. »Mislite da ste vraški važna ličnost. To mora da se izmeni! Toliko ste vraški važni da smatrate da je opravdano da vas sve ljuti. Toliko ste vraški važni da možete sebi da dozvolite da odete ako stvari ne idu onako kako vi hoćete. Pretpostavljam da mislite kako to pokazuje da imate karaktera. To je glupost! Slabi ste i uobraženi.«

Pokušao sam da se bunim, ali on nije popuštao. Istakao je da u toku mog života ništa nikada nisam završio zbog toga nesrazmernog osećanja važnosti koju sam sebi pridavao.

Zapanjila me sigurnost sa kojom je ovo rekao. Bila je to istina, dabome, tako da sam bio ne samo ljut nego i osećao da mi preti opasnost.

»Osećanje vlastite važnosti je još jedna stvar koja mora da se napusti, isto kao i lična istorija«, reče dramatično.

Svakako nisam želeo da se raspravljani s njim. Bilo je očividno da ima užasno veliku prednost. Nije hteo da ide nazad, do svoje kuće, sve dok nije bio pripravan za to, a ja nisam znao put. Morao sam da ostanem s njim.

Napravio je čudan i iznenađan pokret. Tako reći, omirisao je vazduh oko sebe, dok mu se glava klimala lako i ritmično. Izgledalo je da je u stanju povišene budnosti. Okrenuo se i zurio u mene zbunjeno i radoznalo. Pogled mu je šetao po mom telu kao da traži nešto određeno. Onda je naglo ustao i krenuo brzim korakom. Gotovo je trčao. Pratio sam ga. Išao je veoma ubrzanim tempom gotovo jedan sat.

Konačno se zaustavio pored stenovitog brda pa smo seli u hladovinu žbuna. To kaskanje me potpuno iscrpio mada sam bio bolje raspoložen. Bilo je čudno kako sam se izmenio. Osećao sam se gotovo razdragano, a kad smo krenuli, posle raspravljanja, bio sam besan na njega.

»Ovo je veoma čudno«, rekoh, »ali osećam se stvarno dobro.«

Čuo sam krik vrane u daljini. Podigao je prst do desnog uha i osmehnuo se.

»To je bilo znamenje«, reče.

Mali kamen se skotrlja nizbrdo i, kada pade u šipag, tresnu.

Glasno se nasmeja i pokaza prstom u pravcu zvuka.

»A to je bilo slaganje«, reče.

Onda me upita da li sam spreman da razgovaram u svom osećanju vlastite važnosti. Nasmejah se. Moje osećanje gneva je izgledalo tako daleko da nisam mogao ni da zamislim kako je bilo moguće da osećam toliku zlovolju prema njemu.

»Ne razumem šta mi je«, rekoh. Bio sam se naljudio, a sada ne znam zašto više nisam ljut.«

»Svet oko nas je veoma tajanstven«, reče. »Ne predaje svoje tajne lako.«

Dopadale su mi se njegove nejasne izjave. Bile su tajanstvene i pune izazova. Nisam mogao da odredim da li u njima ima skrivenog značenja ili su jednostavno čista glupost.

»Ako se ikada vratite u pustinju ovamo«, reče, »držite se podalje od tog stenovitog brda pored kojega smo se zaustavili danas. Klonite ga se kao kuge.«

»Zašto? U čemu je stvar?«

»Nije vreme da se to objašnjava«, reče. »Sada nas interesuje kako da se čovek oslobodi osećanja vlastite važnosti. Dokle god smatrate da ste nešto najvažnije na svetu, ne možete stvarno da osetite svet oko sebe. Tada ste kao konj sa o glavom. Vidite samo sebe izdvojenog od svega ostalog.«

Posmatrao me jedan trenutak.

»Hoću da razgovaram sa svojim malim prijateljem koji je odavde«, reče, pokazujući malu biljku.

Klekao je ispred nje i počeo da je miluje i razgovara s njom. Isprva nisam razumeo šta kaže, ali onda je počeo da razgovara sa biljkom na španskom. Neko vreme je trućao gluposti. Onda je ustao.

»Nije važno šta kažete biljci«, reče. »Možete i da izmišljate reči. Ono što je važno, jeste da ona oseća da je volite i postupate prema njoj kao prema sebi ravnom.«

Objasnio je da čovek koji skuplja biljke mora da se izvini svaki put kada ih uzbere i mora da ih uveri da će jednog dana njegovo sopstveno telo njima poslužiti kao hrana.

»Te tako, sve u svemu, biljke i mi smo ravni«, reče. »Niti smo mi više, odnosno manje važni, niti su one.«

»Hajde, razgovarajte sa malom biljkom«, terao me. »Kažite joj da više ne osećate da ste važni.«

Uspeo sam da kleknem ispred biljke, ali nisam mogao da ubedim sebe da razgovaram sa njom. Osećao sam da sam smešan i smejaao sam se. Međutim, nisam bio ljut.

Don Huan me potapša po leđima i reče da je dobro, da sam bar obuzdao svoju naglu narav.

»Od sada razgovarajte sa malim biljkama«, reče. »Razgovarajte sve dok ne izgubite sav osećaj važnosti. Razgovarajte s njima sve dok to niste kadri da činite i pred drugima.«

»Idite do onih brda tamo i vežbajte u samoći.«

Upitah da li je dobro da sa biljkama razgovaram u sebi, nečujno.

Nasmeja se i kucnu me po glavi.

»Ne!«, reče. »Morate da razgovarate sa njima glasno i jasno, ako želite da vam odgovore.«

Otišao sam do opisanog prostora, smejući se u sebi njegovim nastranostima. Čak sam pokušao da razgovaram sa biljkama, ali je osećanje da sam smešan bilo isuviše jako.

Posle, kako mi se učini, prikladnog čekanja, vratioh se do mesta gde je bio don Huan. Bio sam siguran da zna da nisam razgovarao sa biljkama.

Nije me ni pogledao. Dade mi znak da sednem do njega.

»Posmatrajte me pažljivo«, reče. »Ja ću da razgovaram sa svojim malim prijateljem.«

Klekao je ispred male biljke i nekoliko minuta je, razgovarajući sa njom i smejući se, pomerao i grčio svoje telo.

Pomislih da je sišao s uma.

»Ova mala biljka mi je rekla da vam kažem da je dobra za jelo«, reče kada je ustao iz klečećeg položaja.

»Rekla je da ako čovek pojede punu šaku njih, biće zdrav. Rekla je i da tamo raste mnogo njih.«

Don Huan pokaza prostranstvo na brdskoj kosi, daleko možda dve stotine jardi.

»Hajdemo da vidimo«, reče.

Smejao sam se njegovoj teatralnosti. Bio sam siguran da ćemo naći biljke, zato što je bio stručnjak za taj teren i znao gde su lekovite biljke, a i one koje su za jelo.

Dok smo koračali ka opisanom mestu, nemarno mi reče da treba da zapazim tu biljku zato što je hranljiva i lekovita.

Upitah ga, upola u šali, da li mu je to biljka upravo rekla. Zastade i pogleda me sa izrazom neverice. Mrdao je glavom levo, desno.

»Ah!« uzviknu, smejući se. »Vaša pamet vas čini šavijim nego što sam mislio da ste. Kako može mala biljka da mi kaže sada nešto što znam celog života?«

Nastavio je onda da objašnjava da je sve vreme znao razna svojstva te određene biljke, i da mu je biljka upravo rekla da ima mnogo njih koje rastu na mestu koje je pokazao, i da ona nema ništa protiv da mi on to kaže.

Kad smo stigli do brdske kose, našao sam ceo bokor istih biljaka. Želeo sam da se smejem, ali mi nije dao vremena. Želeo je da se zahvalim biljkama. Odjednom me obuze stidljivost i nisam mogao da navedem sebe da to učinim.

Osmehnu se dobroćudno i izreče još jednu od njegovih zagonetnih izjava. Ponovi je 3 ili 4 puta, kao da je hteo da mi da vremena da dokučim njen smisao.

»Svet oko nas je tajna«, reče. »A ljudi nisu nimalo bolji od bilo čega drugog. Ako je mala biljka darežljiva prema nama, moramo da joj se zahvalimo, inače možda nam neće dozvoliti da odemo.«

Kada je to rekao, pogledao me tako da me spopala jeza. Žurno sam se nagao iznad biljke i glasno kazao: »Hvala«.

Počeo je da se smeje u tihim, kontrolisanim trzajima.

Pešačili smo još jedan sat, a onda krenuli nazad njegovoj kući. Jednom sam izostao, pa je morao da me čeka. Pogledao mi je prste da vidi da li sam ih savio. Nisam. Rekao mi je zapovednički da kad god pešačim s njim, moram da poštujem i podražavam njegove manire ili da uopšte ne dolazim.

»Ne mogu da vas čekam kao da ste dete«, reče grdeći me.

Od tih reči potonuh u dubine nelagodnosti i zbunjenosti. Kako je moguće da jedan toliko star čovek može da hoda toliko bolje od mene? Mislio sam da sam snažan i sportista, a ipak on je stvarno morao da me čeka da ga sustižem.

Savio sam prste i što je dosta čudno, mogao sam da idem ukorak s njim, bez ikakvog napora. U stvari, povremeno sam osećao da me ruke vuku napred.

Osećao sam se razdragano. Bio sam sasvim srećan da budalasto pešačim sa čudnim starim Indijancem. Počeo sam da razgovaram i pitao više puta da li hoće da mi pokaže neke primerke pejotla. Pogledao me, ali nije rekao ni reči.

4 SMRT JE SAVETODAVAC

Sreda, 25. januar, 1961.

»Da li biste mi rekli nešto o pejotlu, jednom prilikom?« upitah.

Nije odgovorio nego me, kao što je činio i ranije, jednostavno pogledao kao da sam lud.

Pomenuo sam mu to, u slobodnom razgovoru, već nekoliko puta, i svaki put on bi se namrštio i odmahnuo glavom. To nije bio ni potvrđan ni odrećan gest. Bio je to pre gest oćavanja i neverice.

Ustao je naglo! Sedeli smo na zemlji ispred njegove kuće. Gotovo neprimetan pokret glave bio je poziv da krenem za njim.

Pošli smo u pustinjski šiprag, u južnom pravcu. Spomenuo je više puta, dok smo pešaćili, da moram biti svestan koliko je beskorisno osećanje vlastite važnosti i lićna istorija.

»Svoje prijatelje«, reće, okrenuvši se ka meni iznenada, »one koji vas znaju dugo, morate napustiti brzo.«

Pomislih da je lud i idiotski uporan, ali ne rekoh ništa. Zurio je u mene i počeo da se smeje.

Posle dugog pešaćenja, zaustavili smo se. Upravo sam hteo da sednem da se odmorim, ali on mi reće da idem još nekih 20 jardi i razgovaram sa biljkama glasno i jasno. Osećao sam se nelagodno i uplašeno. Njegove ćudne zahteve nisam mogao da podnesem i re-

kao sam mu još jednom da ne mogu da razgovaram sa biljkama, zato što se osećam smešno. Njegova jedina primedba bila je da je moje osećanje vlastite važnosti ogromno. Činilo se da je naglo doneo odluku, pa je rekao da ne treba da pokušavam da razgovaram sa biljkama, sve dok mi to ne bude lako i prirodno.

»Želite da učite o njima, a ipak ne želite da radite«, reče optužujućim tonom. »Šta biste hteli?«

Objasnio sam da želim obaveštenje iz prve ruke o upotrebi biljaka, pa ga molim da bude moj informator. Čak sam ponudio da mu platim za njegovo vreme i trud.

»Treba da uzmete novac«, rekoh. »Tako bismo se obojica osećali bolje. Tada bih mogao da vas pitam sve što želim, zato što biste radili za mene, a ja bih vam plaćao za to. Šta mislite o tome?«

Pogledao me prezrivo i ustima proizveo skaredan zvuk, izdahnuvši vazduh vrlo snažno, tako da su mu donja usna i jezik treperili.

»Eto šta mislim o tome«, reče i nasmeja se histerično izrazu krajnje iznenađenosti koji mora da mi je bio na licu.

Bilo mi je očividno da on nije čovek sa kojim bih mogao lako da se borim. Uprkos poodmaklim godinama, bio je bodar i neverovatno snažan. Mislio sam da bi, pošto je tako star, mogao da mi bude savršen »informator«. Stari ljudi, tako su me naučili da verujem, najbolji su informatori zato što su suviše slabi da rade bilo šta drugo osim da govore. Don Huan, s druge strane, bio je nešto drugo. Osećao sam da se s njim ne može, da je opasan. Prijatelj koji nas je upoznao bio je u pravu. On je bio nastran stari Indijanac, i mada nije bio većinom mrtav-pijan, kao što mi je prijatelj rekao, bio je nešto još gore: bio je lud. Ponovo sam osetio užasnu sumnju i zebnju koju sam iskusio i pre. Mislio sam da sam to prebrodio. U stvari, uopšte mi nije bilo teško da sebe ubedim da želim da ga ponovo posetim. Misao mi se, međutim, uvlačila u glavu da sam možda i sam pomalo lud kada sam shvatio da volim da budem s njim. Njegova misao o tome da je moje osećanje vlastite važnosti prepreka, stvarno je delovala

na mene. Ali sve je to bio izgleda samo intelektualan stav s moje strane. Onog trenutka kada sam bio suočen sa njegovim čudnim ponašanjem, počeo sam da osećam zebnju i želeo da odem.

Rekoh da mislim da smo toliko različiti da nema mogućnosti da se slažemo.

»Jedan od nas mora da se izmeni«, reče, zureći u zemlju. »A znaš ko?«

Počeo je da pevuši meksikansku narodnu pesmu, a onda je odjednom podigao glavu i pogledao me. Oči su mu gorele od žestine. Želeo sam da skrenem pogled ili zatvorim oči, ali na moje veliko zaprepašćenje nisam mogao da odvojim oči od njega.

Zatražio je da mu kažem šta sam video u njegovim očima. Rekoh da nisam video ništa, ali on je uporno tražio da kažem šta u meni izaziva njegov pogled. Nastojao sam da on shvati kako njegov pogled izaziva u meni samo zbunjenost i nelagodnost, i da je veoma nezgodno kako me gleda.

Nije popuštao. Čvrsto je zurio i dalje. Nije to bio sasvim preteći niti gadan, zao pogled. Pre bi se moglo reći tajanstveno ali neprijatno zurenje.

Upita me da li me podseća na pticu.

»Na pticu«, uzviknuh.

Zakikotao se kao dete i skrenuo je pogled.

»Da«, reče tiho. »Na pticu, na vrlo čudnu pticu!«

Ponovo me prikovao pogledom i naredio mi da se setim. Reče neobično ubeđeno da »zna« da sam video taj pogled i ranije.

Osećao sam tog trenutka da me starac izaziva, i protiv moje najbolje volje, kad god otvori usta. Uzvratio sam pogled očevidno prkosno. Umesto da se naljuti, počeo je da se smeje. Pljesnuo se po butini i dreknuo kao da jaše divljeg konja. Onda se uozbiljio i rekao mi da je od najvećeg značaja da prestanem da se borim s njim i setim se one čudne ptice o kojoj je govorio.

»Pogledajte me u oči«, reče.

Pogled mu je bio neobično žestok. Podsećao me u stvari na nešto, ali nisam bio siguran na šta. Razmišljao sam o tome jedan trenutak, a onda mi je odjednom si-

nulo. Ni oblik njegovih očiju, ni oblik njegove glave, nego neka hladna žestina njegovog pogleda podsećala me je na pogled sokola. Upravo u tom trenutku kada sam to shvatio, gledao me iskosa i za trenutak u glavi mi nastade potpun kaos. Pomislih da vidim crte sokola, a ne crte don Huana. Slika je bila suviše prolazna, a ja suviše uznemiren da bih joj poklonio više pažnje.

Veoma uzbuđeno mu rekoh da bih se mogao zakleti da sam video crte sokola na njegovom licu. Ponovo ga spopade smeh.

Taj pogled sam video u očima sokola. Nekada sam ih lovio kad sam bio dečak, i po mišljenju moga dede bio sam dobar. Imao je farmu sa leghorn-kokoškama i sokoli su bili prava napast za taj njegov posao. Ubijanje sokola nije bilo samo funkcionalno nego i »pravično«. Zaboravio sam bio, sve do tog trenutka, da me žestina njihovih očiju progonila godinama, ali to je bilo toliko daleko u mojoj prošlosti da sam mislio da sam izgubio uspomenu na to.

»Nekada sam lovio sokole«, rekoh.

»Znam«, odgovori don Huan jednostavno.

Glas mu je bio tako siguran da sam počeo da se smejem. Pomislih da je nerazuman. Imao je obraza da se drži kao da zna za moj lov na sokole. Osetih krajnji prezir prema njemu.

»Zašto se toliko ljutite?« upitao je tonom iskrene zabrinutosti.

Nisam ni sam znao zašto. Počeo je da me ispituje na veoma neobičan način. Zatražio je da ga ponovo pogledam i ispričam mu o toj »veoma smešnoj ptici«, na koju me podsećao svojim likom. Usprotivih se i prezrivo rekoh da nema šta da se priča. Onda osetih da ga moram upitati zašto je rekao kako zna da sam nekada lovio sokole. Umesto da mi odgovori, on je ponovo dao primedbe na moje ponašanje. Reče da sam žestok momak koji je kadar da »zapenuši« dok si rekao britva. Pobunih se da to nije istina. Uvek sam mislio da sam prilično nonšalantan i ljubazan. Rekoh da je on kriv što me svojim neočekivanim rečima i postupcima izvodi iz takta.

»Čemu gnev?« upitao je.

Napravio sam bilans svojih osećanja i reakcija, stvarno nije bilo potrebe da se ljutim na njega.

Ponovo je uporno zahtevao da mu pogledam u oči i ispričam mu nešto o »čudnom sokolu«. Sad je to drugačije sročio. Pre je rekao »veoma smešna ptica«, a sada je to zamenio sa »čudan soko«. Ta promena reči je ukratko izražavala i promenu mog raspoloženja. Odjednom se rastužih.

Stisnuo je oči, sve dok od njih nisu ostala samo 2 proreza, i rekao preterano dramatično da »vidi« vrlo čudnog sokola. Ponovio je to što je rekao tri puta kao da ga stvarno vidi pred sobom.

»Zar ga se ne sećate?« upita.

Nisam se sećao ničeg sličnog.

»Šta je čudno u vezi sa tim sokolom?« upitah.

»To mi vi morate reći«, odgovori.

Bio sam uporan u tome da nikako ne mogu da znam na šta misli, pa zato i ne mogu ništa da mu kažem.

»Nemojte da se borite protiv mene!« reče. »Borite se protiv svoje tromosti i setite se.«

Jedan trenutak sam se ozbiljno borio da ga razumem. Nije mi padalo na um da bih mogao isto tako lepo i da pokušam da se setim.

»Bilo je vreme kada ste viđali mnogo ptica«, reče kao da me navodi.

Odgovorih mu da kad sam bio dete živeo sam na farmi i lovio stotine ptica.

Reče da ako je to tako, ne bi trebalo da mi bude teško da se setim svih smešnih ptica koje sam lovio.

Pogledao me ispitivački, kao da mi upravo daje zadnji mig.

»Lovio sam toliko ptica«, rekoh, »da ne mogu da se setim ničega o njima.«

»Ova ptica je nešto posebno«, odgovori gotovo šapatom. »Ova ptica je soko.«

Ponovo se upustih da dokučujem na šta cilja. Da li me zadirkuje? Da li ozbiljno misli? Posle dužeg ćutanja ponovo me terao da se setim. Osećao sam da je beskorisno da pokušavam okončati njegovu igru. Jedino što sam mogao da uradim bilo je da mu se pridružim.

»Da li govorite o sokolu koga sam lovio?« upitah.

»Da«, prošaputa zatvorenih očiju.

»Znači, ovo se dogodilo kad sam bio dečak?«

»Da.«

»Ali rekli ste da sada vidite sokola pred sobom.«

»Vidim.«

»Šta to pokušavate da uradite sa mnom?«

»Pokušavam da vas nateram da se setite.«

»Čega, zaboga?«

»Sokola brzog kao munja«, reče gledajući me u oči.

Osetih da mi je srce stalo.

»Sada me pogledajte«, reče.

Ali nisam ga pogledao. Čuo sam njegov glas kao da je neki slab zvuk. Potpuno me obuze jedna velika uspomena. Beli soko!

Sve je to počelo kada je moj deda eksplodirao od gneva dok je prebrojavao svoje mlade leghorn-kokoške. Stalno su nestajale i to ga je uznemiravalo. On lično je organizovao i sproveo brižljivo bdenje, i, posle dosta dana stalnog posmatranja, konačno smo videli veliku belu pticu kako odleće sa leghorn-piletom u kandžama. Ptica je bila brza i, po svoj prilici, dobro znala svoj put. Obrušila bi se iz nekog drveta, zgrabila pile i odletela kroz otvor između dve grane. Dogodilo bi se to toliko brzo da ju je moj deda jedva video, ali ja sam je video i znao da je to zaista soko. Dedu je rekao da ako je to tako, mora da je albino-soko.

Počeli smo borbu protiv albino-sokola i 2 puta sam pomislio da je naš. Čak je jednom ispustio svoj plen, ali je umakao. Bio je suviše brz za mene. Bio je i vrlo pametan. Nikada se više nije vratio da lovi na farmi moga dede.

Zaboravio bih na to da me deda nije čekao da ulovim tu pticu. Dva meseca sam gonio albino-sokola po celoj dolini gde sam živeo. Naučio sam mu navike i gotovo sam mogao da predosetim putanju njegovog leta, a ipak njegova brzina i iznenadnost pojavljivanja bi me uvek zbunile. Mogao sam da se pohvalim da sam ga sprečavao da odnese svoj plen, možda prilikom svakog našeg susreta, ali nikad nisam uspeo da ga ulovim.

U toku 2 meseca, dok sam vodio taj čudni rat protiv albino-sokola, približio sam mu se samo jednom, gonio sam ga ceo dan i umorio sam se. Seo sam da se odmorim i zaspao pod visokim eukaliptusom. Probudio me iznenadan krik sokola. Otvorio sam oči a da nisam napravio nikakav drugi pokret i video beličastu pticu kako se posadila među najvišim granama eukaliptusa. Bio je to albino-soko. Trka je bila završena. Biće teško pogoditi ga. Ležao sam na leđima, i ptica mi je bila okrenuta leđima. Naglo je dunuo vetar pa sam ga iskoristio da prigušim šum dok sam podizao svoju dugu pušku kalibra 0,22, da bih nanišanio. Zeleo sam da sačekam sve dok se ptica ne okrene ili sve dok ne počne da leti da je ne bih promašio. Ali albino-ptica je ostala nepomična. Da bih bolje nanišanio, bilo je potrebno da se pomerim, a soko je bio suviše brz za to. Mislio sam da mi je najbolje da čekam. I čekao sam, dugo, beskrajno. Možda je to dugo čekanje uticalo na mene, ili možda usamljenost mesta gde smo bili ja i ptica. Odjednom sam osetio jezu uz kičmu, i uradio sam ono što dotad nikada nisam, ustao sam i otišao. Nisam čak ni pogledao da vidim da li je ptica odletela.

Nikada nisam pridavao značaja tom svom postupku. Međutim, bilo je veoma čudno da ga nisam ubio. Ustrelilo sam desetine sokola pre toga. Na farmi gde sam odrastao, ubijanje ptica ili lov na bilo kakve životinje bilo je nešto što se samo po sebi razume.

Don Huan je slušao pažljivo dok sam mu pričao priču o albino-sokolu.

»Kako ste znali za belog sokola?« upitah kada sam završio pričanje.

»Video sam ga«, odgovori.

»Gde?«

»Upravo tu ispred vas.«

Više nisam bio raspoložen da se raspravljam.

»Šta sve ovo znači?« upitah.

Reče da je takva bela ptica znamenje, i da je to što je nisam ubio bilo jedino pravilno.

»Vaša smrt vam je poslala malu opomenu«, reče tajanstveno. »Ona uvek dolazi kao jeza.«

»O čemu govorite?« rekoh nervozno.

Stvarno sam bio nervozan od njegove avetinjske priče.

»Znate mnogo o pticama«, reče. »Ubili ste ih isuviše mnogo. Umete da čekate. Čekali ste strpljivo satima. Znam to. Vidim.«

Od njegovih reči sve se uskomeša u meni. Pomislih da ono što me najviše ljuti kod njega jeste njegova sigurnost. Nisam mogao da podnesem njegovu dogmatičnu uverenost u neke stvari iz mog života u koje ni ja sam nisam bio siguran. Obuze me osećanje potištenosti i nisam ga video kako se nagine iznad mene sve dok mi stvarno nije šapnuo nešto u uho. Isprva nisam razumeo šta je šapnuo, pa je ponovio. Rekao mi je da se okrenem polako i pogledam stenu na levoj strani. Reče da tamo moja smrt zuri u mene i ako se okrenem kada mi on da znak, možda ću moći da je vidim.

Dao mi je znak očima. Okrenuh se i učini mi se da vidim treperav pokret iznad stene. Jeza mi projuri telom, mišići stomaka se nehotice zgrčiše i osetih trzaj, grč. Posle jednog trenutka pribraha se i objasnih to što sam video, tu treperavu senku kao optičku iluziju, prouzrokovanu tako naglim okretanjem glave.

»Smrt je naš veliki saputnik«, reče don Huan vrlo ozbiljno. »Uvek nam je na levoj strani, daleko koliko rukom da se dohvati. Posmatrala vas dok ste vi posmatrali belog sokola. Šapnula vam je na uho i osetili ste jezu od nje, kao što ste je osetili i danas. Uvek vas je posmatrala. I uvek će vas posmatrati sve do onog dana kada vas obori.«

Pružio je ruku i dodirnuo me lako po ramenu i u isto vreme coknuo jezikom potmulo. Dejstvo je bilo strahovito. Muka me spopala gotovo do same utrobe.

»Vi ste dečak koji je vrebao divljač i čekao strpljivo, kao što smrt čeka. Znate vrlo dobro da nam je smrt na levoj strani, kao što ste vi bili na levoj strani belog sokola.«

Njegove reči su imale čudnu moć da me bacaju u neopravdano veliki užas. Jedina odbrana mi je bila da zapisujem sve što je govorio.

»Kako može bilo ko da se oseća da je tako važan kad znamo da nas smrt vreba?« upita.

Imao sam osećaj da nije stvarno bilo potrebno da govorim. U svakom slučaju, ne bih mogao ništa da kažem. Spopalo me novo raspoloženje.

»Kada ste nestrpljivi, ono što treba da se uradi«, nastavio je, »jeste da se okrenete na levo i potražite savet od svoje smrti. Čovek se oslobađa ogromnih količina sitničavosti ako vam smrt napravi gest, ili ako je spazite, ili ako jednostavno imate osećaj da je vaš saputnik tamo i da vas posmatra.«

Nagnuo se ponovo i šapnuo mi na uho da ako se okrenem na levo, naglo, kad vidim njegov mig, mogu ponovo da vidim svoju smrt na steni.

Dade mi očima gotovo neprimetan znak, ali nisam usudio da pogledam.

Rekoh mu da mu verujem i da ne mora više da isteruje tu stvar, zato što sam uplašen. Nasmija se grohotom, tako da mu se stomak tresao.

Odgovorio je da je pitanje naše smrti nešto što se nikada dovoljno ne isteruje. A ja sam dokazivao da bi bilo besmisleno da ja raspredam o svojoj smrti, pošto bi takva misao donela samo strah i nelagodnost.

»Puni ste gluposti!« uzviknu. »Smrt je jedini mudar savetodavac koga imamo. Kad god osećate, kao što je uvek slučaj, da sve ide kako ne treba i da ćete biti uništeni okrenite se svojoj smrti i upitajte da li je to tako. Vaša smrt će vam reći da se varate, da stvarno ništa nije važno van njenog dodira. Vaša smrt će vam reći: "Još vas nisam dodirnula".«

Zatresao je glavom i činilo se da čeka moj odgovor. Nisam ga imao. Misli su mi preticale jedna drugu. Zadao je strahovit udarac mom egoizmu. Sitničavost moje ljutnje prema njemu bila je čudovišna u svetlosti moje smrti.

Imao sam osećaj da je potpuno svestan moje promene raspoloženja. Preokrenuo je stvari u svoju korist. osmehnuo se i počeo da pevuši meksikansku melodiju.

»Da«, reče tiho posle dugog ćutanja. »Jedan od nas ovde, mora da nauči ponovo da je smrt lovac, i da je uvek čoveku na levoj strani. Jedan od nas mora da traži savet smrti i oslobodi se proklete sitničavosti koja

prati ljude koji žive svoje živote kao da ih smrt nikada neće kucnuti.«

Sedeli smo ćuteći više od jednog sata, a onda smo ponovo počeli da hodamo. Krivudali smo satima po pustinjском šipragu. Nisam ga pitao ima li to neke svrhe. Nije bilo važno. Nekako je učinio da mi se vratilo staro osećanje, nešto što sam sasvim zaboravio, čista radost što se jednostavno krećem unaokolo, ne pridajući tome neki intelektualni cilj.

Želeo sam da mi ponovo dozvoli da spazim ono što sam video na steni, bez obzira šta je to bilo.

»Da vidim tu senku ponovo«, rekoh.

»Mislite, svoju smrt, zar ne?« odgovori malo ironično.

Jedan trenutak nisam bio voljan da to iskažem.

»Da«, konačno rekoh. »Da vidim ponovo svoju smrt.«

»Ne sada«, reče. »Suviše ste čvrsti.«

»Molim?«

Poče da se smeje i iz nekog nepoznatog razloga smeh mu više nije bio uvredljiv ni podmukao, kao što je pre bio. Mislim da se nije razlikovao ni po svojoj visini tona, ni po glasnoći, ni po svom duhu. Novi elemenat je bilo moje raspoloženje. S obzirom na moju predstojeću smrt, moj strah i ljutnja su bili glupost.

»Da onda razgovaramo sa biljkama«, rekoh.

Urlao je od smeha.

»Sada ste suviše dobri«, reče, još jednako se smejući. »Idete iz jedne krajnosti u drugu. Smirite se. Nema potrebe da razgovarate sa biljkama osim ako ne želite da znate njihove tajne, a za to vam je potrebna najčvršća rešenost. Znači, čuvajte svoje dobre želje. Nema potrebe ni da vidite svoju smrt. Dovoljno je da osećate njenu prisutnost oko sebe.«

5 PREUZIMANJE ODGOVORNOSTI

Utorak, 11. april, 1961.

Stigao sam u don Huanovu kuću rano ujutru, u nedelju, 9. aprila.

»Dobro jutro, don Huane«, rekoh. »Ala se radujem šio te vidim.«

Pogleda me i poče tiho da se smeje. Prišao je do mojih kola dok sam ih parkirao i držao otvorena vrata skupljajući pakete sa hranom koje sam doneo za njega.

Prišli smo kući i seli uz vrata.

Ovo je bilo prvi put da sam zaista bio svestan šta radim tamo. Tri meseca stvarno sam radosno očekivao povratak na »teren«. Bilo je kao da je paklena mašina eksplodirala u meni i odjednom sam se setio nečega od transcendentalnog značaja po sebe. Setio sam se da sam nekada u svom životu bio vrlo strpljiv i veoma efikasan.

Pre nego što je don Huan mogao da kaže bilo šta, postavio sam pitanje koje me teško pritiskalo. Tri meseca nije mi dala mira uspomena na albino-sokola. Kako je on znao o tome kada sam ja sam to zaboravio?

Nasmejao se, ali nije odgovorio. Molio sam ga da mi to kaže.

»Nije to bilo ništa«, reče kao i obično vrlo ubeđeno. Svako može da vidi da si čudan. Samo si obamro, to je sve.«

Osećao sam da me ponovo hvata a da nemam odbrane i da me gura u ugao u kome nisam voleo da budem.

»Da li je moguće videti svoju smrt?« upitah, pokušavajući da se držim teme.

»Svakako«, reče smejući se. »Ona je ovde, sa nama.«

»Kako to znaš?«

»Star sam čovek. Sa godinama čovek nauči svakojake stvari.«

»Znam mnogo starih ljudi, ali oni ovo nikad nisu naučili. Kako to da si ti naučio?«

»Pa, recimo da znam svakojake stvari zato što nemam ličnu istoriju i zato što ne smatram da sam važniji od nečeg drugog, i zato što mi smrt sedi ovde odmah do mene.«

Pružio je levu ruku i pokretao prste, kao da stvarno miluje nešto.

Nasmejah se. Znao sam na šta me navodi. Stari đavo će me opet izlupati, verovatno hvatajući me na moje osećanje vlastite važnosti, ali ovog puta nisam mario. Sećanje da sam nekada imao veliko strpljenje ispuni me čudnom razdraganošću, koja je rasterala najveći deo mog osećaja nervoze i netrpeljivosti prema don Huanu. Ono što sam sada osećao bilo je divljenje njegovim postupcima.

»Ko si ti, u stvari?« upitah.

Izgledao je iznenađen. Otvorio je oči što je više mogao, a onda treptao kao ptica, zatvarajući očne kapke kao da su roletne. Oni su se naizmenično spuštali i dizali, dok su mu oči ostajale u žiži. Malo me uplašio njegov manevar i trgao sam se, a on se nasmeja slobodno, kao dete.

»Za tebe, ja sam Huan Matus, i stojim ti na usluzi«, reče preterano učtivo.

Onda postavih svoje drugo jarko pitanje: »Šta si uradio sa mnom prvog dana kad smo se sreli?«

Mislio sam na pogled koji mi je uputio.

»Ja? Ništa«, odgovori nevino.

Opisao sam kako sam se osećao kada me je pogledao i kako mi je bilo nelagodno što mi se od toga vezao jezik.

Smejao se sve dok suze nisu počele da mu se kotrljaju niz obraze. Ponovo osetih talas neprijateljstva prema njemu. Pomislih kako sam ozbiljan i pažljiv, a on tako »Indijanac« po svom grubom ponašanju.

Činilo mi se da je uočio moje raspoloženje, pa je naglo prestao da se smeje.

Posle dužeg oklevanja rekoh mu da me je njegovo smejanje ljutilo zato što sam ozbiljno pokušavao da razumem šta mi se desilo.

»Nema ništa da se razume«, mirno odgovori.

Napravih mu pregled redosleda neobičnih događaja koji su se desili otkako sam ga sreo, počinjući sa tajanstvenim pogledom koji mi je uputio, pa sve do mog scćanja na albino-sokola i viđenja na steni senke za koju je rekao da je moja smrt.

»Zašto radiš sve ovo sa mnom«, upitah.

U mom pitanju nije bilo ratobornosti. Bio sam samo radoznao zašto baš ja da budem to.

»Zamolio si me da ti kažem šta znam o biljkama«, reče.

Primetih primesu sarkazma u njegovom glasu. Govorio je kao da mi povlađuje da bi me smirio.

»Ali ono što si mi dosad rekao nema nikakve veze sa biljkama«, pobunih se.

Odgovorio je da treba vremena da se nešto nauči o njima.

Osećao sam da je nekorisno raspravljati se s njim. Shvatio sam tada koliko su sasvim idiotske lake i nerazumne odluke koje sam donosio. Dok sam bio kod kuće obećao sam sebi da više nikad neću da planem niti da se naljutim na don Huana. U stvari, onog trenutka kad me odbio, opet me spopala razdraženost. Osećao sam da nema načina da sa njim opštim, i to me naljuti.

»Seti se sada svoje smrti«, reče don Huan iznenada. »Daleko je od tebe samo za dužinu jedne ruke. Može te kucnuti svakog trenutka, pa, znači, stvarno nemaš vremena za ništavne misli i raspoloženja. Niko od nas nema vremena za to.

»Da li želiš da znaš šta sam radio s tobom prvog dana kad smo se srelili? *Video* sam te, i *video* sam da misliš da me lažeš. Ali nisi me lagao, u stvari.«

Rekoh mu da me *ovo* objašnjenje još više zbunilo. Odgovorio je da zato ne želi da objašnjava svoje postupke, i da objašnjenja nisu potrebna. Reče, da jedino što nešto znači jeste delo, delati, a ne pričati.

Izvukao je slamnu prostirku i legao, stavljajući pod glavu neki svežanj. Udobno se namestio a onda mi reče da ima još nešto što moram da obavim ako stvarno želim da učim o biljkama.

»Ono što nije bilo u redu kad sam te *video* i ono što nije u redu kod tebe sada, jeste to što ne voliš da snosiš odgovornost za ono što činiš«, izreče polako, kao da želi da mi da vremena kako bih razumeo ono što kaže. »Kad si mi pričao sve one stvari na autobuskoj stanici, bio si svestan da su laži. Zašto si lagao?«

Objasnio sam da mi je cilj da nađem »ključnog informatora« za svoj rad.

Don Huan se osmehnu i poče da pevuši meksikan-sku melodiju.

»Kada čovek odluči da nešto učini, mora da ide do kraja«, reče, »ali mora da snosi odgovornost za ono što čini. Bez obzira šta čini, mora da zna prvo zašto to čini, a onda mora da pređe na dela a da ne sumnja niti da se kaje.«

Pogledao me ispitivački. Nisam znao šta da kažem. Konačno izrekoh mišljenje, maltene kao protest.

»To nije moguće!« rekoh.

Upita me zašto nije moguće, i ja rekoh da možda, idealno uzev, to jeste ono što svako misli da treba da se radi. U praksi, međutim, nema načina da se izbegnu sumnje i kajanja.

»Dabome da ima načina«, odgovori ubeđeno.

»Pogledaj mene«, reče. »Ja nemam nikakvih sumnji niti kajanja. Sve *što* činim je moja odluka i moja odgovornost. Najprostije stvari koje činim, to što te izvedem u šetnju po pustinji, na primer, mogu vrlo lako da znače moju smrt. Smrt me vreba. Stoga, nema u meni mesta ni za sumnje ni za kajanja. Ako moram da umrem zato što sam te izveo u šetnju, onda moram da umrem.

»Ti, s druge strane, smatraš da si besmrtni, a odluke besmrtnika podložne su žaljenju, sumnji, mogu se opozvati. U svetu, u kome je smrt lovac, prijatelju moj, nema vremena za žaljenje ni sumnje. Ima vremena samo za odluke.«

Ja sam iskreno dokazivao da je to, po mom mišljenju, nestvaran svet, zato što je stvoren proizvoljno, uzimajući idealizovanu formu ponašanja koja je označena kao put kojim treba ići.

Ispričao sam mu priču o svom ocu koji mi je nekad držao beskrajna predavanja o divotama zdravog duha u zdravom telu, i kako mladi ljudi treba da pre--le svoja tela teškoćama i sportskim podvizima. Bio je mlad čovek. Kad je meni bilo 8 godina, njemu je bilo samo 27. U toku leta bi, po pravilu, došao iz grada, gde je predavao u školi, da provede bar mesec dana sa mnom na dedinoj farmi gde sam živeo. To je bio paklen mesec za mene. Ispričah don Huanu jedan primer u vezi sa mojim ocem za koji sam mislio da ima veze sa datom situacijom.

Gotovo odmah čim bi stigao na farmu, moj otac je zahtevao da idemo u dugu šetnju, da bismo mogli da porazgovaramo o stvarima, i dok smo razgovarali, on bi pravio planove da idemo na plivanje, svakog dana, u 6 ujutru. Uveče bi navio budilnik na 5 i 30 da bismo imali dovoljno vremena, zato što je trebalo da budemo u vodi tačno u 6. A kada je ujutru budilnik zvonio, on bi skočio iz kreveta, stavio naočare, otišao do prozora i pogledao napolje.

Čak sam upamtio i sledeći monolog.

»Hm... malo oblačno danas. Čuj, ja ću da prilegnem ponovo samo još 5 minuta. Je li u redu? Samo 5 minuta! Samo da proteglim mišiće i potpuno se razbudim.«

Uvek bi ponovo zaspao i spavao sve do 10, a ponekad i sve do podne.

Rekoh don Huanu da je ono što me je ljutilo bilo to što nikako nije odustajao od svojih očevito lažnih odluka. Ponavljao je ovaj ritual svakog jutra, sve dok ja nisam konačno povredio njegova osećanja odbijanjem da navijem budilnik.

»To nisu bile lažne odluke«, reče don Huan, očevidno držeći stranu mom ocu. »Od jednostavno nije znao kako da izađe iz kreveta. To je sve.«

»U svakom slučaju«, rekoh, »uvek sam nepoverljiv prema nestvarnim odlukama.«

»Kako bi onda izgledala stvarna odluka?« upita don Huan diskretno se osmehnuvši.

»Da je moj otac sebi rekao da ne može da ide na plivanje u 6 ujutru, nego možda u 3 posle podne.«

»Tvoje odluke ozleđuju duh«, reče don Huan vrlo ozbiljno.

Učini mi se da primećujem i primesu tuge u njegovom glasu. Dugo smo ćutali. Moja razdraženost je nestala, sećao sam se oca.

»Nije želeo da pliva u 3 posle podne. Zar ne shvaćaš?« reče don Huan.

Trgoh se od njegovih reči.

Rekoh mu da mi je otac bio slab, a i njegov svet idealnih postupaka koje nikad nije sprovodio u delo. Gotovo sam vikao.

Don Huan nije rekao ni reči. Odmahivao je glavom polako, ritmički. Bio sam užasno tužan. Razmišljanje o ocu uvek je bilo nešto što bi me sveg obrvalo.

»Misliš da si bio jači, zar ne?« upita ovlašno.

Rekoh da mislim da jesam, i počeh da mu pričam o svim emocionalnim uznemirenostima koje je izazivao u meni moj otac, ali me on prekide.

»Da li je bio zao prema tebi?« upita.

»Ne.«

»Da li je bio sitničav prema tebi?«

»Ne.«

»Da li je učinio sve što je mogao za tebe?«

»Da.«

»Šta mu je onda nedostajalo?«

Ponovo sam počeo da vičem da je bio slab, ali se trgoh i utišah glas. Bilo mi je pomalo smešno što me don Huan unakrsno ispituje.

»Zašto sve ovo radiš?« rekoh. »Valjda je trebalo da razgovaramo o biljkama.«

Osetih da sam ljući i očajniji nego ikad. Rekoh mu da nema prava niti bilo kakve kvalifikacije da

donosi sud o mom ponašanju, a on prsnu u smeh tako da mu se stomak tresao.

»Kad se naljutiš, uvek osećaš da si vrlo moralan, zar ne?«, reče i trepnu kao ptica.

Bio je u pravu. Bio sam sklon osećanju da je opravdano što sam ljut.

»Da ne govorimo o mom ocu«, rekoh, glumeći srećno raspoloženje. »Da govorimo o biljkama.«

»Ne, da govorimo o tvom ocu«, bio je uporan. Odatle treba početi danas. Ako misliš da si bio toliko jači od njega, zašto nisi otišao na plivanje u šest ujutru umesto njega?«

Rekoh mu da ne mogu da verujem da me to ozbiljno pita. Uvek sam mislio da je plivanje u 6 u jutru stvar moga oca, a ne moja.

»Bila je to i tvoja stvar, od trenutka kada si prihvatio njegovu ideju«, prasnu don Huan na mene.

Rekoh da je nikad nisam prihvatio, da sam uvek znao da moj otac nije istinit prema sebi samom. Don Huan me jednostavno upita zašto nisam izrazio to što sam mislio tada.

»Takve stvari se ne kažu ocu«, rekoh to kao slabo objašnjenje.

»Zašto ne?«

»U mojoj kući to se nije radilo, to je sve.«

»Radio si ti i gore stvari u svojoj kući«, izjavi kao sudija sa podijuma. »Jedino što nikad nisi radio, bilo je da očistiš svoj duh.«

U njegovim rečima je bilo toliko razorne sile da su mi odzvanjale u glavi. Srušio je svu moju odbranu. Nisam mogao da se raspravljam s njim. Potražio sam utočište u pisanju svojih beležaka.

Pokušao sam sa poslednjim slabim objašnjenjem i rekao da sam celog svog života sretao ljude kakav je bio moj otac, koji su me, kao i on, na neki način uvlačili u svoje planove i, po pravilu, uvek ostavljali na cedilu.

»Žališ se«, reče tiho. »Žališ se celog života zato što ne primaš odgovornost za svoje odluke. Da si prihvatio odgovornost za ideju tvoga oca o plivanju u

6 ujutru, ti bi plivao sam ako je potrebno, ili bi mu rekao da ide do đavola, kad prvi put otvori usta, jer si upoznao njegove marifetluke. Ali nisi rekao ništa. Stoga, bio si slab isto toliko koliko i tvoj otac.

»Prihvatiti odgovornost za svoje odluke znači da je čovek spreman da umre za njih.«

»Čekaj, čekaj!« rekoh. »Ti ovo iskrećeš.«

Nije me pustio da završim. Hteo sam da mu kažem da sam iskoristio svog oca samo kao primer nerealističnog načina postupanja, i da niko ko je pri zdravoj pameti ne bi bio voljan da umre za nešto tako idiotsko.

»Nije važno kakva je odluka«, reče. »Ništa ne može biti više ili manje ozbiljno od bilo čega drugog. Zar ne shvataš? U svetu gde je smrt lovac, nema malih i velikih odluka. Postoje samo odluke koje donosimo suočeni sa svojom neizbežnom smrću.«

Nisam mogao ništa da kažem. Možda je sat prošao. Don Huan je bio savršeno nepomičan na svojoj asuri, mada nije spavao.

»Zašto mi sve ovo pričaš, don Huane?« upitah. »Zašto radiš ovo sa mnom?«

»Došao si meni«, reče. »Ne, nije tako bilo, doveli su te. I napravio sam gest prema tebi.«

»Molim?«

»Ti si mogao da napraviš gest prema svom ocu plivajući umesto njega, ali nisi. Možda zato što si bio suviše mlad. Živeo sam duže od tebe. Ništa mi ne predstoji. Nema žurbe u mom životu, stoga mogu kako treba da napravim gest prema tebi.«

Popodne smo krenuli na pešačenje. Lako sam držao korak s njim i ponovo se divio njegovoj ogromnoj fizičkoj snazi. Hodao je tako okretno i tako sigurnim koracima da sam u poređenju s njim bio kao dete. Išli smo ka istoku. Zapazio sam da ne voli da govori dok hoda. Ako bih progovorio, on bi prestao da hoda, da bi mi odgovorio.

Posle 2 sata došli smo do brda. Seo je i dao mi znak da sednem do njega. Najavio je tobože dramatično da će da mi ispriča jednu priču.

Rekao je da je jednom bio jedan mlad čovek, siromašni Indijanac koji je živio među belcima u gradu. Nije imao ni doma, ni rođaka, ni prijatelja. Došao je u grad da se obogati a našao je samo bedu i bol. S vremena na vreme, zaradio bi nekoliko centi, radeći kao mula, jedva dovoljno za neki zalogaj. Inače je morao da prosi ili krade hranu.

Don Huan reče da je jednog dana mladić otišao na pijac. Išao je gore-dole ulicom, kao u omami, a oči su mu podivljale kada je video sve dobre stvari koje su tamo bile skupljene. Tako je pomahnitao, da nije gledao gde ide, i na kraju se sapleo preko nekih korpi i pao na jednog starca.

Starac je nosio 4 ogromne tikve i tek što je bio seo da se odmori i jede. Don Huan se osmehnu lukavo i reče da je starcu bilo veoma čudno što se mladić sapleo o njega. Nije se naljutio što ga uznemirava, ali se začudio zašto je baš taj mladić pao preko njega. Mladić, sa svoje strane, naljutio se i rekao starcu da mu se skloni s puta. Uopšte ga nije zanimao krajnji razlog njihovog susreta. Nije ni primetio da su im se putevi stvarno ukrstili.

Don Huan je imitirao pokrete čoveka koji juri nešto što se kotrlja. Rekao je da su se starčeve tikve preturile i kotrljale niz ulicu. Kada je mladić video tikve, pomislio je da je našao hranu za taj dan.

Pomogao je starcu da ustane i uporno zahtevao da mu pomogne da nosi teške tikve. Starac mu odgovori da je krenuo svojoj kući, u planinu, a mladić je uporno molio da ide s njim, bar deo puta.

Starac je krenuo putem prema planini i dok svi pešačili dao je mladiću deo hrane koju je kupio na pijaci. Mladić je jeo do mile volje i kada je bio sasvim sit počeo je da primećuje koliko su teške tikve i čvrsto ih je stegao.

Don Huan otvori oči, đavolski se osmehnu, i ispriča da je mladić upitao: »Šta nosite u ovim tikvama?« Starac nije odgovorio nego mu je rekao da će mu pokazati jednog druga ili prijatelja koji bi mogao da

ublaži njegove jade i da mu savet i nauči ga mudrosti o tome kakav je ovaj svet.

Don Huan načini obema rukama veličanstven gest i reče da je starac prizvao najlepšeg jelena koga je mladić ikada video. Jelen je bio toliko pitom da mu je prišao i koračao pored njega. Sijao je i svetlucao. Mladić je bio opčinjen i odmah znao da je to »jelen duh«. Starac mu tada reče da ako želi da ima tog prijatelja i njegovu mudrost, treba samo da pusti tikve.

Don Huanov osmeh je bio slika ambicije. Rekao je da su se probudile sitne želje mladićeve kada je čuo takvu molbu. Don Huanove oči postadoše male i đavolske kada je izrekao mladićevo pitanje: »Šta nosite u ove 4 ogromne tikve?«

Don Huan reče da je starac vrlo mirno odgovorio da nosi hranu: kukuruzno brašno i vodu. Onda je don Huan prestao da priča priču i koračao je unaokolo, ukrug, 2 puta. Nije mi bilo jasno šta radi. Ali izgleda da je to bio deo priče. Činilo mi se da krug predstavlja mladićeve razmišljanja.

Don Huan reče da, dabome, mladić nije poverovao ni reči od svega toga. Proračunao je da, ako je starac, koji je očevidno bio čarobnjak, bio voljan da da »jelen-duha« za tikve, onda one mora da su pune neverovatne moći.

Don Huan ponovo zgrči lice u đavolski osmeh i reče da je mladić izjavio da želi da dobije tikve. Nastala je duga pauza koja kao da je obeležavala kraj priče. Don Huan je ćutao, a ipak sam bio siguran da želi da ga pitam o tome, pa sam to i učinio.

»Šta se dogodilo mladiću?«

»Uzeo je tikve«, odgovori, smešeći se zadovoljno.

Nastala je još jedna duga pauza. Nasmejah se. Pomislih da je ovo bila prava »indijanska« priča.

Don Huanove oči su se sijale dok mi se osmehivao. Imao je u sebi izraz bezazlenosti. Počeo je da se smeje tiho, isprekidano, i upita me: »Zar ne želiš da znaš šta je bilo sa tikvama?«

»Dabome da želim da znam. Mislio sam da je to kraj priče.«

»Oh, ne, nije«, reče, dok su mu oči nestašno svetlucale. »Mladić je uzeo tikve i otrčao do usamljenog i mestaj otvorio ih.«

»Šta je našao?« upitah.

Don Huan me pogleda i imao sam osećaj da je svestan moje mentalne gimnastike. Odmahnu glavom i zakikota se.

»Dakle«, podstakoh ga, »da li su tikve bile prazne?«

»Bilo je samo hrane i vode u tikvama«, reče. »I mladić, u nastupu gneva, razbi ih o stene.«

Rekoh da je njegova reakcija bila potpuno prirodna — bilo ko na njegovom mestu učinio bi to isto.

Don Huanov odgovor bio je da je mladić bio budala koja ne zna šta hoće. Nije znao šta je »moć«, pa nije mogao da zna da li ju je našao ili nije. Nije prihvatio odgovornost za svoju odluku, pa ga je zato njegova greška razgnevila. Očekivao je da nešto učari, a nije dobio ništa. Don Huan je nagađao da sam ja bio taj mladić i, da sam se držao svojih prirodnih sklonosti, na kraju bih bio ljut i pun kajanja, i nema sumnje da bih proveo ostatak života žaleći samog sebe zbog onoga što sam izgubio.

Onda je objasnio starčevo ponašanje. On je pametno nahranio mladića da bi mu dao »smelost sitog stomaka«, tako da kada je mladić našao samo hranu u tikvama, on ih je razbio, u nastupu gneva.

»Da je bio svestan svoje odluke i prihvatio odgovornost za nju«, reče don Huan, »on bi uzeo hranu i bio bi više nego zadovoljan njom. A možda bi čak shvatio da je i hrana moć!«

6 KAKO POSTATI LOVAC

Petak, 23. jun, 1961.

Čim sam seo, počeo sam da bombardujem don Huana pitanjima. Nije mi odgovorio i nestrpljivo je odmahnuo rukom da ćutim. Izgledao je veoma ozbiljan.

»Mislio sam o tome kako se nisi uopšte izmenio u ovom vremenu, u toku kojega si pokušavao da učiš o biljkama«, reče optužujućim tonom.

Počeo je da nabraja glasno sve promene ličnosti koje mi je preporučio. Rekao sam mu da sam veoma ozbiljno razmišljao o tome i našao da nikako ne mogu da ih prihvatim zato što je svaka od njih bila suprotna mojoj suštini. Odgovorio je da nije dovoljno što sam samo razmišljao, i da ništa od onoga što mi je rekao nije bilo rečeno tek tako. Ja sam ponovo isticao da, mada sam uradio vrlo malo što se tiče toga da prilagodim svoj lični život njegovim idejama, stvarno želim da učim o upotrebi biljaka.

Posle dugog, nelagodnog ćutanja, smelo ga upitah: »Da li bi mi rekao nešto o pejotlu, don Huane?«

Reče da same moje namere nisu dovoljne, i da je poznavanje pejotla — nazvao ga je »Meskalito« prvi put — ozbiljna stvar. Izgledalo je da nema više šta da se kaže.

Međutim, predveče mi je postavio zadatak. Postavio je problem a da mi nije dao nikakve ukazatelje

u pogledu njegovog rešenja: da nađem mesto dobrog uticaja ili tačku na zemljištu ispred samih njegovih vrata gde smo uvek sedeli i razgovarali, mesto gde bih se navodno osećao savršeno srećan i pun snage. U toku noći, dok sam pokušavao da nađem »mesto«, valjajući se po zemlji, dva puta sam otkrio promenu boje na jednoobrazno tamnom zemljanom podu označenog prostora.

Iscrpljen problemom, zaspao sam na jednom od mesta gde sam otkrio promenu boje. Ujutru, don Huan me probudi i objavi da sam se dobro pokazao. Ne samo da sam našao mesto dobrog uticaja koje sam tražio, nego i njegovu suprotnost, neprijateljsko ili negativno mesto i boje koje idu uz oba.

Subota, 24. jun, 1961.

Rano u jutru odosmo u pustinski šiprag. Dok smo koračali, don Huan mi objasni koliko je važno za čoveka u divljini da nađe »dobrobitno«, odnosno »neprijateljsko« mesto. Želeo sam da skrenem razgovor na pejotl, ali on je glatko odbio da o tome govori. Opomenuo me da to ne treba da pominjem, osim ako on sam pokrene to pitanje.

Seli smo da se odmorimo u hladu nekog visokog žbunja, u predelu guste vegetacije. Pustinski šiprag oko nas još nije bio sasvim suv. Bio je topao dan i muve su mi neprestano dosadivale, ali izgledalo je da ne smetaju don Huanu. Pitao sam se da li se on jednostavno ne obazire na njih, ali onda sam zapazio da se uopšte ne spuštaju na njegovo lice.

»Ponekad je potrebno brzo naći dobrobitno mesto, napolju pod vedrim nebom«, nastavi don Huan. »Ili može da bude potrebno da se brzo odredi da li je mesto gde čovek hoće da se odmori loše. Jedanput smo seli da se odmorimo pored nekog brda i ti si se naljutio i uznemirio. To mesto je bilo tvoj neprijatelj. Mala vrana ti je poslala opomenu, sećaš li se?«

Setio sam se da se on posebno potrudio da mi kaže da ubuduće izbegavam to mesto. Setio sam se

i da sam se naljutio zato što nije dozvolio da se smejem.

Mislio sam da je vrana koja je preletela iznad nas znamenje samo za mene«, reče. »Nikad ne bih pomislio da su vrane i tebi naklonjene.«

»O čemu govoriš?«

»Vrana je bila znamenje«, nastavio je. »Kad bi znao o vranama, izbegavao bi to mesto kao kugu. Mada nema uvek vrana da ti pošalju opomenu, ti moraš da naučiš da sam nalaziš valjano mesto za logor ili odmor.«

Posle dužeg ćutanja don Huan se naglo okrete ka meni i reče kako sve što moram da učinim da bih našao dobro mesto za odmor jeste da ukrstim očima. Lukavo me pogleda i reče mi poverljivim tonom da sam upravo to uradio kada sam se valjao ispred njegovog trema, i tako mogao da nađem dva mesta i njihove boje. Dade mi do znanja da ga je impresioniralo moje dostignuće.«

»Stvarno ne znam šta sam učinio«, rekoh.

»Ukrstio si očima«, reče naglašeno. »To je po stupak. Mora da si to učinio, mada se ne sećaš.«

Don Huan onda opisa taj postupak, o kome je rekao da su potrebne godine da ga čovek usavrši, i koji se sastojao u tome da postepeno nateraš oči da vide odvojeno istu sliku. To što se slika nije slivala u jednu, dovodilo je do dvostrukog opažanja sveta. Ovo dvostruko opažanje, po don Huanu, dozvoljava čoveku da rasuđuje o promenama u svojoj okolini, koje obično ne mogu da se zapaze.

Don Huan me molio da pokušam. Uveravao me da to ne škodi očima. Rekao je da treba da počnem kratkim pogledima, gotovo krajevima očiju. Pokazao je prstom na veliki žbun i objasnio mi kako se to radi. Čudno sam se osećao, posmatrajući don Huana kako baca neverovatno brze poglede na žbun. Njegove oči su me podsećale na oči podmukle životinje koja ne može da gleda pravo.

Koračali smo možda sat dok sam ja pokušavao da ne gledam ništa usredsređeno. Onda don Huan zatraži da počnem da odvajam slike koje je zapažalo svako

moje oko. Posle otprilike jednog sata, užasno me zaboli glava i morao sam da stanem.

»Da li misliš da bi sam mogao da nađeš dobro mesto da se odmorimo?« upita.

Nisam imao pojma šta je merilo za »dobro mesto«. On je strpljivo objasnio da gledanje kratkim pogledima dozvoljava očima da uoče neobične prizore.

»Kao, na primer, šta?« upitah.

»To nisu prizori, u pravom smislu reči«, objasni. »To je više osećaj. Ako gledaš u žbun ili drvo ili stenu gde bi možda voleo da se odmoriš, oči mogu da učine da osetiš da li je to najbolje mesto za odmor ili nije.«

Ponovo sam ga terao da opiše kakav je to osećaj, ali on ili to nije mogao da opiše ili prosto nije želeo. Rekao je da treba da vežbam tako što bih odabrao neko mesto, a onda bi mi on rekao da li moje oči dobro to rade.

U jednom trenutku spazih ono što mi se učini da je šljunak koji je odbijao svetlost. Nisam mogao da ga vidim ako bih usredsredio oči na njega, ali ako bih prelazio preko tog prostora brzim pogledima mogao sam da otkrijem nekakvo slabo svetlucanje. Pokazali to mesto don Huanu. Bilo je na sredini otvorene, nczaklonjene ravne površine, na kojoj nije bilo gustog zbunja. Nasmeja se grohotom, a onda me upita zašto sam odabrao baš to mesto. Objasnih da vidim svetlucanje.

»Ne tiče me se šta vidiš«, reče. »Možeš da vidiš i slona. Kako osećaš jeste ono što je važno.«

Nisam osećao ama baš ništa. Tajanstveno me pogleda i reče da bi želeo da može da mi pomogne i sedne da se odmori tamo pored mene, ali da će sesti na neko drugo mesto dok se ja isprobam.

Seo sam dok me je on gledao radoznalo sa daljine od 30 ili 40 stopa. Posle nekoliko minuta počeo da se glasno smeje. Njegov smeh me je na neki način činio nervoznim. Razdražio me. Osećao sam da me ismeva i naljutio sam se. Počeo sam da se pitam šta ja tu tražim. Nešto, nesumnjivo, nije u redu u načinu na koji se sav moj poduhvat sa don Huanom

odvija. Osećao sam da sam samo pion u njegovim kandžama.

Odjednom don Huan jurnu na mene punom brzinom, i povuče me za ruku. Doslovno, vukao me 10 ili 12 stopa. Pomogao mi je da ustanem i obrišao je znoj sa čela. Tada sam primetio da se napregao do krajnjih granica. Potapša me po leđima i reče da sam izabrao loše mesto i da je morao da me stvarno brzo spase, zato što je video da će mesto na kome sam sedeo upravo da obuzme sva moja osećanja. Nasmejah se. Slika don Huana koji juri na mene bila je veoma smešna. Stvarno je trčao kao mladić. Stopala su mu se kretala kao da je grabio meko crvenkasto tle pustinje, da bi se bacio preko mene. Video sam ga kako mi se smeje, a onda me je nekoliko sekundi vukao za ruku.

Posle izvesnog vremena terao me da nastavim da tražim valjano mesto za odmor. Neprestano smo pešačili ali nisam otkrio niti »osetio« ama baš ništa. Možda, da sam bio opušteniji, nešto bih primetio ili osetio. Prestao sam, međutim, da se ljutim na njega. Konačno, pokaza neko stenje i zaustavismo se.

»Nemoj biti razočaran«, reče don Huan. »Potrebno je mnogo vremena da se oči obuče kako treba.«

Nisam ništa odgovorio. Nisam hteo da budem razočaran nečim što uopšte ne razumem. A ipak, morao sam da priznam da sam se već 3 puta otkako sam počeo da posećujem don Huana jako razljutio i da sam se uznemirio do te mere da sam bio gotovo bolestan dok sam sedeo na mestima koja je on nazvao lošim.

»Veština je da osećaš očima«, reče. »Tvoj je problem sada što ne znaš šta da osećaš. Doći će ti to ipak vežbanjem.«

»Možda treba da mi kažeš, don Huane, šta treba da osećam.«

»To nije moguće.«

»Zašto«?

»Niko ne može da ti kaže šta treba da osećaš. To nije toplota, ni svetlost, ni sjaktanje, ni boja. To je nešto drugo.«

»Zar ne možeš da to opišeš?«

»Ne. Sve što mogu da učinim jeste da ti dam postupak. Kada jednom naučiš da razdvajaš slike i vidiš po dvoje od svega, moraš da usredsrediš svoju pažnju na prostor između te dve slike. Bilo koja pramena vredna pažnje, dogodiće se tamo, u tom prostoru.«

»Kakve su to promene?«

»To nije važno. Osećaj koji dobiješ jeste ono što je važno. Svaki čovek je različit u tom pogledu. Ti si video svetlucanje danas, ali to nije značilo ništa, zato što je osećaj nedostajao. Ne mogu ti reći kako da osećaš. To moraš sam da naučiš.«

Odmarali smo se u tišini neko vreme. Don Huan je pokrio lice šeširom i sedeo nepomično kao da spava. Udubio sam se u pisanje svojih beležaka, sve dok se on nije naglo pokrenuo, tako da sam se trgao. Uspravio se naglo i pogledao me, mršteći se.

»Ti imaš smisla za lov«, reče. »I to treba da učiš, lov. Nećemo više razgovarati o biljkama.«

Naduvao je obraze za trenutak, a onda otvoreno dodao: »Uostalom, mislim da nismo ni razgovarali o njima, zar ne?« i nasmejao se.

Proveli smo ostatak dana pešačeći u svim pravcima. Uz put mi je don Huan davao neverovatno podrobna objašnjenja o zvečarkama. Kako se legu, kako se kreću unaokolo, koje su im navike prema godišnjim dobima, koje su im osobenosti ponašanja. Onda se potrudio da potkrepi sve što je pomenuo i najposle je uhvatio i ubio jednu veliku zmiju. Odsekao joj je glavu, očistio od utrobe, odrao joj kožu i ispekao meso. Pokreti su mu imali toliko gracioznosti i veštine da je bilo čisto zadovoljstvo biti u njegovoj blizini. Slušao sam ga i posmatrao, prosto opčinjen. Tako sam se potpuno usredsredio na to da ostali svet praktično nije postojao za mene.

Jednjem zmije ponovo smo prozaično ušli u svet običnih događaja. Osetio sam muku kad sam počeo da žvačem komad zmijskog mesa. To je bila neopravdana gadljivost, pošto je meso bilo vrlo ukusno, ali moj stomak je izgleda bio prilično nezavisna jedinica.

Jedva sam mogao da gutam. Mislio sam da će don Huan dobiti srčani napad od tolikog prejakog srnejanja.

Posle smo seli da se natenane odmorimo u senci nekih stena. Počeo sam da radim na svojim beleškama, i kad sam video koliko ih je, shvatio sam da mi je dao iznenađujuću količinu obaveštenja o zvečarkama.

»Tvoj duh lovca ti se vratio«, reče don Huan naglo i ozbiljno. »Sad si gotov.«

»Molim?«

Želeo sam da kaže nešto više o tome kako sam gotov, ali on se samo nasmeja i ponovi to.

»Kako sam gotov?« bio sam uporan.

»Lovci će uvek loviti«, reče. »I sam sam lovac.«

»Da li misliš da loviš da bi se izdržavao?«

»Lovim da bih živio. Mogu da živim i od zemlje, bilo gde.«

Pokazao je rukom na okolinu.

»Biti lovac znači da čovek zna mnogo«, nastavio je. »Znači da čovek ume da vidi svet na različite načine. Da bi bio lovac, čovek mora da bude u savršenom skladu sa svim drugim, inače bi lov postao besmislen kuluk. Na primer, danas smo ulovili malu zmiju. Morao sam da joj se izvinim što joj presecam život tako naglo i konačno. Učinio sam ono što sam učinio, znajući da će i moj život biti presečen jednog dana na gotovo isti način, naglo i konačno. I tako, sve u svemu, mi i zmije smo ravni. Jedna od njih nas je nahranila danas.«

»Nikada nisam razmišljao o ravnoteži te vrste kada sam lovio«, rekoh.

»To nije istina. Nisi samo ubijao životinje. Ti i tvoja porodica ste svi jeli divljač.«

Govorio je to tako ubeđeno kao da je bio tamo. Bio je, dabome, u pravu. Bilo je prilika kada sam svoju porodicu uzgredno snabdevao mesom od divljači.

Posle trenutnog oklevanja upitah: »Kako si to znao?«

»Postoje izvesne stvari koje jednostavno znam«, reče. »A ipak ne mogu da ti kažem kako.«

Rekoh mu da su moje tetke i stričevi imali običaj da vrlo ozbiljno sve ptice koje bih ulovio nazivaju »fazanima«.

Don Huan reče da lako može da ih zamisli kako nazivaju vrapca »sićušnim fazanom«, a onda komično prikaza kako bi ga žvakali. Neobični pokreti njegovih vilica davali su mi utisak da on stvarno žvaće celu pticu, zajedno sa kostima.

»Stvarno mislim da imaš smisla za lov«, reče, zureći u mene. »I da smo se sve vreme kretali u pogrešnom pravcu. Možda ćeš biti voljan da promeniš svoj način života da bi postao lovac.«

Podseti me da sam otkrio, sa samo malo naprezanja sa moje strane, da u svetu postoje dobra i loša mosta za mene. Dodade da sam otkrio i određene boje koje idu uz njih.

»To znači da imaš smisla za lov«, izjavio je. »Ne bi svako ko pokuša našao svoje boje i svoja mesta u isto vreme.«

Biti lovac zvučalo je vrlo lepo i romantično, ali je, što se tiče mene, bilo šašavo, pošto nisam naročito voleo da lovim.

»Ne moraš da voliš loviti niti da ti se to sviđa«, odgovori na moju primedbu. »Imaš prirodnu sklonost za to. Mislim da najbolji lovci nikada ne vole lov. Oni to dobro rade, i to je sve.«

Imao sam utisak da je don Huan sposoban da se raspravljajući izvuče iz svake situacije, a ipak je tvrdio da uopšte ne voli da razgovara.

»To je slično onome što sam ti rekao o lovcima«, reče. »Ne znači da volim da razgovaram. Jednostavno, imam smisla za to i radim to dobro, to je sve.«

Bila mi je stvarno smešna njegova mentalna okretnost.

»Lovci moraju biti izuzetno budne individue«, nastavio je. »Lovac prepušta vrlo malo slučaju. Sve vreme sam pokušavao da te ubedim da moraš da naučiš da živiš drugačije. Do sada nisam to uspeo. Nije bilo ničega za šta si mogao da se uhvatiš. Sada je drugo. Povratio sam ti tvoj stari duh lovca, i možda ćeš se preko njega izmeniti.«

Pobunih se da ne želim da postanem lovac. Podsetih ga da sam na početku samo želeo da mi kaže o lekovitim biljkama, ali da je on učinio da skrenem toliko daleko od svoje prvobitne namere da više ne mogu jasno da se setim jesam li ili nisam stvarno želeo da učim o biljkama.

»Dobro je«, reče. »Stvarno je dobro. Ako nemaš tako jasnu sliku onoga što želiš, možda ćeš postati skromniji.

»Izrazimo to ovako. Za tvoje ciljeve stvarno nije važno da li učiš o biljkama ili o lovu. To si mi i sam rekao. Zanima te bilo šta što bilo ko može da ti kaže. Zar ne?«

To sam mu bio rekao, pokušavajući da opišem polje rada antropologije i da ga pridobijem da bude moj informator.

Don Huan se zakikota, očevidno svestan koliko drži situaciju u svojim rukama.

»Ja sam lovac«, reče, kao da mi čita misli. »Prepuštam vrlo malo slučaju. Možda treba da ti objasnim da sam naučio da budem lovac. Nisam uvek živio ovako kako živim sada. U jednom trenutku svoga života morao sam da se izmenim. Sada pokazujem taj pravac tebi. Vodim te. Znam šta govorim. Neko me je naučio svemu ovome. Nisam to sam dokučio.«

»Da li hoćeš time da kažeš da si imao učitelja, don Huane?«

»Recimo da me neko naučio da lovim onako kako ja želim da naučim tebe sada«, reče i brzo promeni temu razgovora.

»Mislim da je nekada lov bio jedno od najvećih dela koje čovek može da obavi«, nastavi on. »Svi lovci su bili moćni ljudi. U stvari, podrazumevalo se da lovac mora da bude moćan da bi izdržao napore tog načina života.«

Odjednom sam postao radoznao. Da li je možda mislio na vreme pre Osvajanja?* Počeo sam da ga ispitujem.

* Pre španskog osvajanja Meksika. — *Prim. prev.*

»Kada je bilo to vreme o kome govoriš?«

»Nekada.«

»Kada? Šta znači "nekada"?«

»To znači nekada, ili možda znači sada, danas. Nije važno. Jednom je svako znao da je lovac najbolji među ljudima. Sada to ne zna svako, ali ima dovoljno ljudi koji znaju. Ja to znam, jednog dana i ti ćeš znati. Shvataš šta hoću da kažem?«

»Da li to znači da Jaki Indijanci tako gledaju na lovce? To je ono što želim da znam.«

»Ne znači.«

»A Pima Indijanci?«

»Ne svi, ali neki tako gledaju.«

Spomenuo sam razna susedna plemena. Želeo sam da ga uhvatim da mi kaže kako je lov verovanje koje dole i upražnjavaju neki određeni ljudi. Ali on je izbegavao da mi nedvosmisleno odgovori, pa sam promenio temu.

»Zašto radiš sve ovo za mene, don Huane?« upitah.

Skide šesir i počea se po slepoočnicama glumeći zbunjenost.

»Činim gest prema tebi«, reče tiho. »Drugi ljudi su načinili sličan gest prema tebi. Jednog dana i ti sam načinićeš isti gest prema drugima. Recimo da je red na mene. Jednog dana sam otkrio da, ako želim da budem lovac koji ima samopoštovanja, moram da izmenim svoj način života. Nekada sam mnogo cvileo i žalio se. Imao sam dobre razloge da osećam da mi je zakinuto ono što mi pripada. Indijanac sam, a prema Indijancima se postupa kao prema psima. Nisam mogao ništa da uradim da to ispravim, pa mi je ostala samo moja tuga. Ali je onda moja dobra sreća učinila da budem pošteđen i neko me naučio da lovim. I shvatio sam da onako kako živim ne vredi živeti... pa sam to promenio.«

»Ali ja sam srećan sa svojim životom, don Huane. Zašto bih ja morao da ga menjam?«

Poče da peva neku meksikansku pesmu, vrlo tiho, a onda odzvižda tu istu melodiju. Glava mu se podizala i spuštala dok je pratio ritam pesme.

»Da li misliš da smo ti i ja jednaki?« upita oštrim glasom.

Njegovo pitanje me uhvati nepripremljenog. Osetih neko posebno zujanje u ušima kao da je stvarno viknuo te reči, što nije učinio. Međutim, bilo je nečeg metalnog u njegovom glasu koji mi je odzvanjao u ušima.

Počeo sam unutrašnjost levog uha malim prstom leve šake. Uši su me svrbele sve vreme i morao sam da ih ritmički i nervozno trljam iznutra malim prstom obe šake. Tačnije rečeno, morao sam ruku da tresem radi tih pokreta.

Don Huan je na izgled opčinjeno posmatrao moje pokrete.

»Pa... da li smo jednaki?« upita.

»Dabome da smo jednaki«, rekoh.

Bio sam, prirodno, snishodljiv prema njemu. Gajio sam vrlo topla osećanja prema njemu, iako pokatkad nisam znao šta da radim s njim. A ipak sam još i tada u podsvesti živeo u uverenju, mada to nikad ne bih rekao, da sam ja, budući studentom univerziteta, čovek rafiniranog zapadnog sveta, bolji od jednog Indijanca.

»Ne«, reče mirno, »nismo.«

»Zašto, svakako jesmo«, pobunih se.

»Ne«, reče tihim glasom. »Nismo jednaki. Ja sam lovac i ratnik, a ti si svodnik.«

Zinuo sam od iznenađenja. Nisam mogao da verujem da je don Huan stvarno to rekao. Ispustio sam svesku i zurio u njega preneraženo, a onda sam se, dabome, razbesneo.

Gledao me mirno i pribrano. Izbegavao sam njegov pogled. A onda je počeo da govori. Izgovarao je reči jasno. Pokuljale su glatko i smrtonosno. Rekao je da podvodim za nekog drugog. Da ja ne vodim svoju borbu nego borbu nekih nepoznatih ljudi. Da ja ne želim da učim o biljkama, niti o lovu, niti o bilo čemu. I da je njegov svet preciznih postupaka i osećanja i odluka beskrajno efektivniji nego idiotluk pun krupnih grešaka koji sam nazivao »moj život«.

Kad je prestao da govori, obamro sam. U njegovom govoru nije bilo ratobornosti niti uobraženosti nego takve siline, a ipak i takve mirnoće, da više nisam bio ni ljut.

Sedeli smo ćutke. Osećao sam se neugodno i nisam mogao da se setim ničeg prikladnog što bih rekao. Čekao sam da on naruši tišinu. Sati su prolazili. Don Huan je postepeno postajao nepomičan, sve dok mu telo nije dobilo čudnu, gotovo zastrašujuću ukočenost. Kada se smrklo, bilo je teško razaznati njegovu siluetu, i, konačno, kada je oko nas bilo mračno kao u buretu, izgledalo je da se slio sa crnilom kamenja. Njegova nepomičnost je bila toliko totalna da je izgledalo da više ne postoji.

Bila je ponoć kada sam najzad shvatio da može i da će ostati nepomičan tamo u toj divljini, među tim stenama, možda zauvek, ako bude morao. Njegov svet preciznih postupaka i osećanja i odluka bio je zaista nadmoćniji.

Ćutke mu dodirnuh ruku i suze mi grunuše.

7 KAKO BITI NEPRISTUPAČAN

Utorak, 29. jun, 1961.

Ponovo me don Huan, kao što je to bilo i svakog dana gotovo celu jednu nedelju, općinjavao svojim poznavanjem određenih pojedinosti o ponašanju divljači. Prvo je objasnio a onda potkrepio veći broj lovačkih postupaka zasnovanih na onome što je nazvao »osobenosti tetreba«. Tako sam se potpuno udubio u njegova objašnjenja, te je ceo dan prošao a da nisam primetio kako protiče vreme. Čak sam zaboravio da ručam. Don Huan u šali primeti da je sasvim neuobičajeno da ja propustim obed.

Do uveče je uhvatio 5 tetrebova vrlo domišljatom zamkom i naučio me da je i ja nameštam.

»2 su nam dovoljna«, reče i pusti 3 na slobodu.

Onda me je naučio da pečem tetreba. Ja sam želeo da nasečem žbunje i napravim jamu za barbekju, onako kako je to moj deda nekada pravio, postavljenu zelenim granama i lišćem i zatvorenu zemljom, ali don Huan reče da nema nikakve potrebe da se ozleđuje žbunje, kad smo već ozledili tetrebe.

Kad smo završili sa jelom, odšetali smo se vrlo natenane ka jednoj stenovitoj oblasti. Sedeli smo na brdskoj kosi od kamena-peščara i ja sam rekao u šali, da je ostavio tu stvar meni, ja bih ispekao svih 5

tetrebova, i da bi moj barbekju prijaio mnogo više nego njegovo pečenje.

»Ne sumnjam«, reče. »Ali da si uradio sve to, možda nikad ne bismo otišli odavde čitavi.«

»Šta hoćeš da kažeš?« upitah. »Šta bi nas sprečilo?«

»Žbunje, tetrebovi, sve unaokolo bi dalo svoj udeo.«

»Nikad ne znam kad govoriš ozbiljno«, rekoh.

Napravio je gest odglumljenog nestrpljenja i mljacnuo usnama.

»Imaš čudne predstave o tome šta znači govoriti ozbiljno«, reče. »Smejem se mnogo, zato što volim da se smejem, a ipak sve što kažem je smrtno ozbiljno, čak i ako ti to ne razumeš. Zašto bi svet bio samo onakav kakav ti misliš da je? Ko ti je dao ovlašćenje da to govoriš?«

»Nema nikakvog dokaza da je svet nešto drugo«, rekoh.

Smrkavalo se. Pitao sam se da li je vreme da se vratimo njegovoj kući, ali izgledalo je da mu se ne žuri a i meni je bilo prijatno.

Vetar je bio hladan. Don Huan odjednom ustade i reče mi da moramo da se popnemo na vrh brda i stojimo na površini bez žbunja.

»Ne plaši se«, reče. »Ja sam tvoj prijatelj i pobrinuću se da ti se ne dogodi ništa rđavo.«

»Šta hoćeš da kažeš?« upitah uplašeno.

Don Huan je umeo sa najpodmuklijom lakoćom da me prebaci iz stanja čistog uživanja u stanje čistog straha.

»Svet je veoma čudan u ovo doba dana«, reče. Eto šta hoću da kažem. Bez obzira šta budeš video, ne plaši se.«

»Šta ću da vidim?«

»Još ne znam«, reče, piljeći u daljinu prema jugu.

Nije izgledalo da je zabrinut. I ja sam neprestano gledao u istom pravcu.

Odjednom je oživeo i pokazao levom rukom ka mračnom prostoru u pustinjskom žbunju.

»Tamo je«, reče, kao da je čekao nešto što se odjednom pojavilo.

»Šta je to?« upitah.

»Tamo je«, ponovio je. »Gledaj! Gledaj!«

Nisam video ništa osim žbunja.

»Sada je ovde«, reče to dok mu se u glasu osećala velika hitnost. »Ovde je.«

Iznenadan nalet vetra me pogodi u tom trenutku i učini da su oči počele da me peku. Buljio sam ka opisanom prostoru. Nije bilo apsolutno ničeg neoobičajnog.

»Ne mogu ništa da vidim«, rekoh.

»Upravo si to osetio«, odgovori. »Malo pre. Ušlo ti je u oči i nije ti dalo da gledaš.«

»O čemu govoriš?«

»Namerno sam te doveo na vrh brda«, reče. »Ovde smo vrlo uočljivi i nešto dolazi ka nama.«

»Šta? Vetar?«

»Ne samo vetar«, reče strogo. »Tebi to možda izgleda da je vetar, zato što ništa drugo ne znaš.«

Naprezao sam oči buljeći u pustinjsko žbunje. Don Huan je stajao ćutke pored mene jedan trenutak, a onda otišao u obližnji šiprag i počeo da kida velike grane sa okolnog žbunja. Skupio je 8 grana i napravio svežanj. Naredio mi je da učinim to isto i da se glasno izvinim biljkama što ih sakatim.

Kad smo imali 2 svežnja, naterao me da trčim s njima do vrha brda i legnem na leđa između dve velike stene. Ogromnom brzinom rasporedio je grane mog svežnja tako da mi pokrivaju čitavo telo, a onda je i sebe pokrio na isti način i kroz lišće šapnuo da treba da posmatram kako će takozvani vetar da prestatane da duva kada postanemo neuočljivi.

U jednom trenutku, na moje veliko iznenađenje, vetar je stvarno prestao da duva, baš kao što je don Huan predvideo. To se događalo tako postepeno da ne bih uočio tu promenu da je nisam svesno čekao. Neko vreme vetar je siktao kroz lišće iznad mog lica, a onda se postepeno sve oko nas utišalo.

Nervozno se nasmejah.

Prigušenim glasom don Huan mi skrenu pažnju na tišinu oko nas i šapnu mi da će on da ustane i da i ja treba da uradim to isto, uklanjajući grane vrlo polako levom rukom.

Ustali smo istovremeno. Don Huan je buljio jedan trenutak u daljinu ka jugu, a onda se naglo okrenuo i pogledao ka zapadu.

»Podmuklo. Stvarno podmuklo«, mrmljao je, pokazujući na površinu prema jugozapadu.

»Gledaj! Gledaj!« terao me.

Izbuljio sam se koliko sam god mogao. Želeo sam da vidim to što on pominje, bez obzira šta je, ali nisam primetio uopšte ništa. Ili, bolje rečeno, nisam primetio ništa što nisam video i pre. Bilo je samo žbunje koje se talasalo, kako izgleda uznemireno blagim vetrom.

»Ovde je«, reče don Huan.

U tom trenutku osetih udar vazduha po licu. Izgledalo je da je vetar stvarno počeo da duva kad smo ustali. Nisam mogao da verujem. Moralo je da postoji logično objašnjenje za to.

Don Huan se tiho zakikota i reče mi da ne lupam glavu pokušavajući da to racionalno objasnim.

»Hajde da skupimo grane još jednom«, reče. »Ne volim to da radim ovim malim biljkama, ali moramo da te *zaustavimo*.«

Pokupio je grane koje smo upotreбили da se pokrивamo i nagomilao sitno kamenje i zemlju preko njih. Onda, ponavljajući iste pokrete koje smo napravili i ranije, svaki od nas je skupio po 8 novih grana. Međutim, vetar nije prestajao da duva. Mogao sam da ga osetim kako mi mrsi kosu oko ušiju. Don Huan mi šapnu da, kada me on pokrije, ne smem da napravim ni najmanji pokret niti da pustim glasa od sebe. Vrlo brzo je stavio grane preko mog tela, a onda legao i pokrio i sebe.

Ostali smo u tom položaju oko 20 minuta i u toku tog vremena dogodila se veoma čudna pojava. Vetar se ponovo izmenio, prelazeći od jakog neprekidnog naleta na blago treperenje.

Pritajio sam dah očekujući don Huanov signal. U određenom trenutku on nežno odgrnu grane. Ja učinih to isto i ustadosmo. Bilo je veoma mirno na vrhu brda. Samo je lišće u okolnom šipražju treperilo tiho, neznatno.

Don Huanove oči su ukočeno zurile u prostor u žbunju, južno od nas.

»Tamo je ponovo!« uzviknu glasno.

Ja i nehotice poskočih, tako da sam gotovo izgubio ravnotežu, a on mi glasno naredi da gledam.

»Šta treba da vidim?« upitah očajno.

Reče da je to, vetar, ili, bez obzira šta je, kao oblak ili kovitlac koji je sasvim poprilično iznad žbunja, i vrteći se prilazi vrhu brda gde smo mi.

Video sam kako se obrazuje talasić na žbunju u daljini.

»Eno ga dolazi«, reče mi don Huan u uho. »Gledaj, kako nas traži.«

Upravo u tom trenutku, snažan postojan nalet vetra udari me u lice, kao što me bio udario i ranije. Ovoga puta, međutim, drugačije sam reagovao. Bio sam užasnut. Nisam video ono što je don Huan opisao, ali sam video kako vrlo čudan i zastrašujući talas zatalesava žbunje. Nisam želeo da podlegnem strahu i namerno sam potražio ma kakvo podesno objašnjenje. Rekoh sebi da mora da postoje neprekidne vazdušne struje u toj oblasti, i da je don Huan, pošto temeljito poznaje ceo kraj, ne samo svestan toga nego da je i kadar da u glavi odredi njihov tok i pojavljivanje. Sve što je morao da uradi bilo je da legne, broji, i čeka da vetar oslabi. A kada ustane, imao je samo da čeka da se ponovo pojavi.

Iz ovih razmišljanja trgao me don Huanov glas. Govorio mi je da je vreme da se krene. Ja sam odugovlačio. Želeo sam da ostanem, da se uverim u to da će vetar postepeno da oslabi.

»Nisam video ništa, don Huane«, rekoh.

»Ipak si zapazio nešto neobično.«

»Možda bi trebalo ponovo da mi kažeš šta je trebalo da vidim.«

»Već sam ti rekao«, reče. »Nešto što se skriva u vetru i izgleda kao kovitlac, oblak, magla, lice koje se obrće.«

Don Huan napravi gest rukama, da bi opisao horizontalno i vertikalno kretanje.

»Kreće se u određenom pravcu«, nastavio je. »Ili se valja ili se obrće. Lovac mora da zna sve to da bi se kretao kako treba.«

Želeo sam da mu povlađujem, ali je izgledalo da se toliko trudi da istakne to da se nisam usudio. Osmotrio me za trenutak i ja sam skrenuo svoj pogled.

»Glupo je verovati da je svet samo ono što ti misliš da je«, reče. »Svet je tajanstveno mesto. Naročito u sumrak.«

Pokretom brade pokazao je ka vetru.

»Ovo može da nas prati«, reče. »Može da nas učini umornim ili čak može i da nas ubije.«

»Taj vetar?«

»U ovo doba dana, u sumrak, nema nikakvog vetra. U ovo doba postoji samo moć.«

Sedeli smo na vrhu brda jedan sat. Sve to vreme, vetar je duvao jako i neprestano.

Petak, 30. jun, 1961.

Kasno popodne, pošto smo jeli, don Huan i ja smo se premestili do prostora ispred njegovih vrata. Sedeo sam na svom »mestu« i počeo da radim na svojim beleškama. On je legao na leđa, sa šakama savijenim preko stomaka. Ostali smo u blizini kuće ceo dan zbog "vetra". Don Huan je objasnio da smo namerno uznemirili vetar i da je bolje da se ne šalimo s njim. Čak sam morao da spavam pokriven granama.

Iznenadan nalet vetra natera don Huana da skoči neverovatno okretno.

»Do đavola«, reče. »Vetar te traži.«

»Ne mogu to da poverujem, don Huane«, rekoh smejući se. »Zaista ne mogu.«

Nisam bio tvrdoglav. Jednostavno mi nije bilo moguće da prihvatim ideju o tome da vetar ima sopstvenu

volju i da me traži, ili da nas je stvarno primetio i juri ka nama na vrhu brda. Rekoh da ideja o »vetru koji ima volju« pripada pogledu na svet koji je prilično uprošćen.

»Šta je vetar onda?« upita izazivački.

Strpljivo sam mu objasnio da mase vrelog i hladnog vazduha proizvode različite pritiske i da taj pritisak čini da se mase vazduha kreću vertikalno i horizontalno. Trebalo mi je dosta vremena da objasnim sve pojedinosti osnova meteorologije.

»Hoćeš da kažeš da se vetar svodi na vreo i hladan vazduh?« upita zbunjeno.

»Plašim se da je tako«, rekoh i ćutke sam uživao u svom trijumfu.

Don Huan je izgledao preneražen. Ali onda me pogleda i poče da se grohotom smeje.

»Tvoja mišljenja su konačna mišljenja«, reče, sa primesom sarkazma. Ona su zadnja reč, zar ne? Za jednog lovca, međutim, tvoja mišljenja su čista glupost. Ne menja stvar da li je pritisak 1 ili 2 ili 10. Kad bi ti živio ovde napolju, u divljini, znao bi da u toku sumraka vetar postaje sila. Lovac koji nešto vredi, to zna i ponaša se shodno tome.«

»Kako se ponaša?«

»Koristi se sumrakom i tom silom skrivenom u vetru.«

»Kako?«

»Ako mu je zgodno, lovac se skriva od te sile time što se pokrije i ostane nepomičan, sve dok sumrak ne prođe, a ta sila će ga i zaštititi.«

Don Huan napravi gest kao da obuhvata nešto šakama.

»Njena zaštita je kao ...«

Zastao je tražeći reč i ja predložih »čahura«.

»Tačno«, reče. »Zaštita sile zatvori te kao u čahuri. Lovac može da ostane napolju, pod vedrim nebom, i neće moći da mu smetaju ni puma, ni kojot, ni puž golač? Planinski lav će možda da priđe do lovčevog nosa i onjušiće ga, i, ako se lovac ne pomakne, lav će otići. To mogu da ti garantujem.

»Ako lovac, s druge strane, želi da bude primećen, sve što treba da učini jeste da stoji na vrhu brda u

vreme sumraka, i sila će ga kinjiti i tražiti cele noći. Stoga, ako lovac želi da putuje noću ili ako želi da ostane budan, mora da učini sebe raspoloživim u odnosu na vetar.«

»U tome leži tajna velikih lovaca. Da budu raspoloživi i neraspoločivi na tačnom mestu puta.«

Osećao sam se pomalo zbunjenim pa sam ga zamolio da napravi rekapitulaciju toga što je rekao. Don Huan veoma strpljivo objasni da je upotrebio sumrak i vetar da istakne bitnu važnost naizmeničnog smenjivanja između skrivanja i pokazivanja svoje ličnosti.

»Moraš naučiti da postaneš namerno raspoloživ i neraspoločiv«, reče. »Ovako kako se tvoj život sada odvija, ti si sve vreme i nesvesno raspoloživ.«

Ja se pobunih. Moj osećaj je bio da sve više i više krijem tajne svog života. On reče da nisam razumeo njegovu poentu, i da biti neraspoločiv ne znači skrivati se niti biti tajnovit, nego biti nepristupačan.

»Da to izrazim na drugi način«, nastavio je strpljivo. »Ne menja stvar što se kriješ, ako svako zna da se kriješ.«

»Tvoji problemi upravo sada proističu iz toga. Kad se kriješ, svako zna da se kriješ, a kad se ne kriješ, na raspolaganju si svakome da te čuše.«

Počeo sam da osećam opasnost i žurno sam pokušao da se branim.

»Ne objašnjavaj sebi ništa«, reče don Huan suvo. »Nema potrebe. Svi smo mi budale, i ne možeš ni ti da budeš nešto drugo. U jedno vreme, u svom životu, i ja sam, kao i ti, činio sebe neprestano raspoloživim, sve dok nisam bio dobar, ni za šta drugo do možda za oplakivanje. I to sam i činio, baš kao i ti.«

Don Huan me odmeri za trenutak, a onda glasno uzdahnu.

»A ipak, bio sam mlađi od tebe«, nastavio je, »ali jednog dana mi je bilo dosta svega i izmenio sam se. Recimo, da sam jednog dana, kada sam postajao lovac, naučio tajnu kako biti raspoloživ i neraspoločiv.«

Rekoh mu da ne razumem njegovu poentu. Zaista nisam mogao da razumem šta misli pod tim: biti raspoloživ. Upotrebio je španske idiome »ponerse al alcance«

i »ponerse en el medio del camino«, staviti se nadohvat, i staviti se na sredinu prometnog puta.

»Moraš da se ukloniš«, objasnio je. »Moraš da se povučeš sa sredine prometnog puta. Tvoje biće je tamo, te prema tome ne vredi kriti se. Samo bi uobražavao da si se sakrio. Kad si na sredini drumu, znači da svako ko prolazi posmatra tvoje kretanje.«

Njegova metafora je bila zanimljiva, ali je istovremeno bila i nejasna.

»Govoriš u zagonetkama«, rekoh.

Zurio je u mene ukočeno jedan dugi trenutak, a onda počeo da pevuši neku melodiju. Ispravio sam leđa i sedeo pažljivo. Znao sam da kad don Huan pevuši meksikansku melodiju, da će da me izlema.

»Hej«, reče, smešeci se, i upilji se u mene. »Šta se dogodilo sa tvojom plavom prijateljicom? Onom devojkom koja ti se stvarno sviđala?«

Mora da sam ga pogledao kao prokleti idiot. Smeja se, sa velikim uživanjem. Nisam znao šta da kažem.

»Ti si mi pričao o njoj«, reče da me umiri.

Ali nisam se sećao da sam mu ikada pričao o bilo kome, a kamoli o plavoj devojci.

»Nikad ti nisam pomenuo tako nešto«, rekoh.

»Dabome da jesi«, reče, kao da hoće da izbegne raspravljanje.

Želeo sam da se bunim, ali me on zaustavi, rekavši da nije važno kako zna za nju, da ono što je važno, jeste da mi se sviđala.

Osetih kako u meni nadolazi talas neprijateljstva prema njemu.

»Nemoj izvrđavati«, reče don Huan suvo. »Ovo je vreme kad treba da se oslobodiš vlastitog osećanja važnosti.«

»Imao si jednom ženu, vrlo dragu ženu, a onda jednog dana si je izgubio.«

Počeh da se pitam da li sam ikada razgovarao o njoj sa don Huanom. Zaključio sam da nikad nije bilo prilike za to. A, ipak, možda i jesam. Svaki put kad se vozio sa mnom, uvek smo neprestano razgovarali o svemu. Nisam se baš sećao svega o čemu smo razgovarali zato što nisam mogao da hvatam beleške dok sam

vozio. Moji zaključci su me nekako umirili. Rekoh mu da je u pravu. Postojala je veoma važna plava devojka u mom životu.

»Zašto nije s tobom« upita.

»Otišla je.«

»Zašto?«

»Bilo je mnogo razloga.«

»Nije bilo tako mnogo razloga. Bio je samo jedan. Učinio si sebe suviše raspoloživim.«

Ozbiljno sam želeo da znam šta misli pod tim. Opet me dirnuo u bolno mesto. Izgleda da je bio svestan toga pa je napucao usta da bi sakrio nevaljali osmeh.

»Svi su znali za vas dvoje«, reče čvrsto i ubeđeno.

»Da li je to bilo pogrešno?«

»To je bilo smrtno pogrešno. Ona je bila divna osoba.«

Izrazih iskreno osećanje da mi je mrsko to što tako peca u mraku, a naročito to što uvek govori sa uverenosti osobe koja je bila na licu mesta i videla sve to.«

»Ali to je istina«, reče tako otvoreno, da nisam mogao da se ljutim. »Ja *jesam* video sve to. Ona je bila divna osoba.«

Znao sam da je besmisleno raspravljati se, ali sam bio ljut na njega što je dirnuo to bolno mesto u mom životu. Rekao sam da ta devojka ipak nije bila tako divna, da je, po mom mišljenju, bila prilično slaba.

»I ti si slab«, reče mirno. »Ali to nije važno. Ono što je važno, jeste da si je tražio svuda. To je učinilo posebnom osobom u tvom životu, a za posebne osobe čovek treba uvek da ima samo lepe reči.«

Osećao sam se neugodno. Velika tuga počela je da me obuzima.

»Šta to radiš sa mnom, don Huane?« upitah. »Uvek ti pođe za rukom da me rastužiš. Zašto?«

»Sad dozvoljavaš sebi da budeš sentimentaln«, reče optužujućim tonom.

»Šta je smisao svega ovoga«, don Huane?

»Smisao je biti nepristupačan«, izjavi. »Pokrenuo sam uspomenu na ovu osobu samo kao sredstvo da ti neposredno pokažem ono što nisam mogao da ti pokazim sa vetrom.

»Izgubio si je zato što si bio pristupačan. Bio si uvek njoj na dohvat i život ti je bio rutinski.«

»Ne!« rekoh. »Grešiš. Moj život nije nikad bio rutinski.«

»Bio je i jeste rutinski«, reče dogmatično. »Ta rutina je neobična i to ti daje utisak da nije rutinski, ali ja te uveravam da jeste.«

Želeo sam da se nadurim i izgubim u natmurenosti, ali njegove oči su nekako učinile da se osećam nemirno. Izgledalo je da me guraju sve dalje i dalje.

»Umetnost lovca je da postane nepristupačan«, reče. »Što se tiče te plave devojke, to bi značilo da si morao da postaneš lovac i sastaješ se s njom štedljivo. A ne onako kako si radio. Boravio si s njom iz dana u dan, tako da je dosada bilo jedino osećanje koje je ostalo. Je l' istina?«

Nisam odgovorio. Osećao sam da ne moram. Bio je u pravu.

»Biti nepristupačan znači da dodiruješ svet oko sebe štedljivo. Ne pojedеш pet tetrebova, pojedеш jednog. Ne oštetiš biljke samo da bi napravio jamu za barbekju. Ne izlažeš se sili vetra, sem ako je obavezno. Ne koristiš se ljudima i ne cediš ljude sve dok ne uvenu, naročito ne ljude koje voliš.«

»Ja nikad nisam pribegavao tome da nekoga iskoristim«, rekoh iskreno.

Ali don Huan je tvrdio da jesam, pa sam tako i mogao da otvoreno kažem da sam se umorio od ljudi i da su mi dosadni.

»Biti neraspoloživ znači da namerno izbegavaš da iscrpeš sebe i druge«, nastavio je. »To znači da nisi gladan i očajan, kao siroti momak koji oseća da više nikad neće jesti ponovo i onda proždere svu hranu koju može, svih 5 tetrebova!«

Don Huan me neosporno udarao nepropisno ispod pojasa. Smejao sam se i to mu je izgleda bilo drago. Dodirnuo me lako po leđima.

»Lovac zna da neće samo jednom namamiti divljač u svoje zamke, pa se ne brine. Brinuti se znači postati pristupačan, i nesvesno pristupačan. A jednom kada počneš da se brineš, iz očajanja se pripijaš uz bilo šta.

A kada jednom počneš da se pripijaš, moraš da se iscrpiš ili da iscrpiš onoga uz koga ili ono uz šta se pripijaš.«

Rekoh mu da u mom svakodnevnom životu nije bilo moguće biti nepristupačan. Istakoh kako sam da bih Funkcionisao, morao sam da budem svakome na dohvat ko je imao neke veze sa mnom.

»Već sam ti rekao da biti nepristupačan ne znači skrivati se niti biti tajnovit«, reče mirno. »Ne znači ni da ne možeš da imaš odnose s ljudima. Lovac se koristi svojim svetom štedljivo i nežno, bez obzira da li su taj svet stvari, ili biljke, ili životinje, ili ljudi, ili sila. lovac stupa u intimni odnos sa svojim svetom a ipak je nepristupačan istom tom svetu.«

»To je protivrečnost«, rekoh. »On ne može da bude nepristupačan, ako je u svom svetu, iz sata u sat, iz dana u dan.«

»Nisi razumeo«, reče don Huan strpljivo. »On je nepristupačan zato što ne iscedi svoj svet do bezobličnosti. On ga dodiruje lako, ostaje koliko je potrebno, i onda se brzo udalji, a da jedva ostavi traga.«

8 NARUŠAVANJE RUTINE ŽIVOTA

Nedelja, 16. jul, 1961.

Proveli smo celo jutro posmatrajući neke glodare koji su izgledali kao debele veverice. Don Huan ih je nazivao vodenim pacovima. Istakao je da su vrlo brzi kad beže od opasnosti, ali da kad pobegnu bilo kom grabljivcu, imaju užasnu naviku da stanu, ili čak da se popnu na stenu, da bi stajali na zadnjim nogama, osvrtni se i doterivali se.

»Imaju vrlo dobre oči«, reče don Huan. »Moraš da se krećeš samo dok trče. Stoga, moraš da naučiš da predviđiš kada i gde će da se zaustave, da bi se i ti zaustavio u isto vreme.«

Posmatrao sam ih i sav sam se uneo u to. Imao sam ono što bi bilo divna prilika za lovce, jer sam primetio toliko mnogo njih. I, na kraju, mogao sam da predvidim njihova kretanja gotovo svaki put.

Don Huan mi je onda pokazao da pravim zamke da bih ih hvatao. Objasnio je da lovac ne srne da se žuri dok posmatra njihova mesta gde jedu i gde se gnezde da bi odredio gde će postaviti svoje zamke. Onda treba da ih postavi u toku noći, i sledećeg dana bi morao samo da ih poplaši, tako da potrče u njegove naprave za hvatanje.

Skupili smo nekoliko štapova i nastavili da pravimo lovačko oružje. Gotovo sam bio pri samom kraju kada

sam, svojski uzbuđen, postavio sebi pitanje da li će ova moja naprava uopšte moći da se koristi. Tog istog trenutka, sasvim nenadno, i don Huan je prestao sa radom da bi bacio pogled na svoj ručni zglob ne bi li tako proverio tačnost ručnog časovnika koji u životu nikad nije ni imao i saopštio mi kako njegov časovnik pokazuje da je vreme za ručak. Držao sam dugačak štap od kojega sam želeo da napravim obruč, savijajući ga kružno, ali istog tog trenutka spustio sam ga na zemlju, zajedno sa preostalim lovačkim priborom.

Don Huan me pogledao radoznalo, da bi odmah zatim zaurlao kao fabrička sirena kada se radnicima objavljuje pauza za ručak. Od srca sam se nasmejao. Njegovo oponašanje sirene bilo je savršeno. Pošao sam prema njemu i primetio da bulji u mene. Klimao je glavom.

»Đavo da me nosi«, rekao je.

»Šta je sada?« upitah.

Ponovo je zaurlao kao fabrička sirena.

»Ručak je gotov«, kazao je. »Nazad, na posao.«

Bio sam zbunjen za trenutak, ali odmah posle toga sam pomislio da se šali, možda baš zbog toga što zaista nemamo namirnica od kojih bismo napravili ručak. Bio sam zabrinut zbog glodara na koje sam zaboravio i što zbog toga sada nemamo nikakve zalihe hrane. Ponovo sam podigao štap sa zemlje i pokušao da ga savijem. Simo što sam podigao štap, već sam mogao da čujem don Huanovu »sirenu«.

»Vreme je da se krene kući«, obavesti on.

Proveravao je svoj zamišljeni časovnik, pogledao me i namignuo mi.

»Sad je 5 sati« reče kao da otkriva nekakvu tajnu. Palo mi je na pamet u taj mah da se on već zaisitio lova i da je želeo da prekine sa celim ovim poduhvatom. Ja sam jednostavno sve stvari položio na zemlju i počeo da se spremam za polazak. Nisam mu uputio ni jedan jedini pogled. Pretpostavljao sam da i on takođe pakuje svoju opremu, i kada sam se spremio, pogledao sam prema njemu i video ga kako sedi skrštenih nogu, udaljen nekoliko stopa od mene.

»Ja sam spreman«, rekao sam. »Možemo da krenemo kad god ti to poželiš.«

Ustao je i popeo se na jednu stenu. I stajao je tako gore na steni 5 ili 6 stopa iznad zemlje, gledajući onako s visine prema meni. Stavio je ruke preko usta i proizveo nekakav prodoran glas koji se prolamao dugo, nešto nalik ogromnoj fabričkoj sireni. Okretao se, praveći pri tom pun krug, još i tad oponašajući prodoran zvuk sirene.

»Šta to radiš, don Huane?« upitao sam.

Rekao je kako ceo svet poziva da krene kući. Bio sam potpuno zbunjen. Nisam jasno mogao da razlučim da li se on to samo šali ili je to jednostavno plod njegove uzbuđene mašte. Pažljivo sam ga posmatrao i pokušavao da uspostavim nekakvu vezu između njegovog današnjeg ponašanja, onoga što sada radi i onoga što je nekada govorio o ponašanju. Tog jutra jedva da smo izustili jednu jedinu reč, a ako se kojim slučajem desilo da smo nešto i rekli, nije mi ostalo u sećanju kao nešto od izuzetnog značaja.

Don Huan je još stajao na vrhu stene. Pogledao me, nasmešio se i namignuo. A onda, sasvim nenadano, zahvati me nekakva panika. Don Huan je stavio ruke preko usana i ispustio još jedan dug pisak fabričke sirene.

Saopštio mi je da je 8 ujutru i da moram ponovo da spakujem svoju opremu zato što je još ceo jedan dan ispred nas.

Tada se potpuno zbunih. Kako su minuti odmicali, moj strah se preobraćao u stanje neodoljive želje da pobegnem i napustim ceo ovaj prizor. Pomislih da je don Huan poludeo. Samo što nisam poleteo kada je, klizeći sa stene, došao do mene smešeći se.

»Misliš da sam poludeo, zar ne?« upitao me.

Odvratio sam da me izluđuje to njegovo nepredviđeno ponašanje.

Rekao mi je da smo jednaki. Nisam ga shvatio šta je time hteo da kaže. Bio sam duboko zamišljen nad činjenicom da su njegovi postupci nezdravi. Izjavio je da je namerno pokušao da me zaludi i prestraši svojim teškim, neočekivanim ponašanjem, baš zbog

toga što sam i ja njega vraški izluđivao svojim oče-
kivanim ponašanjem. Istakao je još i to da je moja
rutiniranost u ponašanju isto tako nezdrava kao i
njegovo oponašanje sirene.

Bio sam zaprepašćen zato što sam bio ubeđen da
nemam nikakve navike. Rekao sam mu da verujeni
da je moj život jedna najobičnija zbrka i da su mi
baš zbog toga navike životnog ponašanja i te kako
potrebne.

Don Huan se nasmejavao i pokazao mi rukom da
sednem pored njega. Cela ova novonastala situacija je
počela ponovo da se menja, ali nekako neprimetno,
tajanstveno. Oslobodio sam se straha čim je krenuo
sa razgovorom.

»Koje su sve to moje navike?« upitao sam.

»Svaki tvoj postupak je tvoja navika.«

»Zar to nije slučaj sa svakim čovekom?«

»Ne baš sa svakim. Moji postupci na primer nisu
navika.«

»Šta je to što te nateralo da se tako ponašaš,
don Huane? Šta sam to ja uradio ili rekao, na pri-
mer, što je tebe nateralo da se ponašaš na takav
način?«

»Ti si počeo da se brineš zbog ručka.«

»Pa ja ti nisam ni jednu jedinu reč rekao o tome
kako ti uopšte znaš da sam bio zabrinut zbog
ručka?«

»Svakog dana, negde oko podneva, tebe počinje
da proganja misao oko spravljanja hrane, isti slučaj
se ponavlja u 6 uveče i oko 8 u jutru«, rekao je
cereći se zlobno. »Uvek u to vreme opsedaju te takve
misli, čak i onda kada nisi gladan.

Jedini način da ti pokažem kako se ponašaš kraj-
nje rutinski bio je da oponašam fabričku sirenu. Tvoj
duh je uslovljen rutinskim označavanjima.«

Buljio je u mene, sa licem koje se maltene pre-
tvorilo u veliki živi upitnik. Nisam mogao da se
branim.

»Evo, već pokušavaš da ovaj lovački poduhvat
pretvoriš u naviku«, nastavio je on. »Već si postigao

određen ritam u lovu, govoriš u određeno vreme, je-deš u određeno vreme, spavaš u određeno vreme.«

Nisam znao šta da kažem. Način na koji je don Huan opisao moje navike u jelu u potpunosti se po-dudarao sa šemom koje sam se uglavnom pridržavao, ma šta da sam radio u životu, i to otkad znam za sebe. Ali i pored svega ovoga, osećao sam, i to veoma jako, da sam ja mnogo manje zapadao u moć navike nego što je to slučaj sa mojim prijateljima i pozna-nicima.

»Sada već mnogo znaš o lovu«, nastavio je don Huan. »Zato će ti biti lako da shvatiš da je dobrom lovcu potrebno da zna samo jednu jedinu stvar — da sazna navike svog budućeg plena. To je ono što jednog lovca čini dobrim lovcem.

»Kada bi samo mogao da se setiš načina na koji sam te uvodio u veštinu lova, možda bi i mogao da razumeš šta hoću da ti kažem. Prvo sam te učio kako da postavljaš zamke, zatim sam u tebi razvio osećaj za rutinom gonjenja, da bismo, na kraju, postavljali zamke onda kada si oslobođen rutine, isprobavajući na taj način sve mogućnosti. Sve ovo su samo vidljivi oblici lova.

»Sad treba da te naučim poslednjem i dosad naj-težem delu. Možda ćeš ga savladati još pre nego što kažeš da si ga razumeo i to možda još mnogo pre nego što sebe nazoveš lovcem.«

Don Huan je zastao jedan tren, s namerom da mi da malo vremena. Skinuo je šešir i počeo da oponaša rutinirane pokrete glodara koje smo posmatrali. Sve to mi je bilo veoma zabavno. Zahvaljujući njegovoj okrugloj glavi, podsećao je baš na jednog od tih glodara.

»Biti lovac ne znači samo postavljati zamke za divljač«, nastavio je on. »To što čini lovca mudrim, te lovi divljač, nije što on postavlja zamke ili što zna navike svojeg plena, mudar lovac je oslobođen vla-stitih navika. Eto u tome je njegova prednost. Ni u čemu nije nalik životinjama koje lovi, nimalo nije sličan tim jadnim životinjama okovanim sopstvenim navikama i svim onim mogućim i predvidivim nači-

nima reagovanja — on je slobodan, gibak, ponaša se nepredvidivo.«

Sva ova don Huanova kazivanja zvučala su mi kao nekakva proizvoljna i krajnje iracionalna idealizacija. Ja, lično, nisam mogao da zamislim život bez navika. Želeo sam da budem pošten prema njemu, želeo sam da izbegnem bilo kakvu kompromisnu situaciju u kojoj bih pribegavao ili slaganju ili neslaganju, samo da bi se okončala rasprava. Osetio sam da su njegova razmišljanja nepojmljiva kako za mene tako i za bilo koga drugog.

»To, kako se ti osećaš, to je moja najmanja briga«, rekao je. »Da bi postao pravi lovac, moraš pre svega da se odrekneš svih životnih navika. Prilično si napredovao u lovu. Brzo si svladavao veštine lova i, evo sada, pruža ti se prilika da shvatiš da si isti kao i životinje koje loviš, to je barem lako shvatiti.«

Zamolio sam ga da bude malo precizniji i da mi skrene pažnju na očigledne primere.

»Ja govorim o lovu«, rekao je on mirno. »Zbog loga me prvenstveno interesuje sve ono što je vezano za životinje — mesta na kojima jedu, stalno bora-vište, vreme kada spavaju, mesta gde viju gnezda, način na koji se kreću. Ovo su neke od navika koje ti predočavam, s namerom da ih postaneš svestan, ali prvenstveno iz tvog ugla.

»Ti si posmatrao navike pustinskih životinja. Mesta na kojima piju i jedu su uglavnom u određenim zonama, isti je slučaj i sa mestima na kojima svijaju gnezda, a i tragovi koje ostavljaju za sobom takođe su stvar rutine, što znači da sve što životinje urade može da bude unapred predviđeno i rekonstruisano od strane dobrog lovca.

»Kao što sam ti već rekao, ti si u mojim očima isto što je i tvoj plen za tebe. Jednom je i meni neko na to isto ukazao, što znači da ti nisi jedini u tome. Svi se mi u stvari ponašamo kao plen koji gonimo i baš zbog toga mi, koji gonimo plen, postajemo nečiji tuđi plen. I sada kao pravom lovcu, jedina briga treba da ti bude da prestaneš da budeš plen samom sebi. shvataš li šta hoću time da ti kažem?«

Ponovo sam izrazio svoje mišljenje da je ovakav predlog neostvarljiv.

»Potrebno je samo vreme«, uzvratilo je don Huan. »Trebalo bi da počneš da zaboravljaš da je 12 sati vreme za ručak.«

Pogledao me i nasmešio se prilično raspoložen. Njegovo obrazloženje bese veoma zabavno što me je nateralo da se od srca nasmejem.

»Postoje neke životinje koje nije moguće pratiti po tragu«, nastavio je. »To su neke posebne vrste jelena, na primer, na koje bi neki srećan lovac mogao da nabasa, samo u slučaju puke sreće i to samo jedanput u svom kratkom lovačkom životu.«

Don Huan je zastao nekako proračunato i patesitično i uputio mi jedan prodoran pogled. Izgledalo je kao da čeka pitanje, ali ja nisam bio sposoban ni za jedno jedino pitanje.

»Šta misliš šta je to što onemogućava otkrivanje njihovog traga i čini ih tako jedinstvenim?« upitao je.

Ja sam samo slegao ramenima jer jednostavno nisam znao šta da kažem.

»One nemaju nikakve navike«, izgovorio je ovo s prizvukom prosvetljenja. »Eto, to je ono što ih čini tajanstvenim.«

»Pa, nema tog jelena koji ne mora da spava preko noći«, primetio sam. »Nije li to jedna navika?«

»Naravno, ako jelen svake noći spava u određeno vreme i na određenom mestu. Ali ova tajanstvena bića se ne ponašaju tako kako ti pretpostavljaš. Jednog dana ovo možeš i da proveriš. Možda ćeš biti baš takve sreće da do kraja života loviš jednog od tih tajanstvenih jelena.«

»Šta hoćeš time da kažeš?«

»Činjenica je da ti voliš da loviš i baš zbog toga može da se dogodi da jednog dana na nekom mestu u ovom prostranom svetu nabasaš na stazu ovakvog jednog tajanstvenog bića, a onda ćeš verovatno krenuti za njim.

»Takvo jedno tajanstveno biće treba imati u vidu. Moram da kažem da sam bio izuzetno srećan što sam

u svojim lovačkim pohodima nabasao na trag baš jednog takvog bića. Naš susret se desio tek pošto sam, stičući veštinu lova, naučio dosta stvari i sve to naučeno uspeo da primenim u praktičnim situacijama. Jednom, kada sam bio u šumi obrasloj gustim drvećem, u planinama centralnog Meksika, prenuo me nekakav umilan pisak. Tako nešto beše mi sasvim nepoznato — nikada za sve ove godine lutanja po divljini nisam čuo takav zvuk. Nisam mogao da dokučim odakle dolazi, izgledalo je kao da dolazi sa svih strana. Učinilo mi se da me okružuje čitavo stado ili jato nekakvih nepoznatih životinja.

»Još jedanput sam čuo taj primamljivi pisak — izgledalo je da dolazi sa svih strana. Tek tada sam postao svestan svoje dobre prilike. Znao sam da je to jedno tajanstveno biće, da je to u stvari jedan jelen. Takode sam uspeo da shvatim da je taj tajanstveni jelen svestan svih navika običnih ljudi i navika prosečnih lovaca.

»Sasvim je lako zamisliti šta bi jedan prosečan čovek mogao da radi u situaciji sličnoj ovoj. Pre svega, jedan običan čovek, uglubljen duboko u sistem navika, silno bi se uplašio i njegov strah bi od njega stvorio jednu običnu slabašnu žrtvu. Ako bi mu se desilo da je izložen da postane žrtva, preostale bi mu samo dve mogućnosti delovanja — jedna je da pobjegne glavom bez obzira, a druga je da ostane tu gde je. Ako bi mu se desilo da nije naoružan on će, jednostavno, utočište pronaći na taj način što će pobeći, nadajući se da će lako spasti glavu. U slučaju da je naoružan pripremiće oružje da bi zauzeo jedan od dva moguća položaja: ili bi ostao uspravno da čeka, ili bi, suprotno tome, zauzeo busiju.

»Kada neki prosečan lovac lovi negde u divljini, on ne bi smeo da se uputi ni na jedno mesto, a da pri tom ne razmišlja o mestima gde bi odmah, ako ga prilika na to natera, mogao da nađe sklonište. Mogao bi, na primer, da baci svoj pončo na zemlju, ili bi mogao da ga okači o granu drveta kao mamac, da bi se posle toga sakrio i čekao sve dok divljač ne bi napravila sledeći korak.

»Ali, u prisustvu tajanstvenog jelena, ja se nisam ponašao kao svaki prosečan lovac. Brzo sam se postavio na glavu i počeo jedva čujno da cvilim — suze su mi nemilosrdno navirale na oči, jecao sam toliko dugo, bezmalo da sam se onesvestio. Odmah zatim sam osetio nekakvo blago strujanje — neko je njušio moju kosu, negde iza mog desnog uha. Pokušao sam da okrenem glavu i da vidim ko se to poigrava mojom kosom, ali to nisam mogao da izvedem onako kako sam zamislio, jer sam se nespretno preturio, da bih se odmah zatim uspravio i to u pravom trenutku, jer baš tada sam jasno mogao videti jedno biće zaslepljujućeg sjaja kako zuri u mene. Jelen je gledao u mene, što me ohrabrilo da mu se obratim i da mu kažem da ga neću napadati. I jelen je razgovarao sa mnom.«

Don Huan je zastao i pogledao prema meni. Ja sam se, onako preko volje, nasmešio. Prosto nije bilo moguće zamisliti jelena koji govori — nije moguće bilo ovakvu jednu zamisao prihvatiti jednostavno i mirno.

»Razgovarao je sa mnom«, rekao je don Huan cereći se.

»Taj jelen je baš razgovarao s tobom?«

»Kako da ne, razgovarao je.«

Don Huan je stajao i sa zemlje podigao svežanj u kome je bio upakovan njegov lovački pribor.

»Da li je zaista razgovarao s tobom?« pitao sam pomalo zbunjen.

Don Huan se nasmejao gromoglasnim smehom.

»Šta je rekao taj jelen?« upitao sam podrugljivo.

Učinilo mi se da me vuče za nogu. Don Huan je bio prilično miran, kao da pokušava da se seti, da bi mu odmah zatim oči blesnule neviđenim sjajem koji je postajao sve blistaviji, dok mi je prepričavao šta mu je jelen rekao.

»Tajanstveni jelen je rekao "Zdravo, prijatelju"«, nastavljao je don Huan dalje s pričom. »I ja sam odgovorio 'Zdravo'. Odmah pošto smo razmenili pozdrave, jelen me upitao 'Zašto plačeš?' a ja sam odgovorio 'Zato što sam tužan'. Onda mi je tajanstveno

biće prišlo i došapnulo na uho tako razgovetno, kao što ja sada govorim, „Ne budi tako tužan’.«

Don Huan je svojim očima prodirao do najdubljih mesta mojih ženica. Bilo je u njemu zračka đavolskog nestašluka. Počeo je da se cereka.

Rekao sam mu da je razgovor između njega i jelena samo ćutanje i ništa više od toga.

»A šta si ti očekivao?« upitao me on, ne prestajući s gromoglasnim smehom. »Ja sam Indijanac.«

Njegove šale bile su nesvakidašnje, pa mi tako ništa drugo nije preostajalo nego da se smejem zajedno s njim.

»Ti ne veruješ da tajanstveni jelen može da govori?«

»Žao mi je, ali ne mogu tek tako da verujem da se tako nešto može uopšte dogoditi«, odgovorio sam.

»Ne optužujem te«, dodao je on ubedljivo. »To je nešto što nimalo nije lako objasniti.«

9 POSLEDNJI OKRŠAJ NA ZEMLJI

Ponedjeljak, 24. jula 1961.

Negde u kasno popodne, posle višečasovnog lutanja po pustinji, don Huan je izabrao mesto za odmor u nekakvom senovitom predelu. Čim smo seli, počeo je da priča. Rekao mi je da sam dosta naučio o lovu, ali da se nimalo nisam promenio, barem ne toliko koliko je on smatrao da treba da se promenim.

»Nije dovoljno samo postavljati zamke«, rekao je. »Lovac mora da živi kao lovac, da bi iz obilja životnih okolnosti mogao da izvuče suštinu. Ali, na nesreću, promene su teške i dešavaju se sporo — ponekad su potrebne čitave godine da se čovek uveri da mu je potrebna promena. Meni su takođe bile potrebne godine — što se lova tiče, za tu stvar verovatno da nisam bio dovoljno talentovan. Za mene je najteža stvar bila zaista poželeti promenu.«

Uverio sam ga da razumem ono što on želi da kaže. U stvari, od onog trenutka kada je on počeo da me podučava lovu, ja sam počeo da preispitujem svoje postupke. Možda je najdramatičnije u svemu ovom bilo to da su mi se načini don Huanovog mišljenja veoma dopadali. Voleo sam ličnost don Huana. U njegovom ponašanju bilo je nekakve čvrstine — način na koji se držao i predstavljao ljudima nije mogao ničim da pomuti njegovu stečenu veštinu življenja, i, uprkos

svemu tome, on se nikada nije koristio tom svojom nadmoćnosti da od mene zahteva bilo šta. Njegovo interesovanje da izmeni moj način života, koliko sam to uspeo da osetim, bilo je istorodno sa nekim nenametljivim predlogom u potpunosti očišćenim od svega ličnog, ili je možda to interesovanje bilo samo nekakav autoritativan osvrt i ticalo se mojih slabosti. On me osvestio što se mojih slabosti tiče, ali ipak još nisam mogao da vidim kako bi njegovi načini mišljenja mogli da me iscele. Iskreno sam verovao, u skladu sa svojim životnim željama, da će mi njegovi načini mišljenja jedino pružiti patnju i nelagodnost, a zbog svega toga jedino bih duboko zabasao u nekakav ćorsokak. Ali ja sam u međuvremenu naučio da poštujem njegovo životno umeće koje se uvek pokazivalo u svojoj tačnosti i lepoti.

»Odlučio sam da promenim svoju taktiku«, reče on.

Zamolio sam ga da mi to pobolje objasni — njegov iskaz bio je pomalo nejasan, i zbog toga nisam u potpunosti bio načisto da li se on uopšte obraća meni.

»Dobar lovac se menja u skladu sa svojim potrebama«, odgovorio je. »Ti znaš to po sebi.«

»Na šta to misliš, don Huane?«

»Lovčev opseg znanja ne sme da doseže samo poznavanje navika plena, on mora biti upoznat sa zemaljskim silama koje usmeravaju ljude i životinje i sva ostala živa bića.«

Zaćutao je. Čekao sam da kaže još nešto, ali izgleda da je u potpunosti rekao sve ono što je želeo da kaže.

»O kakvim to silama govoriš?« upitah ga posle dužeg ćutanja.

»To su sile koje rukovode našim životima i našom smrću.«

Don Huan je zastao, verovatno ozbiljno zamišljen nad onim što treba da kaže. Protrljao je dlanove i zavrteo glavom, naduvao obraze. Dvaput mi je dao znak da budem miran i da ne pitam ništa, a to se uvek događalo kada sam pozeleo da mi objasni svoje tajanstvene iskaze.

»Ti nećeš moći tako lako da se zaustaviš«, rekao je on konačno. »Ti svakako znaš da si tvrdoglav, ali to čak i nije loše. Ukoliko si više tvrdoglav, utoliko će biti bolje kada se na kraju ovog poduhvata izmeniš.«

»Ja se svojski trudim«, odgovorio sam.

»Ne. Ne trudiš se baš onoliko koliko bi mogao. Rekao si to jednostavno zbog toga što ti to lepo zvuči; ti uvek to kažeš o svemu što god radiš. Godinama si pokušavao, ali taj tvoj trud nije urodio nikakvim plodom. Nešto mora da se uradi da se tome nađe lek.«

Kao i obično, iz sve snage sam pokušao da se branim. Izgleda da je don Huan nanišanio, po pravilu, moja najslabija mesta. Sećam se da sam svaki put kada sam pokušao da se branim od njegovih kritičkih napada ispadao budala i da sam se svaki put, tom prilikom, zaustavljao negde na sredini duge rečenice kojom sam hteo da kažem mnogo šta u svoju odbranu.

Don Huan me radoznalo posmatrao da bi se odmah zatim grohotom nasmejao. Rekao mi je veoma blagim i prijatnim glasom da mi je već jednom prilikom kazao da smo svi mi budale. Što se mene tiče, ni ja nisam bio nikakav izuzetak.

»Tebe uvek nešto goni da objašnjavaš svoja dela, kao da si ti jedini čovek na ovoj kugli zemaljskoj koji greši«, rekao je on. »Svi ti pokušaji objašnjavanja postoje samo zbog tvog osećanja važnosti. Takva vrsta osećanja je veoma naglašena u tebi, a ti, takođe, dosta pažnje posvećuješ i svojoj ličnoj istoriji. Na drugoj strani, ti uopšte ne preuzimaš nikakvu odgovornost za svoja dela, ne koristiš se na primer sopstvenom smrtnosti kao savetnikom, i povrhu svega, odveć si podložen tuđim mišljenjima. Drugim rečima, tvoj život je jedna haotična zbrka kao što je bio i onda kada sam te sreo.«

Ponovo me zapljusnu talas ponosa, zbog čega sam želeo da mu kažem da nije u pravu.

»Čovek mora da bude odgovoran zbog činjenice koja ukazuje na to da živi u tajanstvenom svetu«,

rekao je. »Svi mi živimo u jednom tajanstvenom svetu.«

Klimnuo sam glavom potvrdno.

»Ne mislimo na iste stvari«, odvrati on. »Za tebe je ovaj svet tajanstven, jer tebi su ponuđene samo dve krajnosti, ako ti nije dosadno, onda ti je sve krajnje čudno. Za mene je ovaj svet tajanstven zato što je ogroman, zastrašujući, nepredvidljiv, nedokučiv. Moja namera je da te ubedim da moraš da prihvatiš odgovornost za svoje bivstvovanje ovde, u ovom divnom svetu, u ovoj divnoj pustinji, u ovom divnom vremenu. Želeo sam da te ubedim da naučiš da svakom činu svoga delanja daješ podjednaku važnost, a lo želim pre svega radi toga što ćeš ovde provesti sasvim malo vremena, toliko malo vremena da nećeš moći da posvedočiš svu čudesnost ovog predela.«

Bio sam uporan braneći svoju misao da je osećaj dosade ili čuđenja nad svetom normalno stanje ljudskog duha.

»Pa, dobro, neka je tako, ali na tebi je da to postojeće stanje izmeniš«, odgovori on, ne unoseći nikakvu dublju emociju. »Ako ne odgovoriš tom izazovu, onda si ravan mrtvacu.«

Osmelio se da me upita da mu imenujem nekakvu nedoumicu, nekakav pojam koji me u jednom određenom periodu moga života prilično uznemiravao i koji je zaokupljao moju pažnju. Odgovorio sam mu da je to umetnost. Oduvek sam želeo da budem umetnik i ta želja me nije napuštala godinama, pa sam baš zbog toga bio istrajan i godinama pokušavao da se potvrdim u umetnosti. U meni još i sad živi bolno sećanje na moj očigledni neuspeh.

»Ti se nikada nisi osetio odgovornim za vlastito postojanje u ovom nedokučivom svetu, primetio je on, prilično naglašavajući ovu svoju tvrdnju. »Zbog toga ti nikada nisi bio umetnik, a možda nikada nećeš biti ni lovac.«

»Ali ja sam se radi te svoje želje izuzetno trudio.«

»Ne. Ti uopšte ne znaš šta to znači svojski se potruditi.«

»Pa, ja činim sve što je u mojoj moći.«

»Opet grešiš. Ti možeš da pružiš mnogo više. Ti jednostavno grešiš — misliš da gospodariš neograničenim vremenom.«

Zastao je i pogledao prema meni kao da očekuje moje reagovanje.

»Ti misliš da gospodariš neograničenim vremenom«, ponovio je.

»Neograničenim vremenom? Šta je to što treba da ostvarim u tom neograničenom vremenu, don Huane?«

»Misliš da će tvoj život trajati večito.«

»Ja uopšte ne mislim tako.«

»Pa ako je tako, ako ne misliš da će tvoj život trajati večito, šta je onda to što iščekuješ? Zbog čega onda toliko nedoumice oko promene?«

»Da li ti je ikada palo na pamet, don Huane, da ja uopšte ne želim da se menjam?«

»Svakako da mi je i to palo na um. Ni ja nisam želeo da se menjam, baš kao i ti. Međutim, meni se moj život uopšte nije dopadao — bio sam umoran od vlastitog života, baš kao i ti sada. A, sada u ovim godinama, meni još ne preostaje mnogo od života.«

Maltene gnevno primetio sam da njegovo uporno navaljivanje da promenim svoj način života nije ništa drugo do puko zastrašivanje i proizvoljnost. Rekao sam mu da se u potpunosti slažem sa njim, i to samo na jednom odgovarajućem nivou, ali sama ta činjenica da je on uvek bio gospodar životnog umeća i da je baš zbog toga predočavao napor i pokušaj, sama ta činjenica za mene je bila jedna neizdrživa situacija.

»Čak nemaš dovoljno vremena za ovo verbalno nadmetanje, ludo jedna, shvati, nemaš dovoljno vremena«, reče veoma strogo. »Pazi dobro, ma šta radio sada, ovoga trenutka, možda je to tvoje poslednje delanje na zemlji. Možda je svaki tvoj pokušaj poslednji okršaj. Nema nikakve sile na svetu koja će jamčiti da ćeš živeti još jedan minut duže.«

»Svestan sam toga«, odgovorio sam, uzdržavajući se da ne prasnem od gneva.

»Ne, ti nisi ničega svestan. Kad bi makar bio svestan toga da od tebe jednoga dana treba da postane lovac.

Bio sam zadovoljan pri pomisli da sam svestan svoje predstojeće smrti, ali bilo je uzaludno govoriti ili razmišljati o tome, jer ja jednostavno ništa nisam mogao da učinim da bih je izbegao. Don Huan se slatko nasmejavao i glasno primetio da ja nisam ništa drugo do jedan komičar koji stvarima ovladava mehanički, putem čiste rutine.

»Kada bi ovo, na primer, bio tvoj poslednji okršaj na zemlji, ja bih mirne savesti mogao da primetim da si ti jedan običan idiot«, rekao je on mirno. »Ti traćiš vreme i poigravaš se svojim poslednjim činom na zemlji na neki glup način.«

Jedno kraće vreme smo ćutali. Misli su mi potekle bujicom. Razume se, bio je u pravu.

»Ti nemaš vremena, prijatelju, nemaš vremena. Niko od nas nema vremena«, rekao je.

»Slažem se, don Huane, ali...«

»Nemoj tek tako da se slažeš sa mnom«, opalio je on kao iz rafala. »Bolje bi ti bilo da delaš nego da prihvataš moje sudove tako lako i slažeš se sa mnom. Prihvati izazov. Menjaj se.«

»Baš tako.«

»Da, baš tako. Promena o kojoj ti govorim nikada se ne događa postepeno, ona se dešava odjednom. Ti, koliko ja mogu to da osetim, nisi spreman za takav postupak koji će te izmeniti u potpunosti.«

Verovao sam da izlaže nekakve oprečne sudove. Ja sam mu na sve to odgovorio da ukoliko sam se pripremao za promenu, to sam se svakako menjao postepeno.

»Ti se uopšte nisi promenio«, rekao je. »Zbog toga veruješ da se menjaš korak po korak. Ipak ćeš se možda jednog dana iznenaditi neočekivanom promenom kojoj nije prethodilo nijedno upozorenje. Ja znam da je to jedini način i baš zbog toga moje interesovanje da te ubedim ne jenjava.«

Ja jednostavno nisam mogao da istrajem u verbalnom duelu s njim. Nisam jasno mogao da razlučim šta sam želeo da kažem. Posle pauze od jednog minuta, don Huan je nastavio da objašnjava.

»Možda bih ja to izložio na drugačiji način«, rekao je. »Moj savet ti je da shvatiš da nam ništa na ovom svetu ne jamči da su naši životi beskonačni. Malo pre sam ti rekao da promena dolazi odjednom i neočekivano, a isto tako i smrt. Šta misliš, šta bismo mi mogli da uradimo povodom toga.«

Pomislio sam da mi postavlja jedno retorično pitanje, ali njegove obrve se nabraše u jednom grču koji je hteo odgovor, zahtevao ja to il' ne zahtevao.

»Živeti što je moguće srećnije«, primetih ja.

»U pravu si! A, da li ti uopšte poznaješ nekoga ko je srećan?«

Moja prva, malne refleksna reakcija, umalo me nije naterala da kažem »da«. Pomislio sam da mogu nabrojiti nekoliko ljudi koje bih slobodno mogao navesti kao primere. Međutim, kada sam malo bolje razmislio, shvatio sam da bi svaki moj trud da ovo objasnim bio samo uzaludan pokušaj da sebe oslobodim optužbe, iznoseći ovakvu jednu činjenicu pred svog sagovornika.

»Ne«, rekao sam. »Zaista ne znam.«

»Ali ja znam«, nadoveza se don Huan. »Postoji nekolicina ljudi koji veliku pažnju posvećuju prirodi svih svojih delanja. Njihova sreća se sastoji u tome što su oni pri izvršenju svakog čina potpuno svesni da im je vreme ograničeno, pa baš zbog toga svako njihovo delanje sadrži nekakvu čudnu silu, njihova delanja imaju draž ...«

Po svoj prilici, don Huanu su nedostajale reči. Počeo se po slepoočnici i nasmešio. Odmah zatim je sasvim neočekivano zastao kao da je rekao sve ono što mu se vrzmalo po glavi. Preklinjao sam ga da završi misao koju je počeo da mi saopštava. Ponovo je seo i nabrao usne.

»Delanja sadrže silu«, rekao je. »Naročito onda kada je u pitanju osoba koja svoje delanje shvata kao poslednje. Postoji nekakvo čudno osećanje sreće koje obuzima kada se dela uz svaki put prisutnu misao da je to delanje poslednji okršaj na zemlji. Predlažem ti da preispitaš svoj život i da sva svoja delanja posmatraš iz drugog ugla.«

Nisam se složio s njim. Sreću sam shvatao kao nekakav nerazdvojiv tok iz kojega nikako ne mogu da izdvojim svoja delanja, sreća je u tome što ću moći da omogućim mojim delima da i dalje teku i to podsredstvom moje volje, bez obzira šta ja radio tada, naročito ako ja baš sada uživam u tome. Rekao sam mu da moje neslaganje nije samo puko opravdanje ili nekakva vrsta banalnog verbalizma, već je proisteklo iz uverenja da ovaj postojeći svet i ja kao jedinka imamo unapred utvrđeni tok po kome delamo.

Svi moji naponi da osmislim ovo izlaganje su najverovatnije prilično zabavili don Huana. Smejao se, klimao glavom, češkao se po kosi i, na kraju, kada sam ja pričao o »utvrđenom toku«, on je bacio šešir na zemlju i svom silinom skočio na njega.

Prestao sam da se smejem njegovom lakrdijašenju.

»Zapamti, prijatelju, zapamti dobro, vreme nije beskonačno«, istakao je. »Eto, baš to je nesreća ljudskih bića. Niko od nas nema dovoljno vremena, a tok tvog vlastitog bića nema nikakvog značenja u ovom zastrašujućem i nedokučivom svetu.

»Taj tvoj utvrđeni tok pravi od tebe samo jednog uplašenog čoveka«, rekao je on. »Ako postupaš tako, tvoja dela ne mogu imati nikakvog duha, nikakvu moć ili magijsku silu dela koje stvara čovek, potpuno svestan da je to njegov poslednji okršaj na zemlji. Drugim rečima, tvoj utvrđeni tok te nikako ne može usrećiti niti te načiniti moćnim.«

Priznao sam da se plašim razmišljanja o smrti, pa sam ga zbog toga optužio da u meni stvara silnu zebnju pričajući tako neprestano o smrti.

»Ali svi ćemo umreti«, primetio je on.

Pokazao je u pravcu udaljenih brda.

»Eno tamo, tamo u daljini, tamo me nešto čeka, i to sasvim pouzdano, a ja ću se svakako spojiti s tim što me čeka. Ti si možda nešto sasvim suprotno od mene, tebe možda smrt uopšte ne čeka.«

Od srca se nasmejao mom očajničkom reagovanju.

»Ja ne želim da razmišljam o tome, don Huane.«

»Zbog čega?«

U svemu tome nema nikakve svrhe. Ako me tamo u daljini čeka nešto, zašto bih se ja onda uzbuđivao oko toga?»

»Pa, ja nisam ni rekao da se oko toga treba uzbuđivati.«

»Šta bi onda trebalo da radim?»

»Iskoristi trenutak. Usredsredi svu svoju pažnju na sponu između sebe i svoje smrti, ali bez kajanja, žaljenja ili zabrinutosti. Usredsredi svu svoju pažnju na činjenicu da nemaš dovoljno vremena i da baš zbog toga treba da delaš krajnje slobodno. Neka svako tvoje delo bude poslednji okršaj na zemlji. Tek pod takvim okolnostima tvoja će dela imati pravu snagu. Ako bi o svojim delima razmišljao na drugačiji način, stvorio bi dela jednog strašljivca, a takva dela bi stvarao celog života.«

»Da li je to tako strašno biti strašljivac?»

»Nije. Nije ni najmanje strašno ako je tvoja namera da postaneš besmrtan, ali, ako si namerio da umreš, onda ti uopšte ne smeš da imaš vremena za strašljivost, jednostavno zbog toga što te strašljivost nagoni da se oslanjaš na nešto što postoji samo u tvojim mislima. Takvo stanje može da ti odgovara samo dok si uljuljkan mirom, ali posle toga, zastrašujući, tajanstveni svet otvara svoje čeljusti pred tobom kao i pred svima nama, a ti ćeš tek tada shvatiti da svi oni tvoji pouzdani putevi nisu nimalo pouzdani. Strašljivost je sinonim zabrane koja se odnosi na istraživanje i ispitivanje naše ljudske sudbine.«

»Nije baš sasvim prirodno živeti sa uvek prisutnim razmišljanjima o našoj smrti, don Huane.«

»Naša smrt nas čeka, to je činjenica, pa je možda baš zbog toga čak i ovo što mi sada delamo naš poslednji okršaj na zemlji«, ponovio je on uzvišenim glasom. »Ja to jednostavno zovem okršajem, jer to nije ništa drugo do borba. Većina ljudi posle okončavanja jednog dela kreće na drugo, bez ikakve borbe ili razmišljanja. Jedan lovac čini sasvim suprotno, on vrednuje svako delo — od trenutka kada postane svestan svoje smrti on počinje da prosuđuje i dela tako kao da je svaki čin njegov poslednji okršaj na zemlji.

Jedino bi budali promaklo da primeti da je lovac u prednosti u odnosu na ostale ljude. Lovac ume svojski da ceni svoj poslednji okršaj. Stoga je sasvim razumljivo da će njegovo poslednje delo biti ujedno i najbolje. Ovakav način je uživanje. Samo takvo delanje može da zatupi oštricu njegovog straha.«

»U pravu si«, složio sam se. »Takvu jednu zamisao je samo teško prihvatiti.«

»Potrebne su čitave godine da čovek sebe ubedi, a posle toga ponovo slede godine praktičnog sleđenja u skladu sa tim. Jedino se iskreno nadam da još imaš dovoljno vremena.«

»Kada tako nešto kažeš, ja se silno uplašim«, rekao sam.

Don Huan me ispitivao ozbiljna lica pri tom.

»Rekao sam ti, ovo je jedan čudan i nepredvidiv svet«, istakao je. »Sile koje vode ljude su nepredvidive i zastrašujuće, ali uprkos svemu tome treba osvedočiti njihovu veličinu.«

Prestao je da priča i ponovo mi uputio pogled. Izgledalo je da je bio na samoj ivici dvoumljenja da mi otkrije neku tajnu, ali uspeo je da se uzdrži razvlačeći blag osmeh preko lica.

»Da li zaista postoji nešto što nas vodi?« upitao sam.

»Svakako. Postoje sile koje nas vode.«

»Možeš li mi ih opisati?«

»Pa, ne bih baš mogao da ih opišem, jedino što mogu to je da ih imenujem silama, duhovima, vazduhom, vetrovima ili nečim sličnim tome.«

Želeo sam da ga još iskušavam, ali, pre nego što sam i izustio da kažem bilo šta, on je već ustao. Zurio sam u njega, zaprepašćen. Podigao se jednim jedom, gotovo neprimetljivim pokretom — jednostavno, njegovo telo se zgrčilo i on se za tili čas našao na nogama.

Ja sam još razmišljao o neobičnoj veštini koja je potrebna da se telo pokrene tako brzo, jer dok se podizao, on mi je ujedno naređivao da pažljivo sledim zeca, da ga uhvatim, da ga ubijem, da mu ogulim kožu i da zečje meso ispečem pre sumraka.

Pogledao je prema nebu i rekao mi da imam dovoljno vremena za sve ovo.

Tog istog trenutka sam krenuo, sledeći put kojim sam išao nebrojeno mnogo puta. Don Huan je išao iza mene, prateći svaki moj pokret ispitivačkim pogledom. Bio sam veoma miran, kretao sam se oprezno i bez ikakve muke sam uspeo da ulovim zeca mužjaka.

»A sada ga ubij«, reče don Huan grubo.

Došao sam do zamke da bih uhvatio zeca. Uhvatio sam ga za uši i počeo da ga izvlačim napolje, kadli me sasvim nenadano obuze osećanje straha. Prvi put sam došao do saznanja da me za sve ovo vreme učenja o lovu don Huan uopšte nije naučio kako se ubija divljač. Koliko smo samo vremena probavili lutajući ovom pustinjom, a on, moj učitelj lova, ubio je samo jednog zeca, dve prepelice i jednu zvečarku.

Spustio sam zeca u kavez i pogledao prema don Huanu.

»Ne mogu da ga ubijem«, rekao sam.

»Zašto?«

»Nikada nisam ubio.«

»Ali ubio si na hiljade ptica i drugih životinja.«

»Ali pomoću oružja, nikako golim rukama.«

»Ne vidim da u tome ima nekakve razlike. Već ti istiće vreme za ovog zeca.«

Boja don Huanovog glasa šokirala me — bio je toliko autoritativan, toliko znalački samouveren, nije mi dopustio da iole posumnjam u to da on zna da vreme koje mi sleduje za ovoga zeca uveliko istiće.

»Ubij ga!« naređivao je on, više užagrenim i strogim pogledom nego glasom.

»Ne mogu.«

Urlikao je i govorio kako zec mora da umre. Rekao mi je da ovaj zec više ne sme da kroči kroz pustinju, sva njegova putovanja su gotova. Nisam više mogao da se branim, jer je snaga duha koji vodi zečeve dovela baš ovog u moju zamku, baš pred sam sumrak.

Bio sam zaokupljen čitavom jednom serijom misli i osećanja, kao da su sva ta osećanja bila negde van mene i kao da su me negde u daljini čekala. Kao čovek u agoniji, koji je u potpunosti svestan predstojeće smrti,

tako sam i ja bio svestan tragedije ovog zeca koji je upao baš u moju zamku. Za sekundu-dve, kroz svest mi prostrušaše svi oni presudni trenuci iz vlastitog života, oni mnogobrojni trenuci kada sam i ja bio isto što je i ovaj zec sada.

Pogledao sam zeca i zec je pogledao mene. Zec je leđima bio oslonjen o jedan zid kaveza — gotovo da je bio klupče, jedno tiho i nepokretno klupče. Izmenili smo po jedan tužan pogled i baš taj pogled koji mi je predočio tihi očaj, objasnio je moju potpunu identifikaciju sa jadnom i bespomoćnom životinjom.

»Do đavola s tim zecom i s tim ubijanjem«, rekao sam veoma glasno. »Neću da ubijam. Ovaj zec treba da je slobodan.«

Zadrhtao sam od nekakvog dubokog osećanja. Ruke su mi zadrhtale kada sam pokušao da zeca zgrabim za uši. Kretao se veoma brzo i baš zbog toga sam promašio. Pokušao sam ponovo i sapleo se još jedanput. Bio sam očajan. Učinilo mi se da ću da povratim i zbog toga sam brzo šutnuo zamku, u nameri da je sasvim uništim i oslobodim zeca. Kavez je bio neočekivano jak i nije mogao da se razbije tako lako kako sam zamišljao. Moje očajanje tada preraste u neizdržljivo osećanje besa. Svom snagom sam skočio na ivicu kaveza i to jačom, desnom nogom. Potporni štapovi su popucali. Izvukao sam zeca napolje. Došao je trenutak olakšanja koji se odmah zatim rasplinuo u bezbrojne, rasKOMADANE i nedefinisane osećaje. U ruci mi je visio omlitaveli zec. Bio je mrtav.

Nisam znao šta da radim. Obuzeše me misli o uzrocima smrti ovog zeca. Okrenuo sam se prema don Huanu. Zurio je u mene. Nekakvo osećanje straha ledilo mi je telo.

Seo sam pored povećeg kamenja. Imao sam užasnu glavobolju. Don Huan je položio ruku preko moje glave i tiho mi šapnuo na uvo da moram da skinem kožu sa mrtve životinje i da zečje meso ispečem pre nego što se smrači.

Još jednako mi se povraćalo. Don Huan je razgovarao sa mnom veoma strpljivo kao da se obraća nekakvom detetu. Rekao mi je da su sile koje vode

ljude i životinje nagnale ovog zeca baš u moju zamku i da će baš te iste sile privesti i mene mojoj vlastitoj smrti. Rekao mi je da je smrt ovog zeca poklon za mene isto tako kao što će i moja smrt biti poklon za nekoga drugog.

Osećao sam vrtoglavicu. Jednostavno, događaji dana koji je već jenjavao smrvili su me. Pokušavao sam da zeca shvatim kao zeca, međutim nisam mogao da izbrišem onaj tajanstveni osećaj identifikacije sa jadnom životinjicom.

Don Huan mi je rekao da moram da okusim i koji komad zečjeg mesa, makar mrvicu, da bih tako mogao da procenim ono što sam otkrio.

»Ne mogu«, pobunio sam se ja jedva čujno.

»Mi smo pioni u rukama tih sila«, obrecnuo se na mene. »Zato, molim te, raskrsti sa osećanjem vlastite važnosti i prihvati ovaj poklon onako kako ti dolikuje.«

Uhvatio sam zeca — bio je topao.

Don Huan se nagnuo i šapnuo mi: »Tvoja zamka je bila njegov poslednji okršaj na zemlji. Kao što sam ti već rekao, njegovo vreme da luta ovom čudesnom pustinjom primaklo se samom kraju.«

10 PRIHVATANJE MOĆI

Četvrtak, 17. avgusta 1961.

Čim sam izišao iz kola, požalio sam se don Huanu da se ne osećam dobro.

»Sedi, sedi«, reče on nežno i gotovo da me odvede do trema, držeći me pod ruku. Smešio mi se i nežno me dodirivao po leđima.

Don Huan je pre dve nedelje, tačnije, četvrtog avgusta, tako mi je barem on rekao, promenio taktiku op-hođenja prema meni i dozvolio mi da gutam pilule pejotla. Dok sam bio na vrhuncu halucinantnog stanja, igrao sam se s jednim psom koji je živeo baš u kući gde se odigravao čitav ovaj pejotl-ritual. Don Huan je ovu moju vezu sa psom objašnjavao kao nesvakidašnji događaj. Tvrdio je da u trenucima moći, kao u trenucima koje sam doživljavao za vreme pejotl-rituala, svet običnih stvari ne postoji i ništa nije tačno i postojano, tako ni taj pas nije bio postojeći pas, već inkarnacija Meskalita, božanske moći sadržane u pejotlu.

Posledica ovakvog stanja bile su jedno opšte osećanje umora i melanholije, plus stanje izuzetno halucinantnih snova i košmara.

»Gde je tvoj pribor za pisanje?« upitao me don Huan pošto sam se smestio na verandi.

Sveske sam ostavio u kolima. Don Huan je otišao do kola i pažljivo izvukao moju beležnicu i stavio je pored mene.

Upitao me da li imam običaj da sa sobom nosim beležnicu dok se šetam. Rekao sam mu da to uvek činim.

»To je ludost«, rekao je. »Rekao sam ti da nikada ništa ne držiš u rukama dok se šetaš. Nabavi ranac.«

Glasno sam se nasmejavao. Sama pomisao da svoje beleške nosim u rancu bila je smešna. Rekao sam mu da od odeće uglavnom nosim odelo i to propisno odelo — pantalone, prsluk i sako, i da bi takav jedan ranac prebačen preko ramena, u poređenju sa mojim odelom izgledao krajnje apsurdno.

»Prebaci kaput preko ranca«, primeti on. »Bolje je da ljudi misle da si grbavac nego da uništavaš telo noseći sve te gluposti na sebi.«

Požurivao me da izvadim svesku i da počnem sa pisanjem. Izgledalo je da se s krajnjim naporom trudi da mi olakša moje stanje.

Ponovo sam se žalio kako osećam fizičku nelagodnost i kako me ponovo obuzima čudno osećanje tuge koje sam već doživeo.

Don Huan se nasmejavao i rekao: »Ti tek počinješ da učiš.«

Odmah zatim smo uplovili u dug razgovor. Rekao mi je da me Meskalito, dozvolivši mi da se igram s njim, istakao kao »izabranog čoveka« i da će on, budući da je zaprepašćen predskazanjem, pošto ja nisam Indijanac, udahnuti u mene nekakvo tajno znanje. Rekao mi je da je i on nekada imao svoga »patronata« koji ga je naučio kako da postane »čovek od znanja«.

Osetio sam da će se desiti nešto strašno. Baš to saznanje da sam ja njegov izabranik, plus ta nesumnjiva snaga njegovih uticajnih moći i razoran efekat pejtla proizveli su u meni neizdrživo stanje straha i neodlučnosti, ali don Huan nije uopšte obraćao pažnju na moja osećanja, već mi je savetovao kako bi stalno trebalo da mislim o čudu Meskalita koje se poigrava sa mnom.

»Ne razmišljaj ni o čemu drugom«, rekao je. »Sve ostalo će doći samo po sebi.«

Stajao je uspravljen, milovao me nežno po kosi i govorio mi veoma blagim glasom: »Nameravam da

te naučim da postaneš ratnik isto onako kako sam te učio da loviš. Moram da te upozorim da moje učenje o lovu nije od tebe proizvelo lovca niti će ovo učenje od tebe proizvesti ratnika.«

Doživljavao sam nekakav osećaj nezadovoljstva, nekakvu vrstu fizičke nelagodnosti, koja se graničila sa besom. Žalio sam se na halucinantne snove i noćne more koji me nikako nisu napuštali. Činilo se kao da je za momenat bio duboko zamišljen i da je zbog toga ponovo seo.

»To su čudni snovi«, rekao sam.

»Ti si oduvek imao čudne snove«, uzvratio je on.

»Ali kada ti kažem, ovoga puta su čudniji nego ikada dosad.«

»Ne muči se oko toga. To su samo snovi, ništa drugačiji od snova jednog prosečnog spavača, takvi snovi nemaju nikakvu moć. Ako su takvi, zašto onda razbijati glavu oko njih i zašto toliko mnogo reči?«

»Baš ti snovi me muče, don Huane. Da li postoji neki način na koji bih mogao da ih zaustavim?«

»Ne postoji ništa. Pusti ih neka se događaju«, rekao je. »Sada je red na tebe da prihvatiš moć, a to ćeš postići tako što ćeš početi da izazivaš *stanje sna*.«

Kada je izgovorio reč »stanje sna«, njegov glas je bio tako obojen da me prosto nagnao da pomislim da tu reč ističe tako što je upotrebljavao na poseban način. Taman sam počeo da razmišljam o tome kako ću mu postaviti jedno umesno pitanje kadli on ponovo počeo da priča.

»Nikada sa tobom nisam razgovarao o *stanju sna*, zato što mi je dosad dužnost bila da te naučim kako da postaneš lovac«, rekao je. »Lovac nije zabrinut radi načina postizanja moći i zbog toga su njegovi snovi samo snovi. Takvi snovi mogu biti veoma dirljivi, ali oni nisu *stanje sna*.

»Što se ratnika tiče, on traži moć i jedan od puteva koji vode prema moći je *stanje sna*. Neko bi mogao čak i da primeti da je razlika između lovca i ratnika u tome što je ratnik na putu da otkrije moć, dok lovac ne zna ništa ili zna veoma malo o tome.

»Nama nije dostupno da odlučimo ko može da bude ratnik ili ko može da bude samo lovac. Takva jedna odlika je u sferama sila koje rukovode ljudima. Zbog toga je tvoja igra sa Meskalitom bila jedno važno predskazanje. Baš te sile su tebe vodile prema meni. Jedno savršeno predskazanje, jedan klovn koji te izvlači na površinu. Zbog toga sam te učio kako da postaneš lovac. I na sve to dolazi jedno savršeno predskazanje — Meskalito koji se igra s tobom. Da li ti je jasno sve ovo što ti govorim?«

Njegova čudna logika je nadolazila i plavila sve kao ogroman talas plime. Uz pomoć njegovih reči stvarao sam vizije u kojima sam video sebe kako se priklanjam nečem zastrašujućem i nepoznatom, nečem neprihvatljivom, nečem čije postojanje nisam pouzdano mogao da prihvatim čak ni svojim najrazuzdanijim fantazijama.

»Šta bi, po tebi, trebalo da uradim?« upitao sam.

»Postani sposoban da prihvatiš moć — izazivaj stanje sna«, odgovorio je »Ti stanje sna nazivaš snovima zato što ne poseduješ moć. Jedan ratnik, na primer, budući da traga za dosezanjem moći, stanje sna nikada ne naziva snovima, po njemu su snovi stvari postojećeg sveta.«

»Hoćeš da kažeš da se on prema snovima ophodi kao prema postojećoj stvarnosti?«

»On sve prihvata onako kako jeste. Ono što su za tebe snovi, to je za ratnika stvarno. Moraš pre svega da shvatiš da ratnik nije budala. Ratnik je slobodan lovac koji lovi moć — ratnik nije pijan niti je zaluden bilo čime, on čak nema ni vremena niti nameru da skriva svoje stanje duha, niti da laže samog sebe ili da napravi bilo kakav pogrešan korak. Da bi se tako nešto postiglo, potrebno je uložiti mnogo šta. Stoga je svaki ulog sastavni deo njegovog običnog života za koji mu je trebalo dosta vremena da ga sabere i zgusne i tako dovede do savršenstva. Već tako oformljen život, on neće razbacivati, praveći kojekakve gluposti, kao na primer, da postojeće shvata kao nešto drugo, a ne kao ono što je takvo i što kao takvo postoji.

»*Stanje sna* za ratnika je stvarno, jer u takvom stanju on može da dela po svojoj volji, on može da bira i odbacuje, iz mnoštva pojmova da odabira one koji vode ka moći i, na kraju, on može da rukovodi njima i da ih upotrebljava, dok u običnom snu on ne može da dela po sopstvenoj volji.«

»Da li ti, don Huane, smatraš da je *stanje sna* stvarno?«

»Svakako, ono jeste stvarno.«

»Uolikoj meri stvarno, koliko i ovaj naš razgovor sad?«

»Ako baš želiš da porediš, mogao bih da kažem da je *stanje sna* još stvarnije od ovog našeg razgovora. U *stanju sna* čovek poseduje moć — moguće je menjati stvari, moguće je pronaći nebrojeno mnoštvo skrivenih činjenica, moguće je sve podvrgnuti kontroli svoje svesti.«

Kao i uvek, don Huanove premise rasvetljavale su se u mojoj svesti tek na određenom nivou. Bez mnogo muke mogao sam da shvatim njegovu naklonost prema ideji kojom se ističe da je čovek tek u snovima sposoban da radi ono što želi, ali, i pored svega ovoga, nisam mogao to da prihvatim sasvim ozbiljno. Ovakav skok je za mene bio isuviše velik.

Za trenutak smo se samo zgledali. Njegovi iskazi behu nezdravi, ali, uprkos svemu tome, on beše, prema merilima moje zdrave svesti, jedan od najosetljivijih ljudi koje sam dosad sreo.

Rekao sam mu da ne mogu da mu verujem kako snove prihvata kao stvarnost. Tiho se nasmejao, kao da je znao svu veličinu mog nezavidnog položaja, da bi odmah zatim ustao, ne prozborivši ni jednu jedinu reč, i uputio se tako prema kući.

Ja sam još dugo sedeo prosto ošamućen, sve dok me on nije pozvao da dođem iza kuće. Napravio je kukuruznu kašu i usuo mi malo u činiju.

Želeo sam da nešto poviše saznam o njegovom mišljenju što se tiče čovekovog budnog stanja i da li takvo stanje uopšte ima nekakav poseban naziv. Ali on nije razumeo ili nije želeo da mi išta kaže o tome.

»Kako ti nazivaš ovo što mi činimo sada?« upitao sam, razumevajući pod tim da je ono što smo radili sastavni deo stvarnosti i kao takav sasvim suprotan snovima.

»Ja to nazivam obedovanjem«, rekao je on, ne prestajući s gromoglasnim smehom.

»Ja to zovem stvarnost«, odvratio sam ja. »Prvenstveno zbog toga što se ovo naše obedovanje stvarno dešava.«

»*Stanje sna* se takođe dešava«, odgovorio je on cerekajući se. »Ako je već o dešavanju reč, sve se dešava — dešava se lov, dešava se hodanje, i smeh je ono što se dešava.«

Nisam baš bio do te mere tvrdoglav, pa tako nisam ni nastojao da se ova stvar razjasni do kraja. Nisam mogao, čak i pod uslovom da se prebacim van granica moga shvatanja i tako prodrem u njegovo misaono polje, zaista nisam mogao da prihvatim njegovu premisu. On je po svoj prilici bio oduševljen mojim očajanjem.

Čim smo pojeli našu kašu, on je, onako prosto iz navike, primetio da bi trebalo da krenemo u šetnju, ali da ne idemo pustinjom i tek tako lutamo kao što smo dosad radili.

»Ovog puta je drugačije«, rekao je. »Od sada, pa ubuduće, ići ćemo na mesta gde obitava moć i ti ćeš početi da učiš kako se prihvata moć.«

Još jedanput sam pokazao svu svoju zbunjenost. Rekao sam mu da nisam dovoljno sposoban za takav jedan poduhvat.

»Ma hajde, dođi, ti podležeš ludim strahovanjima«, rekao je dubokim glasom i nežno me pomilovao po leđima, smešeći se veoma raspoložen. »Ja sam pothranjivao tvoj lovački duh. Dopada ti se da sa mnom lutaš ovom lepom pustinjom. Sada je suviše kasno da odušaneš.«

Krenuo je prema jednom osamljenom šumarku. Glavom mi je davao znak da ga sledim. Mogao sam, na primer, da uđem u svoja kola i da napustim i njega i ovo mesto, ali jasno mi je bilo da više od svega volim da tumaram ovom pustinjom, i to u njegovom

društvu. Dopadalo mi se to osećanje koje me obuzimalo u društvu s njim, osećanje koje mi je predočavalo da je ovaj svet zaista vredan strahopoštovanja, da je pun tajanstva, ali isto tako i lepote. Izgleda da sam baš onakav kako je don Huan govorio o meni, prevrtljiv, po svoj prilici.

Do kanjona nas je čekalo višečasovno hodaње — već smo propešačili dobar deo puta, kada se don Huan zaustavio i seo u senku povećeg kamenja. Iz ranca sam izvadio nekoliko kolačića, ali on mi je rekao da ne traćim vreme razmišljajući o kolačićima.

Rekao mi je da ću sedeti na jednom istaknutom mestu. Pokazao mi je u pravcu jednog skoro okruglog kamena, na udaljenosti 10 ili 15 stopa i pomogao mi da se popnem na vrh. Pomislio sam da će se i on smestiti na vrhu okruglog kamena, ali umesto toga on je prevaleo nekoliko koraka, uglavnom u samom podnožju kamena, jer namera mu je bila da mi da nekoliko komada sušenog mesa. Reкао mi je, s krajnje ozbiljnim izrazom na licu, da je meso koje mi je uručio meso moći i da ga zbog toga treba žvakati veoma polako i ne treba ga mešati sa drugom hranom. Posle toga se uputio ka velikoj senci okruglog kamena i seo oslonivši se leđima o kamen. Izgledao je opušten, maltene utonuo u san. Već sam završio s jelom, a on još ni tad nije promenio položaj sedenja. Odmah posle toga se uspravio i glavu usmerio udesno. Izgledalo je da sluša veoma pažljivo. 2 ili 3 puta je sevnuo očima, uputivši mi veoma kratke poglede, digao se naglo, sasvim neočekivano, i isto tako iskričavim očima počeo podrobno da ispituje okolinu, isto onako kako bi to uradio jedan lovac. Tog istog trenutka ja sam ostao prikovan za mesto na kome sam stajao, kao za leđen, jedino su oči mogle da mi se kreću i to prvenstveno iz želje da pratim njegove pokrete. On se kretao veoma oprezno, i našao se u pozadini nekog povećeg kamenja kao da očekuje da se divljač pojavi baš na ovom mestu, gde smo mi sada. Tada sam shvatio da se nalazimo na jednom zavoju izrazito lučnog oblika, nešto nalik zalivu u isušenom kanjonu okruženom peskovitim oblucima.

Don Huan se sasvim neočekivano pojavio ispred kamenih gromada i počeo da mi se smeši. Raširio je ruke, zevnuo i krenuo prema kamenu gde sam se nalazio. Opšte stanje ukočenosti zamenila je opuštenost.

»Šta se desilo?« upitao sam šapatom.

Odgovorio je, uzvikujući glasno, da oko nas nema ništa od onog zbog čega smo se uzbudivali.

Tog trenutka nešto me preseče u stomaku. Njegov odgovor beše nepodesan, a njegovo ponašanje činilo mi se nekako neubedljivo — znao je da uzvikuje glasne povike iako nije imao tačno određen razlog za to.

Počeo sam da se spuštam sa kamena, primenjujući tehniku klizanja, ali on mi je gromoglasnim glasom rekao da na tom kamenu treba da provedem izvesno vreme.

»Šta to radiš?« upitao sam.

Seo je i glavu zagnjurio između 2 poveća kamena, čvrsto uglavljena na osnovi velikog kamena gde sam se ja nalazio i onda mi je veoma bučno saopštio da dobro osmatra okolinu jer mu je kroz glavu prošlo kao da je nešto čuo.

Upitao sam ga da možda nije čuo urlik neke ogromne zveri. On je stavio ruku preko uha i prodrao se veoma glasno, gotovo nervozno, obrazlažući mi kako ne može da me čuje i kako bi najbolje bilo da svaku reč glasno uzvikujem. Ja baš nisam voleo da vičem, osećao sam se nekako nelagodno, ali on je veoma glasno navaljivao da kažem ono što mi je na pameti. Izvikivao sam kako želim da znam šta se dešava, a on mi je isto tako glasno uzvratilo kako u okolini nema ničega. Gotovo da je urlao, u nameri da me pita da li mi je sa vrha kamena dostupno da opazim nešto što po svojoj neobičnosti odudara od okoline. Nisam mogao da mu pružim potvrđan odgovor, što ga ni najmanje nije obeshrabrilo, jer me odmah upita kako izgleda predeo prema jugu.

Tako smo se jedno vreme dovikivali, sve dok mi on nije dao znak da siđem. Čim sam mu se pridružio, on mi šapnu da je dovikivanje bilo neophodno, da bi na taj način označili naše prisustvo, radi čega sam

morao da se potrudim da mi moć jedne naročite vodene uvale postane dostupna.

Bacio sam pogled na okolinu i nikako nisam mogao da ugledam nijednu površinu ispunjenu vodom. Pokazao mi je da mi upravo stojimo u jednom vodenom basenu.

»Tu se nalazi voda«, prošapta on, »i moć takođe. Ovde se nalazi duh koga moramo da izmamimo, jer može da se desi da počne da te prati.«

Želeo sam da što više saznam o tom navodnom duhu. On me posavetova da ostanem savršeno miran i da nijednim šapatom ili pokretom ne odam naše prisustvo.

Sasvim je očigledno da je njemu bilo izuzetno lako da satima ostane potpuno nepokretan, a što se mene tiče, tako nešto izdržati bilo je ravno pravom mučenju. Noge su mi utrnule, leđa su me bolela, a nekakav pritisak se gomilao u predelu vrata i leđa. Telo mi je bilo utrnuto i hladno. Bilo mi je veoma neugodno kada je don Huan konačno ustao. On je jednostavno skočio, dočekao se na noge i ispružio ruku prema meni da mi pomogne pri ustajanju.

Dok sam pokušavao da ispružim noge, učinilo mi se da je lakoća don Huanovog skoka, posle višedecenične nepokretnosti, prosto neprirodna. Mojim mišićima je bilo potrebno malo više vremena da povrate pokretljivost bez koje je normalno kretanje nezamislivo.

Don Huan se osvrnuo unazad da bi se pravilno orijentisao u kome je pravcu kuća. Kretao se neverovatno sporo. Dužinu od 3 koraka uzeo je kao odstojanje sa kojega sam mogao da ga posmatram prateći ga. Meandrirao je oko glavnog puta i prešao preko njega 4 ili 5 puta i to uvek sa nekog drugog mesta — kada smo konačno stigli u njegovu kuću bilo je kasno popodne.

Pokušao sam da od njega nešto saznam o događajima dana koji je protekao. Objasnio mi je da je svaki razgovor nepotreban. Ali ja sam nebrojeno mnogo puta morao da mu postavljam pitanja, sve dok se nismo našli na mestu moći.

Izgarao sam od želje da saznam šta shvata kao mesto moći i stoga sam se svojski trudio da svako moje pitanje bude izgovoreno šapatom, ali on me jednim ledenim i prilično strogim pogledom podseti da je za njega sve to samo puka poslovnost.

Sedeli smo na verandi njegove kuće satima. Ja sam unosio beleške. S vremena na vreme davao mi je po koji komad sušenog mesa, ali u međuvremenu potpuno se smrklo, što je sasvim omelo moje pisanje. Pokušao sam da razmišljam o mogućim načinima razvijanja vlastitog stila u budućnosti, ali jedan deo mene je to odbio i, naravno, ništa drugo mi nije preostajalo nego da zaspim.

Subota, 19. avgusta 1961.

Juče, odmah rano ujutru, don Huan i ja smo se odvezli do grada i doručkovali u jednom restoranu. Savetovao me da ne prenagljujem u izmeni tempa uzimanja hrane.

»Tvoje telo nije naviknuto na meso moći«, rekao je. »Razboleo bi se da prethodno nisi okusio nešto od tvoje hrane.«

On sam, jeo je u slast. Kada sam se našalio na račun toga, on mi jednostavno odgovori: »Moje telo voli sve«.

Oko podneva smo ponovo krenuli prema kanjonu. Nastojali smo i dalje da bučnim razgovorom i namerno stvorenom tišinom, koju smo umeli da održavamo satima, postanemo uočljivi pred duhom.

Kada smo napustili restoran, don Huan je, umesto da se uputi prema kući, krenuo u pravcu planina. Prvo smo stigli do nekakvih blagih padina, da bismo odmah zatim počeli da osvajamo vrh nekakvih visokih brda. Tu je don Huan izabrao jedno mesto da bi se odmorio na otvorenom sunčanom prostoru koji nije prekrivala ni jedna jedina senka. Rekao mi je da moramo da sačekamo dok se ne smrkne, a da za to vreme ja treba da rukovodim sobom na najprirodniji

način, koji je podrazumevao i slobodno postavljanje svih mogućih pitanja.

»Eno tamo, tamo nas mami onaj duh«, rekao je maltene prigušenim glasom.

»Gde?«

»Tamo u žbunju«.

»Kakav je to duh?«

Pogledao me ispitivački i odgovorio:

»Bolje je da pitaš koliko ih samo tamo ima!«

Obojica smo se nasmejali. Prilično unezveren nastavio sam i dalje sa pitanjima.

»Saznaćeš kada se smrkne«, rekao je. »Jedino nam preostaje da čekamo.«

Nisam znao šta da kažem. Prestao sam da postavljam pitanja.

»Ali baš sada nikako ne smemo da prekidamo razgovor«, istakao je. »Ljudski glas privlači duhove. Ovog trenutka nas neko mami. Mi moramo da budemo pristupačni mamcu i zato ne zatvaraj usta.«

Doživeo sam jedan idiotski doživljaj praznine. Nisam nikako mogao da shvatim šta ću da kažem. On se slatko nasmejao i pomilovao me po leđima.

»Ti si zaista odvratan«, rekao je. »Kada moraš da govoriš, tebi se jezik zaveže. Hajde, žvaći svoju gumu.«

Lice mu se ozarilo nekakvom veselošću kada je neverovatno brzim otvaranjem i zatvaranjem usta počeo da oponaša žvakanje gume.

»Postoje izvesne stvari o kojima ćemo od sada pa ubuduće pričati samo na mestima moći«, nastavio je. »Doveo sam te ovde, jer ovo je tvoj prvi pokušaj. Ovo je mesto moći i samo ovde možemo da govorimo o moći.«

»Ja zaista ne znam šta je moć«, rekao sam.

»Moć je ono čime se bavi ratnik«, odvratio je. »U prvo vreme, moć je nešto nezamislivo i nedokučivo, čak je teško razmišljati o njoj. Ti si sada u toj prvoj fazi. Potom, moć postaje ozbiljniji problem — neko je, možda, ne poseduje, ili neko, jednostavno, ne može da shvati da ona postoji, ali, ipak, u ovoj drugoj fazi potpuno je jasno da nešto postoji, nešto što se ranije

nije moglo uočiti. Sledeći korak ka moći se manifestuje kao nešto nekontrolisano. Ja nisam dovoljno sposoban da rečima iskažem kako se pojavljuje pred čovekom i šta je ona zaista. Ta moć, u stvari, nije ništa, ali iako takva, ona stvara čudo pred očima čoveka. U poslednjoj fazi moć je bivstvujuća, nešto što kontroliše čovekovu delatnost i istovremeno se pokorava čovekovim zahtevima.«

Nastao je kratak zastoje. Don Huan me upita da li sam ga razumeo. Znao sam da bi bilo smešno da mu kažem da ga razumem. Izgleda da je primetio moju obeshrabrenost i prigušeno se nasmejao.

»Namera mi je da te baš ovde naučim kako se pravi prvi korak prema moći.« Sročio je tu rečenicu kao da mi diktira sadržinu pisma meni upućenog. »Hoću da te naučim kako da organizuješ *stanje sna*.«

Pogledao me ponovo i upitao da li mi je jasno na šta on misli. Nije mi bilo jasno. Jedva mi je polazilo od ruke da pratim šta izlaže. Objasnio mi je da organizovanje stanja sna znači imati jednu jezgrovitu i pragmatičnu kontrolu nad opštim stanjem sna, slično čoveku koji treba da kontroliše mogućnost izbora u pustinji, kao što je na primer odlučiti se, ili za osvajanje vrha jednog brežuljka, ili ostati u senovitoj uvali kanjona.

»Ti možeš da počneš time što ćeš da se baviš krajnje jednostavnim stvarima«, rekao je. »Noćas, dok sanjaš, moraš da posmatraš svoje ruke.«

Glasno sam se nasmejao. Sve je to izgovarao tako jednostavno, da je zvučalo krajnje shvatljivo kao da mi priča o tome kako da obavim nešto sasvim obično i svakodnevno.

»Zašto se smeješ?« upita me iznenađen.

»Nije mi jasno kako je moguće da posmatram vlastite ruke dok spavam?«

»Vrlo jednostavno, usredsredi oči u pravcu ruku, evo baš ovako.«

Malo je isturio glavu i svom snagom se zagledao u ruke, ustiju širom otvorenih. Napravio je takvu grimasu kojoj nisam mogao a da se ne nasmejem.

»Ozbiljno te pitam, kako uopšte možeš od mene da očekuješ da uradim tako nešto?« upitao sam.

»Samo na način koji sam ti malopre objasnio«, preseče on kao iz rafala. »Ti, naravno, možeš da posmatraš sve ono što ti padne na pamet — prste na nogama, na primer, stomak ili ud, ako ti se to dopada. Ja sam ti predložio ruke, jer, po meni, gledati u sopstvene ruke jeste nešto najlakše. Nemoj da misliš da je to nekakva šala. *Stanje sna* je isto toliko ozbiljno kao i viđenje ili umiranje ili bilo šta drugo u ovom zastrašujućem i tajanstvenom svetu.

»Shvati to kao zabavu. Zamisli kako su ti sve nemoguće stvari dostupne. Čovek koji lovi svoju moć, nema tako reći nikakvih ograničenja u svom *stanju sna*.«

Zamolio sam ga da mi to objasni primerima.

»Nema tu nikakvih primera«, rekao je. »Pogledaj samo u svoje ruke.«

»Verovatno da postoji još mnogo šta što bi mogao da mi kažeš«, navaljivao sam.

Zavrteo je glavom, pogledao me ispod oka, upućujući mi nekoliko kratkih pogleda.

»Svi se mi razlikujemo«, konačno je izustio. »Možda sve ono što mi je pomagalo da polako napredujem u periodu učenja, za tebe ne bi bilo ni od kakve koristi. Mi nismo isti — mi čak ni izdaleka nismo slični.«

»Možda bi neka tvoja reč bila od velike koristi za mene.«

»Jednostavnije bi bilo da počneš da posmatraš ruke.«

Izgledalo je da prebira po mislima, klateći glavom čas gore čas dole.

»Bilo šta da posmatraš dok sanjaš, sve to gubi svoje obličje«, reče posle dužeg ćutanja. »Čitav trik u postizanju *stanja sna* nije puko posmatranje stvari već potpuno održavanje tih stvari u vidokrugu. *Stanje sna* je postojeće kada čovek uspe da sve sažme u žižu. Tada nema nikakve razlike između onoga što sanjaš i onoga što ti se dešava na javi. Da li ti je jasno na šta mislim?«

Priznao sam da i pored toga što sam razumeo ono što mi je rekao, nisam sposoban da prihvatim njegovu

premisu. Bio sam podstaknut na razmišljanje da u jednom civilizovanom svetu postoje neki ljudi koji žive u zabludama i zbog toga ne mogu da razlikuju šta se desilo u stvarnosti, a šta u mašti. Po meni, takvi ljudi su duhovni bolesnici, i to bez ikakve sumnje, i ja sam se svaki put, kada bi mi on savetovao da se ponašam kao luđak, osećao veoma nelagodno.

Posle mog detaljnijeg objašnjenja, don Huan je svoje lice razvukao u jednu komičnu grimasu, dajući tako oduška očaju i pomažući se pri tom rukama kojima je dodirivao obraze dok je glasno uzdisao.

»Okani se tvog civilizovanog sveta«, rekao je. »Neka sve bude onako kako jeste! Niko od tebe ne traži da se ponašaš kao luđak. Kao što sam ti već rekao, jedan ratnik mora da dosegne savršenstvo, da bi mu sile za kojima traga bile dostupne. Kako ti, na primer, posle svega ovog što sam ti izložio, možeš da shvatiš da jedan ratnik uopšte nije u mogućnosti da donosi sud o pojedinačnim stvarima.«

»A što se tiče tebe, prijatelju moj, ti koji znaš šta je stvaran svet, ti ćeš se spotaći i umreti a da nećeš znati kada, samo ako i dalje moraš da se povinuješ sposobnosti vlastitog duha da stvarno razdvajaš od nestvarnog.«

Očigledno je da nisam sasvim jasno izrazio ono o čemu sam zaista razmišljao. Svaka moja pobuna bila je jednostavno verbalno izražavanje mog nezadovoljstva zbog toga što sam sebe doveo u tako nelogičan položaj.

»Ja ne pokušavam da te preobrazim u bolesnika ili luđaka«, nastavio je don Huan. »Ti možeš to da dosegneš i bez moje pomoći. Ali sile koje nas vode, dovele su te meni, a ja sam sve ovo vreme pokušavao da te naučim da izmeniš taj tvoj glupi način života i da živiš jakim i čistim životom lovca. Posle toga su te sile ponovo dovele meni i saopštile mi da bi trebalo da živiš nepogrešivim životom ratnika. Za sada je očigledno da ti još ni sad to ne možeš. Ali nikada se ne zna. Mi smo isto toliko tajanstveni i isto toliko zastrašujući, kao i ovaj nepredvidljivi svet, i zbog toga niko ne zna za šta si sve ti sposoban.«

Don Huanov glas imao je prizvuk nekakve skrivene tuge. Želeo sam da mu se izvinim, ali on je ponovo počeo da priča.

»Ti ne moraš da posmatraš svoje ruke«, rekao je. »Kao što sam ti kazao, za predmet posmatranja izaberi bilo šta. Ali unapred moraš da se odlučiš za jednu stvar koju ćeš kasnije naći u snovima. Ja sam za primer uzeo ruke, jer one su uvek tu, nadomak.«

»Kada tvoje ruke počinju da menjaju obličje, ti onda moraš da skreneš pogled sa njih i da za predmet posmatranja izabereš nešto drugo i zatim ponovo da pogledaš u svoje ruke. Dosta vremena je potrebno da bi se ova tehnika usavršila.«

Toliko sam se bio zaneo pisanjem da nisam ni primetio kada se smrklo. Sunce je već iščezlo sa vidika. Nebo je bilo oblačno, i sumrak je bio očigledan. Don Huan je ustao i uputio nekoliko pritajenih pogleda prema jugu.

»Hajdemo«, rekao je. »Moramo da idemo južnom stranom sve dok nam pred oči ne iskrсне jaruga ispunjena vodom.«

Koračali smo nešto oko pola časa. Teren po kome smo se kretali izmenio se za tili čas i tako smo sasvim neočekivano upali u predeo goleti. Tu se nalazilo jedno veliko okruglo brdo sa davno izgorelim hrastovim šumarkom. Ono je ličilo na ćelavu glavu. Uputili smo se ka njemu. Pomislio sam da će don Huan početi da se penje uz veoma blagu strminu, ali umesto toga on se zaustavio i zadržao onaj krajnje oprezni položaj tela. Činilo se da se njegovo telo skupilo, i tako skupljeno odavalo utisak jednog sasvim drugog zasebnog tela koje je za trenutak zadrhtalo. Onda se on ponovo opustio i počeo da hoda hramajući. Prosto nisam mogao da shvatim kako je njegovo telo moglo da ostane uspravno, pošto su mu mišići bili prilično opušteni.

Tog istog trenutka uzdrmao me jak nalet vetra. Don Huan se okrenu u pravcu vetra, prema zapadu. Nije napregnuo ni jedan jedini mišić da bi se okrenuo, nimalo se nije naprezao, kao što bih ja uradio ako bi trebalo da se okrenem. Činilo mi se da don

Huanovo telo vuku nekakve spoljašnje sile. Kao da je neko drugi odredio pravac usmerenja njegovog tela.

Neprestano sam zurio u njega. On me gledao iskosa. Na licu mu se ocrtavala odlučnost i jasan cilj.

Celo njegovo biće bilo je krajnje koncentrisano, te meni nije ništa drugo preostalo nego da, u čudu, zurim u njega. Nikada nisam bio u situaciji koja je iziskivala ovakvu čudnu koncentraciju.

Ali sasvim neočekivano, njegovo telo počelo je da se trese, kao da je on potpuno nenadano poliven mlažom hladne vode. Još jedan trzaj tela, da bi odmah posle toga počeo da se kreće kao da se ništa nije desilo.

Krenuo sam za njim. Gazili smo po goletnim brdima sa istočne strane, sve dok nismo izbili na središni deo — tu se don Huan zaustavio, okrenuvši lice prema zapadu.

Na mestu gde smo stajali vrh brda nije bio tako zaobljen i gladak kao što nam se činilo izdaleka. Tu se nalazila jedna pećina ili zasvođena uvala, blizu samog vrha. Osmotrio sam je s krajnjom preciznošću, jer je i don Huan radio to isto. Jedan nov jaki nalet vetra rashladi mi kičmu. Don Huan se okrenu prema jugu i jednim brzim pogledom prelete preko južnog predela.

»Eno tamo!« prošaputao je i pokazao mi nekakav predmet na zemlji.

Naprezao sam oči da bih video. Zaista se nešto nalazilo na zemlji, možda 20 metara odavde. Pomenuti predmet je imao nekakvu svetlu nijansu mrke boje. U trenutku kada sam ga pogledao tresao se. Svu pažnju sam usredsredio na njega. Bio je bezmalo okrugao i činilo se kao da je sklopčan — podsećao je na sklopčanog psa.

»Šta je to?« šapatom sam upitao don Huana.

»Ne znam«, uzrvatio je šapatom, ne podižući pogled sa predmeta. »Na šta tebe podseća?«

Rekao sam mu da me podseća na psa.

»Isuviše je veliko za psa«, reče on znalački.

Napravio sam nekoliko koraka prema predmetu, ali don Huan me nežno zaustavi. Ponovo sam buljio

u predmet. Sada sam već jasno mogao da zaključim da je to nekakva životinja koja spava ili je mrtva. Mogao sam skoro da vidim i njenu glavu — uši su joj stršile kao u vuka. Tog trenutka sam bio ubeđen da je posredi nekakva sklupčana životinja. Pomislio sam da bi to možda moglo biti nekakvo mrko goveče. Tu svoju pomisao sam došapnuo don Huanu. Odgovorio mi je da je predmet izrazito zbijene mase i da baš zbog te svoje karakteristike nikako ne bi mogao biti goveče, sem toga i uši su mu zašiljene.

Životinja je zadrhtala još jedanput, zbog čega sam tek tada primetio da je živa. Lepo sam mogao da vidim kako diše, iako joj dah nije imao nikakvu ritmiku. Dah joj je nalikovao na hropac. Tog trenutka sam došao do iznenadnog saznanja.

»To je životinja koja umire«, došapnuo sam don Huanu.

»U pravu si«, uzvрати mi on šapatom. »Ali koja je to životinja?«

Nisam mogao da izdvojim osobine koje bi je karakterisale kao jednu posebnu životinju. Don Huan je veoma oprezno zakoračio prema životinji. Krenuo sam za njim. Do tada se već prilično smračilo, zbog čega smo morali da odmaknemo još 2 koraka napred, da bi životinju imali na vidiku.

»Pazi«, šapnuo je don Huan. »Ako je ovo životinja koja umire, može se desiti da u poslednjem hropcu skoči na nas.«

Ma šta da se dešavalo sa životinjom jasno se moglo videti da stoji na zadnjim nogama, da joj je disanje nepravilno, da joj se telo grči, ali da pored svega toga ne menja svoj sklupčani položaj. U jednom trenutku, međutim, jedan strahovito jak grč jednostavno je podigao životinju sa zemlje. Čuo sam urlik zveri i video životinju kako širi noge. Njene kandže su bile više nego strašne, stvarale su osećaj gađenja. Kad je raširila noge, životinja se izvrnula u stranu i stropoštala se poleduške.

Čuo sam nekakvo snažno rezanje i uzbuđen don Huanov glas: »Spašavaj se!«

Baš sam to i radio. Počeo sam da se verem prema vrhu brda neverovatno brzo i spretno. Kada sam bio na polovini puta prema vrhu, pogledao sam iza sebe i video don Huana kako stoji na istom mestu. Mahnuo mi je da siđem. Sišao sam.

»Šta se desilo?« upitao sam potpuno bez daha.

»Mislim da je životinja mrtva«, rekao je.

Oprezno smo krenuli prema životinji. Ležala je rasprostrta na leđima. Kada sam se približio životinji, umalo da nisam zaurao od straha. Shvatio sam da još nije mrtva. Telo joj je još i tad podrhtavalo. Noge koje su još lebdele u vazduhu strahovito su podrhtavale. Životinja je bila u poslednjim trzajima.

Išao sam ispred don Huana. Novi trzaj pokrenuo je životinjsko telo, tako da sam mogao da vidim njenu glavu. Okrenuo sam se prema don Huanu prestrašen. Gledajući životinjsko telo, moglo bi se zaključiti da je sisar, iako je imala kljun kao ptica.

Buljio sam u nju do srži prestravljen. Moja svest je pokušavala da poveruje. Zanemio sam. Nisam mogao da izustim ni jednu jedinu reč. Nikada u svom životu nisam svojim čulima posvedočio o nečem nalik takvoj čudnoj prirodi. Pred mojim očima se nalazilo nešto neuverljivo. Želeo sam da mi don Huan pruži neke podatke o ovoj neverovatnoj životinji, ali ja nisam mogao da izustim pravu reč — promumlao sam nešto. On je zurio u mene. Čas sam gledao njega, čas životinju, da bi mi odmah zatim nešto prostrujalo kroz svest i smestilo me u postojeću situaciju, tako da sam tog trenutka mogao da razaznam šta je u stvari ta tajanstvena životinja — opkoračio sam je i podigao sa zemlje. Beše to jedna ogromna grana odlomljena sa nekog od žbunova. Prilično je nagorela, a po svoj prilici nekoliko komada nagorelog drveta koje je vetar oduvao i ubacio ih u granu stvarali su sliku ogromne iskolačene i sklopčane životinje. Tako je boja ugljenisanog drveta doprinela da se u odnosu na zelenu boju zelenila stvori svetlosni kontrast svetlomorke boje.

Nasmejao sam se vlastitoj gluposti i prilično uzbuđen objasnio don Huanu da je vetar koji je produ-

vavao kroz granu stvorio u našoj svesti opsenu i nama se učinilo da je to životinja. Pomislio sam da će mu se dopasti način na koji sam protumačio ovu zagonetku, ali on se okrenuo i počeo je da se penje prema vrhu brda. Krenuo sam za njim. Puzio je sa unutrašnje strane ulegnuća koje je ličilo na pećinu. To nije bila rupa već jedno šuplje udubljenje u sitnom peskovitom kamenu.

Don Huan je pokupio nekoliko omanjih grančica da bi očistio prašinu koja se nagomilala na dnu udubljenja.

»Moramo da se oslobodimo ovih vreća«, rekao je.

Dao mi je znak da sednem i kazao da se raskomotim, jer namera rnu je bila da ovde noćimo.

Počeo sam da govorim o grani, ali on me učutkao.

»Ono što si uradio nije nikakva pobeda«, istakao je. »Ti nisi umeo da se prepustiš jednoj lepoj sili, sili koja je jednoj običnoj grani udahnula život.«

Rekao mi je da ću prvu pobjedu steći tek ako krenem za silom i počnem da je sledim sve do onog trenutka dok svet postojeće stvarnosti ne počne da nestaje. Nije izgledao ni ljut, ni razočaran zbog ovakvog mog postupka. Umesto toga, on je ponavljao svoju tvrdnju, da je ovo samo početak i da mi je tek potrebno vreme da ovladam silom, da je osetim i da rukujem njom. Nežno me potapšao po ramenima i našalio se, rekavši da sam ja osoba koja još od rođenja zna šta je stvarno a šta nije.

Bio sam zbunjen. Počeo sam da se izvinjavam zbog sopstvene samouverenosti radi koje sam uvek bio duboko ubeđen u ispravnost svojih načina.

»Ne obaziri se na to«, odgovorio je. »Grana je bila prava životinja i zaista je živela u dodiru sa silom. Ono što je oživelo granu, to je bila sila, ista veština kao u *stanju sna*, veština održavanja u vido-krugu. Da li ti je jasno?«

Poželeo sam da mu postavim još jedno pitanje, ali on me brže-bolje učutka i reče kako bi trebalo da ostanem potpuno miran, ali budan tokom cele noći i da će samo on s vremena na vreme da prozbori koju reč. Rekao mi je da duh koji već poznaje njegov

glas može da bude savladan postojećim zvukom i zbog toga može da nas ostavi same. Objasnio mi je da sama zamisao o postizanju moći ima ozbiljne prizvuke. Pomenuta sila je razarajuća snaga koja bi čoveka lako mogla odvesti u smrt i zbog toga ovakvoj sili treba prići krajnje brižljivo. Da bi postao raspoloživ prema moći, moram to činiti sistematski i uvek sa velikom opreznosti.

To podrazumeva da čovek treba da osvedoči svoje postojanje glasnim govorom ili bilo kakvom vrstom bučne aktivnosti, a onda ovakav bučan i glasan vid postojanja treba zameniti razvučenom i neprikosnovenom tišinom. Kontrolisani prasak i kontrolisana tišina treba da označe jednog ratnika. Rekao mi je da bi najbolje bilo da u svesti držim sliku živog čudovišta, što je moguće duže. U stanju potpune kontrole, ne gubeći svest i ne obeshrabrujući se nikakvim uzbuđenjem ili strahom, mogao bih da dosegnem stanje »zaustaviti postojeći svet«. Istakao je da sam u trenutku kada sam potrčao uz brdo da sačuvam svoj život, bio baš u stanju »zaustavljanja postojećeg sveta«. Takvo stanje je spoj straha, strahopoštovanja, moći i smrti — rekao mi je, i završio da je ovakvo stanje veoma teško ponoviti.

Šapnuo sara mu: »Šta razumeš pod tim zaustavljanje postojećeg sveta'?«

Besno me pogledao, pre nego što mi je odgovorio da je to samo jedna vrsta tehnike koju uvežbavaju oni koji tragaju da dosegnu moć, tehnika čije se savršenstvo sastoji u tome da se svet koji poznajemo dovede u stanje kolapsa.

11 U DUHU RATNIKA

Dovezao sam se do don Huanove kuće, u četvrtak 31. avgusta 1961. godine, i čak pre nego što sam ga pozdravio, zabio je glavu u prozorsko okno mog automobila, nasmešio mi se i rekao: »Moramo da prevalimo dobar deo puta do mesta moći, a sada je već podne.«

Otvorio je vrata mojih kola, seo do mene na prednje sedište i naredio mi da vozim prema jugu, otprilike oko 70 milja, onda smo skrenuli ka istoku na 1 prljav put i sledili ga sve dok nismo stigli do planinskih litica. Parkirao sam kola pored puta u udubini koju je izabrao don Huan radi toga što je to mesto bilo dovoljno skrovito da automobil ostane neprimećen. Odatle smo pravo krenuli prema vrhu niskih brda, prelazeći preko ogromnog i pustog ravničarskog predela.

Kada se spustio mrak, don Huan je izabrao jedno mesto za prenoćište. Zahtevao je savršenu tišinu.

Sledećeg dana jedva da smo nešto prezalogajili i nastavili smo naš put prema istoku. Nismo više bili okruženi retkim cestarima već bujnim i zelenim planinskim žbunjem i drvećem.

Negde u kasno popodne popeli smo se na vrh jedne džinovske kosine u čijoj se osnovi nalazila jedna

konglomeratska stena i zbog toga podsećala na zid. Don Huan je seo i rukom mi dao znak da sednem i ja.

»Ovo je mesto moći«, rekao je posle kratke pauze. »Ovo je mesto gde su nekada davno sahranjivali ratnike.«

Tog istog trenutka jedna vrana nas je nadletela, grakćući. Don Huan je pogledom pratio njen let i to sa izuzetnom pažnjom.

Taman sam počeo da ispitujem tu stenu, jer čudilo me kako i gde su mogli zakopavati te ratnike, kadli me on dotače po ramenu.

»Ne tu, budalo jedna«, reče smešeći se. Tamo dole.«

Pokazao je na polje, odmah ispod nas, na dnu okomite litice, nakrivljene prema istoku — objasnio mi je da je polje o kome je reč okruženo prirodnim kamenim bedemom. Sa mesta gde sam sedeo mogao sam da vidim jedan predeo sa oko 100 jardi u prečniku, pa je baš zbog toga izgledao kao savršen krug. Gusto grmlje je prekrivalo površinu celog tog predela, tako da je kamenje bilo potpuno skriveno. Ja ne bih ni primetio taj savršeni kružni oblik predela, da mi ga don Huan nije pokazao.

Rekao mi je da postoje čitave skupine takvih mesta, razbacane u jednom prijašnjem svetu starih Indijanaca. Takva mesta nisu baš prava mesta moći, kao neka brda ili kompleksi zemlje koji su boravište duhova, već mesta prosvetljenja, gde čovek može da se nauči, gde može da razreši nedoumice.

»Sve što treba da uradiš jeste da dođeš ovde«, rekao mi je. »Ili da provedeš noć na ovoj steni, da bi mogao da sabereš svoje emocije.«

»Hoćemo li ovde provesti noć?«

»To mi je na početku bilo palo na um, ali me jedna mala vrana upozorila da to ne radim.«

Pokušao sam da malo više saznam o toj vrani, ali on me ućutkao napravivši jedan nestrpljiv pokret rukom.

»Pogledaj onaj krug od oblutaka«, rekao je. »Dobro ga upamti, a onda će te jednog dana jedna vrana

odvesti na jedno od ovih mesta. Ukoliko je krug savršeniji, utoliko je veća njegova moć.«

»Da li se kosti ratnika još i sad ovde pokopavaju?«

Don Huanovo lice izražavalo je čuđenje koje je on artikulisao srčanim smehom.

»Ovo nije groblje«, odgovorio je. »Niko ovde nije sahranjen. Istina je da sam rekao da su ovde jednom zakopavali ratnike, ali nisam to dobro sročio, jer sam mislio na ratnike koji su dolazili ovde, i zakopavali se u zemlju za jednu noć ili za 2 dana ili za možda duži vremenski period, uglavnom uslovljen njihovom potrebom. Nikako nisam mislio da su kosti mrtvih ljudi ovde pokopavane. Mene groblja ne interesuju. U njima nema nikakve moći. Moć je u kostima ratnika, premda ta moć gasne u kostima pokopanim u grobljima. Moć je još jača u kostima mudraca, iako je praktično nemoguće naći ih.«

»Reci mi, don Huane, ko može biti čovek od znanja?«

»Bilo koji ratnik može postati čovek od znanja. Kao što sam ti rekao, ratnik je jedan nepogrešivi lovac koji traga za postizanjem moći. Ako uspe u svom traganju, onda on može biti čovek od znanja.«

»Šta ti...?«

Rukom mi je dao znak da ćutim i tako prekinuo moje pitanje. Ustao je, dao mi znak da krenem za njim i otpočeo spuštanje niz istočnu stranu strmine. Na gotovo vertikalnoj površini postojala je jedna prava utabana staza koja je izbijala na kružni teren. Polako smo probijali naš put, osvajajući korak po korak opasnu stazu, a kada smo dospeli do najnižeg nivoa, don Huan me, zaustavljajući se, sprovede kroz gusti hrastov šumarak i tako smo izbili u središnji deo kruga. Odmah zatim je prigrabio nekoliko debelih, suvih grana i jednu omanju površinu očistio od prašine, da bi imali gde da sednemo. I mesto na kome smo sedeli bilo je savršeno okruglo.

»Nameravao sam da te zakopam ovde i da tu ostaneš cele noći«, rekao je. »Ali znam da još nije vreme. Ti ne poseduješ moć. Zakopaću te samo za kratko vreme.«

Sama pomisao da sa svih strana treba da budem okružen zemljom uplašila me i zato sam ga upitao kako on to planira da me zakopa. Zacerekao se poput deteta i počeo da skuplja grančice. Nije dozvolio da mu pomažem oko sakupljanja grančica, već mi je rekao kako bi trebalo da sednem i da ga čekam.

Grančice koje je sakupio bacio je u unutrašnji deo pravilnog kruga. Onda mi je naredio da legnem i glavu okrenem prema istoku, dok mi je ispod glave podmetnuo kaput, a telo uokvirio jednim kavezom. Kavez je napravio tako što je izlomljene grančice zabadao u dužini od dve i po stope, gde je kao osnova poslužilo rastresito blato — grančice koje su pri samom vrhu bile zašiljene poslužile su kao potpora za dugačke štapove koji su oblikovali kavez i davali mu izgled otvorenog kovčega. Zatvorio je kutijasti kavez, tako što je dugačke štapove prekrrio grančicama i lišćem, pritiskujući mi ramena. Omogućio mi je da mi glava viri zajedno sa kaputom koji mi je služio kao jastuk.

Onda je uzeo jedan podeblji komad suvog drveta, upotrebljavajući ga kao štap za kopanje, odmah zatim je uklonio blato koje me okruživalo i sa tim istim blatom je zatvorio kavez.

Zidovi kaveza su bili toliko čvrsti, a lišće tako dobro postavljeno, da ni grudvica blata nije mogla da se odroni i padne unutra. Slobodno sam mogao da pomaknem noge i zbog toga sam prosto mogao da se klizam.

Don Huan mi je rekao da ratnik uglavnom tako pravi kavez da jednostavno može da sklizne unutra i da ga onda iznutra zapečati.

»Šta se dešava ako slučajno nabasaju životinje?« upitao sam. »Mogu li one da riju po blatnjavoj površini i tako provale u kavez i povrede čoveka koji je unutra?«

»Ne, jedan ratnik oko toga uopšte ne treba da razbija glavu. Za tebe je to problem, jer ti ne poseduješ moć. Što se ratnika tiče, on je vođen svojim nepokolebljivim ciljem i tako može da se odbrani

od svega. Ništa njega ne može da uznemiri — ni pacov ni zmija, čak ni planinski lav.«

»Radi čega se oni zakopavaju, don Huane?«

»Radi prosvetljenja i moći.«

Onda me obuze neko prijatno osećanje potpunog mira i zadovoljstva — čitav svet je počivao u miru. Tišina je bila neuobičajena, na momente čak uznemiravajuća. Nisam bio naviknut na takvu vrstu tišine. Hteo sara da izustim nešto, ali on me ućutkao. Posle kraćeg vremena, mir ovog mesta podstače moje raspoloženje. Počeh da razmišljam o sopstvenom životu i doživih meni ono prismo osećanje tuge i pokajanja. Rekoh mu da ja ne zaslužujem da budem na ovom mestu, da je njegov svet jak i maštovit a da sam ja slab i da je moj duh izopačen zbog okolnosti moga života.

Grohotom se nasmejao i zapretio mi kako će mi glavu prekriti blatom, ako i dalje nastavim da pričam budalaštine. Reče mi da sam čovek. I tako kao svaki čovek, zaslužujem sve ono što je čovekova sudbina — radost, bol, tugu i borbu — isto tako i saznanje da priroda poslova kojima se čovek bavi nimalo nije značajna sve dok čovek dela kao ratnik.

Utišavajući glas gotovo do šapata, rekao mi je da ako stvarno osećam da mi je duh izopačen, trebalo bi samo da ga usredsredim — pročistim, usavršim, jednostavno zato što za naše živote nema vrednije dužnosti od ove. Ne usredsrediti duh znači tražiti smrt, a to je isto kao i tražiti ništa, budući da će nas osećanje smrti obuzimati uprkos svemu.

Napravio je jednu dugu pauzu da bi odmah zatim glasom koji odaje duboku samouverenost rekao: »Tražiti za savršenstvom duha ratnika je jedina dužnost vredna ovog čovečanstva.«

Njegove reči imale su moć katalizatora. Osetio sam težinu svih svojih predašnjih dela kao nekakav nesnošljiv i pregolem teret koji guši čitavo biće. Priznao sam da za mene nema nikakve nade. Počeo sam da plaćem dok sam pričao o vlastitom životu. Rekao sam kako sam dugo lutao i da sam zbog toga postao neosetljiv na bol i tugu, izuzev u posebnim prilikama, i to je-

dino onda kada bih postao svestan svoje usamljenosti i bespomoćnosti.

Ništa nije rekao. Zgrabio me ispod pazuha i izvukao iz kaveza. Uspravio sam se i seo kada se udaljio od mene. On je takođe seo. Nekakva nelagodna tišina se uvukla između nas. Pomislio sam da mi to on daje vremena da saberem svoj život. Dgrabio sam beležnicu i onako iz nervoze počeo da škrabam.

»Osećaš se kao list prepušten na milost i nemilost vetra, zar ne?« prozborio je konačno buljeći u mene.

Tačno sam se tako osećao. Izgledalo je da saučestvuje sa mnom. Rekao mi je da ga moje raspoloženje podseća na jednu pesmu koju je počeo tiho da pevuši — njegovo pevanje bilo je veoma prijatno, a reči iz pesme su me ponele: »Toliko sam daleko od neba gde sam rođen. Nepregledna nostalgija opsega moje misli. Sada pošto sam usamljen i tužan kao list na vetru, zaplačem ponekad, ponekad čak čežnjivo želim da se nasmejem.« (Que lejos estoy del cielo donde he nacido. Ummensa nostalgia invade mi pensamiento. Ahora que estoy tan solo y triste cual hoja al viento, quisiera llorar, quisiera reir de sentimiento.)

Dugo nismo prozborili ni reč. Tada on konačno razbi tišinu.

»Od dana tvog rođenja, na ovaj ili onaj način, neko nešto čini tebi«, rekao je.

»Tako je«, potvrdio sam.

»I svi ti čine nešto protiv tvoje volje.«

»Istina je«.

»Zbog toga si sve do sada bio bespomoćan kao list na vetru.«

»Tako je, baš tako.«

Ja mu rekoh da su okolnosti moga života ponekad bile uništavajuće. Slušao je veoma pažljivo, ali ja nikako nisam mogao da zaključim da li se slaže ili je iskreno zadubljen u moju priču, sve dok nisam primetio da pokušava da sakrije osmeh.

»Bez obzira koliko se tebi dopadalo da sažaljevaš sebe, moraš da promeniš takvo stanje«, odgovorio mi je nežno. »To nije u skladu sa životom ratnika.«

Nasmejao se i ponovo otpevao pesmu, ali ovog puta intonirao je samo pojedine reči — rezultat takvog pevanja beše jedna smešna tužbalica. Naglasio mi je da je moja sklonost prema toj pesmi prvenstveno iz razloga što u svom životu nisam radio ništa drugo do tražio nedostatke u svemu i zbog toga tugovao. Nisam mogao da se prepirem sa njim. Bio je u pravu. Ali pored svega verovao sam da imam dovoljno razloga da opravdam osećanja jednog bespomoćnog lista na vetru.

»Najteža stvar na svetu je prihvatiti duhovnost jednog ratnika«, rekao je. »Nema nikakve svrhe tugovati, žaliti se i nalaziti opravdanja u tome, verujući da je uvek neko taj drugi ko je kriv, da nam uvek neko nešto smešta. Niko nikome ne može da učini nešto protiv njegove volje, barem ne ratniku.

»Ti si sada ovde sa mnom, zato što želiš da budeš sa mnom. Trebalo bi da na sebe primiš punu odgovornost i tek kada to uradiš, sama zamisao da si prepušten na milost i nemilost vetra biće neprihvatljiva.«

Ustao je i počeo da ruši kavez. Blato je vratio na mesto odakle ga je i doneo i pažljivo razbacao sve štapove po hrastovom šumarku. Onda je krug prekrrio grančicama koje su sada bile ostaci kaveza, ostavljajući tako ovaj predeo kao da ga nikada ništa nije dotaklo.

Izrekao sam svoj sud o njegovoj umešnosti. Odvratio mi je da bi svaki dobar lovac mogao da sazna da smo nas dvojica pohodili ovo mesto, bez obzira na svu opreznost koju smo preduzeli, jer ljudski tragovi ne mogu potpuno biti izbrisani.

Seo je skrštenih nogu i rekao mi da sednem što udobnije i posmatram mesto gde me zakopao i da tako postojan ostanem sve dok osećanja sete ne iščezne.

»Ratnik se pokopava da bi otkrio moć, a ne da bi plakao, u nastupu samosažaljenja«, rekao je.

Pokušao sam da pružim nekakvo objašnjenje, ali on me zaustavi nestrpljivo zamahujući rukom. Izjavio je da je morao da me izvuče iz kaveza i to što pre, jer moj duh nije mogao da prihvati takvo stanje i da se on uplašio da će takvo jedno mesto porazno delovati

na moju još i tad blagu duhovnost, pa bi me sve to moglo povrediti.

»Samosažaljenje nije u skladu sa osećanjem moći«, nastavio je. »Duhovnost ratnika zahteva postizanje samokontrole, a istovremeno i potiskivanje vlastite ličnosti.«

»Kako to može da se izvede?« upitao sam. »Kako on istovremeno može da se kontroliše i potiskuje vlastitu ličnost?«

»Teška je to tehnika«, kazao je.

Izgleda da je razmišljao da li da nastavi razgovor ili ne. Dva puta je bio na samoj granici da izusti nešto, ali uspeo je da se savlada, a kao posledica tog premišljanja bese jedan smešak koji je zatitrao na njegovom licu.

»Ti još nisi raskrstio sa tugom«, rekao je. »Još i sad se osećaš slabim i eto baš zbog toga nema svrhe govoriti o duhovnosti ratnika.«

Bezmalobolno čitav sat protekao je u potpunoj tišini. Onda me on sasvim neočekivano upita da li sam uspeo u ovladavanju veštine »stanja sna« o kojoj me učio. Marljivo sam uvežbavao i mogao sam posle ogromnog naprezanja da doznam nivo kontrole nad svojim snovima. Don Huan je bio u pravu kada je rekao da se svakom uvežbavanju može pristupiti veoma lako, kao razonodi, na primer. Prvi put u svom životu prosto sam izgarao od želje za snom.

Do tančina sam mu ispričao o svom napretku.

Donekle je bilo veoma lako postići veštinu održavanja slike vlastitih ruku, pošto sam prethodno savladao veštinu da sebe primoram da ih gledam. Moje vizije, premda ne uvek vizije mojih ruku, trajale su veoma dugo sve dok na kraju ne bih izgubio kontrolu i predao se običnim, nerazgovetnim snovima. Nisam imao nikakvo jasno htenje kada sam se predavao koncentraciji usmerenoj na posmatranje ruku ili bilo kom drugom predmetu mojih snova. To se dešavalo jednostavno. U datom trenutku ja bih se setio da prvo moram da posmatram ruke, a tek onda okolinu. Bilo je čitavih noći, međutim, kada to uopšte nisam mogao da ponovim.

Izgleda da je bio zadovoljan ovim i želeo je da sazna koji su obično ti predmeti koje otkrivam u svojim vizijama. Svoje misli nisam mogao da usredsredim ni na šta posebno i određeno, pa sam zbog toga iscrpno počeo da objašnjavam jedan košmarni san koji sam usnio prethodne noći.

»Nemoj toliko da zapadaš u maštu«, rekao je, sa neakvom oporošću u glasu.

Istakoh mu da sam nastojao da se setim svih pojedinosti iz mojih snova. Od trenutka od kada sam počeo da uvežbavam posmatranje sopstvenih ruku, snovi su počeli da me proganjaju, a u meni se u tolikoj meri razvio osećaj prizivanja snova da sam mogao da se setim svakog minuta koji je protekao za vreme trajanja snova. Na sve to on mi je odgovorio da je ta energija utrošena na prizivanje najsitnijih detalja, samo nepotrebno rasipanje snage, jer pojedinosti i potpuna jasnost uopšte nisu ni od kakvog značaja.

»Obični snovi postaju veoma slikoviti i jasni istog onog trenutka kada počinješ da *organizuješ stanje sna*«, naglasio je. »Ta slikovitost i jasnost su samo kao jedna ogromna prepreka, a ti koji tome toliko pridaješ značaja gori si od svih koje sam dosad sreo. U tebi je manija najgore vrste. Ti zapisuješ sve ono što ti dođe pod ruku.«

U trenucima lucidnosti, čvrsto sam bio ubeđen da je sve ono što radim potpuno ispravno. Istrajavajući u prizivanju najsitnijih detalja iz snova, dospeo sam do stanja u kome sam u potpunosti bio svestan prirode vizija koje su mi se javljale dok sam sanjao.

»Okani se toga!« rekao je zapovednički. »To uopšte ne pomaže. Sve to što radiš odvaja te od osnovne svrhe postizanja *stanja sna*, koje je samo po sebi kontrola i moć.«

Legao je, pokrio je oči šeširom i počeo da priča, ne udostojivši me ni jednim jedinim pogledom.

»Namera mi je da te podsetim na sve veštine koje moraš da uvežbaš«, kazao je. »Pre svega, ti moraš da usredsrediš pogled na svoje ruke i neka ti to bude polazna tačka. Onda pogled skreni na druge predmete

i posmatraj ih brzim i kratkim pogledima. Usredsredi pogled na što više stvari možeš. Zapamti da jedino onda ako gledaš brzo, slike ostaju postojane. Posle toga se ponovo vrati na ruke.

»Svaki put kada pogledaš ruke pruža ti se prilika da obnoviš snagu koja ti je potrebna za stanje sna, pa zato na početku ne zagledaj mnogo ostale stvari. Svaki put 4 predmeta će ti biti dovoljna. Kasnije možeš proširiti taj vidokrug sve dok pogledom ne obuhvatiš ono što želiš, ali čim slike počnu da menjaju svoja mesta, osetićeš da gubiš kontrolu, pa zbog toga pogled odmah usredsredi na svoje ruke.

»Onda kada osetiš da neograničeno dugo možeš da gledaš u predmete, bićeš spreman za novu veštinu. Sada ću te podučiti u jednoj novoj veštini, ali od tebe očekujem da je upotrebiš tek kada budeš spreman.«

Ćutao je bezmalo 15 minuta. Konačno se uspravio i pogledao.

»Sledeći korak u *organizovanju stanja sna* je da naučiš da putuješ«, rekao je. »Na isti način na koji si naučio da gledaš u ruke trebalo bi da u sebi probudiš htenje da se krećeš, da odlaziš na različita mesta. Pre svega, treba da odrediš mesto svoga putovanja. Izaberi neko tebi najpristupačnije mesto — tvoju školu, na primer, park ili kuću nekog tvog prijatelja, a onda poželi da ideš tamo.

»Ova tehnika je veoma teška. Za nju je potrebno da izvršiš dve dužnosti. Moraš da poželiš da odeš na nekakvo naročito mesto, a onda kad ovladaš tom tehnikom, moraćeš da naučiš da kontrolišeš vreme na svojim putovanjima.«

Kada sam pribeležio sve ovo, osetio sam se kao budala. Jednostavno, beležio sam njegove luđačke savete udarajući se po glavi da bih što lakše mogao da ih pratim. Osetio sam kako me zapljuskuje val pokajničkog osećanja i zbunjenosti

»Šta mi to radiš, don Huane,« upitao sam ga nesvestan tog pitanja.

Izgledao je iznenađen. Malo se zagledao u mene, a onda se nasmešio.

»Neprestano mi postavljaš jedno te isto pitanje. Ja tebi ništa ne radim. Ti dosežeš moć, ti tragaš za njom, a ja te vodim.«

Povio je glavu u stranu i ispitivački me pogledao. Jednom rukom me uhvatio za glavu, a drugom za potiljak i pokrenuo mi glavu u pravcu napred—nazad. Vratni mišići su mi bili prilično zategnuti, tako da mi je ovo drmusanje dobro došlo, jer mišićna tenzija je za tili čas iščezla.

Don Huan za trenutak pogleda prema nebu, kao da nešto ispituje.

»Vreme je da krenemo«, izustio je oporim glasom i ustao.

Išli smo prema istoku sve dok nismo izbili na mali šumarak u dolini između 2 brda. Bilo je gotovo 5 po podne. Onako uzgred je rekao da bismo na tom mestu mogli da prenoćimo. Pokazao je prema drveću i rekao da se voda nalazi negde u blizini.

Napregao je telo i počeo da njuši vazduh kao životinja. Mogao sam da vidim kako se njegovi stomaćni mišići grče i to u veoma kratkim razmacima. Naredio mi je da i ja to isto radim kako bih sam mogao da otkrijem gde se nalazi voda. Pokušao sam da ga oponašam, ali onako preko volje. Posle 5 ili 6 minuta brzog disanja osetio sam vrtoglavicu, ali moje nozdrve su se pročistile, na meni do sada neobičan način, tako da sam mogao da omirišem rečne vrbe, čak sam mogao da odredim gde se nalazim.

Don Huan mi je naredio da se odmorim nekoliko minuta, a onda mi je rekao da ponovo počnem da njušim. Druga tura bila je mnogo jača. Jasno sam mogao da osetim lak povetarac koji je dopirao od rečnih vrba i dolazio sa moje desne strane. Uputili smo se u tom smeru i pronašli, na razdaljini od dobrih četvrt milje, nešto nalik močvari sa ustajalom vodom. Obišli smo močvaru i uputili se prema blago uzdignutoj visoravni. Visoravan beše obrasla u gust hrastov šumarak.

»Na ovom mestu se veru planinski lavovi i neke manje zveri iz roda mačaka«, reče don Huan onako uzgred, kao nešto sasvim obično.

Potrčao sam prema njemu, a on je na to prasnuo u smeh.

»U normalnim prilikama, ja ovde uopšte ne bih ni došao«, naglasio je. »Ali ova vrana mi je pokazala baš ovaj pravac. Verovatno da se ovde krije nešto neobično.«

»Da li mi zaista moramo da budemo ovde, don Huane?«

»Naravno da moramo, jer da nije tako, mirne duše bih zaobišao ovo mesto.«

Bio je krajnje nervozan. Rekao mi je da pažljivo slušam ono što će mi on reći.

»Jedino što se može uraditi na jednom ovakvom mestu jeste dati se u potragu za lavovima«, rekao je. »Zato ću te naučiti kako se to radi.«

»Postoji poseban način na koji se može napraviti zamka za vodene pacove koji žive po okolnim lagunama. Oni služe kao mamci. Zidovi kaveza se prave tako da se mogu veoma lako srušiti i zbog toga se veoma oštri kočići postavljaju sa svih strana kaveza. Kočići se ne vide kada se zamka podigne, oni deluju jedino onda kada nešto padne na gornju površinu kaveza i u tom slučaju zidovi kaveza počinju da se ruše i padaju na donju osnovu kaveza, a kočići se zabadaju u sve ono što upadne u zamku.«

Nisam u potpunosti razumeo šta je mislio, pa je on nacrtao dijagram na zemlji i pokazao mi da ako se bočni štapovi kaveza zabodu u stožerne rupe koje se nalaze u osnovnim ivicama kaveza, kavez će se srušiti usled najmanjeg pritiska sa vrha.

Štapovi nisu bili ništa drugo do zašiljene oštre grančice jednog debelog drveta, raspoređene na sve strane oko ivice kaveza i čvrsto zabodene u svaku od ivica.

Don Huan objasni da se obično donosi teška gomila kamenja i postavlja preko mreže štapova koji su spojeni sa kavezom i pomalo izviruju iznad kaveza. Kada planinski lav nabasa na zamku, primamljen vodenim pacovima, on obično pokušava da je razbije, rijući kandžama iz sve snage, a tada bi zašiljene grančice

probole njegove šape i mačka bi tada u besu skočila i povukla bujicu kamenja koja bi se onda nemilosrdno sručila na njenu glavu.

»Jednog dana će ti možda zatrebati da uhvatiš planinskog lava«, nastavio je. »Oni se odlikuju posebnom snagom. Neverovatno su snalažljivi i zbog toga jedino možeš da ih zaludiš ako ih raniš ili ih namamiš mirisom rečnih vrba.«

Zapanjujućom brzinom i veštinom uspeo je da postavi zamku i posle malo dužeg čekanja ulovio je tri zdepasta glodara, veoma slična vevericama. Rekao mi je da sakupim punu ruku vrbovih grančica, popadali po obali močvare i naterao me da ih protrljam po odeći. I on je to isto uradio. Onda je opet onako brzo i vešto ispleo dve jednostavne korpice od barskih trski i sakupio jednu poveću gomilu nekakvog zelenog rastinja i malo blata iz močvare i sve to odneo do visoravni gde se sakrio.

U međuvremenu, glodari nalik vevericama počeli su veoma glasno da skiče.

Don Huan je razgovarao sa mnom iz svog skrovišta i rekao mi da uzmem drugu korpu i napunim je blatom i biljkama, pa da se tako zajedno sa punom korpom popnem na neke grane obližnjeg drveta, u neposrednoj blizini zamke za glodare.

Zatim mi je don Huan rekao kako on uopšte ne želi da povredi ni mačku ni glodare i da baš zbog toga namerava da preko lava baci blato, ako se desi da nabasa na zamku. Kazao je da budem na oprezi i udarim mačku, tek onda kad on to uradi, ne bih li je tako uplašio. Istovremeno me posavetovao da budem krajnje obazriv, da mi se ne bi desilo da padnem sa drveta. Poslednje što me posavetova bilo je da ostanem miran i jedino me tako niko neće moći primetiti, jedino tako mirnog i stopljenog sa granama.

Nisam mogao da vidim gde se don Huan nalazi. Pištanje glodara postalo je čak preglasno, a i tama je osvajala sve više i više, tako da sam jedva mogao da razaznajem najkarakterističnije obrise predela na kome

smo se nalazili. A onda sam sasvim iznenada čuo nekakav šum u mojoj neposrednoj blizini, šum jedva čujnog grebanja šapa i prigušeni izdisaj nekakve životinje, veoma slične mački, i tiho rezanje, što po svoj prilici bese uzrok prestanka cike glodara. Bio sam baš na pravom mestu odakle sam mogao da vidim tamnu masu životinjskog tela, baš ispod drveta na kome sam se nalazio. Pre nego što sam i mogao da se uverim da je to planinski lav, ta tamna masa životinje jurnula je prema zamci, ali pre nego što je stigla bila je pogođena nečim što je nateralo da uzmakne. Zavitlao sam svojom korpicom, baš onako kako mi je don Huan rekao da to uradim. Promašio sam, ali sam zato uspeo da napravim veliku buku. Tog istog trenutka od don Huana poleteše rafali prodornih usklika, od čega su me podilazili žmarci, dok je mačka izuzetno spretno izvela skok u pravcu visoravni i iščezla.

Don Huan je i dalje vikao nesmanjenom žestinom, što je trajalo jedno izvesno vreme, da bi mi odmah posle toga naredio da siđem sa drveta, pokupim kavez zajedno sa vevericama, trčećim korakom krenem prema visoravni i što pre dojurim do njega.

Neshvatljivo kratko je trajalo sve to i ja sam se već nalazio pored don Huana. Reče mi da oponašam njegove povike što vernije umem i da tako zbunjujem lava i držim ga na odstojanju, da bi on za to vreme pronašao kavez i oslobodio glodare.

Počeo sam da vičem, ali nisam mogao da postignem isti efekat. Zbog uzbuđenosti oko svega toga glas mi je zvučao hrapavo.

Objasnio mi je da moram da potisnem svu svoju uzbuđenost i vičem onako kako me osećaj nosi, zato što je lav još bio negde u blizini. Onda sam i ja sasvim nenadano, u potpunosti bio svestan cele situacije. Lav je zaista postojao, zbog čega sam i ja počeo da šaljem rafale prodornih usklika.

Don Huan se gromoglasno smejao. Dopustio mi je da malo urličem a onda mi reče da ovo mesto moramo da napustimo što pre, zato što lav nije lud i da već verovatno ovog trenutka kreće prema nama.

»Nema sumnje da će se dati u potragu za nama«, rekao je. »Bez obzira kako oprezni bili, ostavićemo za sobom trag širok kao Pan amerikenova pista.«

Pratio sam don Huana u stopu. S vremena na vreme on bi zastajao za tren da oslušne. U jednom trenutku počeo je da juriša u sve gušći mrak šume, a ja sam ga pratio ispruženih ruku koje sam maltene držao ispred sebe, da bih se zaštitio od bezbrojnih grana.

Konačno smo dospeli u podnožje visoravni gde smo i ranije bili. Don Huan me upozori da ukoliko nam pođe za rukom da se popnemo do vrha, a da nam lav tom prilikom ne nanese nikakvu povredu, tek onda možemo da kažemo da smo bezbedni. On je krenuo prvi, s namerom da mi pokaže put. Počeli smo da se penjemo tek onda kada se smrklo. Nisam znao kako, ali sledio sam ga sa toliko samopouzdanja, pa je svaki moj korak bio odraz potpune samouverenosti. Kada smo bili gotovo blizu samog vrha, začuo sam urlik ne-kakve neobične životinje. Malne da je zvučalo kao mukanje krave, s tom razlikom što su zvučni intervali bili duži, a melodija, ako se to uopšte moglo nazvati melodijom, nešto grublja.

»Penji se! Penji se!« povikao je don Huan.

Uzverao sam se na vrh, u potpunoj tami, predvođen don Huanom. Kada je on stigao do zaravnjenog vrha visoravni, ja sam već sedeo i borio se za dah.

Stropoštao sam se na zemlju. Pomislio sam za trenutak da je vizbuđenje bilo preveliko za njega, ali on se samo smejao mom bezglavom penjanju. Nekoliko sati smo sedeli u potpunoj tišini, a onda smo krenuli nazad prema mojim kolima.

Nedelja, 3. septembra 1961.

Kada sam se probudio, don Huana nije bilo u kući. Pre nego što se on vratio, ja sam bio prilično uposlen prebiranjem po svojim zabeleškama, čak sam imao i vremena da iz okolnog hrastovog šumarka sakupim nekoliko suvaraka. Počeo je da se smeje mojoj podnev-

noj navici obedovanja, ali i on je s priličnim apetitom navalio na moje sendviče. Rekao sam da je sve ono što se desilo s planinskim lavom za mene krajnje zbuñujuće. Kada se svega toga prisetim, učini mi se krajnje nestvarnim. Izgledalo je da je sve bilo tako uređeno da baš meni ide naruku. Događaji su takvom brzinom sledili jedan za drugim da ja jednostavno nisam imao vremena da se plašim, ali ipak dovoljno vremena sam imao za događanja, što ne znači da sam dovoljno vremena imao da razmišljam o okolnostima vlastitog života. Vodeći zabeleške, jedno pitanje mi je palo na pamet, pitanje koje se odnosilo na moj susret sa planinskim medvedom — da li sam ga zaista video. Suva grana mi je još bila u svežem sećanju.

»To je bio planinski lav«, rekao je don Huan zapovednički.

»Da li je to bila prava životinja od krvi i mesa?«

»Razume se da jeste.«

Rekao sam mu da je lakoća celog ovog događaja pobudila u meni sumnju. Izgledalo je kao da je lav čekao baš na tom mestu i da je baš istreniran onako kako je don Huan isplanirao radnju celog tog događaja.

Nije mu smetala baražna paljba mojih sumnjičavih opaski. Glasno mi se nasmejao.

»E, baš si jedan smešan čovek«, rekao je. »Svojim očima si video i svojim ušima čuo mačku. Bila je baš ispod drveta na kome si se nalazio. Zbog rečnih vrba joj nije pošlo za rukom da te nanjuši i skoči na tebe. Rečne vrbe neutrališu svaki miris, tako da se čak i mačke lišavaju takvog zadovoljstva. Nosio si sa sobom čitavu gomilicu zadenutu za skut.«

Rekoh mu da ne sumnjam u ono što on izlaže, ali da mi je sve što se desilo te noći krajnje neobično, u poređenju sa događajima iz mog svakidašnjeg iskustva. U jednom trenutku, dok sam beležio svoje zapažanje, u meni se javilo čak jedno osećanje koje me dovelo do pomisli da je don Huan možda na sebe preuzeo ulogu lava. Ja sam, međutim, morao da odbacim tu pomisao, jer sam zaista video tamno obličje četvonožne životinje kako juriša prema zamci da bi odmah zatim skočila na visoravan.

»Zašto si se tako unervozio?« upitao me. »To je bila samo jedna velika mačka. Na ovim planinama ima na hiljade takvih mačaka. Da se kladimo. Kao i obično, ti svu svoju pažnju usredsređuješ na pogrešne stvari. Stvarnu suštinu stvari ne menja predmet događanja — to može biti lav a mogu biti i moje pantalone, na primer. Tog trenutka tvoja osećanja bila su ispunjena sadržinom onoga na šta si obraćao pažnju.«

Nikada do sada u životu nisam ni video ni čuo jednu toliko veliku divlju mačku koja se šunja. Samo kada bih pomislio na to, tog istog trenutka bih prešao preko činjenice da me samo nekoliko stopa delilo od nje.

Don Huan je pažljivo slušao dok sam se ja prisećao celog događaja.

»Otkud toliko strahopoštovanja prema velikoj mački?« upita me lica razvučenog u ispitivački grč. »Toliko si puta bio u neposrednoj blizini životinja koje žive u okolini i nikada ih se nisi plašio. Da li voliš mačke?«

»Ne volim ih.«

»E, pa to onda moraš da prevaziđeš. Svrha ove lekcije nije u tome kako loviti lavove.«

»U čemu je onda?«

»Jedna mala vrana mi je pokazala baš ono mesto izuzetno po položaju, pa sam baš zbog toga na tom mestu *video* da mi se pruža prilika da ti utuvim u glavu, da u potpunosti shvatiš na koji način duhovnost jednog ratnika uslovljava akciju.

»Sve ono što si uradio prošle noći, urađeno je besprekorno i to u jednom prilično uravnoteženom stanju duha. Bio si u stanju potpune kontrole svesti a istovremeno si potisnuo svoju ličnost iz sebe kada si skočio sa drveta, zgrabio kavez i potrčao prema meni. Strah te nije paralizovao. A, onda, malne na vrhu strmine, kada se prolomio lavlji urlik, počeo si da se krećeš sasvim slobodno. Sasvim pouzdano mogu da tvrdim da nikako ne bi mogao da poveruješ šta si sve uradio kada bi sada na primer pogledao tu istu strminu. Postigao si stepen potiskivanja ličnosti i kontrole nad sobom. Nisi potrčao gonjen maničnim strahom, nisi čak ni zapišao pantalone od straha, već si

sasvim mirno krenuo i uspeo se uza strmi zid litice, u potpunom mraku. Mogao si, na primer, da skreneš sa staze i da se strmoglaviš sa litice. Pre svega, da bi se popeo uz taj zid, u potpunom mraku, bilo je potrebno da istovremeno uđeš u sebe i izađeš iz sebe. Eto takvo jedno stanje, ja zovem duhom ratnika.«

Ali na sva ta njegova objašnjenja ja sam mu odgovorio, da je sve ono što sam uradio prošle noći jedino posledica straha, a nikako rezultat postignutog stanja kontrole j potiskivanja ličnosti.

»Znam ja to« reče on smešeći se. »Ja sam jedino pozeleo da ti pokažem da možeš da podstakneš sebe da prekoračiš neke svoje unutrašnje granice, jedino pod uslovom, ako postigneš pravilno stanje duha. Svaki ratnik izgrađuje stanje svog vlastitog duha. Ti toga nisi bio svestan. Strah te uveo u ratničko stanje duha, ali sada kada sve znaš o tome, ništa te ne može sprečiti da dosegneš takvo jedno stanje.«

Pozeleo sam da se upustim u raspravu sa njim, ali moji razlozi nisu bili dovoljno razložni. Obuzelo me je osećanje neke bezrazložne uznemirenosti.

»Dobra je stvar uvek delovati u takvom stanju«, nastavio je on. »Takvo jedno stanje pročisti čoveka. Divno si se osećao kada si se popeo na vrh strmine. Zar ne?«

Rekao sam mu da razumem sve ono što misli, ali ipak sam osetio da bi krajnje idiotski bilo ovo njegovo učenje primeniti na svakodnevni život.

»Duh ratnika je potreban pri izvršavanju svakog pojedinog čina«, rekao je. »Kada toga nema, čovek postaje izopačen i ružan. Nema sile u životu koja bi postojala bez ovakvog duha. Pogledaj samo sebe. Sve te vređa i rastužuje. Ti jadikuješ, žališ se i živiš sa uvek prisutnim osećanjem da te svi ljudi oko tebe primoravaju da igraš onako kako oni sviraju. Ti si list prepušten na milost i nemilost vetra. U tvom životu nema nikakve moći. Kako je to ružno osećanje.

»Ratnik je ujedno i lovac. On proračunava svaki elemenat. Eto to je kontrola. Ali kada je proračunavanje završeno počinje akcija. On onda kreće. To je napuštanje vlastite ličnosti. Ratnik nije list prepušten

na milost i nemilost vetru. Niko ne može da ga gura, niko ne može da ga nagovori da radi stvari protiv svoje volje ili da utiče na sudove njegovog zdravog razuma. Ratnik je podešen da preživi, i on je kadar da preživi na najbolji od svih mogućih načina.«

Dopala mi se njegova tvrdnja, premda mi se učinila nestvarnom. Činila se veoma jednostavnom u poređenju sa složenim svetom u kome ja živim.

Nasmejavao se mojim stavovima, a ja sam se, ne popuštajući, držao tako da mi ratnički duh nikako ne bi mogao pomoći da prebrodim osećanje uvređenosti i poniženja od ljudi sa kojima se srećem u svom svakodnevnom životu, kao što, na primer, ne bi mogao da mi pomogne ni u neakvoj pretpostavljenoj situaciji, gde jednog čoveka zlostavlja neki drugi surov i zloban, ali moćan čovek.

Zagrmeo je od smeha i priznao da je odgovarajući primer potpuno umesan.

»Ratnik bi mogao da bude povređen, ali nikako uvređen«, rekao je. »Ratnika ne vređa nijedan postupak ljudi iz njegove sredine, sve dok on sam dela u skladu sa odgovarajućim stanjem duha.

»Prošle noći nisi se osetio ni najmanje uvređenim zbog lova. Sama činjenica da nas je gonio lav nije te nimalo naljutila. Nisam čuo da si mu tiputio bilo kakvu psovku, niti sam čuo da tvrdiš kako on uopšte nema pravo da nas sledi. Taj lav bi mogao biti jedan od najokrutnijih i najzločestijih koje si ti do sada uopšte sreo. Ali ti o tome uopšte nisi razmišljao dok si se borio da izmakneš njegovim kandžama. Najhitnija stvar u celoj toj situaciji bila je da preživiš. A to si sve sjajno izveo.

»Da si bio sam, na primer, i da te je lav sustigao i da te je krvnički ranio, ti se čak nikada ne bi požalio, niti bi te takav jedan čin uvredio.

»Ne može se reći da je ratnički duh nedostižan, ni za tebe, ni za bilo koga drugoga. Ovakvo stanje je potrebno čoveku da bi mogao da balansira, da ne padne u ambis.«

Objasnio sam mu na koji način ja razmišljam. Lav o kome je reč i ljudi iz moje životne sredine nisu

jedno te isto, barem u odnosu prema meni, jer što se ljudi tiče, barem donekle sam upoznat sa prikrivenim lukavstvima ljudi, dok o lavu tako nešto uopšte ne znam. Ono što me vređa kada su ljudi u pitanju, to je njihov podmukli način prilaženja drugim ljudima.

»Znam, znam«, potvrdi don Huan strpljivo. »Dospeti do stanja ratničkog duha nije tako jednostavno. To je prava revolucija. Posmatrati lava, vodene pacove i ljude u jednoj te istoj ravni jeste jedna savršena osobina ratničkog duha. Za tako nešto je potrebna moć.«

12 BITKA ZA MOĆ

Četvrtak, 28. decembra 1961.

Krenuli smo na put rano ujutru. Prvo sam vozio prema jugu, da bih kasnije skrenuo prema istoku, prema planinama. Don Huan je poneo tikve s hranom i vodom. U kolima smo se potkrepili, pa smo tek posle toga krenuli u obilazak.

»Koračaj tik uz mene«, rekao je. »Za tebe je ovo nepoznat predeo, a u slučaju da se izgubiš, sve mogućnosti da se snađeš ravne su nuli. Sada krećeš u potragu za postizanjem moći i sve ono što uradiš, vrednovaće se. Obrati pažnju na vetar, naročito u smiraj dana. Posmatraj kada vetar počne da menja pravce i tako stane da ugrožava tvoj stabilan položaj, zbog čega ću uvek morati da te branim.«

»Šta ćemo da radimo u tim planinama, don Huane?«

»Ti ćeš tragati za postizanjem moći.«

»Mislio sam šta ćemo doslovno da radimo gore?«

»Nema nikakvog određenog plana kada je posredi potraga za postizanjem moći. Potraga za postizanjem moći ista je kao i lov na divljač. Lovac lovi samo ono što iskrсне pred njim. Zbog toga on uvek mora da bude spreman.

»Sada znaš šta sve treba da radiš kada vetar počne da duva pred sam smiraj dana, i tako, ukoliko se

prepustiš vetru, možeš da dosegneš do moći. Ali postoje i druge stvari koje ti ne poznaješ, a koje su isto kao i vetar središte moći u određenim trenucima i na određenim mestima.

»Moć je nešto neuhvatljivo«, rekao je. »Nije moguće dotaći je prstima i reći šta je to stvarno moć. To je nekakva vrsta osećanja koje čovek ima u kontaktu sa nekim stvarima. Moć je nešto što je deo čovekove ličnosti. Ona je svojina čoveka. Moj dobrotvor bi, na primer, mogao da odvede čoveka u samrtničko stanje jednim jedinim pogledom. Žene bi usahnule tog istog trenutka kada bi ih on kojim slučajem pogledao. I pored svega toga, on ne razboljeva ljude svaki put, to se dešava jedino onda kada to postane potreba njegove moći.«

»Na koji način izabira ljude koje će onemogućiti bolešću?«

»To ne znam. Ni on sam to nikada nije znao. Takva je moć. Ona ti naređuje, a ipak te sluša.

»Tragač za postizanjem moći je hvata u klopku, da bi je odmah zatim sklonio u skladište kao sopstveni plen. Tako se povećava unutrašnja moć, pa zbog toga i postoje slučajevi da ratnik koji poseduje toliko mnogo unutrašnje moći postaje mudrac.«

»Kako se sakuplja moć, don Huane?«

»E, to je jedno sasvim novo osećanje. To pre svega zavisi od toga kakva je ratnikova ličnost. Moj dobrotvor je bio čovek žestoke prirode. On je moć sakupljao baš zahvaljujući žestokom senzibilitetu. Sve što je radio, bilo je jako i neposredno. Zahvaljujući njemu, u meni je ostalo sećanje na to da kroz stvari treba oštro prodirati. Sve što se dešavalo u njegovom životu, dešavalo se na taj način.«

Rekao sam mu da ne razumem kako moć može da se sakuplja pomoću takvog jednog osećanja.

»Ne postoji način na koji se tako nešto može objasniti«, rekao je posle dužeg ćutanja. »Ti to moraš da uradiš sam.«

Pokupio je tikve s hranom i prebacio ih preko ramena. Dodao mi je štapić sa osam komadića sušenog

mesa čvrsto nataknutih na drvenom šiljku štapića i naterao me da ga okačim oko vrata.

»Ovo je hrana moći«, rekao je.

»Zbog čega je ovo hrana moći, don Huane?«

»Ovo je meso jedne životinje koja je posedovala moć. Ovo je meso jednog jelena. Moja unutrašnja moć me odvela do njega. Ovo meso će nam trajati nedelja-ma, a možda čak i mesecima, ako zatreba. Uzmi nekoliko komadića ovog mesa i žvači ga s vremena na vreme, ali moraš pri tom potpuno da ga sažvaćeš. Dopusti da moć lagano sklizne u tvoje telo.«

Krenuli smo u šetnju. Bilo je bezmalo 11 pre podne. Don Huan me podseti da ne smem da ga izgubim iz vida.

»Posmatraj vetar«, upozorio je. »Ne dozvoli da te vetar prevrne i nikako mu ne dopusti da te umori. Žvači hranu moći i krij se iza mene. Meni vetar neće naneti nikakvo zlo, mi smo u dosluhu.«

Poveo me do staze koja je vodila pravo u visoke planine. Dan je bio oblačan, a kiša samo što nije pala. Jasno sam mogao da vidim niske kišne oblake i maglu, gore u planinama, kako se polako spušta prema nama.

Šetali smo se ne progovorivši ni reč, sve negde do oko 3 sata po podne. Žvakanje suvog mesa bilo je zaista okrepljujuće, dok je traganje za iznenadnim promenama strujanja vetra postalo jasna tajanstvena dužnost i razvila se do tog stepena da je moje telo moglo da oseti promene mnogo pre nego što bi se one i desile. Osetio sam da mogu da otkrijem talase vetra kao vrstu pritiska na gornjem delu grudnog koša, tačnije u predelu bronhija. Svaki put kada bih predosetio nalet vetra, grudi i grlo bi me zagolicali.

Don Huan je za trenutak zastao i pogledao na okolinu. Prvo je stao da bi se orijentisao, a onda se okrenuo udesno. Primetio sam da i on takođe žvaće suvo meso. Bio sam veoma svež i prilično potkrepljen. Dužnost koja mi je nalagala da postanem svestan svakog pokreta vetra toliko me obuzela da ja uopšte nisam bio svestan vremena.

Odšetali smo se do jedne duboke uvale, a onda smo se uspjeli na jednu malu zaravan na strmoj strani jedne ogromne planine.

Don Huan se popeo na jednu ogromnu stenu na samom kraju zaravni i pomogao mi da se i ja popnem. Stena je bila tako smeštena da je podsećala na kupolu na vrhu okomitih zidina. Na kraju sam morao u sedećem stavu da obiđem oko stene, pridržavajući se za površinu petama i rukama. Bio sam mokar od sopstvenog znoja, zbog čega sam morao da sušim ruke više puta.

Na drugoj strani mogao sam da vidim ogromnu, šuplju pećinu, u neposrednoj blizini planinskog vrha. Podsećala je na ogroman hodnik isklesan u steni. Beše to kamen od peskovitih naslaga kome je vetar dao oblik jednog balkona sa 2 stupa.

Don Huan mi reče da ćemo tamo kampovati, jer to mesto je veoma bezbedno, zato što je previše šuplje da bi bilo jazbina za lavove ili bilo koje druge grabljivice, previše otvoreno da bi bilo sklonište za pacove i veoma vetrovito za insekte. Nasmeha se i izrazi da je ovo idealno mesto za ljude, jer nijedno drugo živo biće ne bi moglo da opstane na takvom jednom mestu.

Penjao se kao planinska koza. Bio sam zadivljen njegovom čudesnom veštinom.

Polako sam klizio niz stene do mesta gde sam sedeo. Onda sam pokušao da se izvučem uz jednu stranu planine, da bih tako mogao da dospem do planinskog grebena. Nekoliko poslednjih jardi potpuno su me iscrpli. Onako u šali, upitao sam don Huana koliko mu je godina. Pomislio sam da je za osvajanje ovog planinskog grebena na način kako je on to izveo potrebno da čovek bude besprekorno vitak i mlad.

»Ja sam onoliko mlad koliko želim da budem«, rekao je. »Osećaj mladosti je takođe stvar unutrašnje moći. Ako sakupljaš moć, tvoje telo će biti sposobno za neverovatne podvige. Suprotno tome, ako uludo rasipaš moć, ti ćeš uvek biti debeli, stari čovek.«

Celom svojom dužinom greben je jednom svojom stranom bio okrenut prema istoku, a drugom prema zapadu, dok je otvoreni deo, u obliku balkona, bio

okrenut prema jugu. Išao sam prema zapadnom kraju. Vidik je bio izvrstan. Kiša nas je obmanjivala i zbog toga bi se svakome moglo učiniti da jedan proziran pokrivač visi nad ovom nizinom.

Don Huan izrazi da imamo dovoljno vremena da izgradimo zaklon. Reče mi da napravim gomilu od onoliko kamenja koliko mi moje sposobnosti dopuštaju da ih sakupim i donesem na greben, dok će on za to vreme skupljati grančice za krov.

U roku od jednog sata saziđao je na istočnom kraju grebena zid debljine jedne stope. Zaklon je bio oko dve stope dugačak i 3 stope visok. Ispleo je nekoliko svežnjeva od grančica koje je sakupio, povezao ih u jednu celinu i napravio krov, osiguravši ga sa dve duge motke, zašiljene pri vrhu. Tu se takođe nalazila još jedna motka iste dužine, pričvršćena uz krov, i na taj način je bila potpora u zidu sa suprotne strane, tako da je ovaj naš zaklon podsećao na visoki sto sa 3 noge.

Don Huan je skrštenih nogu sedeo ispod tek napravljenog skloništa, na samoj ivici balkona. Rekao mi je da sednem do njega, sa njegove desne strane. Proricalo je vreme, a mi nismo izustili ni jednu jedinu reč.

A onda don Huan prvi prekinu ćutanje. Reče mi tiho, maltene šapatom, da moramo da radimo nešto, kao da smo na primer u nekoj nepredviđenoj situaciji. Pitao sam ga koja je određeno moja dužnost, na šta mi on odgovori da treba da se zaposlim oko pisanja i da pišem tako kao da sam za svojim radnim stolom i potpuno se predam činu pisanja. Ali jednog trenutka on počeo da me gurka laktom, na šta ja podigoh pogled sa svojih pisanija i pogledah u pravcu koji mi je on pokazivao svojim očima. Upozori me da, bilo šta da vidim ne smem da izgovorim ni jednu jedinu reč. Samo je on mogao da priča a da mu se ništa ne desi, jer je on upoznat sa svim silama ovih planina.

Pratio sam njegove savete i u pisanju probavio gotovo čitav 1 sat. Bio sam zauzet poslom. Odjednom sam osetio blagi dodir na svojoj mišici i ugledao don Huanove oči i glavu koji su mi pokazivali

gusti nanos magle, 200 jardi udaljen od nas, kako se spušta sa vrha planine. Don Huan mi došapnu jedva čujnim glasom, jer probojnost njegovog glasa bila je neznatna čak i u tom uzanom grebenu.

»Šaraj očima, napred-nazad, celom dužinom ovog maglenog nanosa«, rekao je. »Ali nikako ne smeš da gledaš pravo u magleni oblak. Trepći očima i ne usredsređuj pogled na maglu. Onog trenutka kada budeš ugledao zelenu tačku u oblaku magle, daj mi očima znak.«

Šarao sam očima, čas levo, čas desno, duž maglenog oblaka koji nam se polako primicao. Možda je proteklo i čitavih pola časa. Smrkavalo se. Magla se kretala izuzetno sporo. U jednom trenutku obuzeo me jedan potpuno neočekivani osećaj, jer zaista sam osetio da sam sa svoje desne strane otkrio nekakvu bledu svetlost. U prvi mah sam pomislio da sam ugledao nekakvo zeleno šibljje koje se probija kroz maglu. Kada sam pravo pogledao u oblak, nisam video ništa, ali kada bih, onako žmirkavo i nekoncentrisano, pogledao u oblak, mogao sam da otkrijem čitavu jednu stranu zelenu oblast.

Pokazao sam to don Huanu. Iskosio je oči i počeo da bulji u pravcu koji sam mu naznačio.

»Usredsredi pogled na to mesto«, prošaputao je. »Nemoj da žmirkaš sve dok ne ugledaš.«

Želeo sam da ga upitam šta bi to trebalo da ugledam, ali on je piljio u mene kako bi me podsetio da ne pričam.

Ponovo sam počeo da pažljivo posmatram. Jedan pramen magle koji se malo udaljio od maglenog oblaka, spustio se i počeo da visi kao da je komad neke čvrste materije. Taj spuštjeni deo magle bio je tačno na mestu gde sam primetio onu zelenu boju. Kako su mi se oči već zamorile, iskosio sam ih i prvo što sam video bio je komadić magle kako strši na maglenom oblaku, a onda sam video tanku traku magle, negde u sredini, koja je bila kao nekakva lebdeća struktura, kao most koji spaja visinske delove planine iznad mene i oblak magle ispred mene. Za trenutak mi se učinilo kako mogu da vidim prozračnu maglu oduvanu sa vrha

planine kako prelazi preko tanane trake mosta, ničim neometana. Činilo se kao da je most neprikosnovenno čvrst. U jednom trenutku, ta svetlosna iluzija učini mi se sasvim stvarnom, da sam u potpunosti mogao da razaznam tamu onog dela ispod samog mosta koja nije bila ništa drugo do kontrast bleštave boje peskovitog kamena.

Buljio sam u most, u nemogućnosti da izustim bilo šta. A onda, ili sam se ja izdigao do nivoa mosta ili se most sam spustio prema meni. Sasvim neočekivano već sam posmatrao jedan pravolinijski zrak koji se ucrtao neposredno ispred mojih očiju. Bio je to jedan beskrajno dug nesavitljiv zrak, veoma uzan ali zato dovoljno širok da bi se po njemu moglo hodati.

Don Huan me čvrsto uhvati za ruku i žestoko me prodrma. Osetio sam kako mi bubnja u glavi i kako me oči nemilosrdno svrbe. Nisam ni bio svestan. Don Huan nije prestajao da me drmusa, sve dok ponovo nisam otvorio oči. Rastavio je prste na rukama, dok je iz tikve prolivao vodu po njima i tako mu je pošlo za rukom da mi poprskam lice. Osećao sam se veoma neprijatno. Voda je bila toliko hladna da sam kapi vode osećao kao rane na svom telu. Tada sam osetio da mi je telo veoma toplo. Bio sam u nekakvom grozničavom stanju.

Don Huan je brzo potrčao po vodu i dao mi malo da popijem, a sa preostalim delom polio me preko ušiju i vrata.

Čuo sam jedan veoma glasan, čudan i razvučen ptičji krik. Don Huan je slušao pažljivo, a onda je za tren oka nogom gurnuo stene u osnovi zida i razrušio zid. Bacio je krov na okolno grmlje i razbacao kamenje komad po komad.

Šapnuo mi je na uvo: »Ispij malo vode i žvaći suvo meso. Ne možemo da ostanemo ovde. To što si čuo nije bila ptica.«

Spustili smo se niz greben i krenuli prema istoku. Bilo je toliko mračno kao da je ispred mojih očiju bila navučena nekakva zavesa. Magla je bila poput nekakve neprobojne pregrade. Nikada nisam mogao da shvatim kako magla noću potpuno može da onesposobi

čoveka. Prosto mi je bilo nejasno kako don Huan uopšte može da hoda. Držao sam se za njegovu mišicu kao da sam slep.

Prosto sam osećao kao da koračam na samoj ivici provalije. U nogama sam imao osećaj nekakvog otpora — prosto nisu želele da se kreću. Moj razumni deo bića je verovao don Huanu i tako sam svesno želeo da nastavim da dalje hodam, ali moje telo nije želelo, pa je zbog toga don Huan morao da me vuče i to u potpunom mraku.

Verovatno da je do tančina poznavao ovaj teren. Zaustavio se na jednom mestu i dopustio mi da sednem. Nisam se usuđivao da se oslobodim njegove mišice. Moje telo je osetilo, osećaj tela ne vara, u to uopšte ne treba sumnjati, osetilo je da sedim na vrletnoj planini, kupolastog oblika, i da ako se pomaknem jedan inč nadesno, najverovatnije što bi moglo da mi se desi to je da se sa ovog još koliko-toliko bezbednog mesta sunovratim u provaliju. Sasvim sam bio ubeđen da sedim na zavojitoj planinskoj strani zato što se moje telo nesvesno povijalo ka desnoj strani. Pomislio sam da telo mora tako da se povija da bi održalo vertikalni položaj, pa sam radi postizanja ravnoteže morao da se naginjem i na levu stranu, odvajajući se tako od don Huana što je moguće više.

Don Huan se iznenada izmače, zbog čega sam ja, u nedostajanju njegovog tela koje mi je služilo kao potpora, pao na zemlju. Čim sam dodirnuo zemlju, povratio se i moj osećaj za ravnotežu. Ležao sam na jednoj zaravni. Počeo sam da ispitujem neposrednu okolinu dodirom. Prepoznao sara suvo lišće i grančice. A onda iznenadan blesak munje osvetli celu oblast i začu se bučna grmljavina. Video sam don Huana kako stoji sa moje leve strane. Video sam ogromno drveće i jednu pećinu na nekoliko stopa iza njega.

Don Huan mi reče da uđem u pećinu. Dopuzao sam do pećine i seo leđima oslonjen o stenu.

Osetio sam kako se don Huan naginje nada mnom da bi mi šapnuo da moram da budem potpuno miran.

Na nebu se pojaviše 3 uzastopne strelovite munje. Samo jednim letimičnim pogledom uspeo sam da vidim don Huana kako prekrštenih nogu sedi sa moje leve strane. Pećina je bila udubljena i dovoljno velika za 2 ili 3 osobe da sede u njoj. Izgledalo je kao da se pećina izdubila na samom dnu jedne zaobljene stene. Osetio sam da je vrlo mudro što sam dopuzao do pećine, jer da sam nastavio da koračam uspravnog hoda udario bih glavom o stenu.

Sjaj munje me podstaknu na razmišljanje, zbog čega sam mogao da shvatim koliko je u stvari bio debeo magleni oblak. Stabla ogromnog drveća činila su se kao tamne siluete, na čvrstoj masi sive maglovite svetlosti.

Don Huan mi prošaputa da su magla i grmljavina u dosluhu i da baš zbog toga moram neprestano da održavam iscrpljujuće stanje budnosti, zbog toga što sam pristupio borbi za moć. Tog istog trenutka jedna ogromna munja otvorila je celo nebo i čitavom ovom predelu dala jednu sablasnu sliku. Magla je bila kao nekakav beli filter koji je zamrzavao svetlost električnog pražnjenja i rasipao je ravnomerno — magla je bila nalik gustoj, beličastoj supstanci, razvučenoj između visokog drveća, ali upravo ispred mene, na samom nivou zemlje, magla se proređivala. Jasno sam razaznao karakteristike terena. Bili smo u borovoj šumi, okruživalo nas je visoko drveće. Ono je bilo toliko veliko da sam slobodno mogao da se zakunem da su to sekvoje, da prethodno nisam bio upoznat sa ovim terenom.

Žestoko sevanje prestalo je ubrzo. Već sam dobro bio upoznat sa osobinama svake munje. Pravo ispred mene jasno sam mogao da vidim jednu stazu. Na njoj uopšte nije bilo zelenila. Izgleda da se završavala u goletnom predelu.

Po nebu su se još provlačile munje za koje nikako tačno nisam mogao da kažem odakle dolaze. Ceo ovaj predeo, međutim, bese bogato osvetljen, zbog čega mi je bilo mnogo lakše. Sva moja strahovanja i sva moja sumnjičavost iščezoše onog istog trenutka kada se svetlost nagomilala u tolikoj količini da bi mogla da

podigne tešku zavesu mraka. Čak i onda kada su se munje prorodile, nisam se tako olako predao tami koja me okruživala, nije mogla da me zbuni.

Don Huan mi došapnuo da sam dosta vremena probavio u posmatranju i da bi sada pažnju trebalo da usredsredim na zvuk grmljavine. Shvatio sam, iznenadivši se pri tom, kako uopšte nisam obraćao pažnju na grmljavinu, iako je bila nametljivo bučna. Don Huan je dodao kako bi trebalo da pratim zvuk i gledam u pravcu odakle mi se čini da dolazi.

Više nije bilo dužih udara munje i gromova, jedino prisutne behu usamljene munje, praćene jakom grmljavinom. Činilo mi se kako grmljavina dopire sa moje desne strane. Magla se digla, a ja već naviknut na mrki mrak, mogao sam čak da razaznajem oblička nekakvog zelenila. Sevanje i grmljavina su trajali i dalje, a onda se cela desna strana otvorila i ja sam mogao da vidim nebo.

Izgledalo je da se oluja elektriciteta probijala prema mojoj desnoj strani. Javila se još jedna munja, tako da sam mogao da vidim jednu udaljenu planinu, tačno s moje desne strane. Munja je osvetlila pozadinu, ocrtavajući masivne planine. Na vrhu planine sam video drveće koje se činilo kao čisti crni šiljci koji štrče na dijamantski belom nebu. Video sam čak i kumulusne oblake iznad planine.

Oko nas više nije bilo magle, potpuno se raščistila. Duvao je nekakav jednosmeran vetar, i ja sam jasno mogao da čujem šuštanje lišća sa moje leve strane. Električna oluja bila je isuviše daleko da bi mogla da osvetli drveće, ali njihove tamne biljne mase još i sad su bile vidljive. Svetlost koju je za sobom ostavljala oluja dopuštala mi je da uočim da se sa moje desne strane nalazi stenoviti greben nekih udaljenih planina i da je šuma u kojoj smo se nalazili omeđena sa leve strane. Činilo se kao da gleda u tamnu dolinu, koju uopšte nisam mogao da vidim. Planinski greben nad kojim se sada odigravala oluja električnog pražnjenja bio je na suprotnoj strani doline.

Odmah zatim počela je da pada kiša. Priljubio sam se uza stenu najviše koliko sam mogao. Šešir mi je

poslužio kao dobra zaštita. Klečao sam na kolenima, grudi povio prema zemlji i tako pokvasio cipele od teleće kože.

Kiša je dugo padala. Bila je to nekakva jaka kiša — to sam mogao da osetim zahvaljujući mokrim nogama, neposredno posle toga sam zaspao.

Probudio me cvrkut ptica. Tražio sam don Huana. Nije ga bilo nigde u okolini — u takvoj situaciji moja prva reakcija bila bi da se začudim zašto me ostavio samog, ali, šokiran izgledom okoline, gotovo da sam se oduzeo.

Podigao sam se. Noge su mi bile natopljene vodom, obod šešira potpuno nakvašen, tako da je u šeširu još vode koja mi se prelivala preko lica. Uopšte nisam bio u pećini, već ispod nekakvog debelog šipražja. Nikada do sada nisam osetio takvu zbrku. Stajao sam na jednoj maloj zaravni između 2 mala prašnjava brda prekrivena niskim rastinjem. Sa moje leve strane više nije bilo drveća, niti doline sa desne. Upravo ispred mene, na mestu gde sam video šumsku stazu, nalazio se jedan ogroman žbun.

Prosto nisam mogao da poverujem svojim očima. Neusaglašenost mojih dveju predstava o stvarnosti natera me da se kako umem i znam dočepam nekakvog objašnjenja. Možda je sasvim moguće bilo to da me don Huan na svojim leđima preneo na neko drugo mesto dok sam ja spavao kao klada.

Ispitao sam mesto gde sam spavao. Tlo je bilo suvo, isti slučaj je bio i sa tlom na mestu gde je bio don Huan.

Dozivao sam ga nekoliko puta i zapao u takvo stanje straha da sam počeo da izvikujem njegovo ime što sam glasnije mogao. Izmigoljio se iz nekakvog grmlja. Odmah mi je bilo jasno da je on u potpunosti upoznat sa svim onim što se dešava. Osmeh mu je bio toliko zločest da mi se prosto smučio i u tom trenutku nije bilo nikakve sile koja bi na mom licu izazvala i najmanji smešak.

Nisam želeo da traćim vreme poigravajući se sa njim. Bio sam veoma direktan i zbog toga sam onako nasumice rekao sve ono što me muči. Veoma paž-

Ijivo, do najsitnijih detalja, objasnio sam mu svoje noćne halucinacije. Slušao je, ne prekidajući me. Uprkos složenom problemu koji sam mu objašnjavao, on nije mogao da me sluša ozbiljna lica i počeo je da se smeje, no i pored svega toga umeo je da održi svoju postojanost.

3 ili 4 puta sam zatražio od njega odgovor, ali on je samo tresao glavom kao da mu je potpuno nejasno sve ovo što se dešavalo sa mnom.

Kada sam mu ispričao celu priču, pogledao me i rekao: »Jezivo izgledaš. Možda ti je potrebno da odeš u žbunje.«

Prvo se zacerekao, a onda je rekao kako bi trebalo da skinem odeću sa sebe, da je dobro iscedim, jer se jedino na taj način može osušiti.

Sunce je bleštalo. Bilo je i nekoliko oblačaka. Bese to vetrovit i svež dan.

Don Huan je krenuo u jednu podužu šetnju, dajući mi do znanja da će uz put tražiti neke biljke, a da bi tom prilikom za mene najbolje bilo da se priberem, pojedem nešto i da ga ne zovem sve dok se ne osetim potpuno miran i jak.

Odeća mi je bila zaista mokra. Seo sam i izložio se suncu, da bih što lakše mogao da se osušim. Osetio sam da je jedini način koji bi mi pomogao da se opustim da uzmem svoju beležnicu i počnem da pišem. Dok sam beležio svoja opažanja unosio sam i po koji zalogaj u usta.

Posle nekoliko časova osetio sam još veću opuštenost i pozvao don Huana. Odgovorio mi je, stojeći na jednom mestu u neposrednoj blizini planinskog vrha. Rekao mi je da kupim tikve i popnem se do mesta gde se nalazi. Kad sam došao tamo, zatekao sam ga kako sedi na jednoj glatkoj steni. Otvorio je tikve i pripremio malo hrane. Dao mi je 2 velika komada mesa.

Nisam znao odakle da pođem. Bilo je mnogo šta što sam želeo da ga pitam. Izgleda da je dobro znao šta sve preživljam i zbog toga se nasmejao od sveg srca.

»Kako se osećaš?« upita me šaljivo.

Nisam želeo ništa da kažem. Još sam bio uznemiren.

Naredio je da sednem na kamenu ploču. Rekao mi je da je taj kamen predmet moći i da ću doživeti ponovno rođenje ako tu probavim izvesno vreme.

»Sedi«, zapovedi mi oporim glasom.

Nije se smešio. Oči su mu sevale prodorno. Seo sam, bez razmišljanja.

Izrazio je da sam neoprezan kada je moć u pitanju, a za svu tu svoju neopreznost mogao sam da zahvalim svojoj mrzovolji i da je već krajnje vreme da prestanem sa takvim ponašanjem, inače će se moć ustremiti protiv nas, tako da ćemo svoje kosti ostaviti na svojim brdima.

Posle kraćeg ćutanja, onako uzgred, upita me: »Kako je sa tvojim *stanjem sna*?«

Objasnio sam mu kako mi je postalo teško da naređujem sebi da gledam u ruke. To je na početku donekle i bilo lako, možda zbog same jedne takve novine kao što je ta zamisao, na primer. Sama pomisao da treba da gledam u svoje ruke nije za mene predstavljala nikakav problem. Ali uzbuđenje koje sam doživeo potpuno me iscrpilo, tako da mi ostvarenje jednog takvog pokušaja uopšte nije polazilo za rukom.

»Uvek kada kreneš na spavanje, obavij glavu trakom«, rekao je. »Da bi došao do te trake, treba da si krajnje vešt. Ja ne mogu da ti dam traku, jer ceo postupak se tiče samo tebe, što znači da treba dobro da se pomučiš i da tek onda dođeš do nje. Ali do pomenute trake nikako ne možeš da dođeš dok ti se u *stanju sna* ne prikaže njena vizija. Da li ti je jasno šta želim da ti kažem? Traka za glavu mora da bude napravljena prema uzoru viđenom u viziji. Preko trake mora da bude prevučena uzica, tako da traka može čvrsto da se obavija oko glave ili može da bude nalik nekakvoj uzanoj kapi. *Stanje sna* je lakše kada neko na vrhu glave nosi predmet moći. Za tu priliku bi mogao da na glavu natučeš i svoj šešir ili da staviš kapuljaču kao kaluđer i da tako odeš da spavaš, ali

sva ta pomagala jedino mogu da izazovu jake snove, ali nikako i *stanje sna*.«

Malo je ćutao, da bi odmah zatim čitavom bujicom reči nastavio da mi priča da se vizija trake za glavu ne javlja samo u *stanju sna*, već može da se javi u budnom stanju, kao rezultat nekakvog dalekosežnog i potpuno nedovezanog događaja kao što je, na primer, posmatranje ptica u letu, proticanje vode, lebde-nje oblaka, i tome slično.

»Lovac koji traga za postizanjem moći motri na sve oko sebe«, nastavio je. »I svaka stvar koju opazi, kazuje mu poneku tajnu.«

»Ali kako čovek može biti ubeđen da stvari saopštavaju tajne?« upitao sam.

Pomislio sam da on možda ima nekakvu posebnu formulu koja mu omogućava »pravilno« tumačenje.

»Jedini način da se uveriš jeste da se pridržavaš svih mojih saveta, počevši od prvog koji sam ti saopštio još onog dana kada si došao da me vidiš«, rekao je. »Da bi se postigla moć, čovek prvo mora da živi sa njom.«

Nasmešio se prilično raspoložen. Činilo se kao da je izgubio svu onu vatrenost, čak me lagano gurnuo laktom.

»Jedi tu hranu moći«, navaljivao je.

Počeo sam da žvaćem sušeno meso i tog istog trenutka sinula mi je misao da možda baš ovo sušeno meso sadrži nekakvu psihogenu supstancu koja uslovljava halucinacije. Gotovo da sam osetio olakšanje. Ali da je bilo šta stavio u meso, moje halucinacije bi bile potpuno razumljive. Pitao sam ga da mi kaže da li »meso moći« zaista sadrži nešto.

Nasmejao se, ali mi nije pružio pravi odgovor. Ja sam nastojao da čujem odgovor, uveravajući ga da nisam ni ljut ni iznerviran, već da moram to da saznam da bih mogao da objasnim događaje od prošle noći i tako budem zadovoljen. Navaljivao sam, ulagivao se i na kraju ga molio kao prosjak da mi kaže istinu.

»Ti si potpuno šašav«, reče vrteći glavom u neverici. »Ti imaš jednu lukavu nameru. Neprestano na-

stojiš da objašnjavaš stvari, ne bi li se na taj način zadovoljio. U ovom mesu nema ničeg drugog sem moći. Niko nije stavio moć u ovo meso, moć je sama po sebi sadržana u njemu. Ovo meso je sasušeno meso jednog jelena, a taj jelen je bio moj poklon kao što je jednom i onaj zec bio tvoj poklon. Ni ti ni ja nismo ništa stavili u zeca. Nisam od tebe tražio da sušiš zečje meso, zbog tog što bi taj čin zahtevao mnogo više moći nego što si je tada imao. Međutim, ja sam ti naredio da pojedeš to meso. Ti si ga samo okusio iz vlastite gluposti.

»Ono što ti se desilo prošle noći nije bilo ni šala ni obešnjaštvo. Ti i moć ste se suočili. Magla, tama, sevanje, grmljavina i kiša bili su svi zajedno jedan deo bitke za moć. Bio si ludo srećan. Jedan ratnik bi dao sve da može do doživi takvu jednu bitku.«

Izrazio sam mišljenje da ceo ovaj događaj uopšte ne bi trebalo da se naziva bitkom za moć, jer događaj sam po sebi uopšte nije bio stvaran.

»Pa šta je onda stvarno?« upita me don Huan mirno.

»Ovo u šta gledamo, to je jedino stvarno«, rekao sam pokazujući na okolinu.

»Ako se sećaš prošle noći, mogao si da vidiš most, šumu takođe, i još mnoge druge stvari.«

»Ali ako su sve te stvari postojeće, gde su sada?«

»Ovde su. Kada bi imao dovoljno moći, mogao bi da povратиš sve te stvari. Ovoga trenutka ti to ne možeš da uradiš zato što misliš da će ti od velike pomoći biti to što neprestano sumnjaš i njurgaš. Nije baš tako kako misliš, prijatelju moj. Nije baš tako. Baš tu ispred nas postoje čitavi svetovi svetova. Nema baš ničega čemu bi se trebalo smeјati. Prošle noći da te kojim slučajem nisam zgrabio za ruku ti bi otišao na taj most potpuno van kontrole sopstvene volje, a pre toga morao sam da te zaštitim od vetra koji te proganjao.«

»A šta bi se desilo da me nisi zaštitio?«

»Kako nemaš dovoljno moći, vetar bi te zanosio i tako bi izgubio svoj put, a možda bi te i ubio kada

bi te oduvao u provaliju. Ali magla od prošle noći je bila istinita. U magli su moguće dve stvari: mogao si da pređeš preko mosta i da dođeš na drugu stranu, a mogao si isto tako da padneš i da se ubiješ. I jedna i druga mogućnost su u rukama moći. Ali jedno je sasvim pouzdano — da te nisam zaštitio, ti bi svakako morao da pređeš taj most i da se ni na šta ne obazireš. To je priroda moći. Kao što sam ti već rekao, moć izdaje naredbe, ali se takođe i povinuje naredbama. Prošle noći, na primer, moć te je naterala da kreneš po mostu, da bi odmah zatim potpala pod tvoju komandu i počela da te štiti dok hodaš po mostu. Ja sam te zaustavio, zato što znam da ne poseduješ nikakva sredstva, uz čiju bi pomoć mogao da upotrebiš moć, a bez moći taj most bi se srušio.«

»Don Huane, da li si ti video most?«

»Ne. Ja sam upravo *video* moć. Moć može imati bilo kakvo obličje. Tebi se moć ovog puta prikazala u obličju mosta. Ne znam zašto baš to obličje. Mi smo najtajanstvenija bića.«

»Don Huane, jesi li ikada video most u magli?«

»Nikada. To je zbog toga što nisam sličan tebi. Ja sam video druge stvari. Moje bitke za moć se razlikuju od tvojih.«

»Šta si to video, don Huane? Možeš li da mi kažeš?«

»Za vreme moje prve bitke, ja sam u magli na primer video svoje neprijatelje. Ti nemaš neprijatelje. Ti ne mrziš ljude. U to vreme ja sam mrzeo ljude. U toj mržnji davao sam sebi oduška. Sada to više ne radim. Ja sam pobedio svoju mržnju, ali u to vreme mržnja me gotovo uništila.

»Kada uporedim tvoju i moju bitku za moć, dobijam utisak da je tvoja bitka čista. Bitka za moć nije te satrla. Ti satireš samoga sebe. Vlastitim površnim mislima i sumnjama. Na taj način ti daješ sebi oduška.

»Magla je baš bila za tebe. Ti imaš sklonosti prema magli. Moć ti je podarila jedan čudesan most i taj most će se ubuduće stalno nalaziti u magli. Stalno će ti biti pred očima, sve dok ga jednog dana ne pređeš.

»Ja ti strogo nalažem da od danas pa ubuduće ne ideš po maglovitim predelima, sve dok ne budeš potpuno svestan.

»Moć je sama po sebi tajanstvena. Da bi je imao, da bi je potčinio, čovek pre svega mora da dosegne do moći da bi mogao da počne da radi bilo šta što je u vezi sa njom. Moguće je sakupljati moć malo-po-malo, sve dok se ne sakupi u tolikoj meri da se bitka za moć može podneti.«

»Šta je to bitka za moć?«

»Ono što ti se desilo prošle noći bio je sam početak bitke za moć. Svi oni prizori koji su ti iskršavali pred oči bili su zbivanja moći. Jednoga dana svi ti prizori će ti biti jasni, jer to su najjasnije slike koje se mogu ukazati pred čovekovim očima.«

»Možeš li ti, don Huane, da mi protumačiš njihovo značenje?«

»Ne. Ti prizori su tvoje vlastito postignuće koje ne možeš da deliš ni sa kim. Ono što se desilo prošle noći bio je samo početak puškaranja. Stvarna bitka će se desiti tek onda kada pređeš most. Šta je na drugoj strani, to ćeš jedino ti znati. I jedino ćeš ti znati šta je na kraju one šumske staze. Ali sve to može, ali i ne mora da se desi. Da bi se išlo po nepoznatim stazama i prelazilo preko nepoznatih mostova, potrebno je imati dovoljno unutrašnje moći.«

»Šta se dešava ako neko nema dovoljno unutrašnje moći?«

»Smrt uvek čeka, a kada moć ratnika počne da slabi, smrt dolazi lakim, čujnim koracima. Zbog toga je smelost da se čovek drzne i krene u nepoznato a da nema unutrašnje moći, samo puka glupost. Čovek lako jedino može da nađe smrt.«

Uopšte ga nisam slušao. Neprestano sam se zanošio idejom da bi ovo sušeno meso moglo biti supstanca koja stvara halucinacije. U razmišljanju sam jedino mogao da nađem oduške i tako se smirim.

»Ne napreži se i ne pokušavaj da stvoriš pravu sliku«, reče, kao da mi čita misli. »Ovaj svet je tajna. Ovo što ti posmatraš nije u potpunosti sadržano u slici

koja ti se javlja pred očima. Ovaj svet sadrži mnogo šta, mnogo više nego što ti zamišljaš i zbog toga je beskonačan. I zato kad god pokušavaš da sebi stvoriš sliku sveta, ti u stvari pokušavaš da učiniš svet saznatljivim i približiš ga sebi. Ti i ja smo smešteni ovde na ovom mestu, u svetu koji ti zoveš stvarnim, jednostavno zato što nam je ovo mesto poznato. Ti ne poznaješ svet moći i zbog toga takav svet ne možeš da proizvedeš u sebi u jasnu sliku.«

»Tebi je dobro poznato da ja zaista ne mogu da se prepirem s tobom«, odvratio sam. »Ali moja svest to ne može da prihvati.«

Nasmejao se i lagano me dotakao po glavi.

»Zaista si lud«, rekao je. »Ali, u redu je. Ja barem znam koliko je teško živeti kao ratnik. Da si se pridržavao mojih saveta i postupao onako kako sam te učio, do sada bi imao dovoljno moći da pređeš preko tog mosta. Dovoljno moći da *vidiš* i *zaustaviš ovaj svet*.«

»Ali, don Huane, zašto bih ja uopšte imao da želim moć?«

»Sada ne možeš da razmišljaš o nekakvom razlogu. Ali, ako prikupiš dovoljno moći, sama moć će za tebe pronaći jedan dobar razlog. Zvuči glupo, zar ne?«

»Zašto si ti, don Huane, želeo moć?«

»Ja sam kao i ti. Nisam je želeo. Nisam mogao da pronađem razlog zašto bih uopšte ja bio taj koji poseduje moć. I ja sam bio razriven sumnjama kao i ti sada i zbog toga nikada nisam prihvatao savete drugih, ili sam jednostavno mislio da ih ne prihvatom, ali ipak, uprkos svoj toj mojoj gluposti, ja sam prikupio dovoljno moći i jednog dana moja unutrašnja moć je razorila ovaj postojeći svet.«

»Ali zašto bi iko pozeleo da *zaustavi ovaj svet*?«

»Niko ne želi i baš je u tome stvar. To se jednostavno događa. A kada jednom osetiš kako izgleda *zaustavljanje ovog sveta*, tek onda shvataš da postoji razlog da se uradi tako nešto. Vidiš, jedna od ratničkih veština je razaranje sveta, ali nikako stihijsko razaranje, već rukovođeno nekakvim posebnim razlogom, da bi

se odmah zatim ponovo uspostavile postojeće veze i odnosi da bi se život nastavio dalje svojim tokom.«

Rekao sam mu da bi možda najpouzdaniji način koji bi mi pomogao, bio taj da mi lično on da jedan primer, na osnovu kojega ću se uveriti u istinitost i opravdanost posebnog razloga razaranja postojećeg sveta.

Ćutao je jedno vreme. Izgledalo je kao da razmišlja šta će da kaže.

»Ne mogu da ti to kažem«, rekao je. »Potrebno je dosta moći da bi se tako nešto moglo kazati. Jednoga dana ćeš živeti kao ratnik, uprkos voljnom delu tvoje prirode, onda ćeš možda sakupiti dovoljno unutrašnje moći i na to pitanje ćeš sam pronaći odgovor.

»Naučio sam te maltene svemu što je jednom ratniku potrebno da bi se otisnuo u svet i da pri tom prikuplja sam unutrašnju moć. I pored svega, ja znam da ti još nisi sposoban za to i baš zbog toga moram da budem strpljiv sa tobom. Meni je dobro poznato da bitka za postizanje sopstvene ličnosti, u svetu moći traje celog života.«

Don Huan je pogledao prema nebu i prema planinama. Sunce je bilo na zapadu i gotovo da je zašlo, a kasni oblaci su zadivljujućom brzinom opkoljavali planine. Nisam imao orijentaciju u vremenu. Zaboravio sam da navijem časovnik. Upitao sam se da li bi lako bez časovnika mogao da odredim koje je doba dana, na šta je on dobio napad smeha i tako se sa kamene ploče otkotrljao u žbunje.

Podigao se, raširio ruke i počeo da zeva.

»Rano je«, rekao je. »Moramo da čekamo sve dok se magla ne navuče na vrh planine, a onda ti moraš sam da stojiš na ovoj planinskoj ploči i da se zahvališ magli na usluzi koju ti čini. Pusti je da dođe i neka te celog obavije. Ja ću biti u blizini, da pomognem, ako zatreba.«

Sama ta pretpostavka da ću stajati sam, obavijen oblakom magle, zastrašivala me je. Osećao sam se idiotski zbog toga što reagujem krajnje instinktivno.

»Ne možeš da napustiš ove usamljene planine a da im se na neki način ne zahvališ«, rekao je veoma

ubedljivo. »Ratnik nikada ne okreće leđa moći, a da se prethodno ne iskupi za sve usluge koje je primio.«

Legao je na leđa, stavio ruke ispod glave i pokrio lice šešinom.

»Kako bi ja to trebalo da sačekam maglu?« upitao sam. »Šta bi trebalo da uradim?«

»Piši!« promaljao se njegov glas kroz šešir. »Ali ne zatvaraj oči pred njom, niti joj okreći leđa.«

Počeo sam da pišem, ali nisam mogao da se koncentrišem. Ustao sam i počeo da se neumorno šetam po okolini. Don Huan je podigao šešir i pogledao me ljutito.

»Sedi!« naredio mi je.

Rekao mi je da se bitka za moć još nije završila i da zbog toga moram svoj duh da dovedem u stanje neosetljivosti. Bilo šta da uradim, to nikako ne bi moglo da povredi moja osećanja, sve mi je bilo dozvoljeno sem da poželim da ostanem u zamki ovih planina.

Ustao je i veoma brzo zamahnuo rukom. Rekao mi je da moram da radim kao da je sve u najboljem redu, jer mesta moći, kao što je ovo na kome se mi nalazimo, imaju takvu silinu da u potpunosti iscrpu ljude koji su iole zbunjeni. I zbog toga bi postojeće mesto u takvom čoveku stvaralo nekakva čudna i ranjiva osećanja i u takvim odnosima bi se stvorile spone između mesta i čoveka takve prirode.

»Baš takvi odnosi iziskuju od čoveka da baci svoje sidro i ukotvi se na takvom jednom mestu, ponekad i za ceo život«, rekao je. »Ali ovo mesto nije za tebe. Ti ga nisi sam pronašao. Zato ne zanovetaj mnogo, nego prioni na posao.«

Njegova upozorenja delovala su na mene kao čarolija. Pisao sam satima, bez prekida.

Don Huan je otišao da spava i nije se probudio sve dok magla nije bila na stotinak jardi od njega, spuštajući se sa vrha planine. Podigao se i počeo da ispituje okolinu. Ja sam gledao predeo oko sebe, a da se pri tom nisam okrenuo. Magla je već obavila dolinu, spuštajući se sa planina, s moje desne strane. Predeo sa moje leve strane beše čist — činilo mi se

međutim da vetar dolazi sa moje desne strane i da maglu potiskuje u doline i tako nas opkoljava.

Don Huan mi je došapnuo kako bi trebalo da sačuvam neosetljivost, i, stojeći na istom mestu, da ne zatvaram oči pri tom; dodao je uz to kako ne bi trebalo da se okrećem sve dok me magla potpuno ne okruži — jedino tada je moguće da otpočnemo naše spuštanje niz planinu.

On je pronašao sklonište u podnožju nekih povećih stena, nekoliko stopa iza mene.

Tišina u ovim planinama bila je istovremeno veličanstvena i zastrašujuća. Blagi vetar koji je donosio maglu, stvarao je u mojim ušima takav osećaj kao da sam čuo njeno šištanje. Velike gromade magle spuštale su se niz planinu kao čvrsti komadi bele mase koja klizi prema meni. Omirisao sam maglu. Bese to čudna rnešavina nečeg ljutog i mirišljivog. A onda sam potpuno upao u maglu.

Imao sam utisak kao da mi magla pritiska očne kapke. Očni kapci mi postadoše teški i ja sam pozeleo da zatvorim oči. Bilo mi je hladno. Grlo me svrbelo, pozeleo sam da kašljem, ali se nisam usudio. Podigao sam bradu i istegao vrat da bih ublažio kašalj, a kada sara pogledao nagore, osetio sam kako stvarno mogu da vidim gustu masu maglenog oblaka. Kao da je mojim očima bilo dostupno da prođu kroz oblak i procene njegovu gustinu. Oči su počele da mi se zatvaraju, a ja nisam mogao da se izborim sa željom da zaspim. Osećao sam kao da ću se svakog časa srušiti na zemlju. Tog istog trenutka don Huan je skočio, zgrabio me za mišice i dobro me prodrmao. Takvo drmusanje bilo je sasvim dovoljno da povрати svu moju izgubljenu lucidnost.

Šapnuo mi je kako moram da počnem da trčim nizbrdo što brže mogu. Rekao mi je kako će ići iza mene zato što ne želi da bude smrvljen kamenjem koje bi posle mog strmoglavog strčavanja počelo da se razleće po stazi. Rekao mi je da sam ja vođa, jer ovo je moja bitka za moć i da baš zbog toga sve mora da mi bude jasno i da u potpunosti istisnem svoju lič-

nost, jer jedino takav vođa može sasvim bezbedno da izvede toliki poduhvat kao što je spuštanje s planine.

»Tako ti je to!« rekao je glasno. »Ako ne poseduješ nimalo ratničkog duha, može se desiti da nikada ne napustimo ovu maglu.«

Oklevao sam za trenutak. Nisam baš bio ubeđen da mogu da se probijem i nađem pravi put koji će me odvesti sa ovih planina. »Trči, zeko, trči!« povikao je don Huan.

13 RATNIKOVO POSLEDNJE UPORIŠTE

Nedelja, 28. januara 1962.

Negde oko 10 u jutru don Huan se prošeta do kuće. Otišao je u sam osvit zore. Potapšao se po podvaljku i, kao kakav razdragani klovn, rukovao se i svečano pozdravio sa ranom.

»Ići ćemo na jedan mali put«, rekao je. »Tvoj je zadatak da ovim kolima upravljaš sve dok ti pred oči ne iskrсне mesto jedinstveno u traganju za postizanjem moći.«

Otvorio je obe mreže koje je uvek nosio sa sobom i u njih smestio dve tikve do vrha pune hranom, odmah zatim je jednom tankom vrpcom privezao mreže i jednu dao meni da je ponesem.

Sa uživanjem i bez ikakve žurbe smo se vozili prema severu i to dobrih 400 milja da bi napustili prijatan asfalt Pan amerikena i izbili na jedan šljunkovit puteljak i tako se uputili prema zapadu. Izgledalo je kao da nijedna druga kola sem mojih satima nisu prošla ovim putem. Kako je vožnja odmicala tako sam sve više postajao svestan činjenice da uopšte ništa ne mogu da vidim kroz prednje staklo. Očajnički sam se naprezao da osmotrim okolinu, ali bilo je pretamno a vetrobran je bio zamrljan od insekata i prašine.

Rekao sam don Huanu da moram da stanem i očistim vetrobran. On mi naredi da nastavim sa vožnjom,

pa makar mileo i dve milje na sat, sa glavom proturenom kroz prozor da bih dobro mogao da vidim. Reče mi da ne smem da se zaustavljam sve dok ne dođemo do naše odrednice.

Kada smo prešli jedan deo puta, kazao mi je da skrenem udesno. Bilo je toliko mračno i prašina je bila gusta da ni farovi nisu bili od velike pomoći. Vozio sam krajnje uplašen. Moram da priznam da sam se plašio rubova, ali prašina je bila prilično gusta.

Dobrih stotinak jardi sam prešao najmanjom mogućom brzinom, držeći otvorena vrata da bih mogao da posmatram put. Konačno, i don Huan se smilova da mi kaže da stanem. Objasnio mi je kako sam se upravo zaustavio iza jedne povećе stene koja će biti dobar zaklon za moja kola i zbog toga neće biti tako lako uočljiva.

Izišao sam iz kola i malo se prošetao, ali samo po prostoru osvetljenom farovima. Želeo sam da ispitam okolinu, jer uopšte nisam imao predstavu gde se nalazim. Međutim, don Huan je isključio svetla na farovima. Rekao mi je da nemamo dovoljno vremena da bi ga tek tako razbacivali i da bi baš zbog toga trebalo da zaključam kola, da bismo mogli da otpočnemo naš put.

Dao mi je mrežu s tikvama. Toliko je bilo mračno da sam se spotakao i maltene ispustio i mrežu i tikve. Don Huan mi naredi blagim, ali odlučnim tonom, da sedim sve dok su mi oči nenaviknute na tamu. Ali što se očiju tiče, nije bilo nikakvog problema. Još od samog izlaska iz kola pa sve do sada mogao sam prilično dobro da vidim. Nevolja je bila u tome što sam bio prilično nervozan, a takvo stanje me nateralo da se ponašam kao da sam sasvim odsutan. Za svaku stvar sam tražio objašnjenje.

»Gde idemo?« upitao sam.

»Sada ćemo se probijati kroz potpuni mrak da bismo stigli do našeg mesta«, odgovorio je.

»Radi čega?«

»Da bi se uverili jesi li ili nisi sposoban da nastaviš potragu za postizanjem moći.«

Pitao sam ga da li je to što mi on predlaže samo proba i da li će on ako ne zadovoljim u toj probi nastaviti da priča sa mnom i da mi govori o svojim iskustvima i svom saznanju.

Slušao je ne prekidajući me. Rekao mi je da ovo što sada radimo nije nikakva proba, već da jednostavno čekamo predskazanje, a, u slučaju da se predskazanje ne pojavi, jedini zaključak koji iz svega toga može da sledi jeste da ja nisam uspeo u potrazi za postizanjem moći i samo u tom slučaju bih bio oslobođen daljih naredbi i tako bih mogao biti prazan i glup u onolikoj meri koliko ja to želim. Rekao mi je da bez obzira na ono što se desilo, on će i dalje ostati moj prijatelj i uvek će pričati sa mnom.

Nešto mi je kazivalo da neću uspeti.

»Predskazanje se neće pojaviti«, rekoš šaleći se. »Znam ja to. Ja posedujem malo moći.«

Nasmejao se i nežno me pomilovao po leđima.

»Ne brini«, odgovorio je. »Predskazanje će se pojaviti. Ja to znam. Valjda ja posedujem više moći od tebe.«

Učinilo mu se da je sve ovo što je rekao veoma smešno. Pljesnuo je dlanovima, potapšao se po butinama i zaurao od gromoglasnog smeha.

Don Huan mi prikači mrežu za leđa i reče da idem korak po korak za njim i tako sledim njegove tragove što tačnije i opreznije mogu.

Prošaptao mi je veoma dramatičnim tonom: »Samo ovakvim tempom hoda postiže se moć, zato napregni svu svoju pažnju i snagu.«

Reče mi da će se energija koju on rasipa prilikom hoda preneti na mene samo ukoliko krajnje marljivo pratim njegov trag.

Bacio sam pogled na časovnik — 1 sat je nedostajao do ponoći.

Onda me don Huan natera da stanem kao vojnik, u stavu mirno. Odmah zatim gurnuo je moju desnu nogu, tako da se ona našla ispred tela koje je u priličnoj meri bilo ukočeno kao da sam baš tog trenutka zakoračio unapred. Stao je ispred mene, zauzevši išli položaj tela, i počeo da hoda ponavljajući uputstva

kako bi trebalo da postignem ritam njegovog hoda i tako čin hodanja dovedem do savršenstva. Došapnuo mi je, ali veoma jasno i čujno, kako bi jedino trebalo da sledim njegov trag, što znači da ne bi trebalo da gledam ni ispred sebe, ni u stranu, već samo u vrhove svojih stopala, sledeći ga.

Krenuo je, i hod mu je bio umeren. Išao sam za njim bez ikakvih problema — hodali smo po teškom terenu. Negde posle 30 jardi postigao sam njegovu brzinu i savršeno sam se usaglašavao sa tempom njegovih koraka, a onda sam bacio pogled u stranu samo za jedan tren i odmah sam shvatio šta sam uradio — naleteo sam na njega.

Zacerekao se i tako me uverio da nisam povredio njegov nožni članak kada sam ga nagazio svojim glomaznim cipelama, ali da sam kojim slučajem nastavio s ovakvim nespretnim hodom, jedan od nas dvojice bi do jutra svakako bio osakaćen. Rekao je veoma tihim, ali ubedljivim glasom, smejući se pri tom, da ne namerava i da nikako ne želi da bude ozleđen zbog moje nepromišljenosti i nepažnje, a ukoliko mi se slučajno desi da ga ponovo nagazim, moraću da nastavim bosonog.

»Ja ne mogu da hodam bez cipela«, rekoh jakim i rapavim glasom.

Don Huan počeo da se smeje dvostruko jače nego malopre zbog toga je nastao kraći zastoј, sve dok se nije pribrao.

Uveravao me da je zaista mislio sve ono što mi je rekao. Putovali smo da bi dotakli moć i zbog toga je sve na tom našem putu moralo da bude savršeno.

Sama pomisao da bi mi se moglo desiti i to da po pustinji hodam bosonog plašila me do besvesti. Don Huan se šalio na račun moje porodice koju je on po nekoj svojoj pretpostavci svrstavao pod kategoriju farmerske porodice u kojoj se cipele nisu skidale čak ni onda kada se odlazilo na spavanje. Naravno, bio je u pravu. Ja nikada nisam išao bosonog, a činjenica da po pustinji treba da hodam bos bila je ravna samoubistvu.

»Iz ove pustinje kaplje moć«, došapnuo mi je don Huan. »Za strah nema vremena.«

Ponovo smo počeli da hodamo. Don Huan je održavao lagan tempo. Posle kraćeg vremena sam primetio kako smo napustili prilično grub teren i krenuli po mekanom pesku. Don Huanova stopala su zaranjala u pesak i ostavljala duboke tragove.

Pešačili smo satima pre nego što je don Huan zaustao. Nije se naglo zaustavio, već me unapred upozorio da će stati da mi se ponovo kojim slučajem ne bi desilo da naletim na njega. Ponovo nas je dočekao grub teren i zbog toga je izgledalo kao da ćemo početi da se savijamo i naginjemo ka zemlji.

Don Huan mi reče da ako mi je potrebno da odem u obližnje žbunje, trebalo bi to i da uradim, jer posle ovog kraćeg zastoja predstoji nam jedan dobar deo koji treba prepešačiti bez ikakvog zadržavanja. Pogledao sam na sat — bilo je 1 posle ponoći.

Posle odmora od 10 ili 15 minuta don Huan me postavi u stroj i tako smo ponovo počeli da ko-račamo. Bio je u pravu, pred nama se pružalo užasno prostranstvo. Nikada se nisam poduhvatio nečega što je zahtevalo toliku koncentraciju. Don Huanov tempo je bio toliko brz da sam sa krajnjim naporom morao da pratim svaki njegov korak i baš u tim trenucima ja više nisam osećao da hodam. Nisam mogao da oselim ni stopala ni noge. Činilo mi se kao da lebdim u vazduhu, vođen silom koja me terala da se krećem bez prestanka. Postigao sam tako visok stepen koncentracije da nisam ni primetio neznatne promene u jačini svetlosti. A onda sam postao svestan činjenice da ono što se prikazuje ispred mene, nije ništa drugo tlo don Huan. Umesto nedoumica i nagađanja koja su me mučila tokom noći, jasno sam mogao da vidim njegova stopala i tragove koji su ostajali za njim.

U jednom trenutku on je sasvim neočekivano skočio u stranu, a ja sam gonjen sopstvenim impulsom bio odvučen čitavih 20 jardi. Kada sam usporio, osetio sam kako mi noge malaksavaju i počinju da se i tresu, sve dok se na samom kraju ove mahnite trke nisam srušio na zemlju.

Pogledao sam prema don Huanu koji me savršeno mirno ispitivao. Izgledalo je kao da se uopšte nije umorio. Dahtao sam boreći se za vazduh i kupao se u hladnom znoju.

Don Huan je počeo da me vrti ukrug, u mom ležećem položaju, vukući me za ruku. Rekao mi je da je jedini način da povratim snagu, ako ja to želim, da ležim i okrenem glavu prema istoku. Malo-pomalo, i ja sam se već opustio i odmorio iznureno telo. Konačno, imao sam dovoljno energije da se podignem. Poželeo sam da bacim pogled na časovnik, ali on me sprečio stavljajući svoju ruku preko mog ručnog članka. Posle toga me veoma nežno okrenuo prema istoku, i odmah zatim rekao da mi to zbunjujuće vreme nimalo nije potrebno, jer nas dvojica smo u toku magičnog vremena i da je naša namera da otkrijemo da li sam sposoban za postizanje moći.

Pogledao sam unaokolo. Bili smo na vrhu jednog veoma velikog i prilično visokog brda. Želeo sam da krenem prema nečemu što je podsećalo na greben ili pukotinu u steni, ali don Huan je skočio i zadržao me.

Izričito mi je naredio da ostanem na mestu gde sam se zadesio, sve dok se sunce ne pomoli iza vrhova nekih tamnih planina nedaleko od nas.

Pokazao mi je prema istoku i moju pažnju usmerio na teške, masivne oblake koji su se navlačili preko horizonta. Rekao mi je da ukoliko vetar rasturi oblake kad se pojave prvi zraci sunca i ja budem na vrhu brega, imaću prilike da se suočim s pravim predskazanjem.

Rekao mi je da mirujem, s nogom ispruženom unapred kao da se spremam da zakoračim, i da tom prilikom ne smem da gledani prema horizontu, već da jednostavno gledam ne usredsređujući pogled ni na šta.

Noge su mi se ukrutile, a mišići na nogama su me boleli. Bio sam u stanju agonije, mišići su me toliko boleli da sam se jedva održavao na nogama, ali ipak sam se održavao onoliko koliko sam mogao. Samo što se nisam onesvestio. Noge svi mi se nekontrolisano tresle, zbog čega je don Huan odustao od celog poduhvata. Pomogao mi je da sednem.

Gomila oblaka je mirovala ne pokrećući se nimalo, (ako da nismo videli sunce koje se pomaljalo na istoku. Don Huanova opaska beše: »Loše«.

Nisam odmah želeo da pitam šta je pravi razlog mog neuspeha, ali, budući da sam poznavao don Huana, sasvim pouzdano sam znao da je on po svoj prilici sledio određene znake predskazanja. Ali tog jutra nijedan znak predskazanja mu se nije pojavio. Bol u mišićima je nestao i ja sam osetio kako mi telo zapljuskuje talas ozdravljenja, bilo mi je mnogo bolje. Počeo sam da skakućem da bih na taj način olabavio mišiće. Don Huan mi je veoma nežno rekao da otrčim do obližnjeg brda i da sa jednog žbuna koji mi je on preporučio naberem malo lišća i tim istim lišćem protrljam noge kako bih mogao da ublažim bol u mišićima.

Sa mesta gde sam stajao jasno sam mogao da vidim veliki razgranati zeleni žbun. Činilo mi se da je lišće veoma vlažno. I pre ovog događaja upotrebljavao sam isto takvo lišće. Nikada nisam imao osećaj da mi to lišće iole pomaže, ali don Huan je uvek govorio da je efekat ovog zaista blagotvornog bilja toliko blag da se baš zbog toga jedva i može osetiti, no i pored svega toga ovo bilje daje rezultate koji se od njega i očekuju.

Strčao sam s brda na kome sam stajao i krenuo prema drugom. Kada sam se popeo na vrh, shvatio sam da je ono iscrpljujuće pešačenje bio preveliki napor za mene. Borio sam se za vazduh i to uz veliku muku, a i stomak me mučio. Napravio sam jedan čučanj, a onda sam nastavio sa čučnjevima, što je trajalo svega nekoliko trenutaka, dok nisam osetio opuštenost. Posle toga sam ustao i krenuo prema žbunu da naberem lišće koje mi je on preporučio. Ali nikako nisam mogao da pronađem žbun. Pouzdano sam znao da se nalazim na pravom mestu, no u celoj oblasti nije bilo takvog brda koje bi čak izdaleka podsećalo na ono na kome se nalazio žbun s blagotvornim lišćem. I pored svega toga, ovo bi trebalo da bude baš ono mesto koje mi je pokazao don Huan, jer samo je to mesto bilo u opsegu don Huanovog vidokruga.

Odustao sam od traganja i krenuo sam prema drugom brdu. Don Huan se nasmeja, prilično raspoložen, kada sam mu objasnio u čemu sam pogrešio.

»Zašto ti to zoveš greškom?« upitao me.

»Po svoj prilici taj žbun nije tamo«, odvratio sam.

»Ali, ti si ga video, zar ne?«

»Mislim da jesam.«

»Šta sada vidiš na mestu gde bi trebalo da bude žbun?«

»Ništa.«

Sasvim je bilo jasno da nikakve biljke nije bilo na onom mestu gde se meni učinilo da vidim već pomenuti žbun. Pokušao sam da objasnim da je ono što sam video samo jedna vizuelna varka, neka vrsta fatamorgane. Činjenica je bila da sam bio iscrpljen preko mere i da sam baš zbog takve iscrpljenosti lako mogao da poverujem kako vidim ono što očekujem da bude baš na tom mestu, ali tako nešto uopšte nije postojalo tamo.

Don Huan se blago lupkao po podvoljku i uputio mi jedan brzi pogled.

»Kako se meni čini, to uopšte nije nikakva greška«, primetio je. »Taj žbun je baš tamo na tom mestu.«

Sada je bio red na mene da se ja nasmejem. Celo mesto sam pažljivo osmotrio. Takvog jednog žbuna nije bilo na vidiku, pa je, sve ono što sam doživeo, tako sam barem ja shvatio, bilo samo jedna puka halucinacija.

Don Huan je veoma mirno počeo da se spušta niz breg i rukom stao da mi daje znak da ga sledim. Zajedno smo se uspeli na drugi breg i stali smo na ono mesto za koje sam pomislio da je baš ono na kome sam video već pomenuti grm.

Tapšao sam se po podbratku, ubeđen da sam potpuno u pravu. Don Huan se takođe lupkao po podbratku.

»Odšetaj se do druge strane brda«, rekao je. »Tamo ćeš pronaći taj žbun.«

Tek tada sam shvatio da je ta strana brda van mog vidokruga i da se taj žbun možda nalazi tamo, ali to nije bilo ni od kakvog naročitog značaja.

Don Huan mi je glavom dao znak da ga sledim. Obilazio je oko vrha brda, umesto da je odmah preskacao i izbio na vrh. Krajnje patetično je stao pored zelenog grma ne udostojivši ga ni jednim jedinim pogledom.

Okrenuo se i pogledao prema meni. Beše to jedan čudan, prodoran pogled.

»Tamo mora da postoje na stotine takvog bilja«, primetio sam.

Don Huan se sa mnogo pažnje i strpljenja spustio na drugu stranu brda, usaglašavajući se sa mnom, jer trebalo je da ga sledim. Gledali smo na sve strane, tražeći žbun sličan onome koji smo uočili. Ali tako nešto uopšte nije bilo na vidiku. Prešli smo bezmalo četvrt milje pre nego što smo nabasali na jedan drugi žbun.

Ne prozborivši ni jednu jedinu reč, don Huan me dovede do brda sa kojega smo pošli u potragu za našim žbunom. Stajali smo tu jedno izvesno vreme, a onda je on na sebe preuzeo ulogu vodiča za jedno drugo putovanje, opet u potrazi za žbunom, ali u suprotnom smeru. Pročešljali smo ceo predeo i pronašli još dva žbuna, možda jednu milju daleko. Bili su srasli i štrcali kao velika zelena zakrpa, i podsećali na žbun više od svih okolnih žbunova koji su ličili na nekakvo neodređeno rastinje.

Don Huan me pogleda prilično ozbiljno. Nisam mogao da shvatim šta znači taj njegov pogled.

»Ovo je nekakvo čudno predskazanje«, izjavi.

Potom smo se vratili na prvo brdo, skrenuvši na zaobilazni put, da bi na vrh izbili iz suprotnog smera. Izgledalo je kao da don Huan ulaže krajnje napore samo da bi mi dokazao da se u okolini nalazi nekoliko onakvih žbunova kakve je tražio. Ali na našem putu ne pronadismo nijedan. Kada smo se popeli na vrh, seli smo na zemlju u potpunom miru, ne progovorivši ni jednu jedinu reč. Don Huan je otvorio tikve.

Bolje ćeš se osećati ako nešto prezalogajiš«, po-savetova me.

Nije mogao da prikrije svoje oduševljenje. Veselo se zacerekao kad me pomilovao po glavi. Osetio sam kako sam izgubio moć orijentacije i u vremenu i u prostoru. Novi razvoj situacije bio je veoma mučan i u priličnoj meri me uznemiravao, ali ja sam bio toliko gladan i umoran da bih iole ozbiljnije mogao da razmišljam o svemu tome.

Posle jela prispavalo mi se. Don Huan je navaljivao na mene da upotiebam tehniku posmatranja a da ne usredsređujem pažnju na neki određeni predmet, da bih mogao da pronađem pogodno mesto za pre-noćište, na ovom brdu na kome sam po svoj prilici video žbun.

Ja sam izdvojio jedno. On je tada pokupio ra-suto kamenje i napravio krug veličine moga tela. Bez žurbe i veoma lagano odlomio je nekoliko svežih grana od okolnih žbunova da ukloni prašinu iz unu-trašnjosti malog kruga. Pravio je pokrete i dočaravao sliku kao da zaista drži metlu u ruci i zaista čisti, ali, u stvari, uopšte nije doticao zemlju granama koje je namenio čišćenju. Odmah zatim je rasturio improvizovanu kamenu građevinu i kamenje smestio u središnji deo dotad postojećeg kruga, posle krajnje preciznog svrstavanja kamenja po veličini, i tako sačinio dve gomile kamenja, sa podjednakim brojem u svakoj.

»Šta radiš sa tim kamenjem?« zapitao sam.

»Ovo uopšte nije kamenje«, odgovorio je. »Ovo su uzice. Uz pomoć ovih uzica tvoje stanište će lebdeti.«

Pokupio je preostale kamenčiće i pomoću njih obeležio kružni prostor do malopre postojeće kružne građevine. Kamenčiće je podjednako rasporedio od centra kruga, a uz pomoć štapova svaki kamen je čvrsto žabo u zemlju, i to s takvom veštinom kao da je zidar.

Nije mi dozvolio da pristupim u kružnu građevinu, ali mi je zato rekao da šetam unaokolo i posmatram sve ono što on radi. Izdvojio je 18 kame-nova i poredao ih u smeru kazaljke na satu.

»A sada se spusti u podnožje brega i čekaj«, rekao mi je. »Ja ću se popeti na ivicu grebena da vidim da li stojiš tamo gde bi trebalo da stojiš.«

»Šta nameravaš da uradiš?«

»Dobaciću ti ove uzice«, rekao je, pokazujući pri lom prema gomili povećeg kamenja. »A ti ćeš morati da ih privežeš za zemlju baš na onom mestu koje ti ja budem pokazao, na isti onaj način na koji sam ti dosad pokazivao sva ona mesta koja su nam bila podobna, bilo iz ovog, bilo onog razloga.

»Ti pre svega moraš biti beskrajno precizan, jer kad god je moć u pitanju, čovek mora biti savršen, greške su ovde najveći neprijatelji. Evo, pogledaj, sve ovo ovde su ti uzice, a svaka ova uzica bi nas mogla ubiti ako nije dovoljno pričvršćena i zbog toga tebi jednostavno nije dozvoljeno da grešiš. Moraš dobro da se koncentrišeš i usredsrediš pogled tačno na ono mesto gde ću ti dobaciti uzicu. Ako ti bilo šta odvrati pažnju, svaka ova uzica postade jedan običan kamen i li jednostavno nećeš moći da je razlikuješ od kamena razbacanog svuda po okolini.«

Rekao sam mu da ja smatram da bi mnogo lakše bilo ako bih ja sve te »uzice« sneo sa vrha brda u podnožje i to jednu po jednu.

Don Huan se nasmeja i zavrte glavom, u znak neodobravanja.

»Ali to su uzice«, insistirao je on i dalje na tome. Ja moram da ih bacim, a ti moraš da ih pokupiš.«

Bili su potrebni čitavi sati da bih ispunio predloženi mi zadatak. Stepen koncentracije koji je trebalo postići izazivao je maltene fizički bol. Don Huan me podseti da svaki put budem krajnje oprezan i da bezgrešno usredsredim pogled na ono u šta bi trebalo da gledam. Što se toga tiče, bio je u pravu. Sakupiti svaki kamen koji se skotrlja sa vrha i odmah zatim to isto nagomilano kamenje pomerati sa tog mesta i redati ga ukrug, bio je to zaista jedan izluđujući posao.

Kada sam potpuno zatvorio krug i popeo se do vrha, pomislio sam da ću se srušiti mrtav. Don Huan je sakupio nekoliko omanjih grančica i njima popunio krug. Dao mi je nekoliko listova i rekao mi da ih

uvučem pod pantalone i stavim ih na bolno mesto na koži. Rekao mi je da će mi od tog lišća biti prilično toplo i da mi pokrivač uopšte neće biti potreban. Stropoštao sam se u središnji deo kruga. Grane su mi bile mekana postelja i zbog toga sam zaspao tog istog trenutka čim sam položio telo na njih.

Bilo je kasno popodne kada sam se probudio. Vreme je bilo vetrovito, a i nekakvi oblaci su počeli da se navlače preko neba — behu to gusti kumulusni oblaci, dok su prema zapadu oblaci postajali sve rastresitiji, tako da se sunce moglo probijati i s vremena na vreme obasjavati zemlju.

Spavanje me prilično okrepilo. Osećao sam kako mi snaga nadolazi kroz čitavo telo, a uz to sam bio i lepo raspoložen. Vetar me nije uzbuđivao. Nije mi bilo hladno. Podupro sam glavu rukama i osmotrio okolinu. Primetio sam nešto što mi ranije uopšte nije zapalo za oko — brdo je bilo prilično visoko. Sve ono što mi se pružalo pred očima u pravcu zapada, ostavljalo je dobar utisak. Mogao sam da vidim niska brda iza kojih se pružala pustinja. U dometu mog vidokruga beše 1 greben sivih planinskih vrhova, u pravcu severa i istoka, a prema jugu se pružalo beskrajno prostranstvo zemlje sa dobro vidljivim brdima i plavičastim obrisima planina u daljini.

Ustao sam. Don Huana nigde nije bilo na vidiku. Iznenada me obuzeo nekakav strah. Palo mi je na um da me možda ostavio ovde samog, a što je još gore od svega toga, bio sam svestan činjenice da nikako ne umem da se vratim nazad do kola. Ponovo sam legao na prostirku od grančica, a sav onaj moj strah i zebnja koje sam osetio prethodnog trenutka nestali su na veoma čudan način. Ponovo sam osetio smirenost — obuzelo me nekakvo nesvakidašnje osećanje prijetnosti. Beše za mene jedno potpuno novo osećanje, osećanje koje me u potpunosti oslobodilo teških misli. Bio sam srećan. Osetio sam vetar kako struji po mome licu i oko ušiju, kao blagi mlaz tople vode koja me zapljuskuje u naizmeničnim inter-

valima. Bio sam u jednom čudnom stanju koje nikako nisam uspeo da uporedim ni sa jednim stanjem iz onog mog razdoblja rastrzanog života, prepunog nekakvih sitnih svakodnevnih obaveza. Počeo sam da plačem, ali ne zbog toga što sam se osećao tužnim ili zbog samosažaljenja, već iz razloga nekakve neopisive i neobjašnjive sreće.

Želeo sam da na ovom mestu ostanem zauvek, što sam zaista mogao i da učinim da don Huan nije došao i naredio pokret.

»Dosta si se odmarao«, rekao je i povukao me.

Veoma staloženo i krajnje mirno povede me u obilazak pobrđa. Hodali smo laganim hodom, u savršenoj tišini činilo se kao da želi da mi predloži da posmatram svaki deo prostora koji nas okružuje. Pokazivao je prema oblacima i planinama, jednostavnim pokretom očiju ili brade.

Izgled celog toga predela u kasno popodne bio je savršen. Pobuđivao je u meni osećanje strahopoštovanja i očaja. Podsećao me na slike iz mog detinjstva.

Popeli smo se na najvišu tačku brda — vrh beše jedna eruptivna stena. Konačno smo seli i udobno se smestili, naslonivši leđa na stenu, licima okrenutim prema jugu. Beskrajno prostranstvo zemlje koje se pružalo prema jugu bilo je zaista veličanstveno.

»Zadrži sve u svom sećanju«, došapnuo mi je don Huan. »Ovoga jutra si *video*, a to što si video nije ništa drugo do predskazanje. Ti si pronašao ovo mesto *gledajući*. Ovo predskazanje je bilo neočekivano, ali se ipak dogodilo. Ti ćeš dosegnuti moć, dopadalo se to tebi ili ne dopadalo. To ne zavisi od čovekove odluke, a u ovom slučaju ni od tvoje ni od moje odluke.

»Sada, istinu govoreći, ovaj vrh je tvoje mesto, tvoje drago mesto, sve što se nalazi oko ovog mesta tebe se uopšte ne tiče. Moraš da obraćaš pažnju na sve što se ovde zbiva, a zauzvrat će sve ovde postojeće obraćati pažnju na tebe.«

Šaleći se, upitao sam da li je sve ovo ovde moje. On je to potvrdio veoma ozbiljnim glasom. Nasmejao

sam se i rekao mu da me sve podseća na priču o tome na koji način su španski osvajači američkog kontinenta, poslati od svog kralja, moćnog kralja Španije, osvajali ogromna prostranstva. Imali su običaj da se popnu na vrh planine i sve one predele koje su mogli sa vrha planine da dosegnu pogledom proglase španskom teritorijom.

»Dobro smišljeno«, primeti on. »Daću ti sve one teritorije koje možeš da obuhvatiš pogledom, i to ne samo u jednom pravcu, nego svekolik prostor koji te okružuje.«

Ustao je i ispruženom rukom pokazivao nepregledna prostranstva, obrnuvši svoje telo pri tom, i to u punom krugu.

»Ceo ovaj predeo je tvoj«, rekao mi je.

Glasno sam se nasmejao.

Na sve to, on se samo zacereka i upita me: »A zašto da ne? Zašto ti ja, na primer, ne bih mogao dati celu ovu oblast?«

»Ti ne poseduješ ovu oblast«, primetio sam.

»Pa, šta? Ni ti isti Španci je takođe nisu posedovali pa su je ipak razdelili i poklonili kralju. Zašto da i ti na isti način ne postaneš vlasnik?«

Ispitivao sam ga da vidim da li mogu da otkrijem ono što on zaista misli, skrivajući to iza blaženog smeška. Tresao se od eksplozivnog smeha i samo što nije pao sa stene zbog toga.

»Sve to prostranstvo, sav taj ogroman prostor koliko god tvoje oči mogu da ga upiju, toliko on pripada tebi«, nastavio je on smešeći se i dalje. »Ne moraš obići sva ta prostranstva, jednostavno možeš samo da ih dozivaš u svom sećanju, a što se ovog vrha tiče, tvoj je do kraja života i možeš dolaziti na njega kad god poželiš. Dajem ti ga zato što si ga sam otkrio. Tvoj je. Prihvati ga.«

Nasmejao sam se, ali don Huan je bio prilično ozbiljan. Ako se zanemari njegov neodređeni smešak, s punim pravom bi se moglo zaključiti da je on zaista verovao u to da bi mogao da mi pokloni celu tu viziju.

»Zašto da ne?« upitao me kao da čita moje misli.

»Pa, u redu, prihvatam tvoj poklon«, odgovorili ja, pola šaleći se.

Sa lica mu je nestao osmeh. Žmirkao je očima dok je gledao u mene.

»Svaka stena, svaki kamenčić i svaki žbun na ovom brdu, naročito ovde na ovom vrhu, stoje ti na raspolaganju.

»Na ovom brdu, naročito na ovom vrhu, ne treba da obraćaš pažnju ni na šta, bilo da je to stena, kamenčić ili žbun«, rekao je. »Svaki crv koji živi ovde je tvoj prijatelj. Ti možeš da se koristiš njima, a i oni takođe mogu da se koriste tobom.«

Čitali smo neko vreme. Jedva da bi mi koja misao pala na pamet, što je za mene bilo veoma neuobičajeno. Osetio sam nešto, ali nisam baš mogao u potpunosti da se pouzdam u te svoje osećaje koji su mi nagoveštavali da će se uporedo sa njegovom iznenadnom promenom raspoloženja desiti nešto zlokobno, ali, uprkos svemu tome, nisam osećao nikakav strah niti zebnju. Ja jednostavno nisam više želeo da govorim. Činilo mi se da sve ono što bih trebalo da kažem, ne bi bilo dovoljno tačno i da bi svaka izgovorena reč izgubila dobrim delom od svoga značaja i teško bi dosegla krajnji cilj, razumevanje sagovornika. Nikada nisam osetio toliko nemoć govora, ali pošto sam bio svestan ovakvog neshvatljivog i krajnje neobičnog načina ponašanja, počeo sam, brže-bolje, da govorim.

»Ali, reci ti meni, don Huane, šta ja mogu da uradim s tim brdom?«

»Pokušaj da se setiš svakog detalja. Ovo je mesto gde si se popeo do *stanja sna*. Ovde ćeš sretati raznolike sile, a jednoga dana na ovom mestu same tajne će ti se otkrivati.

»Ti si u potrazi za postizanjem moći, a ovaj vrh je baš tvoje mesto, mesto gde ćeš sakupiti sokove snage.

»Sada za tebe ovo nema nikakvog smisla. Ali pošto sada ništa ne mogu da izmenim, sve ovo i mora da zvuči kao besmislica.«

Spustili smo se niz jednu veliku stenovitu gromadu, da bih se ja odmah zatim prepustio njegovom vodstvu, i uputili se prema jednoj maloj uvali tepsijastog oblika, na zapadnoj strani brega. Posedali smo na zemlju i tu obedovali.

Bez ikakve sumnje, bilo je nečeg neopisivo ugodnog za mene na tom visinskom delu brda. Lagano žvakanje ukusne hrane kao i prijatno opuštanje bese za mene jedan sasvim nepoznat osećaj.

Sunce na zalasku nestajalo je u raskošnom gotovo bakarno crvenom plamenu, zbog čega se činilo kao da je ceo okolni prostor zamrljan nekakvim zlatnim pre-mazom. Zaista sam neometan bilo čime u potpunosti mogao da se predam posmatranju celog tog predela. Nisam čak pozeleo da o bilo čemu razmišljam.

Don Huan mi se obraćao ali tako reći šapatom. Opet me opomenuo da posmatram svaki detalj ovog predela, bez obzira kako mali ili beznačajan izgledao. Ova njegova opomena ili savet, ne znam kako to da sročim, odnosila se naročito na predmete u pravcu zapada. Rekao mi je da bi trebalo da gledam prema suncu, ali da ne usredsređujem pogled na samo sunce, sve dok se sunce sasvim ne povuče iz zone vidljivosti.

Poslednji minuti svetlosti, baš u trenutku pre nego što je sunce pre potpunog povlačenja povuklo za sobom nekakve niske oblake ili nešto nalik izmaglici, bili su u pravom smislu reči zadivljujući. Izgledalo je kao da je sunce nekakvom žeravicom zapalilo zemlju, a sama zemlja je podsećala na razbuktalu prazničnu vatru. Osetio sam kako mi se lice žari.

»Ustani!« povikao je don Huan dok me obema rukama vukao.

Skočio je i tako se malo udaljio od mene, naredivši mi zapovednim tonom, koji je za takvu jednu priliku bio sasvim opravdan, da otrčim baš do onog mesta gde sam do malopre stajao.

Kad sam dotrčao do tog istog mesta, počeo sam da osećam nekakvu toplinu koja je počela da obuzima moje telo. Beše to nekakva bakarnocrvenkasta toplina. Osetio sam je na nepcima i na »vrhu« očiju.

Izgledalo je kao da sam vrh moje glave sagoreva u ne-
kakvoj blagoj vatri bakarnog sjaja.

Nešto u meni samom gonilo me da trčim sve brže
i brže, a takva želja se javila istog onog trena kada
je sunce počelo da zalazi. Tog trenutka sam osetio
da sam toliko lagan da bi za tili čas mogao da odle-
tim. Don Huan me veoma čvrsto zgrabi za zglob de-
sne ruke. Osećaj koji je u meni nastao posle jakog
pritiska njegove ruke pomogao mi je da ponovo po-
stignem stanje krajnje trezvenosti i pribranosti. Sručio
sam se na zemlju, što ga nije ostavilo sasvim ravno-
dušnim, seo je pored mene.

Posle odmora od nekoliko minuta, jedva čujno je
ustao, potapšao me po ramenu i dao mi znak da ga
sledim. Ponovo smo počeli da se penjemo na vrh
eruptivne stene gde smo već jednom sedeli. Stena nas
je štitila od hladnog vetra. Don Huan je prvi preki-
nuo ćutanje.

»Ovo je bilo jedno lepo predskazanje«, primetio je.
»Kakvog li čudnog predskazanja! Desilo se pred sam
smiraj dana. Ja i ti smo toliko različiti. Ti si više biće
noći. Ja više volim tek začet sjaj jutra. To bih čak
mogao da objasnim da sjaj jutarnjeg sunca traži mene
jer sam mu potreban, ali ta ista svetlost zrači baš iz
tebe. S druge strane, sunce te kupu u svojoj umirućoj
svetlosti. Njegovi zraci te prže, a ti uvek prođeš bez
ijedne opekotine. To je toliko čudno, da je prosto ne-
objašnjivo!«

»Zašto je to toliko neobjašnjivo i čudno?«

»Nikada do sada nisam video da se tako nešto
desilo. Takvo predskazanje, ako se uopšte i desi, uvek
se dešava u samo praskozorje, u prvim trenucima sun-
čevog rađanja.«

»A zašto mora da je tako, don Huane?«

»Sada nije vreme da se priča o tome«, rekao je
odsečno.

»Znanje je moć. Potrebno je dosta vremena da
bi se sakupilo dovoljno moći da bi se čak i pričalo
o tome.«

Nastojao sam i to veoma uporno da mi što pod-
robnije objasni to o čemu je počeo da priča, ali on

je odlučno promenio temu razgovora. Pitao me kako napredujem u postizanju *stanja sna*.

Ja sam već uveliko počeo da sanjam nekakva određena mesta, kao, na primer, školu i kuće nekih svojih prijatelja.

»Da li si ti na tim mestima preko dana ili samo noću?« upita me.

U snovima, to je bilo i jedno i drugo, i dan i noć, jer ja sam na tim mestima boravio i tokom dana i preko noći — u školi, na primer, preko dana, a u kući svojih prijatelja samo noću.

Predložio mi je kako bi trebalo da »stanje sna« omogućim čak i preko dana, dok sam u stanju blagog dremeža, i tako otkrijem da li sam stvarno u mogućnosti da stvorim sliku izabranog mesta, i to istu onu sliku, bogatu detaljima, kao na primer dok sam u »stanju sna«. Ako se moje »stanje sna« dešavalo tokom noći, sva mesta koja bi mi se javljala u vizijama bila bi po nekom nepisanom pravilu smeštena u ambijent noći. Rekao mi je da sve ono što neko doživljava u »stanju sna«, mora tačno da se podudara baš sa onim delom dana kada se »stanje sna« događa, u slučaju da nije tako, vizije snevača nikako ne bi mogle biti vizije koje se svode pod kategoriju vizija iz »stanja sna« nego samo obični snovi.

»Da bi pomogao sebi, trebalo bi pre svega da izabereš jedan predmet koji po svim svojim karakteristikama pripada mestu na koje ti želiš da odeš i da svu svoju pažnju usredsrediš baš na taj predmet«, nastavio je on dalje da izlaže. »Na primer, na vrhu ovog brda postoji jedan žbun koji ti moraš da posmatraš sve dok taj određeni predmet ne dobije svoje određeno mesto u prostora tvoje memorije. Ti uvek možeš da se vratiš na ovo mesto dok si u *stanju sna*, prizivajući u svom sećanju žbun o kome je reč, ili stenu gde mi sada sedimo, ili da se jednostavno setiš bilo čega što pripada prostoru ovog mesta. Ako sada možeš da se usredsrediš na ovakvo jedno mesto koje nije ništa drugo do mesto moći, to će ti olakšati putovanje dok si u *stanju sna*. Ali ako ne želiš da se više vraćaš na ovo mesto, ti jednostavno možeš da izabereš bilo koje dru-

lio mesto. Možda je škola koju pohađaš tvoje mesto moći. Postupi tako. Usredsredi svu svoju pažnju na bilo koji predmet u lokalitetu koji si ti izabrao, a onda ga pronađi u svom *stanju sna*.

»Kada u svom sećanju pažnju usredsrediš na jedan određen predmet, odmah se vrati na sopstvene ruke, dobro se koncentriši posmatrajući ih, a posle toga izaberi neki drugi predmet, i tako redom.

»Ali sada svu svoju pažnju moraš da usredsrediš na sve ono što postoji na ovom visinskom delu brda, jer ovo mesto je jedno od najvažnijih mesta u tvom životu.«

Pogledao me tako kao da proverava efekat svojih reči.

»Baš ovo mesto je mesto tvoje smrti«, rekao je veoma blagim glasom.

Počeo sam da se vrpoljim, prilično nervozan, seclajući s jednog mesta na drugo, na šta se on samo nasmešio.

»Moraću da dolazim zajedno sa tobom na isto ovo brdo još mnogo puta«, rekao je. »Posle toga ćeš ti morati da dolaziš potpuno sam, sve dok ti ovo isto mesto potpuno ne dosadi, sve dok ovaj visinski deo brda iz tebe ne iscedi i poslednju kap. Tačno ćeš osećati čas i pouzdano ćeš znati da je to baš taj čas kada će ovo tvoje drago mesto postati za tebe mučno. Baš ovaj vrh i to baš takav kakvog ga sada vidiš biće mesto tvoje poslednje igre.«

»Šta razumeš pod mojom poslednjom igrom, don I luane?«

»Ovo je lokacija tvog poslednjeg uporišta«, objasnio mi je on. »Umrećeš baš ovde, bez obzira gde će tada biti tvoje mesto boravka. Svaki ratnik ima mesto svoje smrti. Mesto ratnikove smrti je mesto kome je on posvetio svu svoju naklonost, mesto koje je natopljeno nezaboravnim sećanjima, mesto gde je moć ostavila svoje znake, mesto na kome se on suočavao sa čudima, gde su mu se tajne same otkrivale, mesto na kome je on sakupljao unutrašnju snagu.

»Svaki ratnik je obavezan da se vraća na mesto prema kome oseća najveću naklonost i to uvek onda

kada dotakne moć, da bi tu istu moć mogao da slaže baš na tom mestu i tako je prikuplja za sebe. On na to mesto može doći dvojako — ili da do tog mesta doputuje, prevaljujući čitave milje na nogama, ili da to preduzme kroz *stanje sna*.

»I na kraju, kada je trajanju njegovog boravka na zemlji odbrojan i poslednji sekund, on baš u tom poslednjem sekundu oseća kako ga njegova vlastita smrt udara po levom ramenu, a njegov duh koji je uvek u potpunom stanju pripravnosti poleće prema mestu kome on pridaje najviše naklonosti i baš na tom mestu ratnik igra svoju poslednju igru, sve do smrtnog časa.

»U svakom ratniku, moć je uobličena na poseban način svojstven samo njemu, a i ratnik sam tokom svog života uspeva da izgradi svoj stav prema moći. Sve je to neka vrsta igre, jednostavno, sve je to jedan pokret vođen snagom njegove unutrašnje moći.

»Ako je snaga umirućeg ratnika ograničena, onda je njegova igra kratka, ako njegova snaga doseže ogromne srazmere, onda je njegova igra grandiozna. Ali bez obzira na dalekosežnost i jačinu njegove moći, smrt mora da prekine njegovu poslednju igru na zemlji. Smrt ne može da projuri pored ratnika koji kroz tu igru, sve dok je ne završi, priča o svom životu punom napora i borbe.«

Sav uzdrhtah od don Huanovih reči. Sav taj mir, blagost sutona, sav taj veličanstveni prizor, sve to zajedno, kao da je bilo smešteno da bi u potpunosti dočaralo sliku poslednje ratnikove igre za moć.

»Možeš li da me naučiš toj igri iako nisam ratnik?« upitao sam.

»Svaki čovek koji je u potrazi za postizanjem moći mora da nauči tu igru«, rekao je. »Ja ipak ne mogu da te sada naučim toj igri. Može se desiti da već uskoro dobiješ vrednog suparnika, pa ću ti tek onda pokazati pravi pokret moći, a na tebi je da dodaješ ostale pokrete, i to u skladu sa svojim životom. Svaki novi pokret mora biti upotrebljen u borbi za moć. Eto tako, iskreno govoreći, ratnikov odnos prema svetu koji ga

okružuje i njegovo unutrašnje obličje su ujedno i sastavni delovi priče o njegovom životu, koji je sam po sebi igra koja se rasplamsava istim onim tempom, kojim se razvija i njegova unutrašnja moć.«

»Da li smrt zaista zastaje da bi videla ratnikovu smrt?«

»Ratnik je samo jedan običan čovek. Jedan skroman čovek. On ne može da izmeni nameru sopstvene smrti. Ali njegov besprekorni duh koji je sakupio dovoljno moći tokom svih onih teških i iscrpljujućih iskustava, može, a to je sasvim pouzdano, da nakratko zadrži smrt, a to kratko vreme je sasvim dovoljno da mu dopusti da se poslednji put raduje zbog toga što još jedanput može da vidi celokupnu moć do koje je dolazio korak po korak. Kaže se da smrt tako postupa sa onima čiji je duh besprekoran.«

Celo telo mi obuze strah veoma jakog intenziteta i zbog toga sam počeo da pričam samo da bih koliko-toliko pronašao nekakvo olakšanje. Upitao sam ga da li je on poznao makar neke ratnike koji su umrli i na koji je način ta poslednja igra uticala na njihova osećanja u trenutku smrti.

»Prekini da razmišljaš na taj način«, rekao je on malne bezbojnim tonom. »Umiranje je jedan od najlepših činova. Ono je više nego gubljenje tla pod nogama i ukrućenosti.«

»Da li ću i ja igrati pre svoje smrti, don Huane?«

»Naravno da hoćeš. Ti sada tražiš svoju unutrašnju moć, premda još ni sad ne živiš životom ratnika. Danas ti je sunce poslalo predskazanje. Najsavršeniji čin tvog života obaviće se do kraja dana. Očigledno je da ti uopšte ne voliš sjaj tek izlazećeg sunca. Rana, jutarnja putovanja nemaju nimalo čari za tebe. Ali je zato zalazak sunca tvoja omiljena šolja čaja — blaga, patinasta, žuta tečnost. Ti ne voliš vrelinu, sjaj je ono što tebe privlači.

»Baš zbog toga ćeš svoju poslednju igru odigrati ovde, na vrhu ovog brda, u sam smiraj dana. U toj poslednjoj igri ispričaćeš sve o svojoj borbi, o bitkama koje si izvojevao i o bitkama koje si izgubio, ispričaćeš

sve o svojim radostima i čuđenjima kada si bio u prilici da spoznaješ unutrašnju moć. Ta tvoja poslednja igra će ti reći sve o tajnama i čudima koja si sakupljao tokom celog svog života. Za to vreme smrt će sedeti ovde i posmatraće te.

»Umiruće sunce će te žariti, ali neće te izgoreti, biće isto kao i danas. Vetar će biti tih i blag, a tvoje izabrano mesto će blago podrhtavati. Kada napraviš poslednji pokret u svojoj igri, pogledaćeš prema suncu, jer ga više nikada nećeš videti, bilo da bdiješ, bilo da si u *stanju sna*, a onda će te tvoja vlastita smrt usmeriti prema jugu, prema predelima nepreglednosti.«

14 HOD MOĆI

Subota, 8. aprila 1962.

»Don Huane, da li je smrt živo biće?« upitah ga pošto sam seo na verandu.

U don Huanovom pogledu beše izraz nekakvog čuđenja. Nosio je torbu sa namirnicama koje sam mu ja pribavio. Pažljivo je položio na zemlju i seo ispred mene. Osetio sam se pomalo obeshrabrenim i zbog toga sam mu objasnio kako želim da znam da li je smrt živo biće, ili nešto kao živo biće, kada ima tu moć da može da posmatra ratnikovu poslednju igru.

»Da li je to uopšte bitno?« upita don Huan.

Rekao sam mu da je sama slika smrti kao živog bića za mene fascinirajuća i da želim da znam kako je on uspeo da sebi putem slike predstavi tako nešto i kako je uopšte znao da je takva jedna pojava u toj slici smrt.

»To je barem jednostavno«, rekao je. »Čovek od znanja zna da je smrt poslednji svedok njegovog nestajanja zato što on *vidi*.«

»A šta ti misliš, da li si ti video poslednju igru nekog ratnika?«

»Ne. Niko ne može da vidi smrt. Samo smrt može da prisustvuje tuđem umiranju. Ali desilo mi se da sam *video* vlastitu smrt kako me posmatra, zbog čega sam morao da igram kao da mi je to poslednja samrt-

nička igra. Kako se približavao kraj igri, smrt koja me pomno posmatrala nije pokazivala nijedan određeni smer, a ni moje obožavano mesto nije zadrhtalo, oporaštajući se od mene. Tako mom trajanju na zemlji nije došao kraj i ja nisam umro. Kada se sve to dogodilo, ja sam jednostavno ograničio unutrašnju moć, jer nisam mogao da shvatim namere sopstvene smrti i tako sam poverovao da zaista umirem.«

»Da li je tvoja smrt imala ljudsko obličje?«

»Ala si ti neka zabavna osoba. Ti misliš da će ti se cela ta stvar razjasniti ako ja počnem da dajem odgovore na tvoja pitanja. Ja mislim da ti to neće pomoći, a, uostalom, ko sam pa ja da ti odgovaram na mnoga tvoja pitanja?

»Smrt nema odlike ljudskog bića. Ona je pre svega nekakva vrsta prisutnosti. Ali svako prema svom može da da sud o njoj — za nekoga je smrt ispunjenost, za nekog pak neispunjenost. Svako je na svoj način u pravu. Smrt je ono što čovek želi da ona bude.

»Ja volim ljude i susrete sa njima i zato je smrt za mene živo biće. Takođe sam naklonjen mističnim osećanjima i zbog toga za mene smrt ima šuplje oči. Mogu da gledam kroz njih. One su kao 2 prozora, ali kao 2 pokretna prozora, jer pokreću se isto kao i oči. Budući da sam video oči smrti, mogu da kažem da ona baš tim šupljim očima posmatra ratnika, dok on poslednji put igra na zemlji.«

»Ali kako mogu da zaključim, don Huane, čini mi se da je samo za tebe to tako. Da li je tako isto osećaju i drugi ratnici?«

»To važi za sve ratnike koji izvode igru moći, ali ipak i ne mora da bude tako. Smrt je prisutna dok ratnik izvodi svoju poslednju igru — to je ono što je činjenica, jedno opšte važeće pravilo, ali način na koji svaki ratnik vidi svoju smrt je krajnje individualan. Smrt može imati raznolike oblike — ptice na primer, svetlosti, čoveka, žbuna, kamenčića, oblačaka magle, a isto tako i nečeg nejasnog i neobjašnjivog.«

Don Huanove slike smrti su me prilično uznemirile. Nisam mogao da pronađem prave reci da iskažem svoja pitanja i zbog toga sam počeo da mucam. Buljio

je u mene, smešeći se i nagovorio me da ponovo počnem da pričam.

Upitao sam da li način na koji ratnik vidi svoju smrt zavisi od načina na koji je taj isti ratnik vaspitavan. Naveo sam mu Juma i Jaki Indijance kao primer. Navodeći ove primere, želeo sam da iznesem svoju hipotezu o tome kako kultura određuje način na koji će čovek predvideti sopstvenu smrt.

»Način vaspitanja je najmanje važan«, odgovorio je. »Ono što određuje način reagovanja prema smrti je unutrašnja moć. Čovek je samo zbir svih onih stupnjeva vlastite unutrašnje moći, a taj zbir određuje način njegovog života i način njegove smrti.«

»Šta je to unutrašnja moć?«

»Unutrašnja moć je jedna vrsta osećanja«, rekao je. »Nešto nalik poletnosti i lepom raspoloženju. Neko to može nazvati posebnim vidom duhovnog stanja. Unutrašnja moć je nešto što čovek prihvata ne osvrćući se na sopstveno poreklo. Već sam ti rekao da je svaki ratnik lovac u potrazi za postizanjem moći i da te ja sada učim kako da dosegneš moć i počneš da je prikupljaš. Tvoj problem koji je ujedno i problem svih nas, jeste u tome što je potrebno dosta truda ubediti te. Potrebno je pre svega da poveruješ da se unutrašnja moć može iskoristiti i da je sasvim moguće sakupljati je, ali sve do sada ništa nije uspelo da te ubedi.«

Rekao sam mu da je on postigao svoj cilj i da sam ja ubeđen kao nikad u svom životu. On se samo nasmejao.

»Nisi ti mene dobro razumeo. Tebi se samo čini da te ubeđujem, ali ja to uopšte ne činim«, odgovorio je.

2 ili 3 puta me blago udari po ramenima i dodade maltene kokodakajući: »Tebi je barem jasno da mene ne treba zasmijavati.«

Osetio sam se obavezanim da ga uverim da ja sve ovo najozbiljnije mislim.

»Ne sumnjam u to«, rekao je. »Ali ako si u nešto ubeđen, to znači da si ti gospodar svakog svog postupka. Još će ti biti potrebno mnogo napora da u tome

uspeš. Još mnogo toga treba da se uradi. Ti si tek na samom početku.»

Jedno izvesno vreme je ćutao. Lice mu je poprimilo miran izgled.

»Prosto je smešno kako me ponekad podsećaš na mene samoga«, nastavio je on. »I ja na početku nisam želeo da krenem putem ratnika. Verovao sam da to ničemu ne vodi, ali pošto ćemo svi umreti, nisam mogao da shvatim od kakve je važnosti biti ratnik. Baš tu sam grešio. Normalno, do tog saznanja da sam pogrešio morao sam da dođem sam. Kad god shvatiš da grešiš, a takvo jedno poimanje uvek dovodi do zaključka da postoje i drugi načini, tek onda možeš da kažeš da si ubeđen, a posle toga možeš da nastaviš i sam. I tako, razmišljajući, potpuno sam možeš postati čovek od znanja.«

Zamolio sam ga da mi objasni šta razume pod pojmom čovek od znanja.

»Čovek od znanja je svaki onaj čovek koji je istinski išao kroz teškoće što su iskrsavale pred njim na putevima ovladavanja znanjem«, rekao je. »To je pre svega čovek, koji je, bez ikakvog posrtanja ili žurbe, dosegao toliko koliko je god mogao u otkrivanju tajni svoje unutrašnje moći.«

Trudio se da mi sve ovo objasni što je kraće moguće i u tome je zaista uspeo, jer odmah posle tog kratkog i sažetog objašnjenja prekinuo je da govori o tome kako bi u ovom trenutku za mene najbolje bilo da razmišljam o načinu sakupljanja unutrašnje moći.

»To je nezamislivo«, počeo sam da negodujem. »Ja zaista ne mogu da shvatim na šta ciljaš.«

»Kada se čovek već lati takvog jednog poduhvata kao što je potraga za postizanjem moći, on mora da je načisto s tim da to nije jedan običan događaj«, rekao je. »Takav jedan poduhvat prvo mora da bude zamisao koja će se ostvarivati postepeno, a onda šta bude, kao na lutriji! Važno je samo da se dešava.«

»A kako se sve to dešava?«

Don Huan se podigao. Počeo je da širi ruke i savija leđa kao mačka. Njegove kosti, kao i uvek, pucketale su dok se on izvijao, praveći mačje pokrete.

»Hajdemo«, rekao je. »Pred nama je dug put.«

»Ali ima mnogo šta o čemu sve želim da te pitam«, rekao sam mu.

»Idemo prema mestu moći«, odgovorio je dok je ulazio u kuću. »Zašto se ne strpiš i sva ta pitanja mi postaviš kada stignemo do mesta naše odrednice? Može nam se desiti da baš na samom putu iskrсне prava prilika za razgovor.«

Izgledalo mi je sasvim normalno da ćemo kolima ići do tog mesta, radi čega sam ustao i krenuo prema kolima, ali don Huan me pozva iz kuće i reče da ponesem vreće sa tikvama. Čekao me na samom rubu pustinjskog žbunastog rastinja koje je obilato raslo iza njegove kuće.

»Moraćemo da požurimo«, primetio je.

Došli smo do podnožja Sijera Madre, negde oko 3 po podne. Dan beše veoma topao, ali kako je popodne odmicalo, tako je počeo da jača hladan vetar. Don Huan je seo na jednu stenu i rukama mi pokazao da i ja učinim to isto.

»Šta ćemo sada da radimo, don Huane?«

»Ti vrlo dobro znaš da smo ovde došli u potrazi za postizanjem moći.«

»Istina je da ja to znam. Ali mene interesuje baš određeno šta ćemo da radimo ovde?«

»I ti sam znaš da ni ja sam ne znam.«

»Hoćeš da kažeš da nikada ne radiš onako kako si planirao?«

»Potraga za postizanjem moći nije svakidašnja stvar«, odgovorio je. »Kada je takav jedan poduhvat u pitanju, o nekakvom jasnom planu nema govora. Baš ta spontanost i neočekivanost je ono što ovakav poduhvat čini uzbudljivim. Ratnik se prihvata ovakvog poduhvata i ponaša se tako kao da ima tačno razrađen plan, prvenstveno zbog toga što veruje u svoju unutrašnju moć. On sasvim pouzdano zna da će jedino tako moći ceo ovaj poduhvat da izvede na najbolji mogući način.«

Izložio sam svoje mišljenje i rekao mu da mi se njegovi iskazi čine kontradiktorni. Ako jedan ratnik

već poseduje unutrašnju moć, zašto se onda prihvata takvog jednog poduhvata kao što je potraga za postizanjem moći?

Don Huan je nabrao obrve kao da na taj način želi da mi pokaže da mu se ovakva moja primedba zgadila.

»Ti si jedan od onih koji traga da bi postigao unutrašnju moć«, rekao je. »Ja sam ratnik koji je već poseduje. Pitao si me da li imam tačno utvrđen plan, a ja sam ti na to rekao da jedino verujem svojoj unutrašnjoj moći i prepuštam se njenom vodstvu, i zbog toga mi plan u suštini nije potreban.«

Ćutali smo jedno izvesno vreme, a onda smo nastavili da hodamo. Planinske litice u podnožju Sijera Madre behu veoma strme, tako da je svaki korak predstavljao izuzetan napor, a naročito za mene, i to me u priličnoj meri umaralo. Ali sasvim suprotno meni, za don Huana bi čovek mogao da pomisli da je njegova snaga neiscrpna. On nije ni trčao niti se nešto naročito žurio. Sjajno se održavao na nogama, a o dah-tanju nije moglo ni da se zamisli. Primetio sam da se uopšte nije znojio, čak ni posle jedne teške ture uspinjanja uz jednu ogromnu, tako reći vertikalnu liticu. Kada sam se ja uspeo na vrh te vratolomne litice, don Huan je već uveliko bio tamo, čekajući me. U trenutku kada sam seo pored njega, osetio sam da će mi srce grnuti kroz grudni koš. Legao sam na leđa, a znoj je doslovno počeo da kipti sa moga čela.

Don Huan se glasno nasmejavao i počeo da me povlači čas napred, čas nazad. Baš to cimanje mi je pomoglo da ugrabim vazduh i povratim dah.

Rekao sam mu da sam uplašen i zadivljen njegovom fizičkom umešnošću.

»Ja sam se sve vreme trudio da ti baš na to skrenem pažnju«, rekao je.

»Don Huane, ti uopšte nisi star!«

»Naravno da nisam. Želeo sam da i to primetiš.«

»Kako ti to polazi za rukom?«

»Ja uopšte ništa ne činim. Moje telo se oseća dobro i to je sve. Prema sebi i prema svom telu postupam

onako kako bi trebalo i zbog toga nemam razloga da osećam umor ili bilo kakvu nelagodnost. Tajna nije u tome šta činiš sebi, nego šta ne činiš.«

Čekao sam objašnjenje. Bilo mu je jasno da ne mogu da ga razumem. U nemogućnosti da mi u datom trenutku da bilo kakav odgovor, on se samo nasmešio, kao što bi svaki mudrac uradio i odmah zatim ustao.

»Ovo je mesto moći«, rekao je. »Pronađi neko pogodno mesto na ovom planinskom vrhu gde bismo mogli da kampujemo.«

Počeo sam da negodujem. Želeo sam da mi objasni šla ne bi trebalo da činim što se tiče moga tela. Lice mu je titralo od nekakvog zapovedničkog impulsa.

»Prekini sa koještarijama«, rekao je tihim glasom. »Baš sada ti se pruža prilika da se promeniš. Uopšte nije važno koliko ti vremena treba da pronađeš mesto koje će ti najviše odgovarati i koje će biti najpodesnije za odmor. Možda će ti biti potrebna čitava noć. Nije čak ni važno da uopšte pronađeš to mesto, u svemu tome najvažniji je tvoj trud.«

Odložio sam svoju beležnicu i ustao. Kao što je tlo i dosad bezbroj puta činio, i to uvek kada bi mi naređivao da nađem neko pogodno mesto na kome bi se odmorili, don Huan me podseti da moram sve oko sebe da posmatram tako što pažnju neću usredsređivati ni na jedan određen predmet, naglašavajući da moram žmirkati sve dok mi sve vidljivo u mom vidokrugu ne zatitra pred očima.

Počeo sam da hodam i kroz poluzatvorene oči upiiao svaki delić tla po kome sam se kretao. Don Huan je bio iza mene, na razdaljini od nekoliko stopa, hodaao je sa moje desne strane.

Prvo sam obišao periferni deo planinskog vrha. Namera mi je bila da se do kupastog vrha planinskog brežuljka penjem kružnom putanjom, idući po obodu kupastog uzvišenja. Ali već posle prvog kruga don Huan mi naredi da stanem.

Rekao mi je da će me ovo bezbedno kružno penjanje navesti da se ponovo prepustim rutini kojoj sam po svoj prilici još naklonjen. Gotovo sarkastičnim to-

nom je dodao da je meni izgleda najbezbednije da celu ovu oblast pređem sistematično, ali na jedan tako ustaljen način da uopšte neću biti u mogućnosti da opazim baš takvo mesto koje je meni potrebno. Dodao je još i to da on zna gde se nalazi to mesto i da mi se baš zbog toga ne pruža nikakva prilika da ceo ovaj poduhvat izvedem kao puku improvizaciju.

»Pa šta bi onda trebalo da radim da ne bude tako?« upitao sam.

Don Huan mi tada naredi da sednem. Onda je sa jednog od mnogobrojnih žbunova ubrao jednu lisnatu grančicu i dao mi je. Naredio mi je da legnem na leđa, da otkopčam kaiš i da lišće stavim na bolne delove kože. Pogledom je ispitao moje telo i način na koji ono reaguje u pokretu i na osnovu toga me posavetovao da obema rukama lišće prinosim na kožu i isto tako da pri tiskam na bolne zone. Onda mi je naredio da zatvorim oči i upozorio me da, ako želim da postignem željene rezultate, nikako ne smem da lišće ispuštam iz ruku niti da otvaram oči, čak mi je zabranio da se uspravim u trenutku kada on bude pomerao moje telo i tako me postavljao u položaj moći.

Zgrabio me za desno rame i obrnuo me. Goreo sam od želje da makar malo provirim kroz poluzatvorene oči, ali don Huan mi prekri oči svojim rukama. Naredio mi je da se jedino koncentrišem na osećaj toplote koja će uskoro početi da isparava iz lišća.

Jedno izvesno vreme sam ležao potpuno nepokretan, da bih odmah zatim počeo da osećam nekakvu do sada meni neobičnu i čudnu toplotu koju je ispuštalo lišće. Prvo sam je osetio na dlanovima, a onda u predelu trbuha, da bi na samom kraju doslovce, zahvatila celo moje telo. Nije prošlo ni par minuta, a noge su mi se žarile u vatri koju sam imao prilike da osetim jedino u ona davna vremena kada mi je telo gorelo u visokoj temperaturi.

Ispričao sam don Huanu kako se osećam i kako je za mene taj osećaj prilično neprijatan, zbog čega izgaram od želje da skinem cipele. Rekao mi je da će mi on pomoći da ustanem, jer da sam to ja sam

morao da uradim, svakako bih došao u situaciju da otvorim oči, ali, po dogovoru, oči sam mogao da otvorim tek na njegov znak, i taj isti dogovor se odnosio i na listove koje nikako nisam smeo da ispuštam iz ruku nego da ih pritiskam na stomak, sve dok ne pronađem odgovarajuće mesto za odmor.

Kada sam ustao, on mi je došapnuo kako bi već polako mogao da otvaram oči i kako bi trebalo da otpočnem putovanje ne pridržavajući se nikakvog plana, prepuštajući se vodstvu snage koja izbija iz lišća i koja će me vući i voditi.

Otpočeo sam jedno besciljno putovanje. Vrelina koja je obuzela moje telo bila je neizdržljiva. Poverovao sam da gorim u visokoj temperaturi i, normalno, bio sam opsednut mislima kako je don Huanu zaista pošlo za rukom da moje telo dovede u jedno takvo stanje.

Don Huan je išao iza mene. Ali sasvim neočekivano, iz njegovog grla se prolomi takav vrisak od kojega se ja maltene paralizovah. On mi objasni, smejući se gromoglasno, da neočekivani zvuči zastrašuju zle duhove. Zažmirkao sam i skoro čitavih pola sata besciljno se šetkao čas napred, čas nazad. Za to vreme neprijatna vrelina koja je obuzimala moje telo preobrazi se u prijatnu toplotu. Doživeo sam svetlosnu viziju dok sam se besciljno peo uz planinsku strminu. Malo sam bio razočaran, no, uprkos ovakvom osećanju, ipak sam očekivao da ću opaziti nekakvu neobičnu viziju svetlosti. Međutim, u mom vidokrugu ne bese nikakvih promena — boje su bile sasvim obične, ne bese nikakvog sjaja, niti tamnih oblaka.

Kad sam se već umorio od žmirkanja, otvorio sam oči. Stajao sam ispred jednog omanjeg stenovitog grebena koji beše jedan od malobrojnih goletnih grebenova na ovoj planini, dok je ostali deo planine uglavnom bio prekriven prašinom i niskim žbunovima razbacanim na sve strane. Izgledalo je kao da se sve rastinje na ovoj planini već sasušilo i to poodavno, a da za rast novog još nije vreme. Iz nekog nepoznatog razloga učinilo mi se da je ovaj stenoviti greben izuzetno lep. Dugo

sam stajao ispred njega. A onda sam jednostavno seo na njegovu kamenitu površinu.

»Dobro! Dobro!« kazao je don Huan i blago me potapšao po leđima.

Onda mi je rekao da pažljivo izvučem lišće iz odeće i da ga stavim na kamen.

Čim sam počeo da izvlačim lišće, osetio sam kako telo počinje da se hladi. Opipao sam puls. Nije bilo nikakvih nepravilnosti.

Don Huan se glasno nasmeja i proglasi me »doktorom Karlosom«, da bi me odmah zatim zamolio da i njemu ako mogu izmerim puls. Reče mi da je sve što sada osećam uslovljeno snagom oslobođenom iz lišća i da me baš ta snaga duhovno okrepila i omogućila mi da ispunim svoj zadatak.

Uveravao sam ga i to sasvim iskreno, ne pridodajući svojoj priči nikakav izmišljeni detalj, i objasnio mu da sam ja jednostavno seo baš na to mesto, zato što sam bio umoran i zato što me privukla boja planinskog grebena. Don Huan uopšte nije prokomentarisao ovaj moj iskaz. Bio je daleko od mene samo nekoliko stopa, a onda je potpuno nenadano skočio nazad, potrčao i u skoku preleteo preko nekoliko žbunova, da bi se već u tom istom trenutku našao na vrhu nekih visokih stena malo podalje od mesta gde smo do maločas stajali zajedno — ceo taj poduhvat beše izveden prosto nezamislivom veštinom.

»Za ime božje, šta je sve ovo?« upitah ja prilično uzbuđen.

»Sad moraš da posmatraš pravac u kome će vetar da duva tvoje lišće«, rekao je. »Potrudi se da izbrojiš svaki list, ali što brže možeš. Vetar počinje da duva. Polovinu lišća zadrži i zadeni pod pojas.«

Izbrojao sam 20 listova. 10 sam uspeo da stavim pod košulju, a onih 10 koji su mi još bili u ruci nađoše se u jakom kovitlacu vetra koji ih je razbacivao negde u pravcu zapada. Obuze me nekakvo čudno osećanje kada sam video na koji način je lišće oduvano i kada sam shvatio da ih nekakvo biće u vazduhu snagom svoje volje preinačuje u bezobličnu masu zelenog šipražja.

Don Huan se potom vratio na mesto gde smo do malopre sedeli zajedno i ponovo seo pored mene, s moje leve strane, okrenuvši lice prema jugu.

Dosta vremena je proteklo, a mi nismo prozborili ni jednu jedinu reč. Nisam znao šta bi trebalo reći. Bio sam iscrpljen. Želeo sam da zatvorim oči, ali nisam se usuđivao. Izgleda da je don Huan primetio u kakvom se stanju nalazim i preporučio mi je da malo odspavam. Rekao mi je da ruke stavim preko stomaka i to na onom mestu gde se nalazilo preostalo lišće i da pokušam da se osećam kao da ležim na pokretnom krevetu od »vrpci« koji je napravio baš za mene na »mom dragom mestu«. Zatvorio sam oči, sećanje na to mesto i mnogobrojne događaje koji su mi se tamo desili gotovo da je preplavilo svu moju svest. Poželeo sam da osetim da se stvarno ljuljam na ležaju od »vrpci«, ali to mi nije pošlo za rukom, jer sam zaspao onog istog trenutka kada sam se smestio u postelju.

Probudio sam se pre samog zalaska sunca. Spavanje me osvežilo i potkrepilo. I don Huan je takođe spavao. Otvorio je oči istog onog trenutka kada i ja. Bilo je ve--ovito, ali meni nije bilo hladno. Činilo mi se da lišće na mom stomaku sagoreva kao vatra u peći, kao da mi se na stomaku nalazi nekakav grejač.

Pogledom sam ispitao okolinu. Mesto koje sam izabrao za svoje odmaralište imalo je oblik male doline. Na tom mom izabranom mestu moglo se sedeti kao na nekakvom nepregledno dugačkom kauču, jer je ta mala dolina bila omeđena kamenim zidom koji bi zaista mogao da posluži kao naslonjač. Takođe sam primetio da je don Huan poneo sav moj pribor za pisanje i podmetnuo mi ga pod glavu.

»Pronašao si pravo mesto«, rekao je smešeći se. »A ceo ovaj poduhvat odvija se baš onako kako sam ti rekao da bi trebalo da se odvija. Moć te je vodila do ovog mesta, a tom prilikom nikakav plan s tvoje strane nije bio potreban.«

»Reci mi, kakvo je bilo to lišće koje si mi dao?«
Vrelina oslobođena iz lišća omogućavala mi je da se i dalje osećam veoma ugodno, zbog čega uopšte

nisam osećao potrebu za nekim pokrivačima ili dodatnom toplom odećom, što me kao pojava, moram priznati, zaista fasciniralo.

»To lišće je najobičnije lišće«, reče don Huan.

»A da li bih ja mogao da uberem lišće sa bilo kojeg žbuna i da li će to lišće isto tako delovati na mene kao i ovo?«

»Ne. Ti još nisi sposoban da sam to uradiš. Ne poseduješ unutrašnju moć. Istina je da svako lišće može da ti pomogne, ali pod uslovom da osoba koja ti daje to lišće poseduje moć. Ono što ti je danas pomoglo bila je moć, a ne lišće.«

»Ali to je bila tvoja moć, don Huane, zar ne?«

»Pretpostavljam da možeš da dođeš do takvog jednog zaključka, premda to što ti misliš nije potpuno tačno. Moć ne pripada nikome. Svako od nas može da je sakupi, a posle toga može odmah da je prenese na nekog drugog. Kao što vidiš, ta stvar oko prikupljanja moći rešava se na taj način što se sakupljena moć oslobađa i može da se upotrebi da bi se pomoglo nekom drugom da je sakupi.«

Pitao sam ga da li je njegova moć svedena samo do te granice da on može da je poseduje da bi je pružao drugome. Don Huan mi je strpljivo objasnio da on svoju unutrašnju moć može da upotrebljava onako kako on to želi, ali, kada se već nađe u takvoj situaciji da je suočen sa sobom na koju tu moć treba preneti, onda njemu lično ta moć ništa ne znači i nesebično može da je pruža, jedino pod uslovom da je i ta druga osoba upotrebi radi pronalaženja unutrašnje moći.

»Svaka čovekova delatnost zavisi od njegove unutrašnje moći«, nastavio je don Huan. »Zbog toga je svakome ko ne poseduje ovakvu vrstu moći svako delo moćnog čoveka neshvatljivo. Moć je pre svega potrebna da bi se shvatilo šta je moć u stvari. Baš to sam sve ovo vreme pokušavao da ti objasnim. Ali meni je potpuno jasno da ti sve ovo uopšte ne razumeš, ne zato što ti to ne želiš, već zbog toga što poseduješ tek malo unutrašnje moći.«

»Šta bih onda trebalo da uradim?«

»Ništa. Nastoj samo da budeš takav kakav si. Moć će već sama pronaći nekakav način.«

Ustao je i okrenuo se, napravivši pun krug, i lako osmotrio okolinu, preletajući pogledom preko svega postojećeg. Telo mu se istovremeno kretalo sa očima koje su neopisivom brzinom preletale po okolini, tako da bi neko ko gleda sa strane pomislio da je to nekakva totemska igračka potpuno mehanizovana, koja pri okretu postiže pun krug, nijednog trenutka ne menjajući krajnje preciznu kružnu putanju.

Gledao sam ga otvorenih usta. Nasmeshio mi se, svestan mog iznenađenja.

»Danas ćeš krenuti u potragu za postizanjem moći i to u sam sumrak«, rekao je i seo.

»Nisam dobro čuo?«

»Večeras ćeš morati da se usudiš i kreneš na ona nepoznata brda. Već kada padne prvi mrak, to više nisu brda.«

»Pa, šta bi onda to trebalo da bude?«

»To je nešto sasvim drugo. Nešto nedokučivo i potpuno nepojmljivo za tebe, a to je sasvim nerazumljivo, jer ti još nisi dosad video da tako nešto postoji.«

»Šta hoćeš time da kažeš, don Huane? Uvek me plašiš tim avetinjskim pričama.«

Nasmejavao se naglas i blago i gotovo neprimetno me udario po nožnom listu.

»Ovaj svet je tajna«, rekao je. »Nimalo nije nalik tvojoj slici o svetu.«

Izgledalo je kao da se za trenutak duboko zamislio. Glava mu je bezgrešno i po savršenoj ritmici išla čas gore, čas dole, posle čega se nasmešio i dodao: »Svakako da u ovom svetu ima dosta elemenata zastupljenih u tvojoj slikovitoj predstavi, ali ima ih još mnogo više van tvoje slike sveta. Sve ovo vreme ti si otkrivao jedan po jedan element ovog sveta, a večeras ćeš možda otkriti još više.«

Naježio sam se od njegovog glasa.

»Pa, kakva ti je sada namera? U čemu se sastoji tvoj plan? Šta sada treba uraditi?« upitao sam.

»Ja ništa ne planiram. Sve je već unapred odlučeno od strane iste one sile koja ti je dozvolila da otkriješ ovo mesto.«

Don Huan je ustao i pokazao na nešto u daljini. Pretpostavio sam da želi da i ja ustanem i pogledam. Pokušao sam da skočim na noge, ali dok sam još bio u toku podizanja, Don Huan me žestoko gurnu i vrati u prvobitan položaj.

»Nisam od tebe tražio da me slediš«, reče veoma ljutitim glasom. Odmah posle toga boja njegovog glasa malo omekša i on mnogo smirenije dodade: »Noćas ćeš se suočiti sa teškoćama, pa će ti baš zbog toga biti potrebna sva ta unutrašnja moć kojom možeš da ovladaš. Ostani tu gde si i ne rasipaj snagu uzalud, jer biće ti potrebna za kasnije.«

Objasnio mi je da ne želi da mi skreće pažnju ni na šta naročito, sem da mi ukaže na činjenicu da baš na tom mestu gde se nalaze brda postoji nešto i te kako vredno pažnje. Uveravao me da je sve u redu i da bi za mene najbolje bilo da sedim miran i da se zaposlim nečim, pisanjem na primer, jer dosta vremena ima do sumraka. Njegov osmeh beše prosto zarazan, ali i umirujući istovremeno.

»Ali, don Huane, doslovno mi reci šta nameravaš da radimo?«

Zavrteo je glavom, postižući ogromne amplitude domašaja iz jedne strane u drugu i na taj način je izražavao osećaj prekomerne sumnje.

»Piši!« naredio mi je i okrenuo mi leđa.

Nije mi ništa drugo preostajalo da radim nego da pišem. Tako sam se zadubio, unoseći beleške, sve dok se toliko nije smračilo da više nisam video da pišem.

Sve ovo vreme koje sam ja iskoristio unoseći zabeleške u svoju beležnicu don Huan je presedeo, uopšte ne menjajući položaj tela. Izgledalo je kao da se duboko zamislio nad nečim što je posmatrao u daljini, prema zapadu. Ali istog onog trenutka kada sam prestao s radom, on mi, onako kroz šalu, reče da je jedini način na koji bi mogao da obuzda moju želju za postavljanjem mnogobrojnih pitanja, izgleda

jedino to da me dobro nahrani, da me uposli nekakvim radom kao što je pisanje, ili da me pošalje na spavanje.

Iz svog ranca je izvadio nekakav zavežljaj i ceremonijalno ga otvorio. U zavežljaju behu komadi sušenog mesa. Jedan komad je dodao meni, dok je drugi zadržao za sebe i počeo da ga žvaće. Prosto nehajno mi je dao do znanja da je to meso moći koje je ovom prilikom potrebno i njemu i meni. Bio sam toliko gladan da mi ni na kraj pameti nije bilo da je u ovom mesu možda sadržana nekakva halucinantna materija. Jeli smo u savršenoj tišini, sve dok i poslednji komadić nismo pojeli, a u međuvremenu spustio se i mrkli mrak.

Don Huan je onda ustao, raširio ruke i ispravio leđa. Predložio mi je da i ja uradim to isto. Rekao mi je da je to dobra stvar i da bi ja trebalo da praktikujem da posle spavanja, sedenja ili šetanja protegnem celo telo.

Postupio sam onako kako me posavetovao i baš u tom trenutku nekoliko listova čvrsto prileglih uz unutrašnju stranu košulje skliznuše u nogavice pantalone. Nisam znao da li treba da ih podignem, ali on mi je rekao da zaboravim na njih, jer mi više neće biti potrebni i da bi slobodno trebalo da ih pustim da padnu na zemlju i tu ostanu u položaju u kome se zateknu.

Potom mi se don Huan približi i šapnu na desno uho kako bi trebalo pažljivo da ga sledim i da uvek budem u njegovoj neposrednoj blizini i oponašam svaki njegov pokret. Rekao mi je da smo na mestu gde stojimo potpuno bezbedni, jer bili smo tako reći na samom rubu mračnog ponora.

»Ovo nije noć«, prošaputao je, lupkajući nogama po steni na kojoj smo stajali. »Noć je tamo.«

Pokazao je na tamu koja nas je okruživala sa svih strana.

Onda je uzeo mrežu koju sam sve vreme vukao sa sobom da bi se uverio da su tikve sa hranom i moj pribor za pisanje dobro smešteni i tihim glasom rekao mi da svaki ratnik uvek mora da zna kako je

sve u najboljem redu, ali ne radi toga da bi, uverivši se kako su sve stvari na svom mestu, poverovao da može da preživi svaki teški okršaj kojega se lati, već radi toga što je takav stav prema stvarima deo njegovog besprekornog ponašanja.

Umesto da me rastereti teških misli, on me svojim predlozima samo u potpunosti uverio da se moja zla kob približava. Poželeo sam da zaplačem. Don Huan je, to sam sasvim pouzdano znao, u potpunosti bio svestan na koji su način njegove reči delovale na mene.

»Imaj poverenja u svoju unutrašnju moć«, šapnuo mi je. »To je sve ono što čovek uopšte i može da ima u ovom tajanstvenom svetu.«

Pogurao me sasvim nežno i tako smo ponovo počeli da hodamo. Preuzeo je vodstvo i zbog toga je bio u prednosti nekoliko koraka ispred mene. Sledio sam ga, očiju uprtih u zemlju. Nikako se nisam usuđivao da gledam unaokolo, zbog čega me baš ovo krajnje oprezno zurenje u zemlju smirivalo na neki čudan način, i bezmalo me hipnotisalo.

Posle kraćeg hodanja don Huan je zastao. Šapatom mi je saopštio da nam se približava potpuna tama i da će zbog toga on ići ispred mene, ali će me zato dovesti u njegov položaj na taj način što će oponašati hukanje jedne izuzetno male sove. On me podseti da sam ja već upoznat sa tim da svaki put kada oponaša nekakav zvuk, njegov glas je na samom početku hrapav, dok kasnije postaje blag kao hukanje prave sove. Upozori me da budem krajnje oprezan kada čujem hukanje nekih drugih sova, jer ovakva naročita vrsta zvučnosti nije njihova karakteristika.

Posle nekog vremena don Huan je prestao da mi daje savete od kojih sam se bio uspaničio. Silno sam poželeo da ga zgrabim za ruku i onemogućim ga u svim njegovim budućim poduhvatima. Bilo mi je potrebno 2 do 3 minuta da se smirim i to prilično, jer jedino bih u takvom stanju mogao razumno da izgovaram reči. Nekakav talas nervoze preleteo je preko moga stomaka i zahvatio trbušnu duplju, što me je omelo u mom razložnom izlaganju.

Mirnim i tihim glasom naredio mi je da se pri- pazim zato što je tama isto što i vetar, nekakvo ne- dokučivo biće koje me može zavarati, pod uslovom da nisam pažljiv, i da baš zbog toga treba da budem potpuno miran da bih preživeo takav jedan susret.

»Moraš jednostavno da se prepustiš hodu, jer ako postupiš na taj način, tvoja unutrašnja moć će se stopiti s moći same noći«, došapnuo mi je.

Rekao mi je da će ići ispred mene, a ja sam ponovo bio pred naletom nekakvog neobjašnjivog straha.

»To je mahnitost«, usprotivio sam se.

Don Huan se nije naljutio niti je bilo kakvom reakcijom pokazao da je njegovom strpljenju došao kraj. Nasmejao se tiho i došapnuo mi nešto na uvo što ja nisam u potpunosti razumeo.

»Šta si mi rekao?« prosto sam se razdrao, pro- cedivši ovo pitanje cvokoćući.

Don Huan stavi svoju ruku preko mojih usta i prošaputa da bi svaki ratnik trebalo da se ponaša onako kao da tačno zna šta treba da radi, čak i onda kada je u situaciji da ne zna šta treba da radi. Po- novio je ovaj iskaz 3 ili 4 puta kao da je želeo da ga dobro upamtim. Rekao je, »ratnik je bezgrešan samo onda kada veruje u svoju unutrašnju moć, ne obraćajući pažnju da li je ta moć mala ili ogromna.«

Kada je malo pričekao, upitao me da li je sa umom sve u redu. Klimnuo sam glavom u znak odo- bravanja, posle čega je, što je brže moguće, nestao sa vidika i to bez i jednog jedinog šušnja.

Pokušao sam da osmotrim okolinu. Učinilo mi se da se nalazim u oblasti bogatoj gustom vegeta- ejom. Od sveg tog rastinja, u skladu sa poznavanjem biljnih vrsta, jedino sam mogao da prepoznam tamno- zelenu gomilu žbunja ili možda nekog omanjeg drveća. Svu svoju pažnju sam usredsredio na zvuke, ali nisam mogao da čujem ništa što bi bilo kakvom neobič- nošću moglo da privuče moju pažnju. Fijuk vetra rušio je svaki: zvuk sem retkih, ali veoma prodornih zvukova velikih sova i cvrkuta nekih drugih ptica.

Jedno izvesno vreme proveo sam u iščekivanju i to u stanju najveće moguće pažnje. A onda sam začuo dugo rapavo huktanje jedne male sove. Odmah sam znao da je to don Huan. Zvuk je dolazio odnekud iza mojih leđa. Osvrnuo sam se oko sebe i krenuo u pravcu odakle je dolazio zvuk. Kretao sam se polako, jer sam osetio da se tama kao nekakvo nerazmrsivo klupče obavija oko mene.

Hodao sam jedno desetak minuta otprilike. Ali, van svakog očekivanja, nekakva crna masa je skočila na mene. Zavrištao sam i pao. Zujalo rni je u ušima. Strah je bio toliko jak da mi je ponestalo daha. Morao sam da otvorim usta da bih došao do vazduha.

»Ustani«, reče don Huan tiho. »Nisam imao nameru da te uplašim. Samo sam ti krenuo u susret.«

Rekao mi je kako je posmatrao moj krajnje nepromišljeni način hoda i da su svi moji pokreti bili, dok sam se probijao kroz tamu, slični nespretnom hodu nekakve starice koja, pokušavajući da održi korak sa pudlicom, skakuće na vrhovima prstiju. Ovakva jedna slika mu se učinila smešna i zbog toga se nasmejao na sav glas.

Nije prestajao sa podražavanjem moga hoda dok sam se probijao kroz tamu, čak mu je pošlo od ruke da ovakvom načinu hoda nadene ime »hod moći«. Sagnuo se ispred mene i nagovorio me da svojim rukama slobodno dodirujem njegova leđa i kolena, da bih na taj način shvatio u kom se položaju nalazi njegovo telo. Don Huanov trup beše neznato povijen unapred, ali kičma mu beše uspravna, a kolena mu behu neznatno savijena.

Lagano je koračao ispred mene jer je želeo da primetim da kolena podiže malne do brade i to svaki put kada zakorači, da bi odmah zatim nestao iz mog vidokruga i da bi se ponovo vratio. Nikako nisam mogao da shvatim kako može da trči kroz tako gustu tamu.

»Pokret moći nije ništa drugo do trčanje kroz neprobojnu tamu«, prošapta mi na uho.

Nagovarao me da i ja sam to uradim. Rekao sam da ja sasvim pouzdano znam da ću polomiti noge,

jer izvesno je da ja, još jednako ovako nevešt, mogu da upadnem u nekakvu pukotinu među stenama. Don Huan mi potpuno smireno odvrati da je »hod moći« u potpunosti bezbedan.

Rekao sam mu i naglasio kako sve te njegove postupke mogu razumeti jedino ako pretpostavim da on sva ta brda savršeno poznaje i da jedino na taj način može izbeći sve one provalije koje bi mu mogle iskrsnuti na putu.

Rukama mi je blago prešao preko obraza i došapnuo mi, silno se naprežući da bih ga što bolje čuo: »Ovo je noć! A baš ova noć nije ništa drugo do moć!«

Sklonio je ruke sa mojih obraza i dodao tihim glasom da je preko noći ovaj svet drugačiji i da njegova veština probijanja kroz tamu nema nikakve veze sa poznavanjem ovih brda. Rekao mi je da se takva veština može postići jedino onda kada se sva sakupljena unutrašnja energija slobodno otpusti, i jedino na taj način je moguće spajanje unutrašnje moći sa pokretnom energijom noći koja nije ništa drugo do sama moć, na šta je još dodao da onog istog trenutka kada moć uzme čoveka pod svoje, mogućnost greške je nezamisliva. Krajnje ozbiljnim glasom je dodao da ukoliko iole sumnjam u tako nešto, onda bi za trenutak trebalo da malo dublje razmislim o svemu ovome što se događa sa nama i oko nas, jer za čoveka njegovih godina trčanje po tim brdima, i to po mrklom mraku, bilo bi ravno samoubistvu da nije te moći sadržane u noćnoj tami, moći koja ga je sjajno vodila sve ovo vreme.

»Pogledaj!« rekao je i brzo potrčao u gustu tamu da bi se odmah zatim vratio nazad.

Svojim očima nisam mogao da poverujem da jedno telo može da se kreće na tako jedan krajnje neobičan način. Za trenutak je poskakivao u mestu. Način na koji je on to izvodio podsećao me na sprintera koji izvodi uvodne vežbe, radi zagrevanja.

Kada je sve ovo izveo, rekao mi je da krenem za njim. Krenuo sam za njim sasvim zbunjen, obuzet nekakvim nelagodnim osećanjem. Prosto ne mogu re-

čima da opišem s kolikom sam pažnjom i oprežnošću gledao putanju koja se pružala preda mnom, ali, uprkos svemu tome nije bilo moguće proceniti udaljenost. Don Huan se onda vratio i počeo da skakuće pored mene. Šapnuo mi je kako potpuno moram da se pre-pustim silini noći i da verujem u onaj najmanji deo moje unutrašnje moći koji posedujem, jer ako ne postupim tako nijedan moj pokret neće biti slobodan. Dodao je da me tama opteretila samo zbog toga što se ja pri svakom poduhvatu isključivo oslanjam na čulo vida i verujem samo u ono što mogu da vidim, ne znajući da isto tako mogu da se krećem ukoliko se jednostavno prepustim moći da me vodi.

Pokušavao sam nekoliko puta, ali nisam uspeo. Ja jednostavno nisam mogao da hodam. Pri svakom pokušaju nadjačavao me strah zasnovan na mojim pretpostavkama da mi se nešto može desiti sa nogama. Don Huan mi je naredio da nastavim i dalje da skakućem u mestu, ali da se tom prilikom svojski potrudim da osetim kako prilikom kretanja izvodim »hod moći«.

Onda mi je rekao kako će on potrčati napred i otići nekuda malo podalje od mene, a da bi ja za to vreme trebalo da čekam da čujem hukanje sove, bolje reći njegovo oponašanje sovinog hukanja. Izgubio se negde u tami još pre nego što sam uspeo bilo šta da kažem. S vremena na vreme sam zatvarao oči i skakutao u mestu, sa povijenim kolenima i trupom, u čemu sam izdržao bezmalo čitav sat. Malo-pornalo, i sva napetost koju sam do tog trena osećao počela je polako da popušta, a onda sam, prosto nesvestan kako je do toga došlo, osetio izuzetnu priyatnost. Odmah zatim sam čuo don Huanovo hukanje.

Trčao sam 5 ili 6 jardi u pravcu odakle je hukanje dopiralo, nastojeći pri tom da »potisnem sebe« i postupim onako kako md je don Huan predložio. Ali kako sam se tog trenutka spotakao o jedan žbun, dotadašnje osećanje neizvesnosti me ponovo obuzelo.

Don Huan me čekao i pomogao mi je da se ispravim. Neprestano mi je govorio kako bi trebalo da prste savijem tako da prosto dodirnem dlanove,

izuzimajući palčeve i kažiprste obe ruke koje je trebalo ispružiti. Odmah zatim mi je rekao da on lično smatra da sam razmažen i da povlađujem svojim osećanjima koja se ni po čemu ne uklapaju u datu situaciju i da s pravom može tvrditi da sam razmažen jer mi je već objašnjeno, i to veoma dobro, da bez obzira na gustinu tame ja mogu da prilično dobro vidim, pod uslovom da pogled ne usredsređujem na određeni predmet, već da neprestano ispitujem tlo koje se pruža preda mnom, ali brzim maltene letimičnim pogledom. »Hod moći« je bio sličan onom poduhvatu izvedenom radi otkrivanja pogodnog odmarališta. I jedan i drugi poduhvat zahtevali su da se postigne osećaj izlaženja iz sebe i osećaj vere u sebe. »Hod moći« zahtevao je da se pogled usredsredi samo na onaj deo tla po kome se tog trenutka doslovno hoda, jer bi čak i jedan letimičan pogled u stranu uslovio pometnju u postojećem toku pokreta. Objasnio mi je da je povijanje trupa prema zemlji neophodno da bi se pogled usmerio pravo na zemlju, a da je podizanje kolena prema grudima neophodno radi toga što će samo na taj način, ako kolena budu u takvom položaju, koraci biti veoma kratki, a hod siguran. Upozorio me da sam počeo da se spotičem ali me uveravao da vežbama mogu da postignem takav rezultat da ću biti kadar da trčim isto tako brzo i bezbedno kao što to mogu da činim preko dana.

Satima sam pokušavao da oponašam njegove pokrete da bih dostigao takvo stanje duha koje mi je on preporučivao. On je strpljivo skakutao u mestu i to neposredno ispred mene, ili bi odjurio negde, na kraće vreme, da bi se odmah zatim vratio na isto mesto gde me i ostavio, a sve to radio je samo da bih ja mogao da vidim sve te njegove pokrete. Čak je znao i da me gurne i tako me natera da trčim nekoliko jardi.

Onda je ponovo odjurio negde, počeo da me doziva oponašajući hukanje sove, i to u razmacima koji su u kratkim intervalima sledili jedan za drugim. Počeo sam da se krećem ne shvatajući kako mi je pošlo za rukom da postignem jedan ovakav sasvim neoče-

kivani stepen samopouzdanja. Potpuno sam bio svestan da nisam učinio ništa da bih postigao takvo jedno osećanje, ali izgleda da je samo moje telo bilo svesno svih tih stvari, nezavisno od mojih intelektualnih mogućnosti. Ja, na primer, nikako nisam mogao da opazim ozubljene stene koje su stalno iskrsavale na mom putu, ali moje telo je svaki put uspevalo da se domogne samog stenovitog ruba, nikada ne upadajući u rupčage, jedino nekoliko puta kada su mi se desile nezgoda-dve i kad sam izgubio ravnotežu, a to mi se desilo u trenutku kada mi je pažnja popustila. Da bi stepen koncentracije bio potpun, bilo je potrebno pre svega brzo osmatrati samo tlo pod nogama. Pažnja uvek popušta, čak i onda kada se u deliću sekunde pogleda u stranu ili daleko ispred sebe, a sve to, kako me i don Huan opominjao, menja tok pokreta.

Pronašao sam don Huana posle dužeg traganja. Sedeo je pored nekakvih tamnih uobličениh predmeta koji su po svom obliku podsećali na drveće. Prišao mi je i rekao mi da postupam prilično dobro, ali vreme je da sve ovo prekinemo, jer on je veoma dugo oponašao hukanje sove i došao do zaključka da bi takav jedan zvuk posle ovih ponavljanja mogao da oponaša i neko drugi.

Složio sam se da je vreme da prekinemo. Gotovo da sam bio sasvim iscrpljen posle svih ovih pokušaja. Osetio sam izvesno olakšanje i upitao ga, ko bi bio taj ko bi mogao da oponaša njegovo hukanje.

»Sile, saveznici*, utvare, ko zna ko još?« prošaputao je on.

Objasnio mi je da sva ova »bića noći« obično proizvode veoma melodične zvuke, ali, na njihovu nesreću, ne mogu da postignu rapavost ljudskih glasova niti cvrkut ptica. Upozorio me da svaki put kada do mene dopre takav zvuk, treba da stanem i da se prisetim svega onoga što mi je on rekao, jer bih nekom drugom prilikom verovatno našao za shodno da sve

* O značenju »saveznik« (ally) videti Kastanedine knjige: *Učenje don Huana*, i *Priče o moći*, — (Prim.prev)

ic šumove i glasove identifikujem, u želji da otkrijem ko su ta bića ili pojave koje ih stvaraju. Veoma ubedljivim glasom mi je rekao da je meni sasvim jasno kako izgleda »hod moći« i da mi je potreban samo jedan neznatan podsticaj da bih u potpunosti mogao tla ovladam tim hodom, što se verovatno može desiti već sledećom prilikom, kada se ponovo usudimo da se prepustimo nepreglednoj tmini noći. Blago me polapšao po ramenima i naglasio mi da je spreman za pokret.

»Hajdemo odavde«, rekao je i počeo da trči.

»Čekaj! Čekaj!« zavrištao sam mahnito. »Hajde da koračamo.«

Don Huan je stao i skinuo šešir.

»Oh, bože moj!« uzviknu on prilično zbunjenim glasom. »U škripcu smo. Tebi je dovoljno jasno da ja koračajući ne mogu da se probijani kroz tamu. Ja jedino umem da trčim. Slomiću noge ukoliko koračam.«

Nekakvo osećanje me navodilo da pomislim kako se ceri dok mi sve to govori, premda nisam mogao tla vidim njegovo lice.

Krajnje poverljivim tonom dodao je kako je on i suviše star da korača i da samo jedan neznatan deo energije »hoda moći« koji sam do sada akumulirao u sebe, to najviše zahvaljujući iskustvu od prošle noći, mora da se proširi na znatno veću količinu energije, da bih svojski mogao da se suočim sa prilikom koja mi se pruža.

»Ako se ne usaglasimo sa "hodom moći", bićemo pokošeni kao trava«, došapnuo mi je.

»A ko će nas to pokositi?«

»Postoje neke stvari i pojave koje deluju na ljude tokom noći«, prošaputao je on glasom od kojega me obuzela nekakva jeza.

Rekao mi je da uopšte nije važno da idem u korak sa njim, zato što će on u određenim intervalima ponoviti 4 melodična zvuka, u potpunosti slična hukanju sove, a razmaci između tih hukanja biće ponavljani tako da ja bez ikakve bojazni mogu da ga sledim.

Predložio sam da na ovim brdima ostanemo sve do zore, pa da tek posle toga krenemo. Odgovorio mi je veoma ozbiljnim glasom, stvarajući tako krajnje dramatičnu atmosferu, i objasnio da bi naš boravak na ovim brdima bio ravan samoubistvu, pa čak i u slučaju da imamo tako ludu sreću i desi nam se da preživimo, ta noć sa kojom bismo morali da se suočimo isisala bi svu našu unutrašnju moć i to do te mere da bismo postali žrtve prve opasnosti koja bi nas zadesila tokom dana.

»Hajde da više uludo ne trošimo vreme«, rekao je glasom u kome se osećala silna napetost i želja da što pre krenemo. »Hajdemo odavde.«

Ničim mi nije dao do znanja da će se truditi da uspori korak. Njegovi poslednji saveti odnosili su se na to, kako ni po koju cenu ne bi trebalo da dajem oduške svojim osećanjima, nagonima, pa čak ni mislima, izražavajući ih putem zvuka, bez obzira šta se bude dešavalo. Pokazao mi je pravac kojim smo morali ići i neprikosnoveno ga se držati, da bi odmah zatim počeo da trči, ali znatno sporijim tempom, što je bilo i razumljivo. Išao sam za njim, ali bez obzira na svu tu njegovu predusretljivost i prilično lagan tempo, ja ipak nisam mogao svoj tempo da usaglasim sa njegovim, pa je on, naravno, iščezao u tami, daleko ispred mene.

Kad je on iščezao, ja sam ostao sam — postalo mi je jasno da sam postigao veoma brz tempo i ne shvatajući to. Pokušavao sam da održavam taj tempo jedno duže vreme, ali već tog istog trenutka kada sam postao svestan brzine svoga hoda, začuo sam don Huanov zvučni signal koji je dopirao sa moje desne strane i u taj mah mi se učini kao da je on u mojoj neposrednoj blizini. Zviznuo je 4 puta, i to u intervalima koji su ritmično sledili jedan za drugim.

Posle kraćeg vremena ponovo sam ga čuo kako oponaša hukanje sove, ali ovoga puta taj zvuk je dopirao s moje desne strane i to sa velike daljine. Da bih mogao dalje da ga sledim ja sam morao da se okrenem za četrdeset i pet stepeni. Usmerio sam se, tako, što sam počeo da sledim jedan sasvim novi

pravac, očekujući pri tom da će mi sledeća tri zvučna signala pružiti bolju orijentaciju.

Čuo sam nov zvižduk, po kome sam mogao da zaključim da se don Huan nalazi baš na onom istom mestu odakle smo krenuli. Stao sam i počeo da slušam. Čuo sam nekakav veoma oštar zvuk koji je dopirao sa velike daljine. Beše to zvuk sličan trenju 2 kamena. Naćulio sam uši da bih što bolje čuo, i, baš zahvaljujući takvoj pažnji, otkrio sam čitavu jednu seriju tihih šumova sličnih trenju dvaju kamenova. Onda sam začuo još jedan glas koji nije bio ništa drugo do hukanje sove i tek tada mi je bilo jasno šta je don Huanova namera. Nekakva divna melodija bila je sažeta u tom zvuku. Ovog puta hukanje bese znatno više i mnogo umilnije nego što bi mogao biti zvuk jedne prave sove.

Obuze me nekakvo čudno osećanje straha. Imao sam takve grčeve vi stomaku da mi se činilo da se u središnjem delu moga tela nalazi nešto i da me ono prosto vuče prema zemlji. Okrenuo sam se i u polučučućem stavu krenuo u suprotnom pravcu.

Razaznavao sam jedva čujno hukanje sove u daljini, da bih odmah zatim u brzim, uzastopnim intervalima čuo još takva 3. Behu to don Huanovi glasovi. Potrčao sam u pravcu tih glasova. Osetio sam da je od mene udaljen dobre četvrt milje, ali takode samo osetio da ukoliko nastavi takvim tempom hoda, meni ništa drugo ne preostaje nego da ostanem sam samcijat na ovim brdima. Nije mi bilo jasno zašto je don Huan morao da trči ispred mene, jer mogao je isto tako i da optrčava oko mene, ako je baš toliko silno želeo da održava takav tempo.

Primetio sam kao da se nešto kreće zajedno sa mnom i to sa moje leve strane. To sam mogao da opazim čak i na samoj graničnoj zoni mog vidokruga. Samo što se nisam uspaničio, ali spasla me jedna krajnje trezvena misao koja je sinula kao varnica. Nije moguće bilo išta videti u mraku. Želeo sam da pogled usredsredim u tom pravcu, ali plašio sam se da ne izgubim impuls.

Još jedanput sam začuo hukanje sove i ono me trglo iz razmišljanja. Zvuk je dopirao sa moje leve strane. Ovog puta nisam krenuo za zvukom zato što je, bez sumnje, bio jedan od najurnilnijih i najmelodičnijih glasova koje sam do sada čuo. Uprkos svemu, ovaj zvuk me nije uplašio. Bilo je u njemu nekakve privlačnosti, možda nečeg ukletog ili čak setnog.

A onda je nekakva tama strmoglavom brzinom preletela sa leve na desnu stranu, što se sve dešavalo naočigled mojih očiju. Neočekivana brzina kojom se kretala tamna masa, prosto me naterala da pogledam ispred sebe, zbog čega sam, naravno, izgubio ravnotežu i naleteo na nekakvo žbunje što je, razume se, izazvalo veliku buku. Pao sam na bok i tog istog trenutka začuo melodično hukanje i to na svega nekoliko koraka od mene. Ustao sam, ali još i pre nego što sam napravio prvi korak, s namerom da krenem pravo, začuo sam još jedno hukanje, obojeno takvim zvukom koji me mnogo više obavezivao od onog pret hodnog i prosto mi naređivao da udovoljim svim njegovim zahtevima. Činilo mi se kao da je tamo, odakle je dolazio zvuk, postojalo nekakvo biće koje je želelo da stanem i da slušam. Zvuk hukanja bio je dug po trajanju i tako nežan po zvučnosti, da me jednostavno oslobodio svih mojih strahovanja. Istinu govoreći, ja bih stao, da baš u tom trenutku nisam čuo 4 don Huanova hrapava povika. Činilo se da su sasvim blizu. Skočio sam i pojurio u tom pravcu.

Posle kraćeg vremena ponovo sam primetio neko treperenje ili talasanje, u tami sa moje leve strane. Ja to u stvari nisam mogao da vidim, pre bi se moglo reći da sam to osetio, ali ipak sam bio ubeđen da sve to posmatram vlastitim očima. To treperenje, ili strujanje, kretalo se mnogo brže od mene, da bi ponovo počelo da se kreće sleva udesno, što je normalno uslovalo da još jednom izgubim ravnotežu. Ali ovog puta nisam pao, a što je čudno u celoj toj stvari sama pomisao da mogu da padnem uopšte me nije uzbuđivala. Onda sam se sasvim iznenada razbesneo, a neusaglašenost mojih osećanja prilično me uspaničila. Pokušao sam da ubrzam hod. Želeo sam da i ja sam

počnem da opažam hukanje sove, kako bih don Huanu dao do znanja gde se nalazim, ali nikako se nisam usuđivao, da kojim slučajem ne bih obezvredio njegove savete.

U tom trenutku opazio sam nešto jezivo. Sa moje leve strane pojavilo se nešto doslovno nalik životinji i počelo je maltene da me dodiruje. Skočio sam gonjen krajnjom nuždom i skrenuo udesno. Gotovo da se nisam ugušio od straha. Strah me obuzeo tolikom silinom, tako da nijedna misao nije mogla da mi padne na pamet dok sam se trčeći probijao kroz tamu i to najbrže što sam mogao. Izgleda da je ovaj strah bio samo čisti telesni nagon koji nikakve veze nije imao sa mojim mislima. Ovakvo stanje mi se činilo veoma neobično. U skladu sa svim mojim životnim iskustvom, sva moja nekadašnja strahovanja bila su negde u sferi intelektualnog i uvek su se javljala u krajnje ozbiljnim društvenim situacijama ili u kontaktu sa ljudima koji su svojim ponašanjem za mene predstavljali opasnost. Ovog puta međutim, strah je za mene bio nešto sasvim novo. Osećanje ovakve vrste dolazilo je iz jednog sasvim nepoznatog dela sveta i usmerilo me na nepoznati deo moga bića.

Po jasnoći zvuka, mogao sam da shvatim da je sova u mojoj neposrednoj blizini i to možda tik uz mene, sa moje leve strane. Nisam baš u potpunosti mogao da odredim visinu toga glasa, ali, po svemu sudeći, bese to don Huanov glas. Nije bio melodičan. Usporio sam hod. Odmah zatim sledio je i drugi zvuk. Jasno sam mogao da razaznam da sa tog mesta dopiru don Huanovi rapavi zvižduci, zbog čega sam i ubrzao hod. Treći zvižduk dolazio je iz neposredne blizine. Sada sam već mogao da razaznajem tamnu masu stenja ili možda nekakvog drveća. Čuo sam još jedan zvuk koji nije bio ništa drugo do oponašanje sovinog hukanja, što me podstaklo da pomislim da me don Huan čeka jer više ne postoji mogućnost za bilo kakvu opasnost. Bio sam bezmalo na samom rubu jedne još mračnije oblasti kada sam začuo peti poziv i maltene se sledio od straha. Napregao sam se da bih što jasnije video, usmeravajući pogled prema tom

mračnom predelu, ali nekakvo sasvim neočekivano šuškanje nateralo me da se okrenem u pravom trenutku i primetim jedan crni predmet, mnogo tamniji od tamne pozadine, kako se kovitla, ili klizi, neposredno pored mene. Počeo sam da trčim, kako bih što dalje pobegao od tog predmeta, gubeći dah pri tom. Odmah zatim sam čuo nekakvo pucketanje, kao da neko cmokće usnama, a ogromna tamna masa silovito se zateturala iz predela tame, čiji je sastavni deo dosad bila. Masa o kojoj je reč, bila je oblika kvadrata, nešto nalik vratima, možda osam ili deset stopa visoka.

Tako iznenadno pojavljivanje ovakve jedne strašne stvari nateralo me da vrištim. Učini mi se kao da me jedan deo moga bića vuče prema predelu mraka i to nekakvom neobjašnjivom snagom, dok se drugi deo odupire toj čudnovatoj sili. Izgledalo je da onaj deo bića koji se prepušta delovanju čudnovate sile želi da se u potpunosti uveri, dok drugi deo oseća krajnje histeričnu potrebu da pobjegne odatle.

Jedva sam čuo don Huanova hukanja. Izgledalo je da su veoma blizu i da su prosto izbezumljujuća — po trajanju su bila znatno duga, a po boji hrapava, kao da je hukao baš u onom trenutku dok je trčao prema meni.

Učinilo mi se kao da sam ponovo mogao da vladam nad sobom, što je došlo sasvim neočekivano, zbog čega sam se okrenuo napravivši krug oko sebe i već tog trenutka sam trčao baš onakvim tempom o kome je don Huan maštao i priželjkivao da se i meni tako nešto desi.

»Dan Huane!« povikao sam kada sam ga pronašao.

Stavio mi je ruku preko usta i dao mi znak da ga sledim, tako da smo obojica počeli da trčimo veoma lagano, postižući jedan prijatan tempo, i, vođeni takvim tempom, trčali smo sve dok nismo došli do same ivice onog peščara na kome smo bili mnogo ranije.

Sedeli smo na kamenom grebenu maltene čitav čas, ne progovorivši ni jednu jedinu reč, i tako smo presedeli do zore. Zatim smo obedovali, vadeći hranu iz tikvi. Don Huan je rekao kako moramo da osta-

nemo na tom grebenu sve do podneva, na šta je još dodao kako uopšte nećemo spavati, ali ćemo zato umesto toga razgovarati kao da je sve u najboljem mogućem redu.

Zaomolio me da mu do tančina ispričam sve ono što mi se dogodilo od trenutka kada me on napustio. Kada sam završio sa svojim pripovedanjem, on jednostavno nije prozborio ni jednu jedinu reč, a to je prilično potrajalo. Izgledao je krajnje zamišljen.

»Ne čini mi se to baš tako dobro«, izustio je konačno. »Ono što ti se desilo prošle noći bilo je veoma ozbiljno i to tako ozbiljno da ti ja savetujem da se više ne upuštaš sam kroz noć. Od sada, pa ubuduće, noćna bića neće te ostavljati na miru.«

»A šta mi se to desilo prošle noći, don Huane?«

»Sapleo si se o izvesna bića koja postoje u svetu noći i koja deluju na ljude. Ti o njima ništa ne znaš, jer se još nikada nisi susreo sa njima. Možda bi mnogo bolje bilo da ih nazovemo planinskim bićima, jer ta bića u suštini ne pripadaju noći. Ja ih zovem bićima noći, jer ih je lakše opaziti u tami. Ta bića su svuda oko nas i tu su sve vreme. Danju je, međutim, mnogo teže opaziti ih, jednostavno zbog toga što nam je dnevna stvarnost mnogo više bliska, a to, naravno, utiče na nas i mi dajemo prednost svemu onome što nam je blisko. Nasuprot tome, u tami sve je podjednako čudnovato i samo je mali broj stvari ili pojava u prednosti, zbog čega smo, razume se, sumnjičavi prema svim tim bićima noći.«

»Ali, don Huane, da li su ta bića postojeća?«

»Naravno da jesu! Toliko su stvarna da maltene po pravilu ubijaju ljude, naročito one koji borave u divljini i ne poseduju unutrašnju moć.«

»Ako si znao da su ta bića opasna, zašto si me onda ostavio samog?«

»Uči se samo na jedan način, a to je delanje. Ako bi nam svrha bila u tome da samo govorimo o moći, onda bi to bilo sasvim beskorisno. Ako zaista želiš da spoznaš moć i ako zaista želiš da ona postane sastavni deo tebe, onda moraš da se latiš svega i to sam, bez ičije pomoći.

»Put ka moći i znanju je veoma težak i dugotrajan. Možda si primetio da te nisam pustio da se suočiš sa tamom sve do prošle noći, a to je prvenstveno bilo zbog toga jer nisi imao dovoljno moći da podneseš tako nešto. Sada imaš dovoljno moći da izvojuješ bitku, ali ipak ne dovoljno da u toj tami ostaneš sam.«

»Šta bi moglo da mi se desi, ako ostanem sam u tami?«

»Ništa drugo ti ne bi preostalo nego da umreš. Po svoj prilici, bića noći bi te smrvila kao najobičniju bubu.«

Da li to znači da ja nikako ne smem da sam provedem noć?«

»Normalno je da noć smeš da provedeš u svom krevetu, ali nikako u planinama.«

»Šta bi mi se, na primer, dogodilo u ravničarskim predelima?«

»Opasnost vreba samo u divljini, daleko od svake ljudske naseobine, naročito u divljini visokih planinskih oblasti. Kako su prirodna boravišta noćnih bića uglavnom stene i uvale, ti ne možeš da se uputiš u planine, ako ne sakupiš dovoljno unutrašnje moći.«

»Ali kako mogu da sakupim unutrašnju moć?«

»Ti je već sakupljaš, pošto se tvoj život odvija onako kako ti ja preporučujem da bi trebalo živeti. Malo-pomalo, i tebi sve više polazi za rukom da na delu pokažeš koje si sve stepene potiskivanja ličnosti postigao, ali ti o tome uopšte ne bi trebalo da razmišljaš, jer moć uvek pronađe svoj način na koji će te dovesti do takvih stanja. Uzmi mene za primer. Ja uopšte nisam bio svestan toga da sakupljam moć kada sam još na samom početku učio da postanem ratnik. Baš kao i ti sada, ja sam onda mislio da sve to što radim ne vodi ničemu i da u suštini nije nikakvo konkretno delanje, ali to nije bilo tako. Moć je neobična baš u tome što je u samom procesu sakupljanja neprimetna.«

Zamolio sam ga da mi objasni kako je došao do zaključka da je po moj život opasno da noć provedem sam.

»Bića noći o kojima je reč kretala su se pored tebe i to sa tvoje leve strane«, rekao mi je. »Ta ista bića nastojala su da se uobliče u tvoju smrt. Doslovna slika svega toga su baš vrata koja si video. Vrata su bila sam početak, pristup u svet smrti, i baš ta vrata bi te ugurala unutra da ti nisi posedovao moć, zahvaljujući kojoj si prošao pored njih. Da nije bilo moći, to bi bio tvoj kraj.«

Pomenuo sam, trudeći se da to sročim na najbolji mogući način kako sam razmišljao o tome da su se sve čudnovate stvari dešavale baš onda kada je on bio u mojoj blizini i da mi je sve to izgledalo kao da on prosto kuje nekakvu zaveru protiv mene i smejala mi takve događaje. Bilo je vremena kada sam bio potpuno sam u divljini, ali uvek je sve proticalo u najboljem mogućem redu i događaji su tekli nekakvim logičnim tokom. Za to vreme dok sam sam boravio u divljini, nisu mi se pojavljivala nikakva tamna obličja, niti su do mene dopirali bilo kakvi neobjašnjivi zvuči. Kada bolje razmislim, ja se tada ničega nisam plašio.

Don Huan se nasmejavao, ali jedva čujno, i rekao kako sve ovo samo dokazuje da on poseduje dovoljno unutrašnje moći i da mu baš to omogućuje da prizove mnoštvo stvari i pojava da bi postigao željeni cilj.

Učinilo mi se da on možda samo nagoveštava činjenicu da je pozvao nekolicinu ljudi, s namerom da rade kao njegovi saveznici.

Izgledalo je da je don Huan pročitao moje misli i glasno se nasmejavao povodom toga.

»Ne opterećuj sebe, tražeći objašnjenja«, rekao je. Sve ovo što sam ti do sada rekao, za tebe lično ništa ne znači, jer ti još ne poseduješ dovoljno lične moći. Činjenica je da sada imaš mnogo više moći nego na samom početku i zbog toga su stvari i počele da ti se događaju. Već si imao susret sa moći, kroz obličja magle i munja. Uopšte nije važno tvoje intelektualno poimanje događaja od prošle noći. Ono što je važno u tom poduhvatu jeste da se ti svega toga sećaš. Onaj most i sve što je promicalo

pred tvojim očima prošle noći ponovice se jednog dana kada budeš imao dovoljno unutrašnje moći.«

»Zašto će se sve to ponoviti, don Huane?«

»Ne umem to da ti kažem. Ja nisam ti. Jedino ti možeš dati odgovor na to. Svi se mi razlikujemo. Zbog toga sam morao da te ostavim samoga prošle noći, premda sam sasvim dobro znao da svaki događaj može biti opasan po tvoj život, ali ti si morao da se pokažeš i isprobaš pred tim opasnim bićima. Razlog zašto sam baš izabrao sovino hukanje je taj što su sove glasnici tih bića. Oponašanje sovino gukanja ih razdražuje. Sva ova noćna bića su se ustremila na tebe, ne zbog toga što su ona po prirodi zla, već zato što ti nisi bezgrešan. Postoji nešto u tebi što je veoma površno, a ja znam šta je to. Ti me jednostavno samo zabavljaš. Zabavljao si sve redom, a to ti je naravno dizalo cenu u svakom društvu i u svakoj sredini. Ali ti i sam znaš da to tako ne sme biti. Ti si samo čovek, a tvoj život je isuviše kratak da bi u njega mogao da sažmeš sva čuda i sve užase ovog čudesnog sveta. Baš zbog toga je sav tvoj zabavljački šarm puka površnost i srozava te na veoma bedan nivo.«

Poželeo sam da mu se suprotstavim. Don Huan me bio prikovao pogledom kao što je to radio nebrojeno puta dosad. Tog trenutka sam bio ljut. Ali kao što se dešavalo i ranije, pisanje me prilično udaljilo od bilo kakvog dubljeg bavljenja tim problemom i baš mi je to i omogućilo da budem miran.

»Mislim da znam način izlečenja«, nastavio je don Huan posle malo dužeg zastoja. »Čak bi i mogao da se složiš sa mnom samo da se prisetiš šta si sve radio prošle noći. Trčao si toliko brzo kao da si čarobnjak, ali samo onda kada je tvoj neprijatelj postajao neizdrživ. I ti i ja to dobro znamo, a što se mene tiče, ja mislim da sam za tebe već pronašao jednog vrednog neprijatelja.«

»Šta smeráš, don Huane?«

Nije odgovorio. Ustao je i proteglio se. Izgledalo je kao da su mu se svi mišići ukočili. Naredio mi je da i ja učinim to isto

»Moraš da se protegliš nekoliko puta na dan«, rekao je. »Što više puta, utoliko je bolje za tebe, ali samo posle dužeg rada ili odmora.«

»Kakvog ćeš to neprijatelja pronaći za mene?« upitao sam.

»Na žalost, samo su ljudi naši najjači neprijatelji«, odgovorio je. »Sva druga bića nemaju sopstvenu volju i zbog toga ih uvek treba presretati i postavljati im mamac, dok je sa ljudima sasvim drugačije, jer ljudi su nemilosrdni.

»Dosta smo razgovarali«, rekao je don Huan odsečno i okrenuo se prema meni. »Pre nego što odemo oдавде, tvoja je dužnost da uradiš još nešto, najvažnije od svega. Evo već sada ću ti reći nešto što će donekle zadovoljiti tvoju radoznalost i tvoj prilično zbunjeni duh, zbog čega si ovde. Razlog što me ne prestano posećuješ je veoma jednostavan — svaki put kada me vidiš, tvoje telo nauči izvesne stvari, čak i kad ti to ne želiš. Kao što vidiš, i sada tvoje telo želi ponovo da me poseti i nauči još nešto. Recimo da tvoje telo zna da će umreti, čak da ti o tome uopšte ne razmišljaš. Zbog toga sam tvom telu govorio da ću i ja umreti, ali pre nego što se to desi, želeo bih da tvom telu pokažem izvesne stvari, stvari koje li ne možeš da priuštiš svome telu. Na primer, tvom telu je potreban strah. Osećanje straha mu se dopada. Tvom telu su potrebni i tama i vetar. Tvoje telo sada zna da iskoristi hod moći. Potrebna mu je takođe i unutrašnja moć i ne može da sačeka taj trenutak kada će je u potpunosti posedovati. Možemo da kažemo i to da se tvoje telo vraća meni, zato što sam ja njegov prijatelj.«

Jedno izvesno vreme don Huan nije progovorio ni jednu jedinu reč. Izgledalo je kao da se bori sa sopstvenim mislima.

»Rekao sam ti da tajna jakog tela nije u onome na čemu nastojiš, već u onome što izbegavaš«, progovorio je konačno.

»Sada je vreme da ne postupaš onako kako to uvek radiš. Evo, sedi ovde, sve dok ne krenemo i *ne delaj*.«

»Ne mogu da shvatim šta hoćeš da kažeš, don Huane.«

Preklopio je rukama moje beleške i oduzeo mi ih je. Pažljivo je zaklopio moju beležnicu, povezao je gumenom trakom, a onda je bacio kao da baca disk, daleko u hrastov šumarak.

Prenerazio sam se i počeo da negodujem, ali on mi je svojom rukom začepio usta. Pokazao mi je u pravcu jednog povećeg žbuna i rekao da pažnju ne usredsređujem na lišće već na senke koje to lišće baca po zemlji. Rekao mi je da probijanje kroz tamu ne mora biti podstaknuto strahom, već bi, suprotno tome, moglo biti veoma prirodna reakcija živahnog tela koje dobro zna kako »ne delati«. Bez prestanka mi je šaputao na desno uho da je »ne raditi nešto na već dobro poznat način« pravi ključ za postizanje moći. Kad god bih pogledao u drvo, uvek sam dobro znao kako da to drvo posmatram, jednostavno usredsređujući svu svoju pažnju na lišće. Senke lišća ili procepi među lišćem nikada nisu privlačili moju pažnju. Njegova poslednja podsećanja odnosila su se na to da pažnju usredsredim na senke lišća i to lišća samo s jedne grane, pa da tek onda, ako to baš silno poželim, prošetam pogledom po drvetu, ali da tom prilikom više nikako ne smem pogled da vraćam na lišće, zbog toga što je prvi odlučujući korak u sakupljanju unutrašnje moći dopuštanje telu da »ne dela«.

Možda je to bilo usled umora ili usled uzbuđenja praćenog priličnom nervozom, ali činjenica je bila da sam se toliko zadubio posmatrajući lišće, da sam od onog trenutka kada je don Huan ustao, maltene mogao da grupišem tamno obličje senki s istom onakvom lakoćom kao i lišće. Efekat svega ovoga bio je krajnje iznenađujući. Kazao sam don Huanu da mi je želja da još malo ostanemo na ovom mestu. Nasmejao se i pomilovao me po glavi koja je bila pod šeširom.

»Rekao sam ti«, dodao je. »Telu se dopadaju takve stvari.«

Odmah zatim mi je rekao kako bi trebalo da se prepustim svojoj unutrašnjoj moći koju sam dosad uspeo da sakupim i da joj dopustim da me vodi kroz žbunje do mesta gde se nalazi moja beležnica. Nežno me je gurnuo u hrastov šumarak. Jedno vreme sam bez ikakvog cilja lutao po šumarku, da bih posle kraćeg vremena našao svoju beležnicu. Pomislio sam da sam se možda sasvim nesvesno setio pravca u kome je don Huan bacio moju beležnicu, ali on mi je razjasnio ceo ovaj događaj, objašnjavajući mi kako sam krajnje precizno išao prema beležnici i bez ikakvih teškoća stigao do nje, prvenstveno zbog toga što se moje telo satima napajalo »ne-delanjem«.

15 NE-DELANJE

Sreda, 11. aprila 1962.

Na putu prema kući don Huan mi je preporučio da se latim svoje beležnice i otpočnem sa radom kao da se ništa nije ni desilo i da tom prilikom uopšte ne pominjem, a kamoli da se malo ozbiljnije zamislim nad svim onim događajima koji su mi se desili.

Posle odmora od jednog dana, on je najavio kako bismo morali da napustimo ovu oblast na nekoliko dana, radi toga što je preporučljivo biti daleko od tih »bića«. Rekao mi je da su ta »bića« veoma snažno uticala na mene, premda ja nisam osećao da ona to na bilo koji način čine, i to baš zbog toga što moje telo još nije bilo dovoljno osetljivo. Ja bih se ozbiljno razboleo da gotovo tog istog trenutka nisam krenuo prema mom »Dragom mestu«, da se prečistim i osvežim.

Krenuli smo pre zore i vozili prema severu da bismo posle iscrpljujuće vožnje i brzog hoda stigli na brdo, u kasno popodne.

Don Huan je, kao što je to radio i pre, prekrrio granama i lišćem mesto na kome sam ja već jednom spavao. Onda mi je ponovo dao čitavu jednu pregršt lišća da ga stavim preko stomaka i da ga čvrsto pritiskam na kožu, i pri tom mi je rekao da legnem i da se odmorim. On je napravio još jedan ležaj sličan

ovom mom i to veoma blizu mene, s moje leve strane, 5 stopa daleko od moje glave, i takođe legao da se odmori.

Kako su minuti odmicali, ja sam počeo da osećam nekakvu izuzetnu toplotu, a osećanje izuzetnog raspoloženja obuzelo je moje telo. Bio je to osećaj fizičke udobnosti, osećaj lebdjenja u vazduhu. U potpunosti sam mogao da se složim sa don Huanovom tvrdnjom da će mi »ležaj od uzica« omogućiti da neprestano lebdim. Prokomentarisao sam ovaj neverovatni kvalitet mog čulnog iskustva. Don Huan mi je veoma ubedljivim glasom rekao da je ovaj »krevet« napravljen baš s takvom svrhom.

»Ne mogu da verujem da je tako nešto moguće!« povikao sam.

Don Huan je ovaj moj iskaz doslovno prihvatio i pošto je to tako shvatio, ništa mu drugo nije preostalo nego da me izgrdi. Rekao mi je kako se već umorio od mojih postupaka u kojima sam se pokazivao kao biće izuzetno i značajno i da sam baš zbog toga neprestano morao da dokazujem kako je ovaj svet nepoznat i čudesan.

Pokušao sam da mu objasnim kako jedan uzvik, pomalo retoričan po načinu intoniranja, nema nikakvog posebnog značenja. Odgovorio je da je sve to radi toga da bih ja mogao da izaberem neki drugi iskaz. Izgledalo je da sam mu ozbiljno dosađivao pitanjima. Uspravio sam se dopola, podbočivši se jednom rukom i počeo da se izvinjavam, ali on se na sve to samo gasno nasmejao, oponašajući moj način govora, i predložio mi je da bi baš dobro bilo da upotrebljavam što više mogu baš te živahne retorične uzvike da bi mi to mnogo bolje pristajalo nego da budem isključivo protiv toga i da tome ne pridajem nikakav značaj. Prestao sam da se smejem sračunatoj apsurdnosti koje je i te kako bilo u mogućnostima koje mi je on predlagao.

Tiho se zacerekao i podsetio me kako bi i dalje trebalo da se trudim da potisnem svoju ličnost da bih dosegao osećaj lebdjenja.

To blago osećanje mira i sama pomisao na silno mnoštvo događaja koje sam doživeo na tom tajanstvenom mestu, pobudili su sva ona osećanja duboko zakopana u meni. Počeo sam da pričam o svom životu. Priznao sam kako nikada nikog nisam poštovao ni voleo, čak ni sebe, i da sam baš zbog toga uvek osećao kako sam zao, i to u srži svoga bića zao, jer u tome sam bio isključiv, pa je tako moj stav prema ljudima uvek bio pod maskom, uvek je to pre bila poza nego iskreno ponašanje, i to poza razmetljivosti i čikanja.

»Isitina je to što kažeš«, rekao je don Huan. »Ti uopšte ne voliš sebe.«

Graktavim tonom mi je rekao da je imao moć »viđenja« dok sam mu pričao o svom životu. Posavetovao me da nikako ne treba da sažaljevam sebe zbog svega onoga što sam uradio, jer je sam čin izdvajanja pojedinih osobina iz svekolikog konteksta života — kao, na primer, izdvajanje osobina poput podlosti ružnog postupanja i zlobe, jednak neopravdanom pridavanju značaja samome sebi.

Meškoljio sam se u ležaju, prilično nervozan, zbog čega je lišće počelo da šuška. Don Huan mi je rekao da ako zaista želim da se odmorim, nikako ne smem da dopustim da se lišće uskomeša i da bi baš zbog toga trebalo da oponašam njega, ležeći u krevetu potpuno miran. Dodao je kako je u svom »viđenju« otkrio jedno od mojih stanja. Jedno kraće vreme se borio, verovatno da bi našao odgovarajuću reč, da bi odmah zatim čim je otkrio pravu reč rekao da je jedno od tih stanja omeđenost moga duha, zbog čega neprestano zapadam u greške, što mi je slikovito predstavio kao nekakvu zamku koja se otvara u trenutku kada se to najmanje očekuje i nemilosrdno me guta.

Zamolio sam ga da bude jasniji. Odgovorio mi je da prosto nije moguće biti jasan kada je u pitanju »viđenje«.

Pre nego što sam uspeo da bilo šta izustim, on me preduhitrio i rekao mi da bi pre svega trebalo da se opustim, ali da se tom prilikom ne prepustim snu, već da ostanem budan i budem što je moguće

duže svestan svega što se dešava. Rekao mi je da se »ležaj od uzica« prvenstveno pravi radi toga da bi se našao svakome ratniku koji bi se tu zatekao u stanju mira i dobrog raspoloženja.

Dramatičnom bojom glasa don Huan mi je objasnio da je stanje dobrog raspoloženja, pre svega stanje do kojega se mora doći vežbanjem, ono s kojim ratnik mora biti upoznat da bi mogao da ga traži.

»Ti uopšte ne znaš šta je to dobro raspoloženje, zato što takvo jedno osećanje nisi do sada doživeo«, rekao je.

Nisam se složio sa njim. Ali on je nastavio raspravu, tvrdeći da je stanje dobrog raspoloženja, stanje koje treba dosegnuti traganjem, i to traganjem koje usmerava volja. Rekao mi je da je jedini moj dosadašnji način traganja predstavljao nesnalaženje u prostoru, loše raspoloženje i zbrku.

Smejao se tako da je doslovno pokazivao kako mi se podsmeva i uveravao me kako bi izuzetno trebalo da se potrudim da bih pobedio osećanje lošeg raspoloženja i da je prosto apsurdno to što nikada nisam razmišljao o tome da doznam osećanje potpunosti i snage.

»Veština je u tome u kolikoj meri se šta naglašava«, rekao je. »Mi se ponašamo tako ili da se osećamo krajnje bedno ili izuzetno snažno, ali količina energije utrošene prilikom jednog ili drugog načina ponašanja je jednaka.«

Zatvorio sam oči, ponovo se opustio i tako počeo da se osećam kao da lebdim. Na početku je izgledalo kao da se stvarno probijam kroz prostor, kao list. Premda je bilo krajnje ugodno, takvo jedno osećanje podsetilo me na one periode kada me takav način kretanja mučio vrtoglavicom i mučninom i u meni stvarao osećaj da mi se izmiče tle pod nogama. Pomislio sam da sam možda pojeo nešto pokvareno.

Čuo sam kako mi don Huan nešto priča, ali ja nisam napravio ni najmanji napor da čujem makar jednu njegovu reč. Pokušao sam da se prisetim svih namirnica koje sam tog dana kroz usta uneo u sebe, ali to precizno prisećanje nikako nije moglo da me

zainteresuje, i zbog toga jednostavno nisam više mogao da poklanjam pažnju hrani koja se verovatno već svarila u mom želucu. Tog trenutka, to mi više nije bilo važno.

»Pogledaj samo kako se smenjuju boje sunčeve svetlosti«, rekao je.

Glas mu je bio jasan. Učinilo mi se da to uopšte nije glas, nego voda, žuborava i topla.

Zapadni deo neba beše potpuno čist, bez i jednog jedinog oblačka, pa se sunce isticalo u svem svojem sjaju. Možda je ova činjenica što mi je don Huan dao znak da obratim pažnju na žućkasti sjaj popodnevnog sunca, sama po sebi bila odista veličanstvena.

»Preпусти se sjaju, neka te zapali« reče don Huan. »Ti moraš potpuno da se smiriš i opustiš pre zalaska sunca, jer već sutra, ili prekosutra, počćeš da učiš *ne-delanje*.

»A šta će biti to što ja neću da radim i kako to mogu da naučim?« upitao sam.

»Sada to nije tvoja briga«, rekao je. »Strpi se dok smo na ovoj vulkanskoj planini.«

Pokazao je u pravcu dalekih ozubljenih, tamnih, zastrašujućih planinskih vrhova, na severnoj strani.

Četvrtak, 12. aprila 1962.

Kasno popodne smo stigli do jedne puste visoravni u samoj blizini vulkanske planine. Gledano sa ove daljine, već pomenuta vulkanska planina izgledala je gotovo luđački zastrašujuća. Sunce je bilo na samom dnu horizonta i obasjavalo zapadnu površinu iskristalisane lave, preplićući se kroz stenovitu tamu, šarajući je ujedno zaslepljujućim žućkastim odblescima sunca.

Nisam mogao da odvojim oči od tog prizora. Ti planinski vrhovi su me zaista hipnotisali.

Pred smiraj dana već smo mogli da vidimo planinske litice u podnožju. Na toj pustojskoj visoravni bilo je sasvim malo vegetacije — jedino što sam mo-

gao da vidim bio je poneki kaktus i nekakva visoka žbunasta trava.

Don Huan je zastao da bi se odmorio. Seo je, pažljivo prislanjajući tikve sa hranom o stenu i rekao da ćemo na tom mestu prenoćiti. Izabrao je relativno veoma visoko mesto, tako da sam odatle mogao pogledom da obuhvatim sve što nas je okruživalo, i to na velikoj daljini.

Dan je bio oblačan, tako da je sumrak za tili čas prekrrio oblast. Zabavljao sam se posmatrajući kojom brzinom krvavo crveni oblaci na zapadu blede i dobijaju jednoličnu maglenosivu boju.

Don Huan je ustao i krenuo prema žbunovima. Ali kada se vratio, silueta vulkanske planine nije bila više ništa drugo do masa tame. Seo je pored mene i moju pažnju usmerio na nekakva obličja koja bi po svoj prilici trebalo da budu nešto sasvim uobičajeno za planinske predele idući prema scveroistoku. Bese to mesto mnogo svetlije od okoline. Dok se ceo greben vulkanske planine jednoličnim sivlom jedva izdvajao iz sumraka, dotle se mesto na koje je on pokazivao isticalo nekakvim žućkastim sjajem. Nikako mi na pamet nije padalo šta bi to moglo da bude. Zurio sam u pravcu tog mesta jedno duže vreme. Izgledalo je kao da se kreće. Pomislio sam da, pošto se već kreće, onda mora i da pulsira. Kada sam žmirnuo očima, to mesto se zaista ljuljuškalo kao da ga pokreće vetar.

»Posmatraj ga i ne treptaj!« zapovedio mi je don Huan.

U jednom trenutku, pošto sam uspeo da jedno izvesno vreme ukočeno gledam, nigde ne skrećući pogledom, osetio sam kako se ceo planinski greben pomera prema meni. Ovakvo jedno osećanje bilo je propraćeno nekakvom neobičnom uznemirenošću u predelu pupka. Ovakva jedna fizička i psihička nelagodnost postala je toliko jaka da sam morao da ustanem.

»Sedi!« uzviknuo je don Huan, ali ja sam već bio na nogama.

Sa moga novog vidikovca mogao sam da uočim kako se obličje žućkastog sjaja sve više spušta prema

bočnom delu planinskog omotača. Ponovo sam seo, ne skidajući oči s tog oblička, a obličje je počelo da se pomera ka jednom velikom uzvišenju. Ne trepćući, gledao sam u ceo taj prizor ali samo za trenutak, da bih odmah zatim sve to posmatrao na pravilan način. Shvatio sam da obličje koje sam do malopre netremice posmatrao uopšte nije planina nego jedno pravo pravcato parče žućkasto-zelene krpe nabodene na samom vrhu visokog kaktusa ispred mene.

Glasno sam se nasmejao i objasnio don Huanu kako mi je sumrak pomogao u stvaranju optičke iluzije.

Ustao je i pošao prema mestu gde je visio komad pomenute krpe, skinuo je sa kaktusa, presavio i stavio u svoju kesu.

»Zbog čega to radiš?« upitao sam.

»Zato što ovo parče krpe ima moć«, rekao je on onako uzgred.

»Jedno kraće vreme sjajno si se ponašao, ali ne zna se šta je sve moglo da ti se dogodi da si ostao da sediš.«

Petak, 13. aprila 1962.

U sam cik zore uputili smo se prema planinama. Bile su prosto iznenađujući daleko. Do podneva smo došli do jednog kanjona. Preostalo je još malo vode u praznim jarugama. Seli smo da se odmorimo u senci litice koja se nadvijala nad nama.

Ove planine behu samo poveće čvrste gromade nekadašnje ogromne lave koja je, po svoj prilici, plavila čitavu ovu oblast. Zgusnuta lava je milenijima bila izložena raznim promenama i preobratala se u mrku, poroznu stenu. Samo je nekoliko žilavih travki raslo između tog stenja i u napuklinama.

Kad sam pogledao u pravcu gotovo vertikalnih zidova kanjona, ponovo sam osetio ono mučno osećanje u predelu oko pupka. Zidovi su bili stotinu stopa visoki i baš zbog toga sam osećao kao da se spajaju i tako onemogućavaju kretanje. Sunce mi je bilo bezmalo iznad glave, malo pomereno prema jugozapadu.

»Ustani«, rekao mi je don Huan i počeo da pokreće moje telo, dok sam ja gledao prema suncu.

Rekao mi je da netremice gledam u pravcu planinskih zidova koji su se maltene nadvijali nad mojom glavom.

Sav prizor bese čudesan. Veličanstvena visina sa koje je izvirala lava potresla je moju maštu. Počeo sam sebi da postavljam mnogobrojna pitanja, čudeći se kakve je samo jačine morala biti ta vulkanska erupcija. Nekoliko puta sam pogledom ispitivao zidove kanjona, gledajući čas gore, čas dole. Bogatstvo boja na stenovitim zidovima me zadivilo i nateralo na dublje razmišljanje. Svaka boja se razaznavala do najsitnijih tačkica. Svaka stena bila je prekrivena malenim prostirkama od sive mahovine i lišaja. Podigao sam glavu, pogledao u pravcu neba i primetio kako se sunčeva svetlost na najčudnovatiji način presijava šaljući sjajne tačkice na zgusnutu lavu.

Gotovo ukočenim pogledom posmatrao sam jedan planinski predeo gde su se prelamali zraci sunčeve svetlosti. Kako se sunce pomeralo, jačina sjaja je jenjavala, a onda je svetlost potpuno nestala iz mog vidokruga.

Prešao sam pogledom preko kanjona i video još jedan predeo gde su se zraci sunčeve svetlosti prelamali na isti način. Ispričao sam don Huanu šta se sve dešavalo, da bih odmah zatim ugledao još jedan predeo svetlosti, zatim još jedan na jednom drugom lokalitetu, i još jedan — tako su se svi ovi predeli svetlosti vrtoglavom brzinom nado vezivali jedan na drugi, da bi onda u jednom trenutku ceo kanjon bio protkan ogromnim predelima svetlosti.

Vrtelo mi se u glavi — čak i kada bih zatvorio oči, i još i tad bi mi pred očima iskršavali bleštavi predeli svetlosti. Stisnuo sam glavu rukama i pokušao da puzim ispred litice koja se nadvijala nad mojom glavom, ali don Huan me ščepa za ruku i krajnje zapovednički mi reče da pogledam u pravcu planinskih zidova i da tako zagledan u zidove pokušam da u loj sveopštoj svetlosti opazim procepe guste tame.

Nisam želeo da bilo šta posmatram, jer su mi oči bile premorene od tog silnog sjaja. Rekao sam da sve ovo što mi se događalo mogu da uporedim sa onim trenucima kada sam kroz prozor posmatrao ulicu obasjanu suncem i kada se dešavalo da mi tamna si lueta prozora ostaje prisutna iza očnih kapaka, ma gde gledao.

Don Huan je zavrteo glavom i počeo da se cereka. Oslobodio mi je ruku i ponovo seo tik ispod okomite planinske litice.

Unosio sam kratke zabeleške o utiscima koji su na mene ostavili ovi planinski predeli kada don Huan, posle dužeg ćutanja, sasvim neočekivano progovori onim njegovim već poznatim ozbiljnim i dramatičnim glasom.

»Doveo sam te ovde da naučiš jednu stvar«, rekao je i zastao. »Oдавde ćeš učiti *ne-delanje*. Mogli bismo malo i da porazgovaramo o tome jer za tebe sem razgovora ne postoji ni jedan drugi način na koji bi krenuo sa učenjem. U prvi mah mi je palo na um da bi mogao da se latiш *ne-delanja* bez i jedne propratne reči sa moje strane, ali shvatio sam da to nije baš najbolji način.«

»Ne razumem o čemu to govoriш, don Huane.«

»To o čemu ja govorim uopšte nije važno«, rekao je. »Govoriću ti o nečemu što je veoma jednostavno, ali je u suštini teško da se izvede. Govoriću ti o *ne-delanju*, uprkos činjenici da je prosto nemoguće govoriti o tako nečemu kao što je *ne-delanje*, jer *ne-delanje* je vezano za telo.«

Dobro me osmotrio kratkim i brzim pogledima i odmah zatim rekao kako krajnje pažljivo moram da slušam sve ono što namerava da mi kaže.

Zatvorio sam beležnicu, ali na moje veliko iznenađenje on je baš nastojao da beležnicu držim otvorenu i rekao mi je kako nikako ne bi trebalo da prestajem sa pisanjem.

»*Ne-delanje* je tako teško i tako moćno da uopšte ne bi trebalo da ga pominješ«, nastavio je on. »Sve do trenutka kada ti pođe za rukom da *zaustaviш ovu stvarnost* — jedino tada možeš sasvim slobodno da

govoriš o tome, ako to tada uopšte budeš poželio da radiš.«

Don Huan je bacio pogled na okolinu i pokazao u pravcu jedne poveće stene.

»Ova stena, tamo prekoputa, prvenstveno je zbog *delanja*«, rekao je.

Pogledali smo se i on se nasmešio. Čekao sam barem nekakvo objašnjenje, ali on je ćutao. Na kraju sam mu rekao da ja uopšte ne mogu da shvatim šta on sve razume pod svim tim.

»To je *delanje*!« uzviknuo je.

»Hoćeš li mi još jedanput objasniti?«

»To je takođe *delanje*.«

»O čemu ti uopšte pričaš, don Huane?«

»*Delanje* je ono što ovu stenu čini stenom, a ovaj žbun žbunom. *Delanje* je ono što tebe čini tobom, a mene čini onakvim kakav sam.«

Rekao sam da mi tim objašnjenjem ništa ne kazuje. Toliko se žestoko nasmejao da mu se koža na slepoočnicama zategla.

»Eto vidiš, zbog toga je razgovor problematičan«, rekao je. »Razgovor uvek unese pometnju i uvek nešto izopači. Ako neko počne da govori o *delanju*, taj uvek mora da završi razgovor sa nečim sasvim drugim. Zato je uvek bolje samo delati.

»Uzmi ovu stenu, na primer. Posmatranje ove stene je *delanje*, ali *viđenje* ove stene je *ne-delanje*.«

Priznao sam mu da mi te njegove reči ništa ne razjašnjavaju.

»Ah, i te kako razjašnjavaju!« uzviknu on. »Ali ti si ubeđen da ti te reči ništa ne kazuju, jer takav način razmišljanja je tvoje *delanje*. Na takav način ti postupaš prema svetu i prema meni.«

Ponovo je pokazao prema steni.

»Ova stena je stena zato što ti prevashodno znaš šta je to i kako se prema njoj treba postaviti«, rekao je. »Ja to nazivam *delanjem*. Mudrac, na primer, zna da je stena stena zahvaljujući *delanju*, ali ako on ne želi da stena bude stena, onda se on priklanja *ne-delanju*. Da li ti je jasno šta ovim hoću da kažem?«

Uopšte ga nisam razumeo. Glasno se nasmejao i još jedanput je pokušao da mi objasni.

»Ova stvarnost je ovakva kakva jeste, zato što znaš da delanjem možeš da učiniš da ona bude takva«, rekao je. »U slučaju da nisi svestan da to postižeš činom *delanja*, postojeća stvarnost bi bila drugačija.«

Pogledao me ispitivački i sa puno radoznalosti. Prestao sam sa pisanjem. Jednostavno, želeo sam da ga slušam, dok je on nastavljao da mi objašnjava da bi bez izvesnog »delanja« svaka stvar ili pojava u ovoj planinskoj oblasti bila potpuno strana za mene.

Nagnuo se malo u stranu, podigao jedan kamenčić, pomažući se palcem i kažiprstom leve ruke, i prineo ga mojim očima.

»Ovo je oblutak, jer kako sam ti već rekao, činom *delanja* ovo postaje oblutak«, rekao je.

»O čemu ti to govoriš?« upitao sam ga, osećajući se istinski zbunjen.

Don Huan se nasmeši. Izgledalo je kao da pokušava da prikrije nekakvo vragolasto oduševljenje.

»Ne znam zbog čega si tako zbunjen«, rekao je. »Ti obožavaš reči. Trebalo bi da si na nebu.«

Uputio mi je tajanstven pogled i podigao obrve 2 ili 3 puta. Onda je ponovo pokazao prema kamenčiću koji je držao u ruci, prinoseći mi ga tako uz samo lice.

»Rekao sam da ti od ovog komadića kamena stvaraš oblutak, zato što znaš da to možeš da postigneš *delanjem*«, rekao je. »A, sada, pošto ti je namera da *zaustaviš svet*, moraš da prestaneš i sa *delanjem*.«

Izgleda da je razumeo da ga još nisam shvatio zbog čega se samo nasmešio, vrteći glavom. Odmah zatim je uzeo jednu grančicu da bi mi na što uverljiviji način pokazao na neravnu ivicu kamenčića.

»Uzmimo ovaj mali kamen, na primer«, nastavio je, »prva stvar *delanja* je da ga uzme u njegovom obimu koliki je. Pa, zbog toga, najbolje bi bilo postupiti na način na koji uvek postupa ratnik, ukoliko želi da *zaustavi postojeću stvarnost*, a to je da se ovaj mali kamen proširi, što je na isti način moguće i sa bilo kojim drugim predmetom, pomoću *ne-delanja*.«

Ustao je i pomenuti kamenčić stavio na jedan po-veći oblutak i zamolio me da pridem bliže i da ga ispitam. Rekao mi je da dobro osmotrim sve rupe i ulegnuća i da pokušam da u tim obličjima otkrijem najsitniji detalj, i dodao da će, ako mi to pođe za rukom, sve te rupe i ulegnuća nestati, a ja ću tada moći da razumem šta »ne-delanje« znači.

»Danas će te ovaj đavolski kamenčić dovoditi do izbezumljenja«, upozori me on.

Verovatno se na mome licu moglo videti koliko sam zadivljen. Pogledao me i gromoglasno se nasrne-jao. Onda se pretvarao kako je ljut zbog tog đavol-skog kamena i udario ga 2 ili 3 puta šeširom.

Požurivao sam ga da mi sve to još malo razjasni. Dokazivao sam mu da je njemu moguće da objasni sve što poželi, jedino ako se potrudi.

Bacio je jedan brzi pogled prema meni i zavrteo glavom kao da hoće da kaže da je ova situacija beznađna.

»Naravno da ja mogu sve da objasnim«, rekao je. »Ali da li bi ti ovo mogao da razumeš?«

Svojim krajnje ubedljivim ubeđivanjem naterao me da oporeknem sopstvene tvrdnje.

»Činom *delanja* stvaraju se dve stvarnosti: stvar-nost malog kamena i stvarnost velikog kamena«, na-stavi on. »Ako želiš da naučiš *ne-delanje*, onda moraš da spojiš te dve postojeće stvarnosti.«

Pokazao mi je u pravcu omanje senke koju je kamenčić bacao na veliki i rekao mi kako to uopšte nije senka, već lepak koji ih povezuje. Odmah zatim se okrenuo i uputio se nekuda, rekavši mi pri tom da će se vratiti malo kasnije da bi proverio moje postupke.

Jedno duže vreme sam netremice posmatrao ka-menčić. Nikako nisam mogao da svoju pažnju usred-sredim na najmanji detalj na rupama i ulegnućima, ali prozračna senka koju je kamenčić bacao na veliki kamen veoma me zainteresovala. Don Huan je bio u pravu, senka je zaista bila poput lepka. Bila je po-kretna i menjala položaje. Imao sam takav utisak kao da sam kamenčić istiskuje senku iz sebe.

Kada se don Huan vratio, objasnio sam mu svoja zapažanja u vezi sa senkom.

»To je dobar početak«, rekao je. »Ratniku su sve ostale stvari dostupne ukoliko shvati senke.«

Onda mi je predložio kako bi trebalo da uzmem taj kamenčić i zakopam ga negde.

»Zašto?« upitah ga.

»Dugo si ga posmatrao«, rekao je. »Sada taj kamenčić poseduje jedan deo tebe. Ratnik uvek pokušava da dejstvuje na silu *delanja* tako što će je preobraziti u silu *ne-delanja*. Ukoliko bi ovaj kamen bio pod uticajem sile *delanja*, onda mu ništa drugo ne bi preostalo nego da leži na zemlji, zato što je samo kamenčić. Sila *ne-delanja* bi na njega delovala kao da je ovaj kamenčić nešto mnogo veće i značajnije. Baš zbog dugog i pažljivog posmatranja, ovaj kamenčić se upio u tebe i sada je on ti, a pošto je to već činjenica, ti ne možeš da ga ostaviš da tek tako leži ovde na zemlji, on mora biti dobro zakopan. Ako bi ti u kojem slučaju posedovao unutrašnju moć, sila *ne-delanja* bi trebalo da taj kamenčić preobrazi u predmete moći.«

»Mogu li to da uradim sada?«

»Ti još ni sad nisi dovoljno čvrst da bi mogao da uradiš tako nešto. Kada bi mogao da *vidiš*, onda bi svakako znao da bi svaki tvoj trud ili bilo kakva delatnost ovaj kamenčić samo preobratala u nešto potpuno neprivlačno, i zato bi najbolje rešenje bilo da iskopaš jednu rupu i tu zakopaš ovaj kamenčić, da bi zemlja mogla da upije svu težinu ovog kamenčića.«

»Don Huane, da li je sve ovo što pričaš istina?«

»Odgovoriti, bilo potvrdno, bilo odrečno, na ovo tvoje pitanje, predstavlja *delanje*. Ali budući da ti sada učiš *ne-delanje*, moram da ti kažem da uopšte nije važno da li je ili nije istina ovo što sam ti rekao. Ono što je najvažnije u svemu ovome jeste da je ratnik u prednosti nad prosečnim čovekom. Prosečnog čoveka muče takve stvari kao što su istinitost ili neistinitost, dok sa ratnikom nije takav slučaj. Običan čovek postupa na jedan način ukoliko je istinitost u pitanju, dok na sasvim drugi način postupa kada

je u pitanju neistinitost. Ako se za nešto priča da je istinito, on počinje da se ponaša u skladu sa modelom istinitosti i veruje da je njegovo ponašanje nepriko-snoveno. Ali ako se za nešto priča da je neistinito, onda se on jednostavno ne trudi i prema takvim stvarima se uopšte ne odnosi, ili, jednostavno, ne može tla se pouzda u svoje ponašanje, dok sasvim suprotno ovome, ratnik ima odnos i prema istinitom i prema neistinitom. Ako se za nešto kaže da je istinito, on će prema pomenutoj stvari zauzeti takav odnos da će prihvatiti čin *delanja*. Ako se za nešto kaže da je neistinito, on će se još i tad truditi i ponašati, da bi ostvario čin *ne-delanja*. Da li ti je jasno šta ovim želim da kažem?»

»Nimalo mi nije jasno«, odgovorio sam.

Sve ove don Huanove tvrdnje su u velikoj meri doprinele da se s pravom osećam da sam sa njim u ratu. Nikako nisam mogao da shvatim šta je svim tim iskazima želeo da kaže. Rekao sam mu da je sve ovo samo brbljanje, na šta mi se on podrugljivo nasmejavao i rekao da čak ne posedujem dovoljno duhovnosti za ono što najviše volim, a to je razgovor. Odista je ismevao moje verbalne naloge koje je smatrao pogrešnim i neadekvatnim.

»Ako baš želiš da se sav pretvoriš u usta, onda budi ratnik koji je do savršenstva savladao veštinu »govora«, rekao je i zaurao od smeha.

Osetio sam se nekako obeshrabrenim. Zujalo mi je u ušima. U glavi mi se komešalo od nekakve krajnje neugodne vreline. Bio sam zbunjen i van svake sumnje crven u licu.

Digao sam se, otišao do hrastovog šumarka i tamo zakopao kamenčić.

»Malo sam te iskušavao«, reče don Huan kada sam se vratio i ponovo seo. »Ali ja ipak sasvim dobro znam da ti bez govora ništa ne možeš da razumeš. Pričanje je za tebe *delanje*, ali pričanje nije odgovarajući vid ponašanja, pa ako želiš da saznaš šta ja mislim pod pojmom *ne-delanja*, ništa ti drugo ne preostaje nego da se latiš jednostavne vežbe. Budući da smo se sada usredsredili na *ne-delanje*, onda uopšte

nije važno da li ćeš ovu vežbu izvesti sada ili 10 godina kasnije.«

Rekao mi je da legnem, a odmah zatim uzeo je moju desnu ruku, savio je u laktu i tako savijenu počeo da okreće sve dok dlan nije došao u takav položaj da je bio u istoj ravni sa licem i očima — savio mi je prste tako da mi je ruka imala istovetan položaj sa rukom koja drži kvaku, i odmah zatim me uhvatio za mišicu usmeravajući je kružno, pomerajući je prvo unapred, a zatim unazad, što me podsetilo na pokret poluge koja pokreće točak trzanjem.

Don Huan zatim istaknu da ratnik primenjuje ovaj pokret svaki put kada poželi da nešto istisne iz svog tela, nešto poput bolesti ili nelagodnog osećanja, jer smisao ovoga je u tome da se istisne i odgurne nekakva zamišljena oprečna sila, sve dok se ne oseti postojanje teškog predmeta, čvrstog tela, koje zaustavlja slobodne pokrete ruke. Ova vežba *ne-delanja* sastojala se u tome da se ona ponavlja sve do trenutka dok čovek rukom ne oseti postojanje teškog tela, uprkos činjenici da se jedva može poverovati da je moguće osetiti tako nešto.

Počeo sam da pokrećem mišicu i, već posle kraćeg vremena, ruka mi je postala hladna kao led. Počeo sam da osećam kao da se nekakva masa obrće oko moje ruke. Izgledalo je kao da se veslom probijam kroz nekakvu tešku zlokobnu tečnost.

Don Huan je potom napravio jedan iznenadni pokret, zgrabio me za ruku i na taj način zaustavio sve njene kretnje. Telo mi je podrhtavalo kao da me protresla nekakva dosad neviđena sila. Onog istog trenutka kada sam se položio na zemlju, uputio mi je jedan ispitivački pogled, a onda je napravio jedan krug oko mene, pre nego što je ponovo seo na mesto gde je i ranije sedeo.

»Dovoljno je«, rekao je. »Ovu vežbu možeš da izvedeš i neki drugi put, kada budeš imao više unutrašnje moći.«

»Da li sam u nečem pogrešio?«

»Ne. *Ne-delanje* je samo za veoma jake ratnike, a ti još ne poseduješ toliku moć da bi mogao da

pristupiš *ne-delanju*. Od sada ćeš ovom rukom mamiti samo užasne stvari. Radi to malo-pomalo, sve do onog trenutka kada osetiš da ti ruka više nije hladna. Svaki put kada u ruci ostane još malo toplote, ti tom istom rukom možeš osetiti postojeća obličja stvarnosti.«

Zastao je malo, kao da mi time daje vremena da ga upitam o tim obličjima. Ali pre nego što mi se ukazala bilo kakva prilika, on je već počeo da objašnjava kako postoje bezbrojna obličja koja nas povezuju sa stvarima. Rekao mi je da vežba »ne-delanja« koju mi je upravo opisao, može da pomogne svakome da oseti obličje koje stvara sama ruka u pokretu, obličje koje svaki čovek može da postavi u određeni položaj ili da ga iz tog položaja pomeri kad god to poželi. Don Huan istaknu da je ovo samo jedna vežba, jer obličja stvorena rukom nisu dovoljno izdržljiva da bi u jednoj životnoj situaciji imala stvarnu vrednost.

»Čovek od znanja upotrebljava druge delove tela i pomoću njih stvara postojana obličja«, rekao je.

»Koje delove tela, don Huane?«

»Čovek od znanja stvara najpostojanija obličja negde u središnjem delu tela«, rekao je. »Ali, isto tako, može da ih stvori i očima.«

»Da li su to onda stvarna obličja?«

»Naravno da jesu.«

»Da li su vidljiva i opipljiva?«

»Pa, hajde, na primer, da kažemo da je moguće opipati ih. Najteži period u ratnikovom razvoju je doći do saznanja da je postojeća stvarnost jedna vrsta osećanja. Kada čovek *ne-dela*, onda on oseća postojeću stvarnost i tu istu stvarnost oseća kroz njena obličja.«

Zastao je i radoznalo me osmotrio. Namrštio je obrve, otvorio oči, da bi odmah zatim trepnuo. Ovakav način reagovanja ostavio je na mene utisak ustreptalih ptičjih, očiju. Gotovo istog trena osetio sam neznatnu nelagodnost i uznemirenost, kao da mi je nešto pristiskalo stomak.

»Da li ti je jasno šta želim da ti kažem?« upitao me i pogled skrenuo u stranu.

Pomenuo sam da se osećam mučno i da svakog časa očekujem da ću povratiti, a on je ubedljivim glasom uzvratio kako on sve to dobro zna i da pokušava da mi omogući da uz pomoć njegovih očiju osetim oblića postojeće stvarnosti. Nisam mogao da prihvatim tvrdnju da ću uz njegovu pomoć moći da ostvarim takvo jedno stanje. Izražavao sam svoje sumnje. Jedva sam mogao da prihvatim tu zamisao da on izaziva sva ona moja stanja mučnine, pošto mi nikada do sada nije naneo nikakvu fizičku ozledu.

»*Ne-delanje* je veoma jednostavno, ali i veoma teško«, rekao je. »Suština nije u razumevanju, već u ovladavanju njime. *Viđenje* je, naravno, poslednji domašaj mudraca, a *viđenje* se postiže jedino *zaustavljanjem postojeće stvarnosti*, do čega se dolazi tehnikom *ne-delanja*.«

Nasmešio sam se, onako preko volje. Nisam razumeo šta je time hleo da kaže.

»Kada je neko u vezi s ljudima«, rekao je, »svu pažnju bi jedino trebalo usredsrediti na to da se sve u vezi s *ne-delanjetn* predstavi fizički, omogućiti im da ovu tehniku osele posredstvom sopstvenih tela! Tako sam i ja do nedavno postupao sa tobom, dopuštajući tvom telu da to shvati. Koga se tiče da li ti to razumeš ili ne razumeš?«

»Ali, don Huane, to uopšte nije pošteno. Ja želim da razumem sve, inače bi po nekakvom mom osećanju dolazak ovamo bio čisto gubljenje vremena.«

»Gubljenje vremena!« uzviknuo je podrugljivo oponašajući boju moga glasa. »Ti si po svoj prilici veoma sujetan.«

Ustao je i rekao mi kako ćemo se odšetati do vrha vulkanske površi koja je bila s naše desne strane.

Penjanje na vrh beše jedan mučan poduhvat — pravo planinarenje, s tom razlikom što u ovom poduhvatu nismo upotrebljavali konopce koji bi nam dobrodošli kao pomoć i zaštita. Don Huan mi je nekoliko puta rekao da ne gledam dole. Stanje stvari je bilo takvo da je on doslovno morao da me snagom

svoga tela gura nekoliko puta, pošto sam počeo da klizim niz ivicu stene. Bio sam užasno pogođen činjenicom da don Huan, budući da je tako star, mora da mi pomaže. Rekao sam mu da je moja fizička izdržljivost ravna nuli zato što sam bio lenj da vežbam. Odgovorio mi je da kada se jedanput postigne određen stupanj unutrašnje moći, vežba ili bilo šta drugo slično tome jeste neophodno, pošto je sve ono što je potrebno da bi se ostvario jedan savršeni oblik, poduhvatiti se čina »ne-delanja«.

Čim smo stigli na vrh, legao sam. Samo što mi nije pozlilo. Ljuljuškao me dok sam ležao, gurkajući me nogom čas u jednu, čas u drugu stranu, kao što je to već jednom radio. Malo-pomalo, to ljuljuškanje mi je sve više pomagalo da povratim osećaj ravnoteže. Ali osetio sam izvesnu nervozu. Činilo mi se kao da čekam da se pojavi nešto. Bezvoljno sam bacio pogled na sve strane i to jedno 2 ili 3 puta. Don Huan nije izustio ni jednu jedinu reč, ali je gledao u istom pravcu u kome sam i ja gledao.

»Senke su neobične pojave«, rekao je sasvim neočekivano. »Verovatno da si primetio kako nas jedna senka prati.«

»Što se mene tiče, nisam primetio ništa nalik tome«, usprotivio sam se i to prilično glasno.

Bez obzira na moje tvrdoglavo poricanje, don Huan mi je rekao da je moje telo opazilo goniča, i ubedio me, veoma uverljivim glasom, da ovakva situacija u kojoj se sada nalazimo — da nam senka bude za petama — nije ništa neobično.

»To nije ništa drugo do moć«, rekao je. »Ove planine su prepune senki, koje su isto što i ona bića koja su te pre neku noć silno uplašila.«

Želeo sam sada da znam da li bih i ja mogao da je vidim. Uveravao me da samo tokom dana mogu da osetim njeno prisustvo.

Želeo sam da mi objasni zašto je zove senkom kada, po svoj prilici, ni po čemu nije nalik senci stene. Odgovorio mi je da obe imaju ista obličja i da su baš zbog toga senke.

Pokazao je u pravcu jedne duge stene, tik ispred naših očiju.

»Pogledaj u senku stene«, naglasio je. »Senka koju vidiš je ujedno i stena, ali ipak nije. Posmatrati stenu da bi se saznalo šta je stena, jeste *delanje*, ali posmatrati senku te iste stene je *ne-delanje*.

»Senke su kao vrata, vrata su *ne-delanje*. Mudrac, na primer, može da razazna najdublja osećanja ljudi, jednostavno posmatrajući njihove senke.

»Da li je njihova osobina pokret?« upitao sam.

»Moglo bi se reći da je pokret njihova osobina, moglo bi se isto tako reći da su oblička postojeće stvarnosti vidljiva u njima, ili da osećanja izviru iz njih.«

»Ali kako osećanja mogu da izviru iz senki, don Huane?«

»Ukoliko veruješ da su senke samo senke, onda je takav tvoj stav *delanje*«, objasnio je. »Takvo jedno verovanje je čista glupost. Razmisli o svemu tome na ovaj način. U odnosu na svaku stvar postoji nekakav odnos, nekakva emotivna obojenost, a znaš li koliko još stvari postoji na ovom svetu sem ovog kamenčića, zamisli onda koliko tek senki postoji. Uostalom, sve te senke postaju senke samo činom našeg *delanja*«.

Nastao je malo duži prekid u razgovoru. Nisam imao šta više da kažem.

»Sve smo bliži smiraju dana«, rekao je don Huan, gledajući u pravcu neba. »Moraš da iskoristiš ovu bleštavost sunčevih zraka da bi izveo poslednju vežbu.«

Odveo me do jednog mesta gde su se nalazila dva uzvišenja ljudskih srazmera, međusobno udaljena oko 4 ili 5 stopa, ali u položaju savršene simetrije. Don Huan je koračao u pravcu zapada, svega desetak jardi. Označio mi je jedno mesto na kome je trebalo da stojim i rekao mi da gledam u pravcu senki uzvišenja. Rekao mi je kako bi trebalo da ih posmatram, ali tako da ukrstim oči, na isti onaj način na koji sam ispitivao okolinu, kada sam tražio pogodno mesto za odmor. Malo je dublje razjasnio svoja uputstva, objašnjavajući mi kako u potrazi za odmo-rištem treba da posmatram, ali da ne držim neki od-

ređeni predmet u žiži, dok u traganju za senkama treba da ukrstim oči, a ipak da držim oštru sliku u žiži. Smisao je u tome da se pomoću ukrštanja očiju dopusti jednoj senci da pređe preko druge. Objasnio mi je da se ovakvim postupkom može spoznati određeno osećanje koje potiče iz senki. Prokomentarisao sam njegovu nedovoljnu razložnost, ali on je i dalje tvrdio kako zaista ne može da nađe pravi način na koji bi mi to objasnio.

Moj pokušaj da nastavim ovu vežbu bio je bezuspešan. Borio sam se i napinjao sve dok nisam dobio strahovitu glavobolju. Don Huana ni najmanje nije pogodio moj neuspeh. Uzverao se na uzvišenje kupolastog oblika i proderao se sa vrha, u nameri da mi saopšti kako bi dobro bilo da potražim 2 omanja komada stene, koji bi po obliku bili vretenasti — izduženi i tanki poput listova. Rukom mi je pokazao željenu veličinu.

Pronašao sam takva 2 komada i dao mu ih. Don Huan je postavio ta dva komada na udaljenosti od jedne stope i smestio ih u dve napukline, a onda mi naredio da stanem iznad njih i okrenem se prema zapadu i da primenim takvu istu vežbu što se tiče njihovih senki.

Ovom prilikom imao sam potpuno drugačiji osećaj. Gotovo tog istog trenutka osetio sam da posedujem takvu moć da slobodno mogu da ukrstim oči i senke svakog od ovih kamenih komada posmatram tako kao da su se pretopile u jednu. Primetio sam da mi ovakav način posmatranja bez slivanja slika daje jednu jedinstvenu senku neverovatno duboku i prozirnu istovremeno. Buljio sam u nju zaprepašćen. I najmanja rupica u steni, na površini koja je bila u žiži mojih očiju, jasno se videla, i sklopljena senka, natkriljena nad rupicama, bila je slična filmskoj traci neobične prozirnosti.

Poželeo sam da ne trepćem, plašeći se da ne izgubim sliku koju sam nesigurno posedovao. Ali, konačno, uprkos toj silnoj želji, bol u očima me primorao da trepnem, no ipak ovaj detalj mi se još nije gubio iz vidnog polja. Meni je u stvari ovo treptanje

pomoglo, jer je baš vlaženje rožnjače stvorilo još jasniju sliku. Upravo zbog ovog događaja koji je prethodio, primetio sam da je sve ovo slično kao da sa nekakve nemerljive visine posmatram svet koji dotad nikada nisam video. Primetio sam takođe kako letimice mogu da osmotrim predeo senke, a da pri tom ne izgubim središte mog vizuelnog usmerenja. Onda, za trenutak, nisam više bio svestan da gledam u stenu. Osetio sam se kao da se spuštam u nekakav svet, smešten daleko van svih granica moga dosadašnjeg poimanja. Ovaj krajnje neobičan i po svemu sudeći izuzetan način posmatranja trajao je svega jednu sekundu, a onda se sve izokrenulo. Tog istog trenu, malne refleksnom brzinom podigao sam glavu, pogledao uvis i ugledao don Huana kako stoji odmah iznad stena i posmatra me. Svojim telom je zaklanjao sunčevu svetlost.

Opisao sam mu svu neobičnost osećanja koja su me obuzela dok sam posmatrao, na šta je on dodao, u vidu objašnjenja, da je on jednostavno bio prisiljen da me prekine zato što je »video« da sam mogao potpuno da se izgubim u tom osećanju. Dodao je još da svi mi iz najprirodnijih pobuda naginjemo ka tome da popustimo i da se predajemo kada se jave osećanja takve prirode i da bi me priklanjanje tom osećanju moglo navesti na pretapanje »ne-delanja« u moje staro i dobro znano »delanje«. Rekao mi je da jedino što bi trebalo da uradim jeste da nastojim da održavam koncentraciju dok posmatram, ali nikako ne smem da se u potpunosti predam posmatranju, jer »delanje« je jedan način predavanja.

Požalio sam se kako je unapred trebalo da mi skrene pažnju šta sve treba da očekujem i kako da postupam, ali on mi je objasnio kako on ne poseduje takvu moć predviđanja da bi mogao da zna da li ću ili neću uspeti da se u potpunosti predam osećanjima koja me obuzimaju u susretu sa senkama.

Morao sam priznati da sam ovog puta više nego bilo kada dosad bio prosto očaran »ne-delanjem«. Don Huanove opaske odnosile su se na to kako bi zaista trebalo da budem zadovoljan onim što sam uradio,

jer ispalo je tako da sam sva svoja delanja počeo na najpravičnije mogući način, pošto sam, odbacivši postojeću stvarnost, uspeo da je proširim, i budući da sam bio toliko daleko od toga da sam na iole koji način mogao da osetim obličja postojeće stvarnosti, meni je ipak pošlo za rukom da sasvim pravilno upotrebim senke već pomenutih stena kao ulazna vrata za čin »ne-delanja«.

Ovaj njegov iskaz, naime da sam postojeću stvarnost proširio, redukujući je, beskrajno me zaintrigirao. Onaj detalj, na već pomenutim poroznim stenarua, na maloj površini koja je bila u žiži mojih očiju, sada je bio tako živ i tako jasno određen, da je vrh kupolastog uzvišenja izgledao kao kakav nepregledan svet; ali, ipak, bio je samo jedna redukovana slika stene. Kada je don Huan svojim telom zaklonio svetlost, otkrio sam da ja i dalje gledam isto onako kako bih to radio da svetlosti ima, i da je onaj dotad jasno uočljivi detalj postao neprimetljiv, dok su se jedva vidljive rupice na poroznim stenama uvećale, mrka boja sasušene lave izgubila sve od one pređašnje prozirnosti, a i sve ostalo izgubilo bleštavu prozirnost, tako da se zbog svih ovih promena stena našla u postojećoj stvarnosti.

Onda je don Huan uzeo 2 kamena, nežno ili položio u jednu pukotinu, seo prekrštenih nogu i okrenuo se u pravcu zapada. Seo je baš na ono mesto gde su se nalazila 2 kamena. Kada je seo, rukom je nežno opipao slobodan prostor, tik uz njegovo telo, prostor s njegove leve strane i pozvao me da i ja sednem pored njega.

Prošlo je dosta vremena, a mi nismo progovorili ni jednu jedinu reč. Jeli smo, ali u savršenoj tišini. Tek kada je sunce zašlo, on se sasvim neočekivano okrenuo prema meni i upitao me dokle sam dospeo u postizanju »stanja sna«.

Rekao sam mu kako je na samom početku bilo veoma lako, ali da se u jednom trenutku desilo da uopšte nisam tražio vlastite ruke u svojim snovima.

»Prvi put kada si dospeo u stanje snova, koristio si se mojom unutrašnjom moći, eto zbog čega je bilo

lakše«, primetio je on. »Sada si ispražnjen. Ali, zapamti da neprestano moraš pokušavati i da nikada ne smeš da popustiš sve dok ne skupiš dovoljno sopstvene unutrašnje moći. Obrati pažnju na činjenicu da je *stanje sna ne-delanje* snova, a budući da si ti na putu da postigneš *ne-delanje*, ti ćeš takođe da napreduješ u ostvarivanju *stanja sna*. Veština se ne sastoji u tome da prestaneš da tražiš vlastite ruke, čak i onda kada ne veruješ da to sve što radiš ima ikakvog smisla. U stvari, kao što sam ti već jednom prilikom rekao, ratniku uopšte nije potrebno da veruje, jer sve dok dela i pri tom ne veruje u to što dela, on pristupa činu *ne-delanja*.«

Za trenutak smo razmenili poglede.

»Ja zaista ništa više ne mogu da ti kažem o *stanju sna*«, nastavio je. »Sve što bih mogao da ti kažem, odnosilo bi se samo na čin *ne-delanja*. Ali, ako se doslovno latiš *ne-delanja*, ti bi onda trebalo da znaš kako da se ponašaš u *stanju sna*. U tom poduhvatu najbitnije je pronaći vlastite rake, premda sam sada, dok ti ovo govorim, ubeđen da ćeš u tome uspeti.«

»Ne znam, don Huane, ne verujem samom sebi.«

»Suština nije u verovanju. Ceo ovaj poduhvat je isključivo stvar ratnikove borbe, a ti ćeš nastaviti da se boriš, ako ne pod dejstvom vlastite unutrašnje moći, onda možda, tako što će ta borba biti uslovljena susretom s moćnim suparnikom ili uz pomoć jednog od saveznika, kao na primer jednog koji te već sledi.«

Grčevito, onako preko volje, pokrenuo sam desnu ruku. Don Huan mi je rekao da moje telo zna više nego što ja pretpostavljam da zna, jer je sila koja nam je za petama, tik uz mene s moje desne strane. Poverio mi se, ali veoma tiho, da mi se 2 puta tog istog dana saveznik toliko približio, da je on, don Huan, morao da zakorači u tom pravcu i zaustavi ga.

»Preko dana, senke su vrata *ne-delanja*«, rekao je. »Ali, noću, pošto tada i najmanji čin *delanja* preovlađuje, sve je jedna sveopšta senka, pa i saveznici zlih sila. O ovom sam ti već rekao kada sam te učio da postigneš hod moći.«

Glasno sam se nasmejao i to tolikom silinom da sam se uplašio sopstvenog smeha

»Sve o čemu sam te do sada tičio bio je jedan vid *ne-delanja*«, nastavio je. »Ratnik *ne-delanje* prime-njuje na sve prisutno u postojećoj stvarnosti, ali ipak moram da ti ispričam još mnogo šta, mnogo više nego što sam ti danas ispričao. Ti sam moraš da omogućiš telu da otkrije tu moć i osećaj *ne-delanja*.«

Još jedan napad nervoze me nagnao na neurotično gaktanje.

»Glupo je što prezireš tajanstva postojeće stvar-nosti, jednostavno zato što poznaješ *delanje* prezira«, rekao je, s krajnje ozbiljnim izrazom na licu.

Uveravao sam ga da ne prezirem nikoga niti bilo šta, ali da sam prilično neuračunljiv i veoma nespo-soban, mnogo više nego što je on mogao da pomisli.

»Oduvek sam bio takav«, rekao sam. »Ali, ipak, ja želim da se promenim, ali ne znam kako. Ja sam prilično nedosledan.«

»Ja već znam šta ti misliš o sebi. Misliš da si truo«, rekao je. »To je tvoje *delanje*. Ako želiš da deluješ na to *delanje*, ja ću ti drage volje preporučiti način na koji ćeš naučiti drugu vrstu *delanja*. Od ovog trenutka, pa nadalje, a naročito u periodu prvih osam dana, želim da lažeš samoga sebe. Umesto da se suo-čavaš sa istinom i govoriš sebi kako si ružan, truo i nedosledan, govorićeš sebi kako si nešto potpuno suprotno, ali moraš pri tom biti svestan da lažeš i da je bilo kakav pokušaj da postupiš na neki drugi način potpuno beznadežan.«

»Ali kakvu svrhu ima ovo laganje, don Huane?«

»Baš to laganje može da te navede na nekakvu drugu vrstu *delanja*, pa ti se posle toga može desiti da shvatiš da su oba *delanja* laži i nestvarnosti, a da je priklanjanje ma kojem od njih čisto gubljenje vre-mena, jer jedino što je istinito to je biće prisutno vi tebi, biće koje namerava da umre. Stići do tog bića jeste *ne-delanje* samo po sebi.«

16 PRSTEN MOĆI

Subota, 14. aprila 1962.

Don Huan je po težini naših tikvi zaključio da smo iscrpli zalihe hrane i da je vreme da se vratimo kući. Onako uzgred, napomenuo sam mu kako će nam bar nekoliko dana biti potrebno da stignemo do njegove kuće. Rekao mi je kako ne namerava da se vrati u Sonoru, već želi da ode u jedan pogranični grad gde će se pozabaviti nekim poslom.

Mislio sam da ćemo se spuštati niz kanjon, ali don Huan je krenuo prema severozapadu, ka visoravnima vulkanskih planina. Posle čitavog jednog sata hodanja stigli srno do jedne duboke jaruge, koja se završavala baš na onom mestu gde su se dva uzvišenja bezmalo spajala. Tu se nalazila i jedna litica koja je vodila maltene do samog vrha planinskog grebena, jedna čudna litica, poput nekakvog kosog konkavnog mosta, smeštenog između dva uzvišenja.

Don Huan je pokazao prema jednom predelu koji se prostirao po površini litice.

»Usredsredi pažnju na ono što ti pokazujem«, rekao je. »Sunce je bezmalo na desnoj strani.«

Objasnio mi je da podnevna svetlost može da mi pomogne u mom ostvarivanju čina »ne-delanja«. Odmah zatim je počeo da izdaje mnogobrojne naredbe: da se oslobodim svakog delića odeće, da sedim skrštenih

nogu i da pažljivo gledam u pravcu mesta koje mi je on naznačio.

Na nebu je bilo nekoliko oblačaka, ali nijednog ne beše na zapadnoj strani. Dan je bio topao, a sunce je prosipalo zrake po zgusnutoj lavi. Netremice sam buljio u pravcu već pomenutog mesta.

Posle dužeg bdenja upitao sam šta je to u stvari što treba da posmatram. Ućutkao me jednim nestrpljivim pokretom ruke.

Bio sam umoran. Želeo sam da odem na počinak. Zatvorio sam oči dopola — svrbele su me, zbog čega sam počeo da ih trljam, ali ruke su mi bile obliven hladnim znojem, pa je sasvim razumljivo bilo što su počele da me peku. Pogledao sam kroz poluotvorene oči u pravcu vrhova vulkanske planine i tog istog trenutka primetio kako je planina osvetljena.

Rekoh don Huanu kako kroz poluzatvorene oči čitav ovaj planinski greben mogu da vidim kao teško shvatljiv raspored svetlosnih vlakana.

On me upozori da disanje svedem na najmanju moguću meru, da bih uspeo da ceo taj predeo sažet od svetlosnih vlakana zadržim u vidnom polju, a ne da doslovno buljim, već da uzgred prelećem pogledom preko tog mesta koje se izdizalo baš iznad naše litice. Poslušao sam ga i baš zbog toga sam mogao da sažmem sav taj beskrajni predeo prekriven mrežom svetlosti.

Don Huan mi veoma tiho naglasi kako bi trebalo da pokušam da u polju svetlosnih vlakana izdvojim predele tame i kako bi odmah onog trenutka pošto otkrijem makar jednu tamnu tačku trebalo da otvorim oči i da pokušam da odredim gde se ta tamna lačka nalazi na površini ove litice, da proverim da li se nalazi na istom mestu.

Nikako mi nije polazilo za rukom da otkrijem bilo koje tamno mesto. Zatvarao sam i otvarao oči bezbroj puta. Don Huan mi se približio i pokazao u pravcu jednog predela s moje desne strane, a odmah zatim u pravcu jednog drugog, takođe s desne strane, tik ispred mojih očiju. Pokušao sam da promenim položaj tela. Pomislio sam da ću možda moći da vidim

taj pretpostavljeni predeo tame koji mi je pokazivao don Huan, jer sasvim je shvatljivo da se promenom položaja tela menja i ugao posmatranja, ali on mi je prodrmao ruku i sasvim ozbiljnim glasom rekao da zadržim smirenost i strpljenje.

Još jedanput sam žmirnuo očima i ponovo ugledao mrežu svetlosnih vlakana. Za trenutak sam pogledao prizor koji mi se pružao pred očima, da bih odmah zatim širom razrogačio oči. U tom trenutku načuo sam nekakvu nejasnu tutnjavu, koja se jednostavno mogla objasniti kao zvuk nekog mlažnjaka u daljini, da bih odmah zatim širom otvorenih očiju mogao da vidim čitav planinski greben kako se pruža ispred mene kao jedno beskrajno polje sazdano od tananih tačkica svetlosti. Izgledalo je kao da u deliću sekunde nekakve metalne mrljice, raspršene po zgusnutoj lavi, prelamaju sunčevu svetlost u savršenom skladu. Onda je i sunce izbledelo i iznenada nestalo sa horizonta, a planine su se izgubile u nekakvu masu jednolične tamne stene, da bi baš tog istog trenutka počeo da duva vetar koji je sa sobom donosio osveženje.

Poželeo sam da se okrenem i vidim da li je sunce nestalo iza oblaka, ali don Huan me obema rukama uhvatio za glavu i nije mi dozvolio da se pokrenem. Rekao mi je da ne bi trebalo da se okrećem jer bih u tom slučaju mogao biti primećen od nekakvog planinskog bića, baš od saveznika zlih sila koje nas prati. Uverio me da nemam čak ni onu količinu najneophodnije snage da bih mogao da izdržim pogled takve jedne prirode, a onda je dodao glasom iz kojega se mogla dokučiti proračunatost s njegove strane i, naravno, objasnio mi je pri tom da tutnjava koju sam čuo nije ništa drugo do jedan neobičan način na koji saveznik zlih sila najavljuje svoje prisustvo.

Odmah zatim je ustao i rekao mi, prosto naglašavajući, da ćemo uspinjanje otpočeti baš na ovoj strani litice.

»Gde ćemo ići?« upitao sam.

Pokazao mi je u pravcu jednog od onih predela koje je on izdvojio kao predeo tame. Objasnio mi je da mu je »ne-delanje« omogućilo da to mesto izdvoji

kao moguće središte moći ili možda mesto gde bi mogli da se nađu predmeti moći.

Stigli smo baš do tog mesta koje je on imao na umu, ali tek posle mučnog penjanja. Za trenutak je stao nekoliko stopa ispred mene, nepokretan. Pokušao sam da mu priđem bliže, ali on mi je rukom dao znak da ostanem tu gde sam. Izgleda da je i on sam tražio putokaz. Jasno sam mogao da vidim kako mu se potiljak pokreće kao da pogledom preorava planinu, da bi odmah zatim, bez ikakvog oklevanja i nepouzdanosti, krenuo u osvajanje planinskog oboda. Seo je i rukom počeo da uklanja rastresenu prašinu sa planinskog oboda. Prstima je čeprkao po zemlji oko jednog omanjeg kamena, koji je jedini stršio na tom pustom komadu tla, i tako raščišćavao prostor oko njega. Zatim je i meni naredio da radim to isto.

U jednom trenutku sam podigao kamen, na šta mi je don Huan rekao da ga odmah stavim pod košulju, jer to je predmet moći i sada pripada samo meni. Rekao mi je da mi ga daje na čuvanje i da bih ja baš zbog toga morao da ga glačam i pazim na njega.

Odmah zatim počeli smo da se spuštamo prema kanjonu, tako da smo posle nekoliko časova već bili na jednoj pustinji, smeštenoj na jednom uzvišenju, u samom podnožju vulkanske planine. Don Huan je odmakao dobrih 10 stopa ispred mene i održavao je dobar tempo hoda pri tom. Išli smo prema jugu, sve do samog zalaska sunca. Gusta masa oblaka na zapadu sprečavala nas je da vidimo sunce, ali mi smo zastali i odmarali se sve dok sunce, po svoj prilici, nije iščezlo sa horizonta.

Don Huan je menjao pravce i uputio se prema jugoistoku. Prešli smo tako reći preko celog brda i dospeli na sam vrh odakle sam mogao da vidim četvoricu ljudi kako nam se približavaju idući sa juga.

Pogledao sam don Huana. Nikada dosad na ovim našim putovanjima nismo sretali ljude, pa tako nisam jednostavno znao kako da se ponašam u ovom slučaju, na primer. Ali njega to nimalo nije zabrinjavalo.

Nastavio je da hoda kao da se uopšte ništa nije ni dogodilo.

Ljudi koje sam pomenuo kretali su se veoma lagano, kao da se šetaju, približavali su nam se primenjujući tehniku vijugavog hoda. Kad su se našli u našoj neposrednoj blizini, primetio sam da su to 4 mlada Indijanca. Izgledalo je kao da poznaju don Huana. On je sa njima razgovarao na španskom. Govorili su veoma tiho i obraćali mu se s velikim poštovanjem. Samo jedan od njih četvorice razgovarao je sa mnom. Upitao sam don Huana šapatom da li i ja mogu da razgovaram sa njima, na šta je on potvrdno klimnuo glavom.

Kada sam se upustio u razgovor sa njima, osetio sam da su veoma razgovorljivi i da su prijateljski naklonjeni, naročito onaj koji je prvi počeo da razgovara sa mnom. Rekli su mi da su se našli na ovoj planini, jer tragaju za čudotvornim kristalima kvarca. Kazali su kako već nekoliko dana lutaju po ovoj vulkanskoj planini, ali sreća im se nikako ne osmehuje.

Don Huan je bacio pogled na okolinu i pokazao u pravcu jednog stenovitog predela, na daljini od oko dve stotine jardi. Zatim je krenuo prema stenama, a mi se uputismo za njim.

Predeo koji je izabrao kao odrednicu beše veoma neravan. Čak ni žbunje nije nicalo u tom grebenastom predelu. Posedali smo na stenje. Don Huan nam je dao do znanja kako će ponovo otići do hrastovog šumarka da sakupi suve grančice za vatru. Želeo sam da mu pomognem, ali on mi je došapnuo kako namerava da založi nesvakidašnju vatru radi ovih hrabrih, mladih ljudi, i da mu moja pomoć za tu priliku nije potrebna.

Četvorica mladića, o kojima je reč, posedaše oko mene, pripijeni jedan uz drugog u gomili. Jedan se leđima naslonio na mene. Malo sam bio iznenađen.

Kada se vratio sa čitavom jednom gomilom suvaraka, don Huan je pohvalio ovu četvoricu mladića, pre svega zbog njihove obazrivosti, zbog čega mi je skrenuo pažnju da su svi oni učenici jednog čarobnjaka i da gotovo svaki put kada krenu u po-

tragu za predmetima moći imaju običaj da tako posedaju u krug iz kojega se izdvajaju dvojica i sedaju u središnji deo kruga leđima oslonjeni jedan na drugog.

Jedan od mladića me upita da li mi se ikada pružila prilika da pronađem nekakav kristal, na šta sam ja odgovorio da me don Huan još nikada nije poveo u potragu za kristalima.

Don Huan je izabrao jedno mesto u blizini jedne velike stene i počeo da potpaljuje vatru. Nijedan od četvorice mladića se nije ni maknuo, pokazujući na taj način da im ni na kraj pameti nije da don Huanu pruže bilo kakvu pomoć, ali su ga zato veoma pažljivo posmatrali. Kada je vatra zahvatila bezmalo sve grančice, don Huan je seo, naslonivši se leđima na stenu. Vatra je gorela sa njegove desne strane.

Mladići su, po svoj prilici, znali šta se dešava, ali ja čak nisam mogao ni da pretpostavim kako će se sve to odvijati i na koje sve načine, kada sam u društvu čarobnjakovih učenika.

Posmatrao sam te mladiće. Sedeli su u savršenom polukrugu, okrenuti prema don Huanu. Odmah zatim sam primetio kako je don Huan okrenut prema meni, licem u lice tako reći, dok su se četvorica mladića podelila tako da su dvojica sedela s moje leve, a druga dvojica s moje desne strane.

Don Huan je počeo da im objašnjava kako sam ja ovde, na ovoj vulkanskoj planini da bih naučio »ne-delanje« i da nam je jedan od saveznika duhova tako reći za petama. Učinilo mi se da je uvodni deo priče veoma dramatičan, ali ispalo je da je baš tako kako sam i pomislio. Mladići su promenili položaje i seli tako što su levu nogu podvukli ispod sedala. Nisam ni primetio kako su dotad sedeli. Imao sam utisak kao da sede isto kao i ja, skrštenih nogu. Jedan sasvim slučajan pogled bačen prema don Huanu otkrio mi je način na koji je on sedeo — leva noga podvučena ispod sedala. Jedva primetno je napravio pokret bradom da bi mi na taj način skrenuo pažnju na moj način sedenja, na šta sam i ja, onako maltene uzgred, bez nekog naročitog truda, podvukao svoju levu nogu.

Don Huan mi je već jednom rekao da čarobnjak upotrebljava takav položaj kada tok zbivanja nije izvestan. Potvrdilo se, već ni ja sam ne znam po koji put, da je ovakav jedan položaj za mene krajnje iscrpljujući. Osetio sam da ću se za sve vreme njegovog pripovedanja osećati kao zatvorenik, osuđen na izdržavanje najgore kazne samo ako budem i dalje sedeo u takvom položaju. Izgleda da je don Huan potpuno bio svestan moje nesposobnosti da takav jedan položaj održim do kraja razgovora i zbog toga je u najsažetijim crtama objasnio mladićima da se kristali kvarca u ovom predelu mogu naći samo na određenim mestima, a kada se desi da se nađu, onda se mora nastojati da isti ti kristali napuste svoje dotadašnje boravište i to naročito tehnikom. Tada pomenuti kristali menjaju svoje obličje i preobraćaju se u ljudsko obličje, a moć koju tom prilikom oslobađaju neshvatljiva je ljudskom umu.

Rekao je kako se kristali kvarca obično nalaze u grozdastim skupinama i da je za onoga ko ih otkrije sasvim dovoljno da izabere pet najdužih i najlepših kvarcnih listova i otkine ih sa njihove osnove. Pronalazač na sebe preuzima potpunu odgovornost oko rezbarenja i glačanja, da bi ih u tolikoj meri zašiljio, kako bi po svim svojim dimenzijama odgovarali veličini i obličju prstiju njegove desne ruke.

Odmah zatim nam je rekao da su svi kristali kvarca oružje koje se upotrebljava radi postizanja raznih čarolija, i da se isto tako, mogu upotrebljavati i za doslovno ubijanje, dovoljno je samo jedan od njih baciti na željeni predmet. Kazao nam je još kako ovi kristali imaju takvu moć da mogu da isisaju telo neprijatelja i da ga ponovo vrate njegovom vlasniku, a da sve tom prilikom izgleda kao da ga nikada nisu ni takli.

Onda je rekao kako bi trebalo krenuti u potragu za duhom koji bi obične kristale mogao da preobratiti u oružje i da prvo treba pronaći odgovarajuće mesto na kome bi trebalo izmamiti duha. Takvo jedno mesto bi trebalo da bude na vrhu brda, a ono se jedino može otkriti prelaženjem ruke preko tla, dla-

nom okrenutim prema površini zemlje, sve do trenutka dok dlan ne oseti izvesnu toplotu tla. Baš na tom mestu je trebalo zapaliti vatru. Don Huan je objasnio da se saveznik duhova privlači plamenom i da se prikazuje kroz nizove neprekidnih šumova. Osoba koja traži saveznika duhova mora da ide u pravcu odakle dolaze zvuci, sve dotle dok se saveznik ne otkrije sam, tako da istog tog trenu kada saveznik postane vidljiv, tragač mora da se baci na zemlju da bi ga ščepao i tako ga nadjačao. Sve to mora da se izvede na taj način da bi se saveznik primorao da dotakne kristale i tako kroz njih prožme moć.

Upozorio nas je da se na ovoj ogromnoj vulkanskoj planini nalaze i druge sile koje ni po čemu ne podsećaju na saveznike — te sile ne stvaraju nikakve šumove, već se pojavljuju u obliku lebdećih senki, njima nije potrebna nikakva moć, jer je već poseduju.

Don Huan je dodao da bi jedino nekakvo pero bleštavih boja ili kakav savršeno uglačani kristal kvarca mogli da privuku pažnju jednog od saveznika, ali, na kraju krajeva, bilo kakav predmet koji bi po bilo čemu izazivao efekat koji ostavlja pero ili uglačani kristal, mogao bi takođe da privuče njegovu pažnju, jer najbitnija stvar u ovom poduhvatu nije pronaći predmete, već pronaći silu koja bi kroz te predmete mogla da prožme moć.

»Kakva je uopšte svrha u posedovanju savršeno uglačanih kristala, ako se nikada ne pronađe duhovno izвориšte«, rekao je. »Suprotno ovome, ako ne poseduješ ovakve kristale, a pođe ti za rukom da pronađeš duhovno izвориšte, onda se dešava da sve što se nađe u sferi duhovnog zračenja, bez obzira kakav to predmet bio, može upiti moć. Ako ti se desi na primer da jednostavno ne možeš da nađeš nijedan predmet, onda slobodno isturi sopstveni kurac.«

Mladići se se zacerekali. Najglasnije se smejaio onaj koji je prvi počeo da priča sa mnom, najupadljiviji među njima.

Prisetio sam kako je don Huan prekrstio noge i zauzeo položaj koji je ujedno najbolji za odmor i opuštanje. Onako uzgred i ja sam pokušao da prosto

skliznem u takav sličan položaj, ali izgleda da su mi nervi u predelu levog kolena bili sasvim utrnuti ili mi se mišić jezivo istegao, zbog čega sam morao da ustanem i skakućem u mestu.

Don Huan je sve to prokomentarisao šalom. Rekao mi je da je sasvim jasno što nisam uvežbao klečanje jer već godinama ne idem da se ispovedam, pa čak ni trčanje u njegovom društvu nije moglo nimalo da utiče na mene i pobudi u meni želju da uvežbavam klečanje.

Ova šala je u velikoj meri opustila mladiće. Smejali su se takvom silinom da je smeh svakog trenutka postajao sve jači. Neki od njih su čak prekrivali lice rukama i cerekali se krajnje neuravnoteženo.

»Drugari, pokazaću vam nešto«, rekao je don Huan, onako uzgred, pošto su mladići prestali da se smeju.

Pretpostavio sam da će nam dopustiti da vidimo neke od predmeta moći koje je držao u svojoj kesi. U trenutku sam pomislio da će se mladići sakupiti oko njega, jer po pokretima koje su napravili činilo se da će se skupiti u gomilu. Svi su se malo savili unapred, kao da se spremaju da ustanu, ali oni su svi zajedno i van svakog mog očekivanja samo podvili svoju levu nogu i vratili se u onaj čudan položaj koji je bio nezamisliv za moja kolena.

Pokušao sam da na najprirodnije mogući način podvijem svoju levu nogu. Otkrio sam da me kolena uopšte neće boleti, ako zauzmem poluklečeći položaj, a da pri tom težinu tela ne prenosim na levu nogu.

Don Huan je ustao i počeo da kruži oko velikog komada stene, sve dok se potpuno nije izgubio iz našeg vidokruga.

Verovatno je još malo podložio vatru, pre nego što je krenuo, jer desilo se da, u trenutku kad sam ja savijao nogu, tek pridodate grančice stadoše da cvrče dok ih je zahvatao sve veći plamen, pa su ogromni jezici počeli da se izdužuju. Ceo ovaj prizor beše krajnje uzbudljiv. Plameni jezici su se udvostručavali. Don Huan se onda pojavio odnekud iza kamena i stao na ono isto mesto gde je do malopre

sedeo. Bio sam zaprepašćen za trenutak. Na don Huanovoj glavi beše jedan smešan crni šešir. Obod šešira bio je zašiljen, naročito na mestima namenjenim za uši, dok je na vrhu bio zaobljen. Palo mi je na pamet da to može biti samo gusarski šešir. Don Huan je bio zaogrnut dugim crnim kaputom sa repovima koji su se povlačili po zemlji, pričvršćeni jednim jedinim sjajnim metalnim dugmetom, a iz toga ogromnog crnog kaputa izvirivala je jedna drvena noga.

Nasmejao sam se nečujno, u sebi. Don Huan je zaista izgledao veoma smešno u tom gusarskom odelu. Zapitao sam se gde li je samo mogao da nabavi takvo odelo u ovoj divljini. Shvatio sam da je tako nešto poput tog odela jedino moglo da bude skriveno iza te stene. Onako, samo za sebe, prokomentarisao sam da mu još jedino nedostaje jedna traka preko oka i jedan papagaj na ramenu, da bi bio savršeni model jednog pirata.

Don Huan je pogledom prešao preko svakog člana grupe, lagano prelećući očima iz desne strane u levu. Onda je pogledao uvis i netremice počeo da gleda u tamu iza nas. Ostao je u tom položaju još jedan trenutak, da bi odmah zatim odšetao iza stene i nestao.

Nisam mogao da primetim na koji način se kretao. Po svoj prilici je morao da savije nogu u kolenu da bi što vernije dočarao čoveka s drvenom nogom. U trenutku kada se okrenuo, jer jedino iz tog položaja je mogao da zavije za stenu, pružila mi se prilika da vidim njegovu savijenu nogu, ali ja sam tada toliko bio opčinjen svim tim njegovim čarolijama da uopšte nisam obraćao pažnju na pojedinosti.

Plamenovi su oslabili istog onog trenutka kada se don Huan našao iza stene. Pomislio sam kako je njegova veština da gospodari vremenom i podešava ga po svojoj želji neprevaziđena — najverovatnije da je morao tačno da izračuna koliko će još dogorevati grančice koje je dodao na vatru i da odredi najpovoljniji trenutak kada će se pojaviti i krenuti nazad, u skladu sa vremenom kojim je raspolagao.

Neujednačeno plamtanje vatre ostavilo je krajnje upečatljiv utisak na grupu. Zahvatio ih je talas

uznemirenosti. Kako su se platneni jezici smanjivali, tako su mladići sedali jedan pored drugog u grupi, sedeći prekrštenih nogu.

Očekivao sam da će don Huan da se pojavi iza stene i da sedne zajedno sa nama, ali on to nije učinio. Nigde ga nije bilo. Očekivao sam ga s nestrpljenjem. Mladići su ga takođe iščekivali, što se moglo videti po njihovim nemirnim pogledima.

Nisam razumeo šta je don Huan nameravao da postigne svom ovom glumom. Kako je već prošlo dosta vremena u dugom iščekivanju, okrenuo sam se jednom od mladića sa moje leve strane i maltene šapatom ga upitao da li bilo koji od svih ovih simbola: smešni šešir, dugi kaput s repovima, upotreba drvene noge, ima nekakvog značenja za njega.

Mladić me gledao sa izrazom nekakve smešne tuposti. Činilo se da je bio zbunjen. Ponovio sam mu pitanje, na koje je drugi mladić, koji je sedeo odmah kraj ovog prvog, obratio pažnju, okrenuvši glavu i dobro načuljivši uši, s namerom da bi što bolje mogao da čuje.

Obojica su se posmatrala krajnje zbunjeni. Rekao sam im da me don Huan sa takvim šeširom na glavi, takvim kaputom i drvenom nogom podseća na gusara.

Čim sam to izustio, sva četvorica mi se približiše. Gotovo nečujno su se zacerekali pokazujući tako priličnu nervnu napetost. Verovatno da nijedna reč nije mogla da im padne na pamet. Mladić koji me prvi oslovio, onaj najprivlačniji među njima, opet je bio prvi koji je sa mnom otpočeo razgovor. Rekao je kako don Huan uopšte nema šešir na glavi, niti mu je telo zaodenuto dugim, crnim kaputom, na šta je još dodao kako sasvim pouzdano može tvrditi da se don Huan uopšte ne potpomaže drvenom nogom, već da mu je glava prekrivena crvenom kaluđerskom kapuljačom ili nekakvim šalom i da je zaogrnut tunikom, crnom kao gar, koja se vuče po zemlji dok on hoda.

»Ne«, uzviknuo je stidljivo drugi mladić. »On nije imao tuniku.«

»To je tačno«, potvrdili su ostali.

Mladić koji mi se prvi obratio, sada me gledao s nevericom.

Odvratio sam im kako bi krajnje pažljivo i sasvim mirno trebalo razmotriti šta se sve dogodilo i da sam u potpunosti uveren u to da je don Huanova namera da sedimo ovako zajedno i razmišljamo, a da nas je baš zbog toga i ostavio same.

Mladić koji je sedeo tik uz mene, s moje desne strane, izneo je svoje mišljenje o don Huanu i rekao kako je on don Huana video zaodenutog u krpe. Po njegovom viđenju, don Huan je nosio iscepan pončo ili nekakvu vrstu indijanskog kaputa, dok mu je glavu prekrivao iskrzani sombrero, a u rukama je držao korpu prenatrpanu stvarima za koje nikako nije mogao da utvrdi šta su. Dodao je još i to da don Huan uopšte ne nalikuje prosjaku, već je više nalik čoveku koji se vraća sa beskrajno dugog puta, notovaren nekim čudnim i dotad nikada viđenim stvarima.

Mladić koji je video don Huanovu glavu prekrivenu crnom fratarskom kapuljačom, uspeo je da uoči još i to kako don Huan ništa nije držao u rukama i kako mu je kosa prilično duga i razbarušena, kao u kakvog divljaka koji je odmah, pošto je ubio fratra, natakao ovu kapuljaču, ali to mu nimalo nije pomoglo da sakrije svoje divljačke strasti.

Mladić s moje leve strane samo se tiho zacerekao i izneo dosad najčudnije zapažanje. Na njega je don Huan ostavio utisak jednog uglednog čoveka koji je upravo sjahao s konja, jer po slici koja mu se urezala u pamćenje, don Huan je na nogama imao kožne gamašne, koje su, kao što je svima poznato, neophodne za jahanje, uz koje su prijanjale velike uzengije, a u ruci je držao bič kojim je neprestano udarao po svom levom dlanu, dok mu na glavi beše čiuavanski šešir,* kupastog oblika, i još nešto što se neizostavno uklapalo u celu ovu sliku: automatski pištolji od 45 kalibara. Po njemu, don Huan je odavao sliku dobro stojećeg »ranchera«.

* Šešir, po svome obliku karakterističan samo za stanovnike čiuave. — *Prim. prav.*

Mladić koji je sedeo tik uz mene, s moje leve strane, smejaio se stidljivo i nikako nije mogao da se odobrovolji i otkrije nam šta je video. Nagovarao sam ga. ali ostali nisu bili zainteresovani da čuju kako se njemu prikazao don Huan. Izgleda da je po prirodi bio veoma stidljiv pa nije mogao svoja zapažanja da iznese ovde pred nama.

Kada se don Huan pojavio iza stene, vatra samo što se nije ugasila.

»Bolje bi bilo da ove mladiće ostavimo i prepustimo ih izvršavanju njihovih zadataka«, rekao mi je. »Pozdravi se s njima.«

On im nije uputio ni jedan jedini pogled. Odmakao je malo ispred mene, da bi mi dao u vremenu da se pozdravim s njima.

Mladići me zagrlise.

Od nekadašnje vatre koja je slala plamene jezike, ostadoše samo bleštavi ugarci. Don Huan je bio poput tamne senke, nekoliko stopa daleko od mene, a grupa mladića bese nalik jednom krugu, sačinjenom od jasno vidljivih i postojanih silueta. Ti isti mladići, nimalo se nisu razlikovali od statua crnih kao gar, postavljenih u pozadini koja ne beše ništa drugo do tama.

Ceo ovaj događaj i te kako je uticao na mene. Podilazili su me žmarci. Sustigao sam don Huana. Rekao mi je, a glas mu je pri tom zvučao zapovednički, da se ne okrećem i ne gledam prema mladićima, zato što bi tog istog trenutka postali krug sazdan od senki.

Negde u predelu stomaka osetio sam kako me obuzima nekakva snaga, koja je dolazila odnekud iz vazduha. Kriknuo sam, nekontrolisano. Don Huan mi je došapnuo da smo dospeli u predeo moći i da mi se baš zbog toga pruža prilika da upotrebim »hod moći«.

Skakutali smo satima. 5 puta sam pao. Don Huan je odbrojavao svaki moj pad. Kad je dosta vremena proteklo u ovom napornom skakutanju, Don Huan je zastao.

»Sedi i šćućuri se uz ovo kamenje i stomak prekrij rukama«, šapnuo mi je.

Nedelja, 15. aprila 1962.

Čim se razdanilo, krenuli smo. Don Huan me vodio prema mestu gde sam ostavio svoja kola. Bio sam gladan, ali uprkos gladi, bio sam prilično živahan i veoma osvežen.

Prezalogajili smo nekoliko kolačića i napojili se mineralnom vodom iz boce koju sam držao u svojim kolima. Poželeo sam da mu postavim nekoliko pitanja koja su kao nošena krvlju navirala sa svih strana, ali on mi je dao znak da ćutim, stavivši prst preko usta.

Bilo je kasno popodne kada smo stigli u pogranični grad u kome je on nameravao da se rastanemo i da ja krenem svojim putem. Otišli smo u restoran da bismo ručali. Restoran je bio prazan — seli smo za jedan sto pored prozora da bismo što bolje mogli da posmatramo glavnu i prilično prometnu ulicu. Naručili smo ručak.

Don Huan je izgledao prilično opušten — oči su mu se đavolski caklile. Osmelio sam se i krenuo sa čitavom bujicom pitanja. Najviše od svega me interesovalo ono čudesno prerušavanje.

»Predstavio sam ti jedan delić mogega *ne-delanja*«, rekao je, dok su mu oči sijale.

»Ali za sve nas koliko nas je bilo ukupno, ti si se pojavljivao u različitim obličjima«, odvratio sam. »Kako ti je to pošlo za rukom?«

»Sve je krajnje jednostavno«, odgovorio je on. »Svako prikazano obličje je bilo posledica veštog prerušavanja, jer svaki naš čin na neki način nije ništa drugo do puko prerušavanje. Svaki naš čin, kao što sam ti već rekao, sadržan je u *delanju*. Mudrac može da se priključi *delanju* bilo kog čoveka i da iz toga izvuče čudesne stvari koje u suštini uopšte nisu čudesne. One se čine čudesnim samo onima koji su upali u zamku *delanja*.

»Ti i ona četvorica mladića još niste svesni *ne-delanja* i baš zbog toga je lako zaluđivati vas.«

»Ali kako si nas ti to zaluđivao?«

»To ti nikako ne može biti jasno. Nema načina na koji bi ti to mogao razjasniti.«

»Pokušaj, don Huane, stavi me na probu, molim te.«

»U redu, hajde da uzmemo ovaj primer. Pođimo od činjenice da svako kada se rodi ponese sa sobom jedan mali prsten moći. Taj mali prsten je gotovo tog istog trena svakome dat na upotrebu, što znači da je svako od nas već samim svojim rođenjem u kandžama moći, i naše prstenje moći je spojeno sa prstenjem svih ostalih ljudi. Drugim rečima, naše prstenje moći je sažeto u *delanju* postojeće stvarnosti, što je uslov za stvaranje postojeće stvarnosti.«

»Daj mi jedan očigledan primer, da bih mogao da razumem sve to«, rekao sam mu.

»Na primer, naše prstenje moći, tvoje i moje, baš je ovog trenutka prikačeno za *delanje* u prostoru ove sobe, u ovom restoranu. Mi stvaramo prostor oko sebe. Baš ovog trenutka naši prstenovi moći stvaraju ovu sobu.«

»Čekaj, čekaj«, rekao sam. »Ova soba je ovde zato što ona postoji po sebi. Ja je ne stvaram niti sa njom imam ikakve veze.«

Izgleda da don Huana ni najmanje nije podstaklo ovo moje krajnje razložno protivljenje. Sasvim smireno me ubeđivao da je soba u kojoj se nalazimo dovedena u stanje postojanja i da zauzima određen prostor zbog uzajamnog delovanja sila koje stvaraju prstenovi moći svakog živog čoveka.

»Pazi«, nastavio je on, »svako od nas dobro je upoznat sa *delanjem* prostorija, jer svako od nas proveo je na ovaj ili onaj način dosta vremena u zatvorenom prostoru kao što je ova soba, na primer — svako od nas provodi najveći deo svoga života u prostorijama, poput ove sobe. Ali čovek od znanja postupa sasvim drugačije, jer on delovanje sila usmerava u stvaranju jednog sasvim drugačijeg prstena moći. Ja bih takav jedan prsten radije nazvao prstenom *ne-delanja*, zato što je takav prsten vezan za *ne-delanje*. Uz pomoć takvog jednog prstena, čovek od znanja može postojeću stvarnost da rotira u jednu sasvim drugu, novu stvarnost.«

Mlada kelnerica nam je donela ručak i, po svoj prilici, bila je sumnjičava prema nama. Don Huan mi je šapnuo kako bi trebalo da joj ja platim i tako joj dam do znanja da imam dosta novaca.

»Ona jadnica uopšte nije kriva što ti ne veruje«, rekao je i počeo gromoglasno da se smeje. »Ličiš na pravog đavola.«

Platio sam ručak i kelnerici dao napojnicu. Kad je primila novac, otišla je i ostavila nas same, a ja sam se pažljivo zagledao u don Huanovo lice, pokušavajući da nastavim prekinuti razgovor. Pritekao mi je u pomoć.

»Ono što te muči je činjenica da sile nisi usmerio tako da uz njihovu pomoć stvoriš svoj vlastiti prsten moći, niti si telu omogućio da oseti *ne-delanje*«, rekao je.

Nisam shvatio šta je nameravao da mi kaže. Jednostavno, sve moje intelektualne sposobnosti bile su svedene na najmanju moguću meru. Osećao sam koliko sam prost i ograničen. Ono što sam želeo da saznam odnosilo se na to da li je ili nije na sebi imao gusarsku odeću.

Don Huan mi nije odgovorio, već se gromoglasno nasmejao. Molio sam ga da mi objasni.

»Ali, ja sam ti baš sada dao objašnjenje«, uzvraćio je.

»Hoćeš da kažeš, da se uopšte nisi prerusavao?« upitao sam ga.

»Sve što sam uradio, uradio sam samo radi toga da prsten svoje moći prikačim za tvoje *delanje*«, rekao je. »Sve ostalo si uradio ti sam, a to isto su uradili i mladići.

»To je neverovatno!« uzviknuo sam.

»Učili su nas da se slažemo sa *delanjem*«, rekao je nežno. »Ti ne možeš ni da pojmiš da je slaganje sa delanjem jedan od oblika moći. Ali, na svu sreću, *ne-delanje* je isto tako čudesno i moćno.«

Osetio sam nekontrolirano komešanje u stomaku. Jedan nepremostiv ambis protezao se između onoga što sam doslovno doživeo i onoga što mi je on objašnjavao. Išao sam linijom manjeg otpora i predao se kao što sam uvek radio kad god bih osetio prisutnost sum-

nje, nepoverenja ili zapitanosti nad nečim. »Šta ako don Huan u tajnosti sarađuje s mladićima i ako je on sam sve to smislio?«

Promenio sam temu razgovora i počeo da se raspitujem o onoj četvorici čarobnjakovih učenika.

»Da li si mi rekao da su oni senke?« upitao sam.

»Istina je. To sam rekao.«

»Da li su i oni bili saveznici?«

»Ne. Oni su učenici čoveka koga ja poznajem.«

»Zašto si ih nazvao senkama?«

»Zato što su se onog trenutka kada su bili dotaknuti silom *ne-delanja*, pošto nisu toliko glupi kao što si ti, preobratili u obličje u kome ti nisi navikao da ih prihvataš. Baš zbog toga ti nisam dozvolio da se okreneš i pogledaš ih još jedanput. Da si ih slučajno video, to bi te samo povredilo.«

Nisam više imao nijedno pitanje. Nisam bio gladan. Don Huan se svojski najeo i, po svoj prilici, bio je u sjajnom raspoloženju, dok sam ja bio krajnje potišten. Iznenada me obuzeo umor. Shvatio sam da je put kojim je don Huan namerio da me vodi pretežak za mene. Ova razmišljanja sam sročio u reči i objasnio kako nisam spreman da postanem čarobnjak.

»Možda će ti još jedan susret sa Meskalitom pomoći«, rekao je.

Rekao sam mu da je to poslednje što bi moglo da mi padne na pamet i kako čak ne bih ni mogao da razmišljam o takvoj mogućnosti.

»Veoma grube stvari moraju da ti se dese da bi dopustio svome telu da iskoristi ono što je naučilo«, rekao je.

Drznuo sam se da pomislim da ja nikako ne mogu biti sposoban da živim neobičnim životom jednog čarobnjaka, budući da nisam Indijanac.

»Ako bi mi pošlo za rukom, na primer, da se ispetljam iz svojih navika i sklonosti, onda bih svakako mnogo bolje mogao da se snalazim u tvom svetu«, rekao sam. »Ili, ako bih mogao da krenem u divljinu i tamo živim zajedno s tobom. Stanje je sada takvo, da sam ja jednom nogom u oba sveta, a sama

činjenica toga stvara u meni osećaj nekorisnosti i u jednom i u drugom.«

Dugo je zurio u mene.

»Ovo je tvoj svet«, rekao je, pokazujući u pravcu prometne ulice. »Ti si čovek ovog sveta. Tamo, u tom svetu, nalaze se tvoja lovišta. U svetu lovišta prosto nije moguće pobeći od *delanja* svojstvenog samo ovom našem svetu, i zbog toga ratniku ne preostaje ništa drugo nego da svoj svet preobrati u lovišta. Isto kao i lovac, tako i ratnik sasvim dobro zna da je ovaj svet sazdan pre svega da bi mogao da se koristi. I tako, i jedan i drugi iskorišćavaju svaki molekul ovog sveta. Ratnik je sličan gusaru koji ne snebivajući se uzima sve i koristi se svime što mu dođe pod ruku a što želi, jedino s tom razlikom što ratnik ne obraća pažnju, niti se imalo oseća povređenim kada daje sebe i stavlja se na upotrebu.«

17 PROTIVNIK VREDAN PAŽNJE

Utorak, 11. decembra 1962.

Zamke sam postavio na najuspešniji mogući način — video sam zečeve, veverice i još nekoliko glodara, jednu vevericu i nekoliko ptica, ali i pored svega toga nikako mi nije tokom celog dana polazilo za rukom da uhvatim bilo šta.

Don Huan mi je rekao, pošto smo rano ujutru napustili njegovu kuću, da ceo taj dan moram da posvetim iščekivanju »poklona moći«, iščekivanju jedne neobične životinje koja bi možda mogla da upadne u moju zamku i čije bih meso, naravno, mogao kasnije da osušim i iskoristim ga kao »hranu moći«.

Izgledalo je kao da je don Huan potpuno utonuo u misli. Nije mi dao nijedan predlog, a sve što bi se desilo, dešavalo bi se bez njegovog glasnog obrazlaganja ili prigovaranja. Tek pred sam smiraj dana progovorio je prvi put, obrazlažući ono što se dešavalo.

»Neko se upliće u tvoje lovište i ometa te u lovu«, rekao je.

»Ko?« upitao sam, iskreno iznenađen.

Pogledao me, nasmešio se, zavrteo glavom, pokazujući mi na taj način kako ne veruje ovom mom krajnje iskrenom pitanju.

»Ti se ponašaš kao da ne znaš ko je to«, rekao je. »Ali ti si celog dana dobro znao ko je to.«

Namera mi je bila da se usprotivim, ali u tome nisam video nikakve svrhe. Znao sam da će izgovoriti »la Catalina«, ali ma koliko da je bio u pravu i ma koliko da je njegovo znanje bilo na visokom stupnju, ja ipak nisam mogao da pretpostavim ko bi to mogao da bude.

»Ili ćemo krenuti kući sada«, nastavio je, »ili ćemo čekati dok se ne smrači i uz pomoć sumračne tame je uhvatimo.«

Po svoj prilici, samo je čekao na moj odgovor. Ja sam želeo da krenem. Želeo sam da napustim ovo mesto. Sa zemlje sam počeo da podižem nekakvo tanko uže koje sam i ranije upotrebljavao, ali još pre nego što sam uspeo da želju sročim kroz reči, zaustavio me izričući doslovnu komandu.

»Sedi«, rekao je. »Naravno da bi bilo jednostavnije i trezvenije otići ovog trenutka, ali ovo je jedan ne-svakidašnji slučaj, i zbog toga mislim da bi najbolje bilo da ostanemo. Mi moramo da ostanemo, jer ceo ovaj prizor, ovde je prvenstveno tebe radi.«

»Šta želiš time da kažeš?«

»Neko se upliće u tvoje polje delovanja, zbog čega i nastoji da ti priredi događanje slično nekakvoj predstavi. Ja znam ko je to, a i ti takođe to dobro znaš.«

»Ti me plašiš«, rekao sam.

»Ne, ja te ne plašim«, odgovorio je, smejući se. »Eno ona žena koja se šunja unakolo, ona te plaši.«

Zastao je kao da čeka da vidi koji su utisak njegove reči ostavile na mene. Morao sam da priznam da sam prestrašen.

Pre mesec dana imao sam jedno jezivo suočavanje sa čarobnicom po imenu »la Catalina«. Suočio sam se sa njom po cenu sopstvenog života, jer don Huan me ubedio kako je ona isto tako tragala i za njim, nameravajući da ga liši života i da ni on u to vreme nije mogao da se odbrani od njenih juriša. Tek pošto sam sa njom stupio u vezu, don Huan mi je otkrio kako ona u stvari nikada nije predstavljala nekakvu izuzetnu opasnost i da je ceo ovaj događaj, bolje reći predstava, bila samo jedna varka, ne u smislu obesne

šale, već jedna dobro smišljena varka, sa namerom da upadnem u zamku.

Ovakav način nimalo nije bio u skladu sa etikom i zbog toga sam se razbesneo na njega.

Kad je čuo kako praskam razjareno, počeo je da pevuši nekakve meksikanske melodije. Oponašao je popularne pevače i trudio se da ih iskarikira što više može, tako da mi nije ništa drugo preostajalo nego da svu ovu srdžbu okončam, smejući se kao dete. Zabavljao me satima. Nikada na pamet nije moglo da mi padne da raspolaže repertoarom ovakvih idiotskih pesama.

»Dopusti mi da ti nešto kažem«, progovorio je konačno, s namerom da objasni ovaj slučaj. »Mi nikada u životu ništa ne bi naučili da nismo bili zavarani nečim. Isto to se desilo i meni, a to će se dešavati svakome. Umetnost dobročinitelja je u tome da nas dovede do samog ruba. Dobročinitelj jedino može da nam pokaže način i da nas zavarava. Još pre ovoga, zavarao sam te mnogo puta. Zar se ne sećaš kako sam ti vratio duhovnost lovca? Bio si spreman da radiš svašta, na primer stvari koje nikada ne bi uradio i to samo da bi postao lovac, ali, bio si primoran, jer želeo si da stekneš znanje o biljkama. Sada moraš da uradiš još više, da bi preživeo.«

Buljio je u mene i zacerekao se u napadu smeha.

»Sve je ovo čista ludost«, rekao sam. »Mi smo bića od razuma.«

»Ti si čovek od razuma«, uzvratio je. »Ja nisam.«

»I ti si čovek od razuma«, uzvratio sam. »Ti si jedan od najrazumnijih ljudi koje sam dosad sreo u svom životu.«

»Hajde dobro!« uzviknuo je on. »Hajde da se ne svađamo. Ja sam čovek od razuma, pa šta onda s tim?«

Uvukao sam ga u ovakvu jednu raspravu radi toga što sam želeo da znam zašto je za dva bića od razuma neophodno da budu u ovakvom krajnje nezdravom stanju i da se osećaju čak morbidno kao što smo se osećali u slučaju s čarobnicom.

»U redu, ti si racionalan«, rekao je uzbuđeno. »Kad smatraš da si racionalan, onda isto tako i veruješ da

dosta dobro poznaješ ovaj svet, a da li je to tako? Da li ti zaista poznaješ ovaj svet? Ti si jedino imao priliku da posmatraš postupke ljudi. Tvoja iskustva kreću se samo u okvirima onoga što su ljudi učinili tebi ili nekom drugom. Ti ništa ne znaš o ovom tajanstvenom i nepoznatom svetu.»

Dao mi je znak da ga pratim do kola, da bismo se odvezli do jednog meksičkog gradića koji se nalazio gotovo na domaku ruke.

Nisam ga pitao šta ćemo da radimo. Rekao mi je da kola parkiram pored jednog restorana. Kada smo izašli iz kola, uputili smo se prema autobuskoj stanici, da bi nastavili prema najvećoj robnoj kući u gradu. Don Huan je išao s moje desne strane vodeći me. Ali tog istog trenutka postao sam svestan da još neko korača ukorak sa mnom i to sa moje leve strane, ali ja se nisam ni okrenuo da pogledam, a don Huan je već napravio jedan brz i sasvim neočekivan pokret — nagnuo se prema zemlji kao da nešto podiže sa zemlje, da bi me istog tog trenutka zgrabio za mišicu kada sam malne počeo da se spotičem preko njega. Odvukao me do automobila, ne dopuštajući mi da izvučem ruku, jedino mi je dozvolio da sasvim malo izvučem ruku koliko da napravim najmanji pokret, potreban da otključam automobil. U prvi mah, ključevi su mi podrhtavali u ruci. Nežno me gurnuo u kola, da bi se odmah zatim i on zavalio u sedište.

»Vozi polako i zaustavi kola ispred robne kuće«, rekao je.

Kada sam zaustavio kola don Huan mi je glavom dao znak da pogledam. »La Catalina«, je stajala baš na onom mestu gde me don Huan ščepao za mišicu. Odskočio sam sa mesta gde sam stajao, nekontrolisano. Žena je napravila par koraka prema kolima i zauzela krajnje zavodljiv položaj. Pažljivo sam je osmotrio i zaključio da je lepa. Bila je izrazito crna, punačkog tela, ali veoma jaka i mišićava. Imala je okruglasto lice, izraženih jagodica, prekriveno dvema dugim pletenicama, crnim kao gar. Ono što me najviše iznenadilo beše njena mladost. Po svoj prilici, bila je u ranim tridesetim.

»Pusti je neka ti se približi, ako ona to želi«, došapnuo mi je don Huan.

Napravila je 3 ili 4 koraka prema mojim kolima i zaustavila se na daljini od 10 stopa. Gledali smo se. Na početku mi se učinilo da u njoj nema ničeg pretećeg. Nasmešio sam joj se i mahnio rukom. Zacerekala se kao da je stidljiva devojčica i rukom prekrila usta. Bio sam oduševljen. Okrenuo sam se prema don Huanu da bih mu prokomentarisao njen izgled i ponašanje, ali tog istog trenutka kada sam se okrenuo, on je urliknuo takvom silinom, da me smrtno uplašio.

»Proklet bio. Ne okreći leđa toj ženi!« vikao je on.

Brzo sam se okrenuo da bih pogledao u pravcu žene. Ona se još malo približila mojim kolima tako da nas je delilo odstojanje od svega 5 stopa. Smešila se, zubi joj behu veliki i veoma čisti. Bilo je nečeg neobičnog u njenom osmehu. Nimalo nije bio prijateljski, više je bio nalik cerekanju, samo su joj usne bile razvučene u osmeh. Oči su joj bile tamne i hladne. Netremice je gledala u mene.

Nekakva jeza obuze čitavo moje telo. Doh Huan poče da se smeje, ali taj smeh je pre ličio na kokodakanje koje se ponavljalo u ritmičnim intervalima. Budući da je čekala čitav 1 minut, žena se okrenu i izgubi u gomili ljudi.

Krenuli smo i napustili mesto gde nas je presrela ta čudesna žena. Don Huan je svoja razmišljanja sročio u reči i skrenuo mi pažnju na to da sam kojim slučajem jedan od onih koji ne umeju da se obuzdaju i u trenu shvate ozbiljnost situacije, ona bi se približila isto tako kao što bi se neko krajnje vešto približio kakvom, nemoćnom insektu.

»Ona je protivnik vredan pažnje, baš onakav kakav je tebi potreban, o takvom protivniku sam ti pričao i obećao ti da ću ti ga pronaći«, rekao je.

Don Huan mi je rekao kako treba da sačekamo da nam se javi predskazanje, jer bez toga nećemo znati šta da radimo sa ženom koja me ometa u lovu.

»Ako vidimo ili čujemo vranu, onda će to biti znak da možemo da čekamo, i saznaćemo gde se nalazi mesto na kome treba da čekamo«, dodao je.

Okrenuo se lagano, napravivši pun krug, i tako pogledom preleteo po okolini.

»Ovo nije mesto na kome treba čekati«, izusti on šapatom.

Krenuli smo prema istoku. Samo što se nije smrklo. Sasvim iznenada, dve vrane izleteše iz nekakvog visokog žbunja i nestadoše iza brda. Pred nama se ukazao jedan predeo kružnog oblika, 5 do 6 stopa u prečniku, sa kojega je don Huan odmah uklonio suve grančice, lišće i mnogobrojne otpatke. Pokušao sam da mu pomognem, ali on je odbio, snažno zamahnuvši rukom. Stavio je prst preko usana, pokazujući mi na taj način da treba da ćutim. Kada je završio sa raščišćavanjem, dovukao me u središte kruga, rekao mi da gledam u pravcu juga i šapnuo mi kako treba da oponašam njegove pokrete. Otpočeo je nekakvu vrstu igre, udarajući desnom nogom o zemlju da bi na taj način postizao ritam. Ritmička struktura igre sastojala se od 7 jednakih ritmova, prekidanih s vremena na vreme brzim udarcima noge po površini zemlje, i to u nizu od 3 veoma brza udarca.

Pokušao sam da se prilagodim njegovom ritmu i posle nekoliko neuspelih pokušaja mogao sam koliko-toliko da i ja udaram nogom u zemlju, isto onako kako je i on to činio.

»Radi čega ovo činimo?« došapnuo sam mu.

Progovorio mi je, šapćući mi tiho na uvo, kako ga, dok ovako nogom udaram u zemlju, strahovito podsećam na zeca koji skakuće, i da će, ranije ili kasnije, ova buka koju stvaram privući pažnju neprijatelja koji se šunja po okolini, zbog čega će on banuti ispred nas, da bi nam pokazao šta će se kasnije dogoditi.

Onog trenutka kada sam se uklopio u njegov ritam, don Huan je prestao da udara nogom, ali zato

je meni dozvoljavao da nastavim, označavajući brzinu pokretom ruke.

S vremena na vreme, znao je da sluša veoma pažljivo, s glavom nagnutom udesno, kao da zvuke sabira u hrastovom šumarku. U jednom trenutku dao mi je znak da stanem i da ostanem u takvom položaju u kome ću biti najpažljiviji — izgledalo je kao da je on već spreman da se baci i skoči na nekog nepoznatog i dotad još neviđenog napadača.

Onda mi je ponovo pokretom ruke dao znak da nastavim i dalje da udaram nogom po površini zemlje, da bih odmah zatim naredio da stanem. Svaki put kada bih prestao da udaram nogom, on bi slušao tako pažljivo da bi mu se od te silne koncentracije sva mišićna vlakna na koži zategla maltene do samog pucanja.

Onda je sasvim neočekivano skočio, približio mi se i šapnuo da je sumrak već uveliko osvojio.

Pogledao sam unaokolo. Hrastov šumarak pretopio se u nekakvu sivu masu, što se isto dogodilo sa brdima i stenama. Nebo je bilo modro, tako da više nisam mogao da vidim ni jedan jedini oblak. Ceo prostor oko mene učinio mi se kao nekakva jednolična masa tamnih silueta, bez jasno vidljivih oblića.

Čuo sam onaj meni već poznati, ali i dalje nedokučivi urlik nekakve zveri, koji je dopirao sa velike udaljenosti, možda urlik nekakvog kojota ili kakve noćne ptice. Sve se to desilo tako neočekivano, da jednostavno nisam obraćao nikakvu pažnju. Ali don Huanovo telo se malo zgrčilo. Kako je stajao tik uz mene, mogao sam da osetim svaku vibraciju njegovog tela.

»Hajdemo«, prošaputao je. »Ponovo udari nogom i budi spreman. Ona je ovde.«

Počeo sam besno da udaram nogom, na šta je don Huan svoju nogu stavio preko moje i tako mi dao do znanja da se opustim i počnem smireno i u ritmu da udaram nogom.

»Nemoj da je uplašiš i na taj način da je oteraš«, došapnuo mi je. »Smiri se i ne gubi razum.«

Ponovo je počeo da mi diktira ritam udaranja, da bi mi odmah posle moje druge izvedbe naredio da stanem, i tako mi omogućio da čujem onaj isti urlik. Ovog puta mi se činilo da je to krik nekakve ptice koja preleće preko brda.

Don Huan mi je naredio da još jedanput udarim nogom, u zemlju, ali istog onog trenutka kada je po zakonu ritmike moralo da dođe do tišine, začuo sam nekakvo čudno šuškanje koje je dopiralo sa moje leve strane. Bese to zvuk koji bi po svoj prilici odgovarao nekakvoj golemoj zveri koja se probija kroz suvo šipražje. Palo mi je na um da bi to možda mogao biti medved, ali već tog istog trena setio sam se da u pustinji nema medveda. Šcepao sam don Huanu za mišicu, na šta mi se on nasmešio i stavio prst preko usta, dajući mi na taj način do znanja da treba da ćutim. Netremice sam gledao u tamu, okrenuvši se ulevo, ali on mi je dao znak da to ne činim. Nekoliko puta je pokazao u pravcu iznad moje glave, a onda mi je naredio da se okrenem i, napravivši pri tom pun krug, ali lagano i bešumno, da se tako okrećem sve dok pogledom mogu da pratim tamnu masu brda. Don Huan je prstom pokazivao na jednu određenu tačku na brdu. Pogled sam prikovao za tu tačku i, iznenada, kao u noćnoj mori, tamna senka se ustremila na mene. Vrisnuo sam i pao na zemlju poleđuške. Već tog istog trenutka, pomenuta tamna silueta isticala se na modrom nebu, da bi odmah, lebdeći, počela da se probija kroz vazduh i posle kraćeg vremena spusti naspram nas, u šipražje. Zvuk koji je dopro do mene, dočarao mi je lomljivu nekakvog teškog tela koje se rasprostiralo po šipražju. Sve to bilo je praćeno nekakvim nejasnim urlikom.

Don Huan mi je pomogao da ustanem i poveo me u tamu, do mesta gde sam postavio zamke. Rekao mi je da ih razrušim i sav materijal pokupim sa zemlje i ponesem ga sa sobom, dok je on sve one male i nebitne delove razbacao na sve strane. Sve ovo izveo je u najvećoj mogućoj tišini, ne prozborivši ni jednu jedinu reč. Krenuli smo prema njegovoj kući,

ali celim putem nismo razmenili ni jednu jedinu reč.

»Šta želiš da ti kažem?« upita me don Huan, pošto sam nekoliko puta zahtevao da mi objasni sve ove događaje koji su se odigravali pred mojim očima pre nekoliko časova.

»Šta se to prikazivalo pred nama?« upitao sam.

»Do đavola, znaš ti dobro ko je to bio«, odgovorio je. »Ne zalivaj me takvim pitanjima kao što su pitanja tipa "šta se to prikazivalo pred nama?" Važno je to da se pred nama prikazivalo ono što je u tom trenutku postojalo tu ispred nas.«

Uz pomoć sopstvene mašte stvorio sam nekakvo objašnjenje koje mi je u tom trenutku izgledalo najprihvatljivije. Obličje koje mi se ukazalo pred očima bilo je više nalik zmaju što ga je neko pustio da preleće preko, dok ga neko drugi iza nas vuče prema zemlji, tako da je ova tamna silueta ostavljala vizuelni utisak nekakvog lebdećeg obličja koje prevalljuje prostor od 15 ili 20 jardi.

Pažljivo je slušao ovo moje objašnjenje, a onda je počeo da se smeje tako glasno i srčano, sve dok mu suze oblile obraze.

»Nikako da pogodiš. Kružiš kao bumerang«, rekao je. »Hajde, otkrij šta je posredi. Zar to nije bilo obličje jedne žene?«

Morao sam da priznam da sam u trenutku kada sam poleduške pao na zemlju video tamnu siluetu jedne žene, u dugačkoj suknji, kako se ustrempljuje prema meni, ali veoma lagano, a onda je neko ili nešto povuklo tu tamnu siluetu i ona je odletela neverovatnom brzinom i pala preko šipražja, uz veliku lomljivu. U stvari, pokret je bio taj koji me naveo na razmišljanje o zmaju.

Don Huan je odbio da bilo šta više kaže o ovom događaju.

Sledećeg dana don Huan je otišao da obavi nekakve zagonetne poslove, a ja sam iskoristio da za to vreme posetim nekoliko svojih prijatelja iz plemena Jaki koji sada žive u jednoj novoj zajednici.

Sreda, 12. decembra 1962.

Čim sam stigao u plemensku zajednicu Jaki Indijana, jedan Meksikanac, vlasnik jedne prodavnice, rekao mi je kako je iznajmio gramofon i 20 ploča iz jednog muzičkog magazina u Ciudad Obregonu, za »fiestu« koju planira da priredi baš ove noći u čast Device Gvadalupe. Već je svima rekao kako je preko Đulija priredio sve neophodne pripreme. Đulio beše trgovački putnik koji je dolazio u naselje 2 puta mesečno da sakupi novac koji su mu Jaki Indijanci plaćali u mesečnim ratama, kupujući od njega jevtinu odeću, praveći mu tako unosan posao.

Đulio je već rano popodne doneo gramofon i priključio ga na dinamiku koja je prodavnicu snabdevala strujom. Uključivši ga u strujno kolo, proverio je da li je ispravan. Odmah zatim je okrenuo ozvučenje i to do samoga kraja, ne bi li tako postigao najveću moguću zvučnost, pa je podsetio vlasnika radnje da ne sme da takne nijedno dugme i počeo je da reda 20 ploča.

»Dobro poznajem svaku njihovu ogrebotinu«, rekao je Đulio vlasniku radnje.

»Reci ti to mojoj kćeri«, odgovorio je vlasnik radnje.

»Odgovoran si ti, a ne tvoja kćerka.«

»Sve ti se to svodi na jedno isto jer ona će biti ta koja će menjati ploče.«

Đulio je istakao da zaista uopšte nije važno da li će to biti njegova kćerka ili neko drugi ko će rukovati gramofonom, ukoliko vlasnik radnje bude pošteno platio svaku štetu koja pri rukovanju bude nastala gramofonu. Vlasnik radnje je počeo da se svađa sa Đulijom. Đulio se zajapurio. S vremena na vreme, okretao se prema velikoj grupi Jaki Indijanaca skupljenih ispred prodavnice, i razmahanim rukama ili licem iskrivljenim u grimasu izražavao je očajanje i nezadovoljstvo. U slučaju krajnje nužde zahtevao je da se iznajmljivanje gramofona plati u gotovu. Sve ovo je nagoveštavalo još jednu dugu raspravu o tome šta

se sve razume pod oštećenom pločom. Đulio je krajnje ubedljivo tvrdio kako oštećena ploča mora da se nadoknadi novčanim iznosom u vrednosti jedne nove ploče. Vlasnik radnje se sve više ljutio tako da je čak počeo da izvlači gramofonski prekidač iz strujnog kola. Izgledalo je da će sasvim isključiti gramofon i odložiti zabavu. Želeo je da svom ljudstvu okupljenom ispred radnje jasno stavi do znanja da je pokazao najbolju volju da se na najbolji mogući način sporazume sa Đulijom. Za trenutak je izgledalo da će se zabava završiti krahom, još pre nego što je i počela.

Blas, stari Jaki Indijanac u čijoj sam kući odseo, veoma glasno i sa priličnom dozom uvredljivosti koja se mogla primetiti u njegovom glasu, prokomentarisao je jadan položaj Indijanaca, što se sasvim jasno može uočiti kada je u pitanju njihov poštovani crkveni praznik, dan Device Gvadalupe, koji po svoj prilici ne mogu da proslave na način koji im dolikuje.

Želeo sam da se umešam i ponudim im svoju pomoć, ali Blas me sprečio. Rekao mi je da ako želim da im pomognem tako što ću pozajmljivanje gramofona platiti ugotovu, vlasnik radnje će baš onda porazbijati sve gramofonske ploče.

»On je gori od svih ostalih«, rekao je. »Pusti, bolje neka on uloži gotovinu. On nam inače cedi dušu, zašto on to ne bi platio?«

Posle jednog dužeg razgovora, desilo se nešto sasvim čudno, svi su stali na stranu Đulija, zbog čega je morao da nađe takvo rešenje kojim bi zadovoljio i jednu i drugu stranu. Za iznajmljivanje gramofona nije platio, ali je zato prihvatio svu odgovornost u slučaju nekakvog kvara na gramofonu ili na pločama.

Đulio je uz jahao motocikl i uputio se prema najudaljenijim kućama u naselju, ostavljajući za sobom čitav oblak prašine. Blas mu je rekao kako Đulio juri ne bi li tako iskoristio priliku i preduhitrio ih prodajući im svoju robu, jer da je to kojim slučajem uradio posle zabave, oni više ne bi imali ni prebijene pare, pošto bi sav novac utrošili na piće. Tek što je ovo rekao grupa Indijanaca počela je da navire iza

prodavnice. Blas ih je pogledao i počeo grohotom da se smeje, što su prihvatili i ostali.

Blas mi objasni kako su ovi Indijanci Đuliove mušterije i kako su se krili iza prodavnice, čekajući da Đulio ode.

Zabava je počela rano. Kćerka vlasnika radnje je stavila jednu gramofonsku ploču na kružnu osnovu gramofona i ruku spustila tako da bi što lakše mogla da uključi ploču, da bi odmah, čim je ploča dobila kontakt, nastala nekakva jeziva vriska, piskavo zujanje, na šta se nadovezao praskavi zvuk trube i nekoliko gitara.

Zabava se sastojala u tome da se ploče puštaju što je moguće glasnije. Četvorica mladih Meksikanaca su igrali sa obadve kćerke vlasnika radnje i sa još 3 mlade Meksikanke. Jaki nisu igrali — oni su posmatrali, očigledno zadivljeni svakim pokretom igrača. Izgleda da je za njih zabava bila baš u tome da posmatraju igru i srkuću jevtinu tekilu.

Svakoga koga sam poznao častio sam po jednim pićem. Želeo sam da odagnam bilo kakvo osećanje ozlojeđenosti. Vrzmao sam se, idući od jednog do drugog Indijanca, kojih je ovde bilo u velikom broju, usput razgovarao sa njima i nudio ih pićem. Prihvatili su moj stil ponašanja, sve do onog trenutka dok nisu otkrili da ja uopšte ne pijem. Takvo jedno saznanje je ražestilo sve prisutne i to istog tog trenutka kada je otkriveno da ne pijem. Izgledalo je kao da su svi jednog te istog mišljenja, naime da ja ovde uopšte ne pripadam. Indijanci su postali veoma grubo i sasvim je prirodno bilo što su mi uputili nekoliko lukavih pogleda.

Meksikanci, koji su bili isto toliko pijani koliko i Indijanci, istovremeno su shvatili da ja sem toga što ne pijem, takođe se ne priključujem igračima, što ih je, po svoj prilici, još više uvredilo. To ih je u priličnoj meri i razljutilo. Jedan mi je čak prišao, grubo me povukao za mišicu i odvuкао do gramofona, dok mi je drugi prineo prepunu šalicu tekile i izrazio želju da svu tekilu iz prepune šolje popijem naiskap, re-

kavši mi kako jedino na taj način mogu da se dokazem kao pravi »macho«.

Pokušao sam da ih zaustavim i počeo da se smejem kao poslednji idiot na ovom svetu, kao da tim činom želim da pokažem da zaista uživam u ovakvoj situaciji. Rekao sam im kako bih želeo prvo malo da igram, a tek onda da pijem. Jedan od mladića naručio je jednu pesmu. Devojka koja je rukovala gramofonom počela je da prebira po pločama, naslaganim u gomili. Po svoj prilici je bila malo pripita, iako nijedna devojka ne pije pred ovako velikim skupom ljudi, i zbog toga je, naravno, s mukom stavljala ploču na kružnu osovinu gramofona. Jedan mladić je primetio kako ploča koju je odabrala nije tvist, na šta je ona nespretno počela da pretura po velikoj gomili ploča, pokušavajući da pronađe odgovarajuću ploču, radi čega svi pojuriše prema devojci i mene ostaviše samoga. Ova novonastala situacija omogućila mi je da istrčim napolje i sakrijem se u zabatu prodavnice, daleko od bilo kakvog osvetljenja, daleko, van bilo čijeg vidokruga.

Stajao sam na daljini od 30 jardi, u senci nekakvog žbunja, premišljajući šta da radim. Bio sam umoran. Osetio sam da je pravo vreme da uđem u kola i vratim se kući. Krenuo sam prema Blasovoj kući, gde su mi kola inače bila parkirana. Shvatio sam da bi nabolje bilo da vozim lagano, jer jedino na taj način neću biti primećen.

Ljudi zaduženi za gramofon, očigledno su još tražili ploču — jedino što sam mogao da čujem bilo je piskavo zujanje zvučnika, ali odmah zatim zatreštao je tvist. Glasno sam se nasmejao, pri samoj pomisli da su se sada već vratili na mesto gde sam do malopre bio i otkrili kako od mene više nema ni traga ni glasa.

Video sam tamne siluete nekih ljudi koji su išli u suprotnom smeru, prema prodavnici. U prolazu su nabasali na mene i promrmljali »Buenas noches«. Prepoznao sam ih i upustio se u razgovor sa njima. Rekao sam im da je u prodavnici velika zabava.

Pre nego što sam izbio na oštru okuku na putu, sreo sam još dvojicu, koje nisam mogao da prepoznam, ali, za svaki slučaj, pozdravio sam ih. Gramofon je treštao tako jako da se ovde na putu čuo isto tako glasno, gotovo kao ispred same prodavnice. Beše to jedna tamna noć, bez i jedne zvezde na nebu, ali zato su mi svetiljke postavljene ispred prodavnice omogućavale dobru vidljivost, te sam mogao dobro da osmotrim okolinu. Blasova kuća bila je maltene nadomak ruke, zbog čega sam ubrzao hod. Ali sam u taj mah, s moje leve strane, opazio tamno obličje jedne osobe, koja je sedela ili možda čučala na samoj okuci. U prvi mah sam pomislio da je to možda neko od ljudi koji su bili na toj istoj zabavi, ali je zabavu napustio pre mene. Izgledalo je kao da se naginje prema bankini. Ovakvo ponašanje činilo mi se nekako nastrano, jer, koliko mi je poznato ljudi iz ove plemenske zajednice odlaze u žbunje da bi vršili nuždu. Pomislio sam da ma ko bio taj ko se nalazi ispred mene po svoj prilici mora da je pijan.

Dopešaćio sam do okuke i rekao: »Buenas noches«. Osoba o kojoj je reč odgovorila mi je nekakvim neobičnim grubim, neljudskim urlikom. Naježio sam se i to doslovno, da su mi dlake na telu bile uzdignute kao čekinje. U taj mah sam bio oduzet. Onda sam počeo brzo da hodam. S pola oka sam pogledao prema pomenutoj osobi i video kako se već pomenuta tamna silueta pridiže i da je u poluuspravnom položaju. Bila je to jedna žena. Telo joj je bilo zgureno, nagnuto napred. Hodala je u takvom položaju nekoliko jardi, a onda skočila. Počeo sam da trčim, dok je žena išla uporedo sa mnom i skakutala kao ptičica, ne dopuštajući mi da joj umaknem. U međuvremenu, uspeo sam da dođem do Blasove kuće, ali ona je već bila ispred mene, maltene da smo se dotakli.

Preleteo sam preko jednog malog jarka ispred kuće i upao unutra kroz klimava ulazna vrata.

Blas je već bio u kući i, po svoj prilici, ni najmanje zainteresovan za moju priču.

»Dobro su te nasamarili« tvrdio je on, krajnje ubedljivo. »Indijanci uživaju u tome da začikavaju strance.«

Ovo iskustvo od prethodne noći je pogubno delovalo na moje nerve, tako da sam već sledećeg dana kolima krenuo prema don Huanovoj kući, umesto da krenem svojoj, kako sam planirao.

Don Huan se vratio tek kasno popodne. Nisam mu dao vremena ni usta da otvori, već sam mu izbrbljao priču, uključujući i Blasov komentar. Don Huan se malo oneraspoložio. Možda je to bio samo plod moje uobrazilje, ali učinilo mi se da je zabrinut.

»Nemoj mnogo da veruješ u ono što ti je Blas rekao«, kazao je prilično ozbiljno. »On ništa ne zna o borbi između čarobnjaka.«

»Trebalo je da znaš da je situacija bila krajnje ozbiljna onog trenutka kada si primetio da je senka s tvoje leve strane. Takođe je trebalo da znaš da ne smeš da trčiš.«

»Šta je trebalo da uradim? Da stanem kao ukopan u mestu?«

»Baš tako. Kad se ratnik susretne sa svojim protivnikom, a protivnik nije obično ljudsko biće, ratnik tada mora da miruje. Jedino tako mu se ne može desiti ništa strašno, što bi ga povredilo, na primer.«

»O čemu ti to pričaš, don Huane?«

»Govorim ti kako je ovo bilo već treće suočavanje sa protivnikom vrednim pažnje. Ona ti je za petama i čeka trenutak tvoje slabosti. Samo što te nije zamolila da joj ostvariš želju i pokažeš joj svoju slabost.«

Osetio sam kako me zapahnuje val straha, uvlačeći se u svaku poru tela i don Huana sam okrivljavao što me uvlači u ovu nepotrebnu opasnost. Požalio sam mu se da je igra koju igra sa mnom više nego surova.

»Ova igra i ne može da bude drugačija kada se događa običnom čoveku«, rekao je. »Ali onog trenutka kada neko počne da živi načinom na koji živi ratnik, taj više nije običan čovek. A, osim toga, ja ti još nisam našao protivnika vrednog pažnje, zato što želim da se igram s tobom, da te čikam, da te uznemiravam.

Protivnik vredan pažnje bi mogao stalno da te izaziva. Pod uticajem takvog jednog protivnika kao što je 'la Catalina', mogao bi da primeniš sve ono čemu sam te učio. Nemaš drugu mogućnost izbora.«

Jedno vreme smo ćutali. Njegove reči pobudiše strah u meni.

Zatim je pozeleo da mu na najverniji način oponašam krik koji sam čuo kada sam izgovorio »Buenas noches«.

Pokušao sam da proizvedeni takav zvuk i u tom pokušaju došao dotle da sam uspeo da iz sebe ispus-tim nekakav čudan krik koji me zastrašio. Don Huanu se moja interpretacija urlika učinila smešnom, i zbog toga se glasno nasmejao gotovo nekontrolisano.

Posle toga me zamolio da mu rekonstruišem tu epizodu: koliko sam dugo trčao, rastojanje na kome je bila ta žena kada sam je sreo, i mesto gde se nalazila kada je počela da skače.

»Nijedna debela Indijanka ne bi mogla da izvede skok na taj način«, rekao je, pošto je dobro razmislio i doneo sud o svim tim događajima koji su se smenjivali neshvatljivom brzinom. »One ne bi mogle čak ni da prevale tako veliku razdaljinu.«

Naterao me da skočim. Pri svakom pokušaju nisam mogao da dosegнем visinu veću od 5 stopa i, ako se ne varam, onoliko koliko sam uspeo da vidim, žena je pri svakom skoku dostizala visinu od bar deset stopa.

»E, pa sada, kao što vidiš, moraš stalno da budeš oprezan i stalno moraš da posmatraš«, rekao je veoma žustro. »Dodirnuše te po levom ramenu u momentu kada toga uopšte nisi bio ni svestan i kada si slab.«

»Šta bi onda trebalo da radim?« upitao sam.

»Besmisleno je žaliti se i prigovarati«, uzvratio je. »Najvažnije u celoj toj stvari je strategija tvoga života.«

Uopšte nisam mogao da se usredsredim na ono što je izlagao. Automatski sam unosio beleške. Posle dužeg ćutanja upitao me da li osećam bilo kakav bol u predelu iza ušiju ili na delu gde se stiču potiljak i najviši vratni pršljanki. Odgovorio sam da ne ose-

čam ništa, posle čega je sledilo njegovo objašnjenje koje se odnosilo na to da sam kojim slučajem osetio bilo kakvu nelagodnost na tim delovima tela to bi onda značilo da me »la Catalina« povredila.

»Sve što si noćas uradio bilo je tako nespretno«, rekao je. »Pre svega, krenuo si na tu zabavu da bi ubio vreme, kao da vreme postoji radi toga da bi se ubijalo. To te već na samom početku oslabilo.«

»Hoćeš da kažeš kako ne bi trebalo da idem na zabave?«

»Ne, nisam želeo to da kažem. Možeš da ideš gde god poželiš, ali ako to već i uradiš, onda na sebe moraš da preuzmeš punu odgovornost za takav jedan čin. Život ratnika je strateški proračunat. On bi trebalo da odlazi na zabavu ili svetkovinu takve vrste jedino onda ako postoji strateško opravdanje. To naravno mora da podrazumeva potpunu kontrolu i jedino će tako moći da izvrši sve one poduhvate za koje on misli da su neophodni.«

Gledao me ukočenim pogledom i smešio mi se, da bi odmah zatim lice prekrio rukama i počeo priгушено da se smeje i to jedva čujno.

»Ti si se gadno upleo«, primetio je. »Protivnik te prati u stopu i baš zbog toga ne možeš sebi da priuštiš to zadovoljstvo da stvari izvodiš, onako u brzini, navrat-nanos. Sada ćeš morati da naučiš potpuno drugačije *delanje*, *delanje* strategije. Razmišljaj o tome na ovaj način. Ako preživiš juriše "la Cataline", jednog dana ćeš morati da joj se zahvališ zbog toga što te naterala da izmeniš svoje *delanje*.«

»Nisi mogao da izabereš gori način da mi to predstaviš!« uzviknuo sam. »Šta ako ne uspem, ako ne preživim?«

»Ratnik nikada ne treba da se prepušta takvim mislima«, rekao je. »Kada se ratnik nađe u prilici da se svojim delom potvrđuje u krugu svojih saplemenika, onda on sledi *delanje* strategije, a u tom *delanju* nema ni poreda ni poraza. U takvom *delanju* postoji samo puka akcija.«

Pitao sam ga šta je potrebno da bi se ostvarilo *delanje* strategije.

»Čovek koji želi da postigne to ostvarenje, nikada ne sme da potpadne pod milost ili nemilost ljudi«, uzvratio je. »Na toj zabavi, na primer, bio si klovn, ne zbog tvoje namere da budeš klovn, već zato što si se prepustio na milost ili nemilost tih ljudi. Nisi mogao da postigneš kontrolu, zbog čega si i morao da pobegeš.«

»Šta je, po tebi, trebalo da uradim?«

»Jednostavno, nije trebalo ići tamo, a da ne pominjem tek, kako na toj zabavi nisi smeo da se latiš ničega.«

»Ono mučno natezanje sa Meksikancima, u priličnoj meri te izmorilo, i zbog toga si bio veoma slab, a "la Catalina", je iskoristila tu priliku, pa je radi toga i izašla na put, naravno da bi te sačekala.«

»Tvoje telo je znalo da nešto nije kako treba, ali i pored toga ti si ipak razgovarao sa njom. To je zaista bilo jezivo. Ti, sa svojim protivnikom ne smeš da progovoriš ni jednu jedinu reč, bez obzira koji je to susret po redu. Zatim si se ti okrenuo prema njoj. To je bilo još gore. Posle toga si pobeгаo od nje, a to je bila najgora stvar koju si mogao da uradiš. Ona je nespretna, što je očigledno. Jedna čarobnica, vredna pažnje, mogla bi svojim kristalom da te pokosi baš tog trenutka kada si se okrenuo i počeo da trčiš.

»Zbog toga je tvoj jedini način odbrane da ostaneš tu gde si i da počneš da igraš svoju igru.«

»O kakvoj ti to igri govoriš?« upitao sam ga.

Rekao mi je da je »skakutanje zečića« (on me je naučio »skakutanju«) prvi korak igre ratnika koji celog svog života uvežbava i obogaćuje tu svoju igru novim pokretima, da bi je tek posle svega toga izveo poslednji put na licu zemlje.

Za trenutak sam se prepustio neakvoj čudnoj potištenosti, a čitav niz misli prostrujao mi je kroz glavu. Ovo razmišljanje me dovelo do jednog stupnja svesti i razjasnilo mi da je ono što se desilo između mene i »la Cataline«, u trenutku kada sam je prvi put sreo, bilo stvarno i navelo me na još jednu misao zbog koje nikako nisam mogao da odbacim tu mo-

gućnost da mi je »la Catalina« zaista za petama, što me opet navelo da donekle posumnjam da se don Huan možda poigrava sa mnom i da je možda baš on bio tvorac svih tih čudnih dogodovština, čiji sam svedok bio.

Don Huan je iznenada pogledao u pravcu neba i rekao mi kako još imam dovoljno vremena da krenem i preprečim put čarobnici. Uveravao me kako nam ne pretila velika opasnost, jer ćemo, vozeći se kolima samo projuriti pored njene kuće.

»Ti moraš da stvoriš pravu sliku njenog obličja«, rekao je don Huan. Jedino tako možeš da se oslobodiš svih sumnji koje te još i sad opsedaju.«

Ruke su mi bile natopljene znojem, zbog čega sam u vize mahova morao da ih brišem ručnikom. Ušli smo u kola. Don Huan je odredio pravac puta — prvo glavni auto-put, a zatim jedan široki neasfaltirani put. Vozio sam sredinom, jer su teški kamioni i traktori izrovali duboke šančeve, a moj automobil je bio prenizak, pa usled takvog terena nisam mogao da vozim bilo levom bilo desnom stranom puta. Išli smo polako probijajući se kroz gust oblak prašine. Grub šljunak koji je po svoj prilici stavljan radi izravnjavanja puta stopio se s blatom, što se najverovatnije desilo za vreme jakih kiša, a veliki komadi stena, obloženi sasušanim blatom, rasprskavali su se po metalnoj školjci automobila i to u njenom prizemnog delu, stvarajući tako veoma glasne, praskave zvukove.

Kad smo se približili jednom malom mostu, don Huan mi je rekao da usporim. Tu su sedela četvorica Indijanaca, koji su nas pozdravili mašući rukama. Nije mi bilo dovoljno jasno da li ih poznajem ili ne poznajem. Čim smo prešli preko mosta, put je počeo blago da se vijuga.

»Ovo je kuća te žene«, došapnuo mi je don Huan, dok je očima pokazivao u pravcu jedne bele kuće okružene visokom ogradom od bambusove trske.

Rekao mi je da napravim polukružni zaokret i zaustavim se na sredini puta i sačekam da vidim da

li je žena previše sumnjičava te bi se plašila da pokaže svoje lice.

Pred kućom smo stajali nešto oko 10 minuta. Učinilo mi se da će ovo čekanje trajati do ubeskraj. Don Huan nije izustio ni jednu jedinu reč. Sedeo je nepokretan zagledan u kuću.

»Eno je« rekao je i skočio kao gromom oparen.

Video sam tamnu preteču siluetu jedne žene kako stoji u kući i gleda kroz otvorena vrata. Soba u kojoj se nalazila bila je potpuno u mraku i baš tama te sobe je jedino naglašavala taman opseg prostora koji je zauzimala silueta ove žene.

Posle kraćeg vremena žena se povukla iz tamnog prostora potpuno zamračene sobe, stala ispred ulaznih vrata i počela da nas posmatra. I mi smo nju posmatrali ali nakratko, jer don Huan mi je naredio da nastavim dalje sa vožnjom. Nisam mogao ni reč da izustim. Mogao sam da se zakunem da je to bila baš ta žena koju sam video kako skakuće kraj puta, potpuno prekrivena tamom.

Pola sata kasnije, pošto smo već skrenuli na asfaltirani deo puta, don Huan mi se obratio.

»Šta kažeš na sve ovo?« upitao me. »Da li prepoznaješ ovo obličje?«

Dugo sam bio u nedoumici, pre nego što sam uopšte i mogao da dam bilo kakav odgovor. Plašio sam se svega onoga što bi moglo da sledi ukoliko bih odgovorio, potvrdno. Krajnje obazrivo sam sročio odgovor i rekao mu kako je tama bila toliko gusta i kako baš zbog toga ne bih mogao sasvim pouzdano da tvrdim u kakvom mi se obličju prikazala ta žena.

Grohotom se nasmejavao i blago me potapšao po glavi.

»Bila je to baš ova žena, zar ne?« upitao me.

Nije mi dao vremena da odgovorim. Stavio je prst preko usta, dajući mi tako do znanja da treba da ćutim, i došapnuo mi kako je krajnje besmisleno reći bilo šta i da bi mi najpametnije bilo, ukoliko želim da preživim jurišanja »la Cataline«, da primenim sva njegova dotadašnja učenja.

DRUGI DIO
PUT U IŠTLAN

18 ČAROBNAKOV PRSTEN MOĆI

Maj 1971. bio je poslednji mesec mog šegrtovanja kod don Huana. Posetio sam ga vođen istim onim pobudama duha, kao što sam to radio tokom svih ovih 10 godina druženja sa njim, a to je značilo da sam još jedanput pozeleo prijatnost njegovog društva i zbog toga sam krenuo da ga ponovo vidim.

Njegov prijatelj don Henaro, jedan čarobnjak, Indijanac iz plemena Mazatek, beše sa njim. Bili su zajedno kao i pre 6 meseci kada sam došao u posetu don Huanu. Razmišljao sam da li bi bilo dobro da ih upitam da li su sve to vreme bili zajedno, i baš u tom trenutku je upao don Henaro i objasnio mi kako je strasno zaljubljen u pustoš severa i da je ovde navratio samo da bi mene video. Obojica su se nasmejali kao da su bili u takvoj prednosti i znali nekakvu tajnu koja meni nije dostupna.

»Vratio sam se odande samo radi tebe«, rekao je don Henaro.

»Istina je«, odjeknulo je u don Huanu.

Podsetio sam don Henara da su svi njegovi pokušaji da mi pomogne u ostvarivanju čina »zaustavljanja postojeće stvarnosti«, što je pokušao prilikom moje prethodne posete, ostavili krajnje poražavajući utisak na mene. Tako sam na veoma prijateljski način dao do znanja da ga se plašim. Nasmejao se grohotom, ne obraćajući pažnju na to kako se ponaša, jer čelo

telo mu je podrhtavalo, a noge su mu se klatile kao u kakvog malog deteta. Don Huan se takođe grohotom smejaio i izbegavao pri tom da me udostoji makar jednim jedinim pogledom.

»Nećeš mi više pomagati, don Henaro, zar ne?« upitao sam ga.

Moje pitanje ih je nagnalo u grčevit smeh. Don Henaro se kotrljao po zemlji smejući se, a odmah zatim legao je na stomak i počeo da pravi pokrete kao da pliva po podu. Kada sam jasno svojim očima video šta radi, bilo mi je jasno da sam izgubljen. Moje telo osetilo je da mi se približava kraj. Moja sklonost ka dramatizovanju svake situacije i moje prethodno iskustvo sa don Henarom naterali su me da poverujem da je ovo možda moj mogući kraj.

Za vreme moje poslednje posete njima, don Huan je pokušao da me gurne do same ivice »zaustavljanja postojeće stvarnosti«. Njegovi pokušaji bili su tako čudni i tako doslovni, da je don Huan morao da mi kaže da krenem i napustim ih. Don Henarova predstavljanja »moći« bila su po svemu toliko izuzetna i tako zbunjujuća da su me jednostavno naterala da sebi ponovo postavim pitanje sopstvenog identiteta. Otišao sam kući i ponovo pregledao beleške koje sam vodio na samom početku mog šegrtovanja kod don Huana, i nekakvo novo, tajanstveno osećanje obuzelo me celog, premda u potpunosti i nisam bio svestan tog osećanja, sve dok nisam video don Henara kako pliva po podu.

Sam taj čin plivanja, izvođen preda mnom, bio je u skladu sa onim čudnim i zapanjujućim prizorom koji je počinjao priljublivanjem lica uz zemlju. Na početku se smejaio tako srčano da mu se telo treslo, zatim je počeo da se rita, da bi se na kraju pokreti njegovih nogu izjednačili sa ritmom pokreta njegovih razmahanih ruku, posle čega je počeo da se kliza po zemlji kao da leži na ploči koja počiva na kugličnim ležajevima. Nekoliko puta je promenio pravac kretanja i takvim načinom hoda prešao ceo vidljivi prostor ispred don Huanove kuće, neprestano obletajući oko mene i don Huana.

Don Henaro je i ranije izvodio preda mnogom raznorazne ludorije, tako da me don Huan, svaki put kada bi on uradio nešto, uveravao da sam na samoj ivici »viđenja«. Moj neuspeh, pri svakom od pokušaja da »vidim«, bio je ishod moje tvrdoglave želje da mi se svaki don Henarov postupak do tančina i na krajnje racionalan način objasni. Ovog puta pažljivo sam ga posmatrao, tako da kada je počeo da pliva nisam se ni najmanje potrudio da bilo šta objasnim ili razumem. Jednostavno sam ga posmatrao. Ali i pored svega toga nisam mogao a da ne budem zapanjen. On se doslovno klizao na stomaku i grudima. Oči su počele da mi se šetaju levo-desno dok sam ga posmatrao. Bilo me obuzelo osećanje zebnje. Bio sam ubeđen da ću, ako se ne trudim da objašnjavam ono što se događa, jedino tako moći u potpunosti da doživim čin »viđenja«, a sama ta misao ispunjavala me neobičnim strahom. Ali, istovremeno, imao sam nekakvo jako predosećanje da se vraćam na istu onu tačku — da me još jedanput zatrpaju misli o racionalnim objašnjenjima.

Don Huan me, po svoj prilici, posmatrao sve to vreme. Van svih očekivanja, dotako me rukom. Tog istog trenutka okrenuo sam se prema njemu, i za to vreme koliko mi je bilo potrebno da se okrenem odvojio sam pogled od don Henara. Tada sam ponovo počeo da ga posmatram, stajao je pored mene, glave blago povijene i s bradom koju je bezmalo naslonio na moje rame. Od iznenađenja nisam reagovao na vreme. Pogledao sam ga najbrže moguće što sam mogao i odskočio unazad.

Lice mu je dobilo izraz nekakvog lažnog iznenađenja, što je u suštini bilo tako smešno, da ja nisam mogao da se grohotom ne nasmejem, gotovo kao u napadu histerije. I pored svega ovoga, bio sam svestan da je ovakav smeh nešto netipično za moj način ponašanja. Telo je počelo da mi se grči — grčevi su navaljivali iz središnjeg dela stomaka. Don Henaro je položio svoju ruku preko mog stomaka, usled čega je talas grčeva nestao i tako oslobodio moje telo.

»Ovaj mali Karlos uvek tako preteruje!« uzviknuo je kao čovek sa istančanim stilom ponašanja.

Odmah zatim je dodao, oponašajući don Huanov glas i način ponašanja: »Zar ti nije poznato da ratnik nikada uopšte ne sme da se smeje tako kako si se ti sada smeja?«

Ali njegovo oponašanje don Huanovih manira i načina njegovog glasnog smeha bilo je dovedeno maltene do samog savršenstva zbog čega nikako nisam mogao da odolim a da se ne nasmejem još srčanije.

Onda su otišli zajedno, da bi dobra 2 sata proveli u hodanju, sve negde do sredine podneva.

Kada su se vratili, seli su ispred don Huanove kuće. Nisu progovorili ni jednu jedinu reč. Po svoj prilici, bili su veoma pospani, umorni, maltene odsutni. Dosta vremena oni su sedeli ne pomičući se, a ipak je izgledalo da su veoma udobno smešteni i da su prilično opušteni. Don Huanove usne behu blago rastavljene, kao u čoveka utonulog u san, dok je ruke bio stavio na bedra i palčevima ritmički udarao po površini karličnih kostiju.

Obuzimala me nekakva zabrinutost, zbog čega sam jedno vreme stalno menjao mesta sedenja, da bi me odmah posle ovog nemira obuzelo osećanje nekakvog blaženog mira. Verovatno da sam zaspao, jer me don Huanovo cerekanje probudilo. Otvorio sam oči. Obojica su netremice gledali u mene.

»Ako ne pričaš, zaspaćeš«, rekao je don Huan, smejući se gromoglasno.

»Plašim se da će mi se tako nešto i desiti«, do-
dao sam ja.

Don Henaro je legao poleduške i počeo da razmiče noge, koje je potom zabacio iznad glave. Tog trenutka sam pomislio da će ponovo početi sa onim svojim dosadnim ludiranjem, ali on je ponovo seo prekrstivši noge.

»Postoji nešto što bi trebalo ovog trenutka da shvatiš«, rekao je don Huan. »Ja to zovem kubnim santimetrom dobre prilike. Svi mi, bilo da smo ratnici, bilo da nismo, posedujemo taj kubni santimetar dobre prilike koja s vremena na vreme iskrсне pred našim

očima. Razlika između običnog čoveka i ratnika je u tome što je ratnik svestan da poseduje taj kubni santimetar dobre prilike i zbog toga je jedan od njegovih zadataka da bude oprezan i da čeka da mu taj kubni santimetar iskrсне pred oči, jer kada se desi da taj kubni santimetar proleti pored njega, on mora da ostvari takvu brzinu koja je krajnje neophodna za takav jedan poduhvat, a istovremeno mora da ovlada i veštinom da zgrabi taj leteći kubni santimetar.«

»Dobra prilika, sreća, unutrašnja moć, ili ma kako se to sve zvalo, sve je to krajnje neobično. To ti je isto kao kada bi se svuda ispred nas zanjihala kakva grančica i prosto nas pozvala da je uberemo. Ali, kao po običaju, mi smo odveć zaposleni, ili čak prezaposleni, ili jednostavno toliko glupi i lenji da shvatimo da je baš to naš kubni santimetar sreće. Ratnik postupa sasvim suprotno, on je uvek oprezan i postojan, on mora da ovlada veštinom skakanja i da ostvari neophodnu smelost koja je potrebna da bi se taj kubni santimetar šćepao dok strmoglavom brzinom proleće pored njega.«

»Da li je tvoj život postojan?« upita me don Hnaro nasumice.

»Mislim da jeste«, odgovorio sam mu glasom tako odbojnim da nikako nisam mogao da prikrijem u kolikoj se meri osećam samopouzdan.

»Šta misliš, da li bi ti mogao da zgrabiš svoj kubni santimetar sreće?« upitao me don Huan, s prizvukom neverice u glasu.

»Ja verujem da ja baš to i radim sve ovo vreme«, rekao sam.

»Mislim da si ti jedino oprezan kada su u pitanju stvari koje poznaješ«, istakao je don Huan.

»Možda se i zavaravam, ali verujem da sam danas te činjenice svesniji nego bilo kada dosad u životu«, rekao sam, zaista misleći tako.

Don Huan je klimnuo glavom u znak odobravanja.

»Da«, rekao je tiho, gotovo jedva čujno, kao da govori sam sebi. »Mali Karlos je zaista postojan i nepogrešivo oprezan.«

Osetio sam kako me ismejavaju. Pomislio sam da im možda moja samouverenost, zbog naglašenog stanja savršene postojanosti, prilično smeta.

»Ja nisam mislio da se hvališem«, odvratio sam.

Don Henaro je nabrao obrve i raširio nozdrve. Preletao je pogledom preko moje sveske i pretvarao se kao da vodi nekakve zabeleške.

»Mislim da je Karlos postojaniji nego ikada«, rekao je don Huan don Henaru.

»Možda je isuviše postojan«, odbrusio je don Henaro.

»Možda, možda čak do savršenstva«, priznade don Huan.

Nisam znao kojom primedbom bih mogao da se nadovežem na njihov razgovor te zbog toga nisam izgovorio ni jednu jedinu reč.

»Da li se sećaš kada sam ti zakočio kola?« upitao je don Huan, onako uzgred.

Njegovo pitanje beše izrečeno nasumice i potpuno nezvezano sa svim onim o čemu smo do malopre razgovarali. Ovo pitanje se odnosilo na jedan d a v n i događaj kada mi se desilo da nikako nisam mogao da uspostavim kontakt u motora, a ta muka oko paljenja trajala je sve dok mi on nije rekao da je to izvodljivo i da ja to mogu.

Primetio sam da niko živi ne bi mogao da zaboravi događaj takve vrste.

»Nije to bilo ništa«, uveravao me don Huan prilično ubedljivim glasom, kao da govori o nekakvoj opštepoznatoj činjenici.

»To zaista nije bilo ništa, zar nije tako, don Henaro?«

»Tako je«, rekao je don Henaro, gotovo nezainteresovano.

»Hajde, reci ti meni, šta želiš da mi kažeš?« nastavio sam protiveći se. »Hoćeš da kažeš kako je sve ono što se odigralo tog dana van opsega moje spoznaje.«

»Nema o tome baš mnogo šta da se kaže«, uzvratilo je don Henaro.

Obojica se glasno nasmejaše posle čega me don Huan blago potapša po leđima.

»Henaro može da uradi nešto mnogo važnije nego da zakoči tvoja kola«, nastavio je on. »Zar nije tako, Henaro?«

»Tako je«, uzvratio je don Henaro, napućivši usne kao kakvo dete.

»A šta je to što on može da uradi?« upitao sam, trudeći se da u glasu prikrijem uzbuđenje.

»Henaro može, na primer, da ti pomakne kola sa mesta gde stoje!« uzviknuo je don Huan prodornim glasom, da bi odmah zatim istim takvim tonom dodao: »Zar nije tako, Henaro?«

»Tako je!« odgovorio je don Henaro, ali toliko prodornim glasom da još nisam čuo da je takvim govorio bilo koji čovek.

Skočio sam ali nekako preko volje. Telo mi je podrhtavalo, zgrčivši se nekontrolisano 3-4 puta.

»Kako to misliš da on može da premesti moja kola?« upitao sam.

»Šta sam mislio time da kažem?« upitao je don Huan.

»Mislio si da mogu da uđem u njegova kola, da uključim motor i krenem«, odgovorio je don Henaro, s prizvukom nekakve neubedljive ozbiljnosti.

»Pomakni ova kola, Henaro«, naredio je don Huan šaljivim tonom.

»To je već učinjeno!« rekao je Henaro namrštena lica, pogledavši me pri tom prezrivo.

Primetio sam da su se njegove obrve nabrale onog istog trenutka kada se namrgodio, što je njegovim očima dalo nekakav zločest izraz i razotkrilo nekakvu neizdrživu prodornost.

»U redu!« rekao je don Huan smireno. »Hajde da krenemo i izvršimo jedan detaljan pregled automobila.«

Ustali su, bez ikakve žurbe. Za trenutak nisam znao šta da radim, ali nedoumicu mi je prekinuo don Huan, dajući mi znak da ustanem.

Krenuli smo uz strminu jednog omanjeg brega koji se nalazio gotovo nadomak don Huanove kuće. I jedan i drugi me obidoše s boka, don Huan sa leve strane, don Henaro s desne. Išli su ispred mene na razdaljini od sedam stopa, ali uvek u mom vidokrugu.

»Hajde da pregledamo kola«, rekao je don Henaro još jedanput.

Don Huan je razmahivao rukama kao da upreda nekakvo nevidljivo vlakno — don Henaro se isto tako ponašao i ponovio je: »Hajde da detaljno pregledamo kola.« Hodali su, ali taj hod je više podsećao na skakutanje. Dužina njihovih koraka bila je sasvim neuobičajena, a pokreti ruku behu im usmereni tako kao da šibaju ili udaraju nekakve nevidljive predmete koji su im se isprečili na putu. Nikada dosad nisam video don Huana da se blesavi na takav način, pa sam zbog toga bio zaprepašćen.

Popeli smo se na vrh brežuljka, odakle smo bacili pogled na čitav predeo u podnožju, pedesetak jardi daleko od nas, gde sam ostavio svoj automobil. Stomak je počeo da mi se grči. Moj automobil više nije bio na tom mestu! Strčao sam niz breg. Kola nigde nije bilo. Osetio sam strašnu zbrku u glavi. Izgubio sam moć snalaženja u prostoru.

Tačno znam da sam ih parkirao baš na tom mestu i to još rano ujutru, čim sam stigao tu. Ako se ne varam, pre pola sata sam sišao do kola da bih uzeo novi svežanj papira za pisanje. Tada mi je palo na pamet kako bi bilo dobro da zbog velike sparine ostavim prozore otvorene, ali čitav roj komaraca i mnogobrojnih insekata koji su prosto preplavili ceo taj prostor oko kola, naterao me da se predomislim pa sam zaključao automobil, kao što sam to, uostalom, uvek činio kada sam odlazio nekuda.

Ponovo sam osmotrio okolinu. Odbijao sam da poverujem da mog automobila nema nigde u vidljivoj okolini. Krenuo sam u jednu šetnju i tako došetao gotovo do samog kraja ovog predela, vidljivog sa vrha brega. Don Huan i don Henaro su stali pored mene i pridružili mi se u traganju, radeći sve ono što sam radio i ja, netremice gledajući u daljinu ne bi li tako videli nalazi li se automobil negde u ravni mogućeg vidnog polja. Zapao sam u nekakvo euforično osećanje, što je u priličnoj meri dalo oduška mome osećanju uznemirenosti. Izgledalo je kao da su obojica postali svesni stanja u koje sam zapao pa su počeli da se

šetaju oko mene, razmahujući rukama kao da tegle testo.

»Henaro«, šta ti misliš šta se desilo s kolima?« upitao je don Huan, s primesom blagosti u glasu.

»Odvezao sam ih«, odgovorio je Henaro, oponašajući mimikom krajnje zapanjujuće pokrete kočenja i obrtanja volana. Savio je noge kao da sedi i ostao u tom položaju nekoliko trenutaka, jer nije mogao da izdrži duže, verovatno zbog toga što su mu se mišići na nogama prilično zategli, da bi odmah zatim ležinu celog tela preneo na desnu nogu, a levu ispružio kako bi ponovo, uz pomoć mimike, što vernije dočarao pokret koji je potreban prilikom pritiskivanja kvačila. Usnama je oponašao zvuk motora, da bi na samom kraju balade, krajnje veštom mimikom, izveo takvu scenu kao da je naleteo na jednu rupu na putu i zbog toga odskakivao čas gore, čas dole, stvarajući tako pred mojim očima sliku jednog neveštog vozača koji zbog nevešte vožnje poskakuje po putu, grčevito se držeći za volan.

Don Henarova pantomima bila je očaravajuća. Don Huan se smejao tolikom žestinom, sve dok dah nije počeo da mu ponestaje. Poželeo sam da i ja učestvujem u tom njihovom neobuzdanom veselju, ali još nisam bio dovoljno opušten. Osetio sam kako mi pretila opasnost i kako mi telo sve više zapada u fizičku krizu. Strah koji do tog trenutka nikada nisam osetio u životu, zagospodario je celim mojim bićem. Činilo mi se da gorim iznutra, zbog čega sam počeo da šutiram kamenčiće na putu, da bi na samom kraju ovakvu jednu burnu reakciju okončao tako što sam te iste kamenčiće pokupio sa zemlje i počeo da ih ponovo bacam na zemlju u nekakvom neobjašnjivom i neiskazivom besu. Izgledalo je kao da je sav taj gnev izašao iz mog tela i u deliću sekunde ponovo me zahvatio. Odmah zatim nestalo je i osećanje zbunjenosti, koje me napustilo isto tako neshvatljivo kao što me i obuzelo. Duboko sam udahnuo i počeo bolje da se osećam.

Nisam se usuđivao da don Huana pogledam u oči. Način na koji sam ispoljio strah zaprepastio me, ali,

istovremeno, počeo sam da se smejem. Don Huan je seo pored mene i potapšao me po leđima. Don Henaro stavi svoju ruku preko moga ramena.

»U redu je!« rekao je don Henaro. »Udovolji svojim željama. Uštini nos tako žestoko da prokrvariš. Posle toga možeš uzeti kamen i njime izbiti sopstvene zube. Osećaćeš se divno! Ako to ne ispadne ovako kako ti pričam, onda slobodno izgnječi sopstvena muda s ovim istim kamenom i onim ogromnim oblutkom.«

Don Huan se zacerekao. Rekao sam im da se stidim svog krajnje bednog ponašanja. Nisam shvatio šta je to moglo da me spopadne. Don Huan mi je rekao kako on sasvim pouzdano zna da se ja pravim kako ne znam šta je i da me sam taj čin pretvaranja izbacio iz ravnoteže.

Don Henaro je, van svih očekivanja, počeo da me teši. Nekoliko puta me blago potapšao po leđima.

»To se dešava svima nama«, dobacio je don Huan.

»Šta želiš time da kažeš, don Huane?« upitao je don Henaro, oponašajući moj glas, ismejavajući se tako mom uobičajenom načinu postavljanja pitanja don Huanu.

Don Huan je izgovorio neke apsurdne stvari kao što su: »Kada je postojeća stvarnost izvrnuta naopačke, onda smo mi u prirodnom položaju. Ali kada je postojeća stvarnost u prirodnom položaju, mi smo izvrnuti naopačke. Sada kada smo i mi i postojeća stvarnost u prirodnom položaju, onda mislimo da smo izvrnuti naopačke ...«

On je nastavio da brblja i dalje, dok me don Henaro mimikom oponašao kako vodim zabeleške. Pisao je na nekakvoj nevidljivoj podlozi, šireći nozdrve dok je pomerao ruku, netremice buljeći u don Huana. Don Henaro mi je ukazao na to kako bi trebalo da se potrudim da prilikom pisanja ne gledam u podlogu, jer jedino tako mogu da pratim pravi, prirodni tok razgovora, a to je moguće jedino ukoliko se posvetim samo jednoj aktivnosti, ne mešajući je nikako sa drugom. Njegovo slikovito oponašanje mojih pokreta bilo je odista veoma živahno.

Neposredno posle toga osetio sam olakšanje, ukratko rečeno, bio sam srećan. Njihov smeh me u priličnoj meri smirivao. Za trenutak, i ja sam se opustio i počeo da se smejem takvom silinom da su taj smeh dobro osetili moji trbušni mišići. Ali odmah zatim moj duh je dospeo u jedno novo stanje straha, zbrke i zbunjenosti. Pomislio sam da je sve što se ovde događa krajnje nemoguće i nepojmljivo po logičkom sledu koji sam od kada znam za sebe uzimao za osnovnu vrednost pri donošenju sudova o postojećoj stvarnosti. Ali ipak, kao posmatrač, opazio sam da kola nisu na mestu gde bi trebalo da budu. Počeo sam intenzivno da razmišljam, što mi se uglavnom uvek dešavalo kada bi mi se don Huan suprotstavio nekakvim neobjašnjivim fenomenom, a to razmišljanje odnosilo se na činjenicu da mi podmeće razne zamke i vara me na najbanalniji način. Moja svest je uvek kad god bi se našla u stanju šoka dosledno i spontano ponavljala jednu te istu misaonu konstrukciju. Počeo sam da razmišljam o tome sa koliko su samo saveznika sarađivali njih dvojica da bi moja kola pomakli sa onog mesta gde sam ih parkirao. Sasvim se dobro sećam da sam zbog već pomenutih okolnosti bio primoran da zaključam vrata od kola. Ručna kočnica je bila podignuta, menjač nije bio ubačen u brzinu, volan je bio zaključan. Zbog svega ovoga, smatrao sam da su jedino morali da ih podignu pridržavajući ih svojim telima. Po svoj prilici, takav jedan poduhvat zahtevao je toliku snagu i izdržljivost, koju, po mojoj proceni, nisu posedovali ni jedan ni drugi. Druga mogućnost koja mi je pala na pamet bila je da je možda neko drugi obio moja kola, jednom običnom žicom, umesto ključem, uspostavio kontakt s motorom i tako ih odvezao sa mesta gde sam ih parkirao. Da bi se postiglo tako nešto, potrebno je savršeno znanje i veština, koje čak nisam mogao ni da pretpostavim u svojoj glavi. Drugo moguće objašnjenje bilo je da su me možda hipnotisali. Svi ti njihovi pokreti bili su mi tako neobični, do sada nikada viđeni, pokreti prilično sumnjivi, što me i navelo da počnem da razmišljam na krajnje razlozan i sažet način. Pomislio

sam da se možda baš zbog njihove hipnoze nalazim u stanju sasvim druge, potpuno izmenjene svesti. Zahvaljujući svojim dosadašnjim iskustvima sa don Huanom, došao sam do zaključka da ukoliko se neko nađe u ovakvom jednom stanju, taj gubi sposobnost nesmetane orijentacije u vremenu. U takvim stanjima nikada nije postojao jedan održivi poredak — kao, na primer, poredak na kome je zasnivano vreme koje protiče, ili na primer, poredak na kome je zasnovana nesvakidašnja stvarnost koju sam imao prilike da doživim, a sve to me navodi da dođem do zaključka da, ukoliko se potrudim i ponašam krajnje oprezno, može da se dogodi da i ja dosegнем taj trenutak kada mogu da izgubim svekolicu predstavu o vremenu koje protiče nekakvim nizom. To je slično kao kada bih, na primer, u ovom trenutku posmatrao jednu planinu, a već sledećeg trenutka moja svest bi mogla da beleži jedan sasvim drugi predmet posmatranja, kao što je jedna dolina, na primer, u sasvim suprotnom smeru, ali ne sećajući se pri tom kada sam se okrenuo. Osetio sam da, ukoliko mi se tako nešto bude desilo, tek onda bih mogao da objasnim šta se desilo s mojim kolima, kao možda i sam slučaj hipnoze. Došao sam do zaključka kako mi jedino preostaje da i najmanju sitnicu posmatram do potpune izmrcvarenosti.

»Gde su moja kola?« upitao sam, obraćajući im se obojici.

»Gde su kola, Henaro?« upitao je don Huan, sa izrazom krajnje ozbiljnosti.

Don Henaro se latio prebiranja po sitnom kamenju i počeo da istražuje zemlju ispod kamenja, maltene grozničavo je pretražio dolinu gde sam ostavio parkirana kola. On je doslovce podigao svaki kamen. S vremena na vreme, pretvarao se kao da je ljut i u takvom ljutitom stanju znao je da poneki kamen baci u obližnje žbunje.

Izgleda da je don Huan uživao u ovom prizoru, a taj osećaj uživanja nikako nije mogao da se iskaže rečima. Cerekao se i kikotaо i tako maltene zaboravio na moje prisustvo.

U nastupu lažnog besa, don Henaro je tada bacio jedan kamen i odmah zatim nabasao na jedan dobro oblikovan oblutak, jedini veliki i težak kamen na onom delu zemljišta na kome je bio parkiran moj automobil. Pokušao je da okrene oblutak, ali bio je veoma težak i duboko zariven u zemlju. Prilično se mučio i dahtao, sve dok se nije oznojio. Onda je seo na taj isti kamen i pozvao don Huana da mu pomogne.

Don Huan se okrenu prema meni, ozarena lica, razvučenog u osmeh, i reče: »Hajde, pružimo ruku don Henaru.«

»Šta on to radi?« upitao sam.

»On traži tvoja kola, čoveče«, odgovorio je don Huan, onako uzgred, kao da se samo takav odgovor jedino i može očekivati.

»Za ime božje! Kako to uopšte može da bude da su kola ispod kamena i kako njemu uopšte može na pamet da padne tako nešto da ih traži na takvom jednom mestu?« pobunio sam se.

»Za ime božje, zašto da ne?« uzvratio je don Huan, na šta se obojica gromoglasno nasmejaše.

Nismo mogli da pomaknemo taj kamen. Don Huan je predložio da krenemo prema kući i potražimo nekakvo debelo drvo koje bi nam moglo poslužiti kao poluga.

Na putu prema kući rekao sam im da su sva njihova dela bez ikakve svrhe i da ma šta bilo to što rade, meni lično sve je to nepotrebno.

Don Henaro je piljio u mene.

»Don Henaro je veoma otvoren čovek«, naglasio je don Huan prilično ozbiljno. »On je u istoj onolikoj meri otvoren u kolikoj si ti oprezan. I sam si jednom prilikom rekao kako nikada ne bi, u slučaju da tražiš nešto, nijedan kamen mogao da ostaviš a da ga ne prevrneš. On baš to i radi.«

Don Huan me potapša po ramenima i reče kako je don Henaro potpuno u pravu i da on u stvari želi da bude poput mene. Gledao me s nekakvim nezdravim sjajem u očima, da bi mu tog istog trenutka nabubrila koža na nozdrvama.

Don Huan zatim pljesnu rukama i baci šešir na zemlju.

Posle dužeg pretraživanja oko kuće, u nadi da ćemo naći jedno deblje drvo, don Henaro je pronašao nekakvo poduže i prilično debelo stablo, verovatno jedan deo grede. Stavio je preko ramena, da bismo odmah zatim krenuli prema mestu gde sam ostavio kola.

Dok smo se peli prema vrhu brda i dok smo se tako penjući približili jednoj okuci na putu, odakle sam mogao da vidim dolinu u kojoj sam ostavio kola, jedna misao mi je prostrujala kroz glavu. Palo mi je na pamet kako ću ja pronaći kola, pre nego što to njima pođe za rukom, ali kada sam pogledao u pravcu brdskog podnožja, primetio sam da od kola nema ni traga.

Don Huan i don Henaro su po svoj prilici znali kakve mi se misli vrzmaju po glavi i zbog toga su potrčali za mnom, smejući se pri tom gromoglasno.

Kad smo se spustili do najniže tačke brdskog podnožja, oni su se odmah, bez nekog dužeg premišljanja, latili posla. Jedno kraće vreme sam ih posmatrao. Ono što su oni radili bilo je prosto neobjašnjivo. Nisu se pretvarali da rade, već su doslovno bili zadubljeni u ono što rade, svojski su se trudili da okrenu jedan poveći oblatak, ne bi li tako videli šta se nalazi na površini koju on prekriva. Više nisam mogao da izdržim da ih samo posmatram, pa sam im se pridružio. Dahtali su i puštali krike. Don Huan je urlikao kao kojot. Kupali su se u sopstvenom znoju. Primetio sam kako imaju vraški jaka tela, naročito don Huan. U poređenju sa njima, ja sam bio samo jedan slabašan mladić.

Uskoro sam i ja počeo obilno da se znojim. Koначno nam je pošlo za rukom da okrenemo kamen, posle čega je don Huan ispitao prašnjavu površinu ispod kamena, tako detaljno i s toliko strpljenja, da to prosto nije bilo normalno.

»Ne nije ovde«, saopštio nam je.

Posle ovakvih reči don Huana, obojica su se, u nastupu žestokog smeha, valjali po zemlji.

I ja sam se smejao, prilično neuravnoteženo. Očigledno je bilo da su don Huana zahvatili bolni grčevi, zbog čega je rukama prekrio lice, dok mu je telo još podrhtavalo od smeha.

»U kom pravcu sada idemo?« upitao je don Henaro, posle duže pauze.

Don Huan je pokazao jednim pokretom glave.

»Gde idemo?« upitao sam i ja.

»Da potražimo tvoja kola!« rekao je don Huan, ne prasnuvši u smeh ovom prilikom.

Ponovo su me obišli s boka, dok smo se kretali prema žbunju. Prešli smo tek nekoliko jardi, kada nam je don Henaro dao znak da stanemo. Na prstima se odšunjao do jednog žbuna okruglastog oblika, nekoliko koraka udaljenog od nas, dobro osmotrio unutrašnjost žbuna, naročito grančice s unutrašnje strane, posmatrao ih je jedno kraće vreme i saopštio nam da se automobil ni tu ne nalazi.

Koračali smo jedno izvesno vreme, da bi nam u jednom trenutku don Henaro pokretom ruke dao do znanja kako treba da mirujemo. Povio je leđa, popeo se na vrhove prstiju i proteglio ruke. Prsti na rukama su mu bili zgrčeni i podsećali pre na kandžu nego na šaku. Sa mesta gde sam stajao, jasno sam mogao da vidim don Henarovo telo koje je imalo oblik slova S. U takvom položaju ostao je jedno kraće vreme, da bi odmah zatim rukom sunuo prema jednoj drugoj grani, zatrpanoj suvim lišćem. Pažljivo je podigao, dobro je ispitao i ponovo došao do zaključka da se kola ne nalaze ni na ovom mestu.

Dok smo ulazili u gust hrastov šumarak, on je imao običaj da zaviruje u žbunje i da se vere uz nisko drveće, da bi što bolje osmotrio grane i lišće i tako ponovo došao do zaključka da se moj automobil ne nalazi ni na tom mestu.

U međuvremenu, ja sam nastojao da u svojoj svesti na najverniji mogući način zadržim osećaje dodira ili slike koje su se ukazivale pred mojim očima. Sve ono što sam već na prvi pogled mogao da opazim kao jednu celinu i sve ono što sam kao celinu mogao

da opazim tek posle uzastopnog posmatranja nije bilo ništa drugo do slika sveta koji me okružuje, jedna beskrajna slika koja je, na kraju krajeva, oduvek bila takva. Dodirivao sam stene, žbunje, drveće. Gledao sam čas napred, čas nazad, gledajući prvo jednim okom, a zatim drugim. Po svemu sudeći, išao sam prema hrastovom šumarku kao što sam radio i bezbroj puta dosad, u mom svakidašnjem životu.

Odmah zatim don Henaro je legao potrbuške i zamolio nas da i mi uradimo to isto. Bradu je položio na sklopljene ruke. Don Huan je postupio isto tako. Obojica su netremice buljila u čitave skupine malih ispupčenja na zemlji, nalik bezmalo minijaturnim brdima. Don Henaro je zamahnuo desnom rukom i uhvatio nešto, zbog čega je čvrsto stegao šaku. Užurbano se pri digao na noge, što je isto uradio i don Huan. Odmah zatim don Henaro je ispružio desnu ruku i dao nam znak da pridemo bliže i pogledamo, da bi posle toga počeo polako da je otvara. Samo je neznatno otvorio šaku, a neki crni predmet je odleteo, vinuvši se u vazduh. Pokret je bio iznenađan, a predmet koji se vinuo u vazduh bio je toliko veliki, da sam ustuknuo unazad, maltene izgubivši osećaj za ravnotežu. Potom mi je don Huan pomogao da ustanem.

»Ni ovo nije bio automobil«, požali se don Henaro. »Bila je to jedna vraška mušica. Žao mi je!«

Obojica me detaljno ispitaše pogledom. Stajali su ispred mene, ne uputivši mi nijedan direktan pogled. Umesto toga gledali su me ispod oka, ali pogled koji su mi na taj način upućivali, van svih očekivanja beše dug i prodoran.

»Bila je to mušica, zar ne?« upita me don Henaro.

»Mislim da je tako«, rekao sam.

»Nemaš ti šta da misliš«, zapovednički je uzviknuo don Henaro. »Reci šta si video?«

»Video sam nešto po veličini nalik vrani kako izleće iz njegove ruke«, odgovorio sam.

Moj iskaz potvrđivao je ono što sam video jer namera mi nije bila da se šalim, ali oni su, uprkos

ovim mojim iskrenim htenjima, prihvatili ovaj iskaz kao nešto najduhovitije što su toga dana čuli. Obojica su počeli da poskakuju i da se smeju tolikom žestinom da im je malo nedostajalo da se uguše.

»Mislim da je Karlos preterao«, rekao je don Huan. Žestok smeh mu je prigušivao glas.

Don Henaro mi onda reče kako je na pravom putu da pronade moj automobil i da ga obuzima nekakvo osećanje koje mu kazuje kako je sve bliže i bliže cilju. Don Huan mi je međutim dobacio kako se nalazimo u oblasti prepunoj grebenova i da je baš zbog toga naj nezahvalnija stvar tražiti automobil na takvom jednom mestu kao što je ovaj predeo. Onda je don Henaro skinuo šešir, zatim je pomoću parčeta uzice na kojoj je visila poveća kožna kesa rašnirao pojas i skinuo ga, da bi odmah zatim taj isti vuneni pojas zakačio za žutu kićanku, prikačenu na obodu šešira.

»Od šešira ću napraviti zmaja«, rekao je.

Pogledao sam ga i shvatio da se šali. Oduvek sam sebe smatrao velikim stručnjakom za pravljenje zmajeva. Kada sam bio dečak, znao sam da pravim najkomplikovanije zmajeve i baš zbog toga znam da je obod slamnog šešira bio isuviše lomljiv da bi odoleo vazдушnim strujama, a vrh šešira isuviše dubok, i zbog toga bi se vazdušne struje uvlačile i počele kružno da kovitlaju po ivicama oboda, radi čega bi sam čin podizanja šešira sa zemlje bio krajnje nezamisliv.

»Ti misliš da zbog svega toga neće biti moguće da se šešir uzdigne sa zemlje i poleti?« upita me don Huan.

»Sasvim pouzdano mogu da tvrdim da nikako neće moći da poleti«, odgovorio sam.

Don Henaro se uopšte nije obazirao na naš razgovor. Privodio je kraju privezivanje duge uzice za zmaj-šešir.

Dan je bio vetrovit. Don Henaro je jurio nizbrdo, dok je za to vreme don Huan držao njegov šešir. Čim je sišao u podnožje, don Henaro je povukao uzicu i, doslovno, ta vraška stvar je poletela.

»Pogledaj, pogledaj ovog zmaja!« uzviknuo je don Henaro.

Nekoliko puta je propadao, ali još se održavao u vazduhu.

»Ne skidaj pogled sa tog zmaja«, rekao je don Huan krajnje ubedljivo.

Za trenutak mi se zavrte u glavi. Gledajući u zemlju, u meni se evociralo jedno davnašnje vreme. Činilo mi se kao da uzlećem zajedno sa tim zmajem, kao što sam to nekada radio, za vreme vetrovitih dana, na brdima u okolini mog rodnog grada.

U deliću sekunde, to vraćanje u prošlost u potpunosti me obuzelo, da sam jednostavno izgubio predstavu o toku vremena.

Čuo sam kako don Henaro uzvikuje nešto i video sam da šešir-zmaj propada kroz vazduh i sunovraćuje se prema zemlji, tačno prema onom mestu gde sam ostavio automobil. Sve se to odigralo takvom brzinom da ja jednostavno nisam mogao da stvorim pravu sliku celog tog događaja. Počelo je da mi se muti u glavi, zbog čega sam sve više zapadao u nekakvo nesvesno stanje. U glavi mi je ostala samo jedna krajnje košmarna slika. Nisam mogao jasno da razlučim da li vidim šešir kako pikira na krov mojih kola ili vidim kako se šešir pretvara u moj automobil. Želeo sam da poverujem u ovo prvo, želeo sam da poverujem u to kako je don Henaro upotrebio svoj šešir da bi pokazao mesto gde se nalazi moj automobil. Bez obzira koji od ova 2 događaja da sam izabrao kao oslonac, kao nešto u šta bih mogao da poverujem i koliko-toliko da objasnim, i jedan i drugi su podjednako vredni strahopoštovanja, ali uprkos toj činjenici, zahvaljujući jednom detalju koji je moja svest, bez ikakvih upliva spolja, prihvatila, i stvorila jednu donekle shvatljivu sliku, stvorio sam vlastitu duhovnu ravnotežu.

»Ne pobijaj to što si video«, čuo sam don Huanov glas.

Osetio sam da nekakav unutrašnji, emotivni talog želi da se probije na površinu. Misli i slike navirali

su mi nošeni nekakvim neujednačenim talasanjem kao da se polako i van svoje volje predajem snu. Netremice sam buljio u pravcu automobila, zanemevši od čuda. Automobil se nalazio na jednoj stenovitoj zaravni, stotinak stopa udaljen od nas. Izgledalo je kao da ga je neko doslovno stavio na to mesto. Potrčao sam prema njemu i ispitivački počeo da ga zagledam.

»Do đavola!« uzviknuo je don Huan. »Ne bulji u taj automobil. *Zaustavi postojeću stvarnost!*«

A onda sam kao kroz san čuo njegove uzvike: »Henarov šešir! Henarov šešir!«

Pogledao sam ih. Buljili su u mene netremice. Gledali su me tako da su svojim pogledom prosto prodirali u moju unutrašnjost. Osetio sam bol u stomaku. Tog istog trenutka zbolela me glava i pozlilo mi je.

Don Huan i don Henaro posmatrali su me s krajnjom radoznalašću. Izvesno vreme sam proveo sedeći pored automobila, a onda, prosto ne razmišljajući, potpuno mehanički, gonjen nekakvom inercijom refleksa, otključao sam vrata automobila i dopustio don Henaru da sedne na zadnie sedište. Don Huan ie takođe seo na zadnje sedište. To mi se učinilo nekako neobično, jer on je, po običaju, uvek sedeo do mene.

Celim putem dok sam vozio prema don Huanovoj kući probijao sam se kroz nekakvu blagu izmaglicu. Stomak mi je bio prilično uznemiren, a osećaj mučnine pretio je da poljulja svu moju trezvenost. Vozio sam, bez razmišljanja, mehanički.

Čuo sam kako se don Henaro i don Huan, udobno zavaljeni u zadnjim sedištim, gromoglasno smeju i cerekaju kao mala deca. Čuo sara don Huana kako mi postavlja pitanje: »Da li se približavamo?«

Ovo pitanje me nateralo da krajnie trezveno osmotrim put po kome sam vozio. Samo što nismo stigli pred don Huanovu kuću.

»Samo što nismo stigli«, promrmljao sam.

Urlali su od smeha. Pljeskali su rukama, da bi odmah posle toga tim istim rukama počeli da šljepkaju po butinama.

Kada smo stigli pred kuću, kao oparen sam iskočio iz kola i otvorio im vrata od kola. Don Henaro je izišao prvi i čestitao mi na najlepšoj i najmirnijoj vožnji, jer ga niko do sada u životu nije vozio na takav način. Don Huan je rekao to isto. Nisam ih udostojio pažnjom.

Zaključao sam kola i jedva se dovukao do kuće. Pre nego što sam utonuo u san, čuo sam kako se don Huan i don Henaro gromoglasno smeju.

19 ZAUSTAVLJANJE POSTOJEĆE STVARNOSTI

Sledećeg dana, čim sam se probudio, počeo sam don Huana da bombardujem pitanjima. On je u zabatu kuće sekao drva za potpalu, dok od don Henara ne beše ni traga ni glasa. Rekao mi je kako ne postoji ništa vredno razgovora. Ukazivao sam na to kako sam uspeo da se držim po strani i tako posmatram don Henarovo »plivanje po podu«, ne poželevši pri tom nikakvo objašnjenje, ali to moje držanje po strani nije mi pomoglo da shvatim šta se dešava. Sećam se kako sam posle nestanka automobila nekako van svoje volje prestao da tražim logična objašnjenja, ali ni to mi nije pomoglo. Rekao sam don Huanu da moje nastojanje da dođem do objašnjenja nije ništa drugo do ono što sam svojevolejno zamislio, tek da stvari više budu zamršene, i da je to nešto duboko ukorenjeno u meni što prevladava nad svakim drugim objašnjenjem.

»To je kao zarazna bolest«, rekao sam.

»Ne, objašnjenja nisu zarazna bolest«, uzvratilo je don Huan smireno. »Ceo problem oko objašnjenja je u tome što u tebi postoji želja za razjašnjavanjem nepotrebnog. U tvom slučaju, objašnjenja više nisu potrebna.«

Neprestano sam ponavljao kako je moje ponašanje jedino uslovljeno stanjem poretka i jasnosti. Podsetio sam ga da se način mog ponašanja drastično izmenio

za vreme našeg druženja i da je baš to naše zajedničko druženje omogućilo da se promenim do te mere i dospem do takvog intelektualnog stepena da mogu sasvim lako da objasnim sebi šta je to što uslovljava tu promenu.

Don Huan se tiho nasmeja. Dosta vremena je prošlo, a on nije izustio ni jednu jedinu reč.

»Ti si veoma pametan«, konačno je progovorio. »Nameravaš da se vratiš tamo gde si uvek bio, ali ovo je tvoje poslednje mesto, jer ti više nigde ne možeš da se vratiš, za tebe više ne postoji nijedno mesto. Ja ti više ništa neću objašnjavati. Sve ono što ti je don Henaro juče uradio, jeste to da se on samo odnosio prema tvom telu i zbog toga dopusti sopstvenom telu da razluči šta je šta.«

Don Huanov ton bio je prijateljski, ali neobično ravnodušan, što je u priličnoj meri doprinelo da me obuzme osećaj prekomerne usamljenosti. Izrazio sam osećanje tuge. On se nasmešio. Prstima je nežno lupkao po vrhovima prstiju moje ruke.

»I ti i ja smo bića koje čeka smrt«, rekao je tiho. »Ne raspoložemo više dovolinom količinom vremena da bismo mogli da radimo što je već jednom davno urađeno. Sada moraš da primeniš svekoliko *ne-delanje* u koje sam te uputio i, primenivši to, moraš da pristupiš činu *zaustavljanja postojeće stvarnosti*.«

Ponovo me šljepnuo po ruci. Njegov dodir beše čvrst i prijateljski — beše to znak uveravanja da se on brine o meni i da mi je naklonjen, što je istovremeno u meni ostavilo sliku i pobudilo osećaj koji me nagnao na razmišljanje o tome da je njegova namera, vezana za ceo ovaj poduhvat, nedvosmislena, moglo bi se reći veoma određena.

»Ovaj pokret napravljen je radi tebe«, rekao je, stežući mi za trenutak čvrsto ruku. »A sada je na tebe red da sam kreneš u osvajanje onih prijateljski naklonjenih ti planina.« Pokretom brade pokazao je u pravcu planinskog grebena, daleko prema jugoistoku.

Rekao mi je kako na tim planinama moram da ostanem sve dok moje telo ne oseti trenutak kada sve to treba prekinuti i vratiti se u kuću. Dao mi je do

znanja da od mene nije želeo da čuje ni jednu jedinu reč, a isto tako je želeo da mi da do znanja da više ne želi da čeka, i zbog toga me gurnuo blago, u pravcu mog automobila.

»Šta bih ja tamo trebalo da radim?« upitao sam Nije mi odgovorio, ali me pogledao, vrteći glavom.

»Nećeš više raditi ono što si dosad radio«, izustio je konačno.

Onda je prstom pokazao u pravcu jugoistoka.

»Idi tamo«, rekao je on odsečno.

Prvo sam vozio u pravcu juga, da bih onda promenio smer vožnje, usmerivši se prema istoku, sledeći sve one putokaze kojih sam se uvek pridržavao kada sam se vozio zajedno sa don Huanom. Kola sam zaustavio na mestu gde se završavao prašnjavi put, da bih odmah zatim krenuo u šetnju duž jedne meni već poznate staze, sve dok nisam došao do jedne visoravni. Nisam imao predstavu šta da radim na takvom jednom mestu kao što je ova visoravan. Počeo sam da kružim, tražeći tako pogodno mesto na kome bih mogao da se odmorim. Sasvim neočekivano, pažnju mi je privukao 1 mali prostor s moje leve strane. Izgleda da je kemijski sastav tla ovog predela poseban i u takvom obliku se jedino može naći u ovoj oblasti, ali u trenutku kada sam dobro osmotrio ovu oblast, nisam mogao da uočim ništa što bi ukazivalo na bilo kakvu posebnost. Izmakao sam se unazad nekoliko stopa i pokušao da »osetim«, kao što mi je don Huan uvek preporučivao da bi trebalo da radim u takvim situacijama.

Nisam se micao čitav 1 sat. Misli su počele da mi blede i gasnule su sve više i više, sve dok sasvim nisam prestao da se obraćam sam sebi. Odmah zatim sam osetio nekakvu uznemirenost. Izgleda da je to osećanje bilo lokalizovano za predeo oko moga stomaka i postalo je jače u osetu naročito u trenutku kada sam se licem okrenuo prema već pomenutom mestu. To beše jedno krajnje odbojno mesto, zbog čega sam i bio prisiljen da se uklonim odatle. Preletao sam ukrštenim očima po tom predelu, a posle kraće šetnje izbio sam na jednu veliku zaravnjenu stenu.

Zaustavio sam se ispred nje. Na toj steni nije bilo baš ničega što bi na bilo koji način privuklo moju pažnju. Nisam mogao da otkrijem nijednu boju koja bi me privukla svojim koloritom, niti bilo kakvo osenčenje, ali ipak, u celini posmatrana, ta stena mi se veoma dopala. Nekakva prijatna talasanja zapljuskivala su moje telo. Doživeo sam fizičku prijatnost i seo za trenutak.

Kružio sam po ovoj visoravni celog bogovetnog dana, ne znajući šta da radim ili šta da očekujem. Tek u sumrak sam se vratio. Znao sam, i to sasvim pouzdano, da ako kojim slučajem na ovakvom jednom mestu provedem noć, ništa mi se ne može desiti.

Sledećeg dana usudio sam se da krenem još dalje prema istoku, u pravcu visokih planina. Do kasnog podneva uspeo sam da izbijem na još jednu, čak mnogo višu visoravan. U prvi mah mi se učinilo da sam već jednom bio na takvom mestu. Bacio sam pogled na okolinu da bih što lakše mogao da se orijentišem, ali nisam mogao da prepoznam nijedan od okolnih vrhova. Posle pažljivog odabiranja odgovarajućeg mesta, seo sam da bih se odmorio, i to na samoj ivici vrletnog, stenovitog predela. Mesto je samo po sebi bilo veoma toplo i mirno. Pokušao sam da istresem nešto hrane iz moje tikve, ali tikva je već bila ispražnjena do dna. Ispio sam nekoliko kapi vode. Voda je bila pregrejana i ustajala. Pomislio sam kako mi ništa drugo ne preostaje nego da se vratim u don Huanovu kuću i počnem da razmišljam da li bi trebalo da otpočnem sa pripremama za povratak. Legao sam na stomak i glavu položio preko ruke. Taj položaj mi nije odgovarao, pa sam se nekoliko puta pomicao, sve dok se ne nađoh u takvom položaju da sam, doslovno, telom bio okrenut prema zapadu. Sunce je već bilo na izmaku. Oči su mi bile umorne. Pogledao sam prema zemlji i ugledao jednu veliku crnu bubu. Izmigoljila se iza jedne omanje stene, gurajući ispred sebe jednu loptastu gomilicu nekakvog đubreta, 2 puta veću od nje same. Stajao sam i dugo posmatrao njene pokrete. Po svoj prilici, moje prisustvo ni najmanje nije privuklo pažnju ove bube, zbog čega je

nastavila da gura taj loptasti teret preko stena, korenja, malih i mnogobrojnih ispupčenja na zemlji. Koliko sam ja mogao da shvatim, buba uopšte nije bila svesna mog prisustva. Ali jedna misao mi je proletela kroz glavu i navela me da posumnjam da je ova buba baš u tolikoj meri nesvesna mog prisustva — ova misao navela me da stvorim čitave nizove krajnje racionalnih vrednosnih sistema, na osnovu kojih bih mogao da objasnim prirodu ovog insekta koji je, sušta suprotnost mom svetu i mojoj prirodi. Buba i ja žitelji smo jednog te istog sveta, ali, očigledno, taj svet nije jedan isti svet za nas oboje. Zadubio sam se gledajući je i ujedno tako zadubljen čudio sam se njenoj divovskoj snazi koju je ispoljavala tako što je nosila preko kamenja ovaj za nju veoma težak teret i zajedno sa tim istim teretom uvlačila se duboko u napukline stena.

Jedno duže vreme posmatrao sam ovu bubu, a onda sam primetio kako je svuda oko mene tišina. Jedino se čuo vetar koji je pomicao grane i lišće u hrastovom šumarku i tako stvarao šušljivo zvučanje. Pogledao sam uvis, okrenuo se ulevo, napravivši jedan brz, refleksni pokret, i jednim delićem oka uspeo da ugledam nekakvu bledu senku daleko od mene. U prvi mah uopšte nisam obraćao pažnju na tu pojavu koja mi se prikazivala pred očima, ali malo kasnije shvatio sam da se to svetlosno titranje dešava sa moje leve strane. Ponovo sam se okrenuo i to više nasumice i uspeo sasvim jasno da opazim kako se na steni pojavljuje nekakva senka. Osetio sam kako senka klizi po zemlji i kako je tlo upija kao što upijač upija mrlju od mastila. Naježio sam se. Palo mi je na pamet da smrt posmatra i mene i bubu.

Ponovo sam pogledom potražio bubu, ali nisam mogao da je nađem. Pomislio sam da je možda već stigla do svog odredišta i svoj tovar zatrpala u nekakvu rupu u zemlji. Prislonio sam lice na glatku površinu stene.

Buba se, napustivši duboku rupu u zemlji, izmigoljila na površinu i zaustavila na samo nekoliko inča od mene, tačnije rečeno, samo nekoliko inča razdva-

jalo je bubu od mog lica. Izgledalo je kao da me za trenutak posmatra, zbog čega sam osetio da je svesna mog prisustva, možda isto tako kao što sam i ja bio svestan prisustva vlastite smrti. Zadrhtao sam. U stvari, buba i ja se uopšte nismo razlikovali. Smrt nas je kao kakva senka vrebala čekajući nas — istovremeno i mene i bubu iz stene. Obuzelo me osećanje nekakvog trenutnog ushićenja. Izgleda da smo po vrednosti buba i ja bili jednaki. Nijedno od nas dvoje nije odskakalo po kvalitetu. Smrt nas je izjednačila.

Ushićenje i sreća dostigoše toliki vrhunac da sam zbog tako jakih osećanja počeo da plačem. Don Huan je bio u pravu. On je uvek bio u pravu. Istina je da živim u jednom krajnje tajanstvenom svetu i da sam kao i sva ostala živa bića i ja jedno nedokučivo biće, ali, uprkos toj činjenici, ja nisam ni manje ni više značajan od ove bube. Kako su mi se suze slivale niz obraze, nadlakticom sam počeo da ih otirem s lica i baš u tom trenutku opazio sam jednog čoveka ili nešto što je po svom obličju podsećalo na čoveka. To biće nalazilo se s moje desne strane, 50-ak jardi udaljeno od stene. Uspravio sam se i napregao da bih što jasnije mogao da ga vidim. Sunce je gotovo bilo u zenitu, a njegov žućkasti sjaj zaslepljivao me i tako me onemogućavao da stvorim jasnu sliku u mom vidokrugu. Tog istog trenutka čuo sam nekakvu neuobičajenu buku, koja je podsećala na zvuk nekog mlažnjaka u daljini. Baš kada sam svu svoju pažnju usredsredio na osluškivanje te buke, ta ista buka se pojačala do te mere da je zvučala kao da je nekakva granata proletela nebom, ali činilo mi se kao da ta granata preleće beskrajno dugo, uz veoma oštro obrušavanje, da bi se odmah zatim ta ista buka malo utišala sve dok nije postigla miran, lagan, prosto hipnotišući zvuk. Melodija je bila slična zvuku koji stvara električna struja dok protiče kroz žice provodnika. Moja svest stvorila je sliku 2 električna polja koja pristižu istovremeno, ili dva kvadratna bloka naelektrisanih metala koji se međusobno dodiruju i tako izazivaju trenje, da bi se posle toga, uz tup udarac, povukli svaki na svoje mesto, gde su, tako postavljeni,

izgledali kao da su u savršenoj ravnoteži jedan prema drugom. Ponovo sam se napregao da bih mogao da uočim osobu za koju sam mislio da se krije iza mene, ali jedino sam uspeo da otkrijem da je to samo jedno tamno obličje prebačeno preko žbunja. Hteo sam da oči zaštitim od tog prizora, prekrivajući ih rukama. Bleštavost sunčevog sjaja promenila se baš tog trenutka, što mi je donekle pomoglo da shvatim kako sve ovo što mi se ukazuje pred očima nije ništa drugo do optička varka, igra senki granja i lišća.

Pogledao sam u stranu i video kojota kako mirno kaska preko polja. Kojot je bio baš na onom mestu gde mi se učinilo da sam video čoveka. Otkaskao je nekih 50-ak jardi prema jugu, da bi se posle toga zaustavio, okrenuo, i počeo da hoda prema meni. Povikao sam nekoliko puta, s namerom da ga uplašim, ali on nije zastajao, već se sve više i više približavao meni. U jednom deliću sekunde strah je prošao kroz moje telo. Palo mi je na um da je možda besan, pa sam čak počeo i da razmišljam o tome kako bi dobro bilo skupiti nekoliko kamenova da bih se u slučaju napada odbranio. Kada se životinja već približila i bila na odstojanju od 10 do 15 stopa, primetio sam da uopšte nije reagovala na sve ove moje pokušaje da je zaplašim — naprotiv, životinja je izgledala krajnje smirena i oslobođena svakog strahovanja. Usporila je hod, da bi zastala na odstojanju od nepunih 4 ili 5 stopa ispred mene. Pogledali smo se, i kojot je posle toga prišao još bliže. Njegove tamne oči odavale su prijateljsku naklonost i zračile su nekakvom lucidnošću. Seo sam na obližnje kamenje, dok je on stajao iznad mene, maltene dodirujući me. Zanameo sam. Nikada do sada u svom životu nisam video divljeg kojota kako stoji tako blizu mene, a jedina mogućnost koja mi je u tom trenutku pala na pamet bila je mogućnost razgovora. Otpočeo sam razgovor, kao što bi neko razgovarao sa psom prema kome oseća prijateljsku naklonost. Učinilo mi se čak da mi kojot uzvraća »razgovor«. Bio sam ubeđen da u tom kojotu postoji nekakva animirana sadržina. Iako sam bio zbunjen, nisam imao dovoljno vremena da

se udubljujem i razmišljam o mojim osećanjima, jer je kojot ponovo »progovorio«. Suština kojotovog »govora« nije bila u izgovaranju reči na koje sam navikao kada bih bio u prilici da razgovaram sa ljudima, suština je bila u »osećanju« koje se iskazivalo samo po sebi. Ali to ni izdaleka nije bilo osećanje takve prirode koje se javlja kod onih ljudi koji usled dužeg druženja sa svojim životinjama-ljubimcima pokušavaju da stupe u razgovor sa njima i misle da će posle toga moći da razumeju šta se zbiva u unutrašnjem svetu njihovih ljubimaca. Kojot je doslovno izgovorio nešto, što je u stvari bilo zvučno prenošenje misaonih talasa, zbog čega je komunikacija ispala slična rečenici. Upitao sam ga: »Kako si mali kojote?« i učinilo mi se da mi životinja odgovara: »Ja sam dobro, kako si ti?« Odmah zatim kojot je ponovio tu istu rečenicu, zbog čega sam skočio. Životinja se nije ni makla. Samo se malo trgla zbog mog iznenadnog skoka. Iz očiju joj je još zračio osećaj prijateljske naklonosti i nepriko-snovena lucidnost. Legao je potrbuške, povio glavu i upitao: »Zašto se plašiš?« Seo sam, okrenuo se prema njemu i latio se najtežeg razgovora koji sam ikada dosad u životu imao prilike da vodim s bilo kim. Na kraju me upitao šta tražim ovde, na šta sam mu rekao da sam ovde došao da bih »zaustavio postojeću stvarnost«. Kojot je na to uzvratio »Que bueno!« što me uputilo na razmišljanje da je to kojot koji zna da se sporazumeva na dva jezika. Sve rečenice i glagoli izrečeni u njegovim rečenicama behu na engleskom, dok su sveze i uzvici bili na španskom. Palo mi je na pamet da sam u društvu Čićano-kojota. Počeo sam da se smejem apsurdnosti ove situacije i nastavio da se smejem i dalje, bezmalo do nastupa histerije. Glava je počela da mi se trza usled tereta nastalog nagomilavanjem svih nejasnoća i nemogućnosti koje su pratile događaje vezane za mene i ovog kojota. Kojot je ustao i pogledi su nam se sreli. Netremice, maltene prikovan, gledao sam u njegove oči. Osećao sam kako me njegove oči vuku prema njemu, a odmah posle toga primetio sam kako se životinja razobličava i pretvara u amorfnu masu razlivenih i izmešanih boja,

koja je počela da blešti. Tog istog trenutka u svesti je počela da mi se rasvetljava slika jednog događaja koji se desio pre 10 godina, kada sam pod uticajem pejotla bio očevidac mnogih metamorfoza jednog običnog psa u jedno nezaboravno amorfnu biće razlivenih boja. Izgleda da je baš ovaj kojot bio uzrok mog prisećanja na tu davnašnju sliku i da se slika tog događaja koji je prethodio susretu s kojotom razjasnila u mojoj svesti, i, zbog prisustva ovog kojota, ceo onaj davnašnji događaj je igubio svoju prvobitnu sadržinu i dobio novu sadržinu vezanu za kojota, koji ne beše drugo do jedno biće sazdano od vazduha, tečnosti i svetlosti. Njegov sjaj beše zaslepljujući. Poželeo sam da oči prekrijem rukama, da bi ih zaštitio, ali nisam mogao da se maknem s mesta. To biće neverovatnog sjaja dotaklo me, nisam mogao da osetim mesto dodira, no moram da priznam, da moje telo tom prilikom nije uspeło tačno da registruje mesto dodira, ali je zato moje telo osetilo jednu nepojmljivu i neopisivu toplotu i ugodnost, nešto slično telesnom osećanju uslovljenom takvom vrstom prijatnog dodira koji se, jednostavno zbog tolike prijatnosti, ne može izdržati, i jedina moguća reakcija je iščezavanje u burnoj eksploziji. Prosto sam bio oduzet. Više nisam mogao da osećam sopstvena stopala niti noge, niti bilo koji deo moga tela, ali i pored svega toga nešto me održavalo u uspravnom položaju.

Nisam imao predstavu o vremenu, i zbog toga nisam mogao da znam koliko sam dugo bio u ovom položaju. U međuvremenu, svetlosni kojot i brdo na kome sam stajao pretopili su se jedno u drugo. Nisam mislio ni na šta određeno, niti sam bilo šta osećao. Sve je bilo krajnje neobično i ja sam počeo slobodno da lebdim.

Osetio sam nekakav iznenadan udarac po telu, koje je odmah zatim bilo zahvaćeno nekakvim plamenom. Tog trenutka mi se učinilo kako me sunce obasjava. Jedva sam razaznavao grebenove udaljenih planina, okrenutih prema zapadu. Sunce je bilo visoko na ravni neba. Gledao sam pravo u sunce i video »obličja postojeće stvarnosti«. Doslovno sam mogao da vidim

jednu dosad neviđenu raskoš bleštavih belih pruga koje su se na sve strane oko mene sudarale i u sudaru spajale. U prvi mah sam pomislio da je to možda moj lični doživljaj sunčeve svetlosti, koju sam ja ovom prilikom doživljavao kao prelamanje kroz trepavice. Žmirnuo sam i širom otvorio oči. Pruge su bile postojane i brojne, da su prosto preplavile čitavu ravan vidljivog neba ili su jednostavno dopirale sa svih strana okolnog prostora. Okrenuo sam se i pogledom ispitao jedan neobično nov svet. Pruge su bile jasno vidljive i postojane, uprkos tome što sam ih posmatrao s velike udaljenosti i to još zaslepljen sunčevom svetlošću.

Stajao sam na vrhu brda krajnje zanesen, što mi se učinilo dugo kao večnost, iako je ceo ovaj događaj trajao samo nekoliko minuta i to samo dok je sunce slalo svoje poslednje zrake, da bi se posle toga izgubilo u ravni horizonta, ali meni se to učinilo beskrajno dugo. Osetio sam kako se nešto toplo i blagotvorno izlučuje iz ovog sveta oko mene, a takođe i iz moga tela. Znao sam da je tajna otkrivena. Bila je toliko jednostavna. Osetio sam dosad neviđenu navalu osećanja. Nikada do sada nisam bio u stanju takve, gotovo božanske euforije: ovakav mir, ovakav jedan sveobuhvatan domašaj, ali, i pored svega ovoga, nisam bio kadar da sva svoja osećanja povodom otkrivanja tajne sročim u reči, pa čak ni u misli, no moje telo je to sasvim dobro znalo.

Onda sam zaspao ili se onesvestio. Kada sam se ponovo osvestio, shvatio sam da ležim na stenama. Ustao sam. Svet mi se prikazao u obličju na koje sam navikao. Smrkavalo se, i zato sam odmah krenuo prema kolima.

Sledećeg jutra, kada sam stigao u don Huanovu kuću, zatekao sam ga potpuno samog. Raspitivao sam se za don Henara, na šta mi je don Huan odgovorio da ovaj tumara negde po okolini. Tog istog trenutka počeo sam da mu prepričavam neobične događaje koje sam doživeo. Slušao me vidno zainteresovan.

»Ti si jednostavno zaustavio "postojeću stvarnost"«
prokomentarisao je moju priču.

Za trenutak smo obojica ćutali, da bi mi odmah posle toga don Huan rekao kako moram da zahvalim don Henaru za pomoć. Izgledalo je da je zadovoljan sa mnom i to van svih mogućih očekivanja. Nekoliko puta me potapšao po leđima i zakikotao se.

»Ali, potpuno je van svake zdrave pameti da jedan kojot može da razgovara«, rekao sam.

»Pa, on uopšte nije razgovarao s tobom«, uzvratio je don Huan.

»Šta je onda bilo to što se dešavalo?«

»U prvi mah, tvoje telo je shvatilo. Ali tebi nije pošlo za rukom da otkriješ da to pre svega nije kojot i da to biće za koje ti misliš da je kojot uopšte ne razgovara na način na koji razgovaramo ti i ja među sobom.«

»Ali, don Huane, kojot mi se zaista obratio!«

»Pogledaj samo koja budala progovara iz tebe. Posle svih ovih godina učenja trebalo bi mnogo bolje da znaš. Juče si zaustavio *postojeću stvarnost*, čak si mogao i da *vidiš*. Jedno magično biće saopštilo ti je nešto, a tvoje telo je moglo da razume njegove poruke, zbog toga što je već postojeća stvarnost za tebe prestala da postoji.«

»Ali, don Huane, svet je juče izgledao kao i danas.«

»Ne, nije. Danas nijedan živi kojot ne bi mogao da stupi u razgovor s tobom, a isto tako tebi danas nije dostupno da vidiš linearna obličja sveta. Juče ti je lako i jednostavno pošlo za rukom, zato se nešto zaustavilo u tebi.«

»Šta se to zaustavilo u meni?«

»Misaoni tok koji već godinama upravlja tobom, misaoni tok koji su ti nametnuli drugi ljudi, stvarajući jednu opštu sliku postojeće stvarnosti. Kao što vidiš, ljudi nam još od našeg rođenja govore da je postojeća stvarnost takva i takva i, posledično tome, sasvim je prirodno što u nama nije razvijena sposobnost da postojeću stvarnost posmatramo mnogostrano, već je prihvatamo onako kako nam je rečeno da ona izgleda.«

Pogledao me. Uzvratio sam mu pogled.

»Juče je postojeća stvarnost izgledala baš onako kako čarobnjaci tvrde da ona izgleda«, nastavio je. »U svetu zaustavljene stvarnosti, kojoti mogu da razgovaraju, a takođe i jeleni, kao što sam ti već jednom rekao, a isti je slučaj i sa zvečarkama, drvećem i drugim živim bićima. Ali ono što želim da te naučim jeste *viđenje*. Možda sada shvataš da se *viđenje* dešava jedino kada se neko provlači između 2 sveta, sveta običnih ljudi i sveta čarobnjaka. Ti si sada baš u samoj sredini između ova 2 pomenuta sveta. Juče si poverovao u to kako ti se kojot obraća. Svaki čarobnjak koji ne *vidi*, poverovao bi takođe, ali onaj koji *vidi*, dovoljno je svestan da poveruje da je svaki događaj takve vrste, u stvari samo jedan od događaja koji su sadržani u ravni događanja sveta čarobnjaka. Ukoliko neko ne poveruje u mogućnost da kojot može da govori, onda jedna takva osoba, shodno svom shvaćanju i misaonim sposobnostima, pripada ravni svakodnevnog događanja.«

»Želiš li na ovaj način da mi kažeš kako ni svet običnih ljudi ni svet čarobnjaka nisu stvarni?«

»I jedan i drugi su stvarni i postojeći. Oba ova sveta dejstvuju. Ti si, na primer, mogao već pomenutog kojota da upitaš što god ti je palo na pamet, a, zauzvrat, on bi se uvek osećao pobuđenim da ti pruži zadovoljavajući odgovor. Ali najtužnije u svemu tome je što takvi kojoti uopšte nisu postojani. Oni su puka iluzija. Tvoja nesreća je u tome što nemaš jednog pratioca, jednu životinju u koju bi mogao da se pouzdaš.«

Don Huan mi je objasnio da će ovaj kojot biti moj životni saputnik, ali da, u svetu čarobnjaka, imati kojota za prijatelja, nije ni najmanje poželjna stvar. Rekao mi je da je za mene u stvari najbolje da se upustim u razgovor sa zvečarkom, jer su zvečarke kao pratioci krajnje čudesne.

»Da sam kojim slučajem na tvom mestu«, dodao je, »ja nikada ne bih verovao jednom kojotu. Ali ti si biće koje se razlikuje od mene i može ti se čak i desiti da postaneš čarobnjak kojota.«

»Šta je to čarobnjak kojota?«

»To je onaj ko može mnogo što-šta da nauči od svoje braće kojota.«

Baš povodom ovog iskaza, pozeleo sam da mu postavljam brojna pitanja, ali on je napravio takav izraz lica kojim mi je stavio do znanja da se okanem toga.

»Video si linearna oblička sveta«, rekao je. »Video si svetlosno biće. Sada si maltene spreman da se suočiš sa saveznikom. Naravno da ti je poznato da je osoba koju si primetio kako se šunja oko žbunja saveznik. Cuo si njenu riku, koja je do tebe dopirala kao brujanje mlažnjaka. Čekaće te na samom rubu jedne zaravni, a do te zaravni ću te odvesti lično ja.«

Ćutali smo jedno duže vreme. Don Huan je preklonio ruke i položio ih preko stomaka. Maltene, bez greške je obrtao palčeve.

»Henaro će takođe morati da krene sa nama do već pomenute doline«, ubacio je sasvim neočekivano. »On je jedan od onih koji ti je pomogao da *zaustaviš postojeću stvarnost*.«

Don Huan mi uputi jedan prodoran pogled.

»Reći ću ti još nešto«, rekao je uz smeh. »Ali to sada uopšte nije važno. Henaro uopšte nije pomakao tvoja kola i premestio ih iz sveta običnih ljudi. On te jednostavno naterao da svet posmatraš onako kako to rade čarobnjaci. Tvoj automobil nikada nije ni dospeo u ravan onog drugog sveta. Henaro je samo želeo da ublaži tvoju izvesnost. Njegova blesavljenja pokazala su tvom telu svu apsurdnost pokušaja da ono sve objasni i razume. Onog trenutka kada je pustio svog zmaja u vazduh, ti si bezmalo *video*. Pronašao si automobil i istovremeno se našao u obadva sveta. Razlog našeg luđačkog smeha bio je u tome što si ti pomislio da nas vraćaš na ono mesto na kom ti se učinilo da si našao svoj automobil.«

»Ali na koji način me on prisilio da sve posmatram kao što to rade čarobnjaci?«

»Ja sam bio sa njim. I meni i njemu taj svet je i te kako dobro poznat. Kada neko već jednom spozna taj svet, onda neizostavno mora da upotrebi taj do-

datni prsten moći o kome sam ti već govorio i rekao da ga svi čarobnjaci poseduju. Henaro može to da izvede s takvom lakoćom, kao što na primer može da pucketa prstima. Stalno te je nečim upošljavao, terajući te na primer da okrećeš kamenje i stene, samo da bi te odvuкао od bilo kakvog razmišljanja i dozvolio tvom telu da *vidi*.«

Rekao sam mu da su događaji od prethodne 3 noći potpuno razorili moju predstavu o svetu. Priznao sam mu da za svih onih 10 godina koliko sam sa njim, nikada kao sada nisam bio u tolikoj meri podstaknut, tako se nisam osećao čak ni u vreme kada sam uzimao halucinogene biljke.

»Biljke koje te dovode do moći jesu samo pomoćna sredstva«, rekao je don Huan. »Do istine se dolazi tek onda kada telo shvati da može da *vidi*. Tek tada se može doći do saznanja da je svet koji posmatramo svakodnevno, samo jedan opis. Namera mi je bila da ti to pokažem, ali, na žalost, ti imaš toliko malo vremena, prosto mi se čini da će te tvoj saveznik svakog trenutka oboriti na zemlju.

»Da li moj saveznik zaista mora da me obori na zemlju?«

»Nema načina na koji bi tako nešto mogao da izbegneš. Da bi se dospelo do *viđenja*, mora se prvo savladati način na koji čarobnjaci posmatraju svet i jedino tako saveznik može biti pozvan, a kada se jednom tako nešto ostvari, saveznik neizostavno dolazi.«

»Zar ne bi mogao da me naučiš da *gledam*, a da pri tom ne pozivam saveznika?«

»Ne. Da bi ostvario *viđenje*, ti moraš da naučiš da posmatraš svet na jedan sasvim drugačiji način, a taj način je svojstven samo čarobnjaku.«

20 PUT U IŠTLAN

Don Henaro se vratio negde oko podneva i na don Huanov predlog sva trojica krenusmo prema planinskom grebenu i to baš prema onom istom na kome sam ja bio pre nekoliko dana. Išli smo onom istom stazom kojom sam išao i ja, ali umesto da se zaustavimo na visoravni, kao što sam ja to uradio, mi smo nastavili da se penjemo, sve dok nismo dospeli do vrha jednog onižeg planinskog grebena, da bismo posle toga počeli da se spuštamo prema jednoj dolini.

Zastali smo da se odmorimo na vrhu jednog visokog brda. Don Henaro je izabrao mesto za odmor. Bez razmišljanja sam se spustio na zemlju, kao što sam uostalom uvek radio kada sam sa njima u društvu. Uvek sam sedeo tako da bi don Huan bio sa moje desne, a don Henaro sa moje leve strane, praveći tro-ugao na taj način.

Jedan osamljeni hrastov šumarak bese natopljen sjajem blistave rose. Posle jednog kraćeg prolećnog pljuskasvaki list u šumarku je svetlucao.

»Henaro namerava da ti nešto saopšti«, reče mi don Huan sasvim neočekivano. »Ispričaće ti kako je protekao njegov prvi susret sa saveznikom. Zar nije tako, Henaro?«

Po boji don Huanovog glasa moglo se primetiti da don Huan u stvari želi da privoli don Henara da mi ispriča tu svoju dogodovštinu. Don Henaro me

posmatrao i tako zgrčio usne, sve dok nisu dobile oblik jedne zaobljene rupe. Jezikom je lizao nepca, otvarao i zatvarao usta kao da su ga spopali grčevi.

Don Huan ga je pogledao i glasno se nasmejao. Nisam znao kakav zaključak da izvučem iz svega toga.

»Šta on to radi?« upitao sam don Huana.

»On je sada jedna kokoška!« rekao je.

»Kokoška?«

»Pogledaj, pogledaj me u usta, zar te ne podsećaju na kloaku iz koje samo što ne izleti jedno jaje.«

Grčevi oko don Henarovih usana počeli su da se povlače, ali mu je zato iz očiju vrcao nekakav čudan, luđački pogled. Usta su mu se otvarala kao da su već pomenuti grčevi u priličnoj meri proširili već postojeću zaobljenu rupu. Počeo je da oponaša zvuk kreketanja, ruke je položio preko grudi, prekrstivši ih, dodirujući unutrašnjom stranom dlanova grudni koš i sasvim jednostavno, bez ikakve patetike, povratio malo žuči.

»Do đavola! To uopšte nije bilo jaje«, rekao je krajnje koncentrisan, što se moglo videti po načinu na koji nas je posmatrao.

Položaj njegovog tela i izraz na njegovom licu bili su toliko smešni da ja jednostavno nisam mogao a da se glasno ne nasmejem.

»Sada, pošto je don Henaro sneo jedno jaje, možda bi mogao da ti ispriča kako je protekao njegov prvi susret sa saveznikom«, navaljivao je don Huan.

»Pa, mogao bih«, uzvрати don Henaro, prilično nezainteresovan.

Molio sam ga zajedno sa don Huanom da mi ispriča taj događaj.

Don Henaro je ustao, protegao ruke i leđa, dok su mu tom prilikom kosti kvrcnale. Odmah zatim je ponovo seo na zemlju.

»Bio sam mlad kada sam se prvi put uhvatio ukoštac sa svojim saveznikom«, izustio je konačno.

»Sećam se da je bilo kasno popodne. Bio sam u polju sve do sumraka i vraćao sam se kući. Iznenada, iz žbuna, izašao je saveznik i preprečio mi put. Čekao me i pozivao da se hrvam s njim. Počeo sam da trčim

po okolini da bih ga na taj način izbegao, ali učinilo mi se da sam dovoljno jak da mogu da ga oborim na zemlju. No, uprkos činjenici da sam bio svestan svoje snage, moram da priznam da sam se plašio. Telo mi prodoše nekakvi žmarci, a vrat mi se toliko ukočio da je bio krut kao kakva daska. Ali baš sve te prateće manifestacije su znak za spremnost i to baš onog trenutka kada vrat ne možeš da pomeriš ni za pedalj.«

Raskopčao je košulju i pokazao mi leđa. Zategao je vratne mišiće i mišiće na leđima i rukama. Opazio sam njihov savršen sklad. Izgledalo je da mu je baš sećanje na taj događaj ponovo aktiviralo sve mišiće na delu od trupa pa sve do glave.

»U takvoj jednoj situaciji«, nastavio je, »uvek moraš da zatvoriš usta.«

Okrenuo se prema don Huanu i upitao ga: »Zar nije tako?«

»Da«, odgovorio je dan Huan, prilično mirno. »Grč koji zahvati telo kada se čovek nađe u šakama saveznika toliko je jak i gotovo uvek izaziva jedan snažan trzaj, usled čega može da dođe do otkidanja jezika ili ispadanja zuba. Tom prilikom, telo treba da je u uspravnom položaju, postojano na zemlji, sa nogama kao zarivenim u zemlju.«

Don Henaro je ustao i pokazao mi pravilan položaj tela: telo mu je bilo blago nakrivljeno u stranu, prenoseći tako jedan deo težine na kolena, koja su imala ulogu težišta, dok su mu ruke slobodno visile, sa prstima blago savijenim. Izgledao je opušten, ali ipak je seo na zemlju, u položaju koji je odavao savršenu postojanost. Sedeo je tako jedno izvesno vreme, a kada sam pomislio da će i dalje da nastavi da sedi, on se sasvim neočekivano bacio unapred i taj pokret izveo jednim savršenim skokom, kao da mu je neko za pete prikačio opruge. Njegov pokret bio je toliko nagao, da sam se usled takve jedne neočekivanosti srušio na leđa, ali tek u trenutku kada sam se srušio, stekao sam utisak da je don Henaro zgrabio nekakvog čoveka, ili nešto što po svom obličju podseća na čoveka.

Ponovo sam se pridigao. Don Henaro je i dalje nastojao da mu svaki mišić na telu bude zategnut, da bi odmah zatim, gotovo nasumice, olabavio sve mišiće i vratio se na mesto gde je do malopre bio i seo na zemlju.

»Karlos je baš sada imao priliku da *vidi* tvoga saveznika«, primetio je don Huan onako uzgred, »ali on je još slab i zbog toga se i srušio na zemlju.«

»Da li si ga zaista video?« upitao je don Henaro, krajnje naivno, nadimajući nozdrve.

Don Huan ga je uveravao da sam ga zaista »video«.

Don Henaro je ponovo skočio, ali ovog puta s takvom silinom da sam se srušio na bok. Ovaj skok je izveo tolikom brzinom da ja zaista nisam mogao da kažem kako je uopšte mogao da iz sedećeg položaja skoči i dočeka se na noge, u nameri da se nagne unapred.

Obojica su se glasno nasmejali, ali veoma brzo don Henarov smeh je počinjao da liči na urlik, gotovo isti kao što je bio urlik onog kojota.

»Nemoj samo da misliš kako i ti možeš da skačeš isto tako kao i don Henaro, da bi šćepao svog saveznika«, reče mi opominjućim glasom don Huan. »Henaro skače izuzetno dobro, zato što mu njegov saveznik pomaže. Tvoj jedini i osnovni zadatak je da se čvrsto držiš na zemlji, jer jedino tako možeš da odoliš jakom udaru. Moraš da budeš prikovan za tle, baš onako kako je to don Henaro radio, pre nego što je skočio, da bi mogao valjano da skočiš i uhvatiš se ukoštac sa saveznikom.«

»On, pre svega, mora da poljubi svoj medaljon«, umeša se don Henaro.

Na to je don Huan s nekakvom pritvornom strogošću na licu rekao kako ja uopšte nemam nikakav medaljon niti bilo šta drugo nalik tome.

»A šta je sa njegovim beležnicama?« navaljivao je don Henaro. »Može, na primer, svoje beležnice da iskoristi u tu svrhu — može da ih stavi negde ispred sebe, pre nego što skoči, isto tako te iste beležnice mu mogu poslužiti i za odbranu od saveznika, jer veoma su pogodne za udaranje.«

»Đavo da me odnese!« rekao je don Huan, očigledno krajnje iznenađen. »Nikad nisam razmišljao o tome. Kladim se da će to biti prva situacija u kojoj će jedan saveznik biti srušen na zemlju udaren sveskom beležaka.«

Onog trenutka kada je don Huan prestao da se smeje i kada se don Henarovo urlikanje u priličnoj meri stišalo, sva trojica se našosmo u lepom raspoloženju.

»Don Henaro, šta se dogodilo kada si šćepao svoga saveznika?« upitao sam.

»Nastao je jedan strahoviti trzaj«, odgovorio je don Henaro, posle kraće nedoumice. Izgledalo je kao da sređuje utiske.

»Nikada nisam ni mogao zamisliti da može da se desi nešto nalik tome«, nastavio je. »Bilo je to nešto, nešto, nešto... nešto što ne mogu da iskažem rečima — onog istog trenutka kada sam ga zgrabio, obojica se našosmo u nekakvom kovitlacu. Protivnik je nastojao da me obrće, ali ja mu nisam dopustio da ostvari svoju nameru. Takvom vrtoglavom brzinom i silinom smo se vrteli kroz vazduh da jednostavno više nisam mogao da gledam. Sve je bilo zamagljeno. Mi smo se kovitali i dalje, još više i više, kao da ne postoji nikakva nada da se zaustavimo. Ali posle tog vrtoglavog kovitlan ja iznenađa sam osetio da ponovo stojim na zemlji. Opipao sam se. Protivnik me nije ubio. Bio sam čitav. Bio sam to glavom ja, baš ja! Tada mi je bilo jasno da sam ja pobednik. I meni je pošlo za rukom da jednom pobedim saveznika. Skakao sam gore-dole oduševljen. Kakvog li osećanja! Kakvo je to samo osećanje bilo!

»Onda sam se osvrnuo i bacio pogled na okolinu da bih video gde se nalazim. Okolina mi je bila nepoznata. Pomislio sam da me saveznik bacio takvom silinom, da sam ja jednostavno leteo kroz vazduh i pao na mesto koje je veoma daleko od mesta gde smo se uhvatili ukoštac i počeli da se kovitlamo. Nekako sam se snašao u prostoru. Pomislio sam da moja kuća mora da se nalazi na istočnoj strani, pa sam zato i krenuo prema istoku. Još je bilo veoma rano.

Dvoboj sa saveznikom nije trajao toliko dugo. Posle kraćeg vremena nabasao sam na jednu stazu i video čitavu gomilu muškaraca i žena kako mi idu u susret. Bili su to Indijanci. Izgledalo mi je da to moraju biti samo Indijanci iz plemena Mazatek. Zbili su se oko mene i upitali me gde sam namerio. "Idem kući, u Ištlan", odgovorio sam im. "Da li si se pravilno uputio?" upitao me jedan iz grupe. "Mislim da jesam", uzvratio sam. "Zašto me to pitaš?" "Zato što idući ovim smerom nikada ne možeš da dođeš u Ištlan, do Ištlana možeš da dođeš jedino ako kreneš potpuno suprotnim smerom. Mi upravo idemo prema Ištlanu", javio se još jedan glas. "Pridruži nam se!" rekoše svi uglas. "Imamo i hrane sa sobom!"«

Don Henaro je ućutao i pogledao me s takvim izrazom na licu kao da očekuje da mu postavim još neko pitanje.

»Pa, dobro, šta se desilo?« upitao sam. »Da li si im se pridružio?«

»Nisam«, rekao je. »Nisam im se pridružio, jer oni u suštini nisu ni postojali. Shvatio sam to onog istog trenutka kada su mi prišli. Glasovi su im zvučali nekako neobično, naročito onda kada su mi na krajnje prijateljski način ponudili svoju pratnju. Zbog toga sam pobegao od njih. Zvali su me i molili da se vratim. Njihova moljakanja su me prosto opsedala, ali ja sam uprkos svemu, nastavio da bežim od njih.«

»Ko su bili oni?« upitao sam.

»Ljudi«, odgovorio je don Henaro odsečno. »Jedino tog dana oni nisu bili ljudi, oni jednostavno nisu postojali.«

»Bili su poput utvara«, objasni don Huan. »Nešto slično avetima.«

»U priličnoj meri sam se oslobodio straha i sumnje, pošto sam prevaleo već jedan deo puta« nastavio je don Henaro. »Znao sam da se do Ištlana može stići jedino ako se ide ovim putem i to baš u ovom smeru. Odmah zatim, primetio sam na toj istoj stazi dvojicu muškaraca kako mi se približavaju. Izgleda da su i oni bili Indijanci iz plemena Mazatek. Za

njima se vukao magarac natovaren granama za potpalu vatre. Prošli su pored mene i promrmljali: "Dobar dan".

»"Dobar dan!" rekao sam i nastavio dalje svojim putem. Oni me ne udostojiše nikakvom naročitom pažnjom i nastaviše svojim putem. Usporio sam hod i onako bez nekog naročitog cilja, okrenuo sam se za njima da bi ih pogledao. Odmicali su stazom, ne uznemiravajući se zbog mog osvrtnja. Tada su, po svoj prilici, bili stvarni. Potrčao sam za njima i povikao: "Čekajte, čekajte!"

»Zaustavili su magarca i postrojili se bočno pored magarca, jedan sleva, drugi zdesna, kao da čuvaju tovar.

»"Izgubio sam se u ovim planinama", rekao sam im. "Kojim putem se stiže do Ištlana?" Pokazali su u smeru kojim su i sami išli. "Imaš još dosta da ideš da bi stigao do Ištlana", rekao je jedan. "Ištlan se nalazi iza ovih planina. Biće potrebno 4 ili 5 dana da stigneš do željenog mesta." Odmah zatim su se okrenuli i nastavili svojim putem. Shvatio sam da su to pravi Indijanci i počeo sam da ih molim da me prime u svoje društvo.

»Jedno kraće vreme smo išli zajedno. Jedan od njih je čak skinuo tovar sa hranom i ponudio me. Zaledio sam se od straha. Način na koji mi je ponudio hranu beše strahovito čudan. Čitavo telo beše mi zapljusnuto talasom straha, zbog čega sam ustuknuo i počeo da bežim. Obojica su mi rekli da ću, ukoliko ne krenem sa njima, umreti u ovim planinama, i svojski su se trudili da me nagovore da im se pridružim. Njihova moljakanja takođe počеше da me opsedaju, ali ja sam, bez obzira na sve, pobegao od njih, ulažući sve svoje sile da uspem u tome.

»Nastavio sam da hodam. Znao sam da je put po kome idem pravi put za Ištlan i da te utvare pokušavaju da me zavedu sa toga puta.

»Susreo sam ih osmoricu. Očigledno je bilo da im je sasvim jasno da je moja namera neopoziva. Stajali su pored puta i gledali me molećivim očima. Uglavnom nisu ništa govorili, ali žene koje su bile takođe u njihovom društvu, žene koje su bile veoma

zanosne, molile su me. Neke su čak rasprostirale hranu i mnogobrojnu robu na zemlji, kao da je prodaju, poput blagonaklonih trgovaca sa robom rasprostrtom pored puta. Niti sam zastao, niti sam ih udostojio pogledom.

»Do kasno popodne stigao sam do jedne doline koja mi se učinila poznata. Bila mi je nekako veoma bliska, kao da sam je znao od davnina. Pomislio sam da sam ovde već bio jedanput, što me navelo na razmišljanje o tome da sam možda već u južnom delu Ištłana. Počeo sam da tražim znake da bih se pravilno orijentisao u prostoru i da bih, ukoliko je potrebno, malo korigovao pravac kretanja, kada se ispred mene stvori jedan mali Indijanac sa kozama koje je, po svoj prilici, čuvao. Bilo mu je negde oko 7 godina i bio je obučen isto onako kako su mene oblačili kada sam bio u njegovim godinama. U stvari, on me podsećao na mene kada sam kao dete čuvao jedine dve koze svoga oca.

»Posmatrao sam ga jedno vreme — dečak je mrmљao nešto sebi u bradu, isto kao što sam i ja imao običaj da činim, a onda je počeo da se obraća kozama. U skladu sa mojim znanjem o čuvanju koza, mogao sam da zaključim da je mali Indijanac bio veoma dobar čuvar. Svu pažnju je usmerio na koze. Nije im mnogo udovoljavao, ali zato nije ni bio surov prema njima.

»Odlučio sam da ga pozovem. U trenutku kada sam veoma glasno uzviknuo, on je prosto odskočio, potrčao prema stenovitom grebenu i počeo da izviruje iza kamenih gromada. Izgledalo je da je spreman da se posluži svim mogućim sredstvima, samo da bi sačuvao živu glavu. Dopao mi se. Izgledao je veoma uplašen, ali, uprkos toj činjenici, našao je dovoljno vremena da sve svoje koze sakupi i ukloni ih van opsega mog vidokruga.

»Dugo sam mu dovikivao. Rekao sam mu kako sam se izgubio i kako nisam znao kojim putem treba ići da bi stigao u Ištłan. Zamolio sam ga da mi kaže ime mesta gde se nalazimo, na šta mi je on rekao da je baš ovo mesto ono u koje sam krenuo. Zbog

ovoga sam bio veoma srećan. Shvatio sam da više ne lutam i počeo da razmišljam o moći koju poseduje moj protivnik. Zaista sam duboko utonuo u misli, podstaknut samom činjenicom o moći koja je potrebna da čitavo moje telo preleti toliko prostranstvo u jednom deliću sekunde, kao brzima treptaja oka na primer.

»Zahvalio sam se tom dečaku i krenuo svojim putem. S vremena na vreme, on bi izlazio iz svog skrovišta i svoje koze izvodio na gotovo neprimetnu stazu. Izgledalo je da staza vodi prema dolini. Pozvao sam ga, i ovog puta nije pobegao. Pošao sam prema njemu, zbog čega je on brže-bolje skočio u žbunje, istog onog trenutka kada sam mu se približio. Pohvalio sam njegovu obazrivost i počeo da mu postavljam pitanja.

»"Kuda vodi ova staza?" upitao sam. "Dole", odgovorio je. "Gde živiš?" "Dole." "Ima li puno kuća tamo gde živiš?" "Ne, samo jedna," "Gde su ostale?" Dečak je pokazao u pravcu prema drugoj strani doline, veoma ravnodušno, što, na kraju krajeva, i dolikuje dečacima njegovog uzrasta. Počeo sam zajedno sa njegovim kozama da se spuštam prema dolini.

»"Čekaj", rekao sam mu. "Veoma sam umoran i gladan sam. Odvedi me tvojima."

»"Ja nemam nikoga", rekao je mališan, što me, moram priznati, malo potreslo. Ne znam zašto, ali boja njegovog glasa dovela me u nedoumicu. Dečak, primetivši da sam u nedoumici, zaustavi se i okrenu prema meni. "U kući nema nikoga", rekao je. "Ujak je otišao, a njegova žena radi u polju. Ima dosta hrane. U ogromnim količinama. Hajde sa mnom."

»Gotovo da sam se rastužio. I dečak je takođe bio utvara. Boja njegovog glasa i sva ta njegova srdanost su ga odale. Znao sam da su utvare svuda oko mene i namera im je da me presreću na mom putu ali uprkos toj činjenici, ja se nisam plašio. Još sam bio sav utrnuo usled susreta sa saveznikom. Poželeo sam da se razbesnim zbog njega i utvara, ali nisam se naljutio niti razbesneo, kao što sam nekada imao običaj da reagujem povodom njihovog prisustva, i tako sam odustao od bilo kakvog pokušaja. Onda sam

poželeo da se rastužim, zato što mi se ovaj mališan veoma dopao, ali ni to mi nije pošlo za rukom, tako sam odustao i od toga.

»Izenada sam shvatio da zaista imam jednog saveznika pred sobom i da više ne postoji način na koji bi mi bilo koja utvara mogla naneti ikakvu štetu. Sledio sam dečaka, na putu prema dolini. Sve utvare do sada znale su da se tako neočekivano i maltene munjevitom brzinom ispreče ispred mene, u nameri da me nateraju da se survam u ponor, ali moja volja bila je mnogo jača od svih njih zajedno i od njihovih ubilačkih namera. Kad je proteklo jedno izvesno vreme, one su to morale da oseće, zbog čega su prestale da mi dosađuju. Neko vreme su jednostavno samo stajale kraj puta — s vremena na vreme znale su da se bace prema meni, ali ja sam ih zaustavljao svojom voljom, da bi konačno prestale da me uznemiravaju.«

Don Henaro je dugo ćutao.

Don Huan me pogledao.

»Šta se zatim dogodilo, don Henaro?« upitao sam ga.

»Nastavio sam da hodam«, reče on kao da se takav odgovor po svemu sudeći mogao i očekivati.

Izgledalo je da je okončao svoju priču i da više ništa nije moglo da se doda.

Upitao sam ga da li sama ta činjenica što su mu ponudili hranu znači da su oni prevashodno utvare. Želeo sam da saznam što više, i radi toga upitao sam ga da li je to običaj kod Mazateka da jednostavno izbegavaju da pričaju o hrani koju nose sa sobom, ili imaju velikih teškoća oko nabavljanja hrane.

Rekao mi je da boja njihovog glasa, strastvena želja za izmamljivanjem i zavođenjem i način na koji te utvare pričaju o hrani nisu ništa drugo do njihova obeležja — on je to dobro znao, jer mu je njegov saveznik duhova pomogao da to uoči. Uveravao me da bez pomoći saveznika on sam nikada ne bi mogao da uoči sve te pojedinosti.

»Da li su ti tvoji saveznici bili utvare, don Henaro?« upitao sam.

»Ne, bili su ljudi.«

»Ljudi? Ali rekao si da su utvare?«

»Rekao sam da su nepostojeći. Posle okršaja sa saveznikom, sve je postalo nestvarno.«

Dugo smo ćutali.

»Kakav je bio krajnji ishod celog tog događaja, don Henaro?« upitao sam ga.

»Krajnji ishod?«

»Mislim kako si i kada si konačno stigao u Ištlan?«

Obojica prasnuše u smeh.

»Znači, to je po tebi konačan ishod«, primeti don Huan. »Dobro, hajde neka bude po tvome. Don Henarov put nije imao konačnog ishoda. Za njega nikada neće biti konačnog ishoda. Henaro je još i sad na putu prema Ištlanu!«

Don Henaro mi uputi nekoliko prodornih pogleda i odmah zatim okrenu se tako da bi lakše mogao pogledom da obuhvati daleka prostranstva, ustremivši pogled prema jugu pri tom.

»Ja nikada neću stići u Ištlan«, rekao je.

Glas mu je odavao uverenost, ali i pored toga, zvučao je tiho, gotovo kao mrmljanje.

»Ali, ipak, osećam ... osećam ponekad da me samo jedan korak deli od mog odredišta. Uprkos tom osećanju, ja nikada neću uspeti. Za sve vreme puta nisam čak ni otkrio meni poznate znake, koje sam već jednom video, i dobro ih zapamtio. Već duže vremena ništa što postoji u ovom prostoru ne podseća na ono što sam nekada video i što bi moglo da karakteriše, onaj davnašnji, meni dobro poznat predeo.«

Don Henaro i don Huan razmeniše poglede. Nekakva seta im se prevlačila preko lica.

»Na putu za Ištlan nailazim samo na avetinjske putnike«, rekao je tiho.

Pogledao sam don Huana. Nisam shvatio šta je don Henaro želeo da kaže.

»Na putu za Ištlan, Henaro sreće samo nekakva bića lišena sadržine«, objasni don Huan. »Hajde, na primer, tebe da zamislimo kao utvaru. Ono što će te tom prilikom karakterisati biće ljudska osećanja i

ljudske žudnje. Zbog toga on kaže kako uvek sreće avetinjske putnike na svom putu prema Ištlanu.«

Onako sasvim neočekivano, pade mi na um da je don Henarovo putovanje samo jedna metafora.

»Tvoj put u Ištlan nije stvaran«, rekao sam.

»Stvaran je!« umeša se don Henaro. »Putnici nisu postojeći.«

Klimanjem glave pokazao je prema don Huanu i rekao, postižući takvu intonaciju da mu je zaista pošlo za rukom da toliko ubedljivo naglasi i stavi to do znanja. »On je jedini ko je stvaran. Svet je jedino stvaran kada je on pored mene.«

Don Huan se nasmeši.

»Henaro ti je ispričao svoju priču«, rekao je don Huan, »prvenstveno zbog toga što si juče *zaustavio postojeću stvarnost*, a i on deli mišljenje sa mnom da ti je pošlo za rukom da *vidiš*, ali ti si takva budala da toga uopšte i nisi svestan. Rekao sam mu da si jedna od onih neizvesnih osoba, ali da ćeš svakako, kasnije ili ranije, *videti*. U svakom slučaju, kada sledeći put sretnješ saveznika, ako do takve prilike uopšte dođe, moraćeš da ga oboriš na zemlju i sve sile da uložiš kako bi ga ukrotio. Ako ti pođe za rukom da preživiš prvi šok, što verujem da će ti poći za rukom, budući da si jak i da već živiš kao ratnik, naći ćeš se u jednoj nepoznatoj zemlji. A onda ćeš, što je sasvim prirodno i tipično za ljude, poželeti da kreneš nazad, prema Los Anđelesu. Ali put za Los Anđeles ne postoji. Ti se više ne možeš vratiti tamo. Ono što si ostavio za sobom, izgubljeno je zauvek. Ali zato ćeš, naravno, biti čarobnjak, ali ni to ti neće pomoći. U ovom stadijumu, najvažnija je činjenica da sve ono što volimo, mrzimo ili želimo, ostaje nepovratno iza nas. Ali, uprkos toj činjenici, jedino osećanja ostaju, osećanja koja ne iščezavaju i koja se ne menjaju, i baš zbog toga čarobnjak svaki put kada krene nazad, zna da nikada neće stići do svoga odredišta, jer zna da ne postoji takva sila na zemlji, pa čak ni sama smrt koja bi ga ponovo spojila sa mestom, stvarima i lju-

dima koje je voleo. To je ono što ti je don Henaro govorio.«

Don Henarovo objašnjenje imalo je moć jednog katalizatora. Njegova priča je toliko uticala na mene da me gotovo neviđenom brzinom toliko potresla kada sam počeo da je povezujem sa događajima iz vlastitog života.

»Šta je sa ljudima koje volim?« upitao sam don Huana. »Šta će im se desiti?«

»Oni će ostati«, rekao je.

»Da li uopšte postoji neki način na koji bih mogao ponovo da ih povratim? Da li bih mogao da ih spasem i povedem sa sobom?«

»Ne, tvoj saveznik duhova će te zaviriti i tako samog će te baciti u neke nepoznate svetove.«

»Ali ja bih mogao da se vratim u Los Angeles, zar ne? Mogao bih da sednem na avion ili autobus i tako se vratim u svoj grad. Los Angeles bi trebalo da je još i sada tamo, zar ne?«

»Naravno«, rekao je don Huan glasno, smejući se. »I Manteka, Temekula i Tuson će takođe biti tamo gde se i sada nalaze.«

»Isto tako i Tekate«, dodao je don Henaro krajnje ozbiljan.

»I Piedras Negras i Trankvitas«, produžio je don Huan smešeći se.

Don Henaro je i dalje nabrajao imena, a isto tako i don Huan, što je naravno uticalo da se do krajnjih granica strasti zanesu igrom nabiranja smešnih i neverovatnih imena gradova.

»Sukob sa saveznikom i vitlanje kroz vazduh promeniće tvoje mišljenje o svetu«, kazao je don Huan. »Takvo jedno mišljenje je suština svega, a kada se mišljenje kao takvo promeni, promeniće se i sama postojeća stvarnost.«

Podsetio me da sam mu jednom pročitao pesmu i da sam tu istu pesmu pozeleo da mu izrecitujem. Izrecitovao mi je nekoliko reči i podsetio me, povodom čega sam se setio da sam mu već jednom prilikom čitao pesme Huan Ramona Himenesa. On je mislio na

jednu s naslovom »El Viaje Definitvo« (»Poslednje putovanje«). Izrecitovao sam je.

... Otići ću. Ostaće ptice. Pevaće:

I moj zeleni vrt će ostati, vrt sa zelenim drvetom i starim bunarom.

Biće još popodneva sa nebom plavim i blagim i zvona sa zvonika će zvoniti kao što zvone ovog popodneva.

Ljudi koje sam voleo otići će a grad će se obnavljati svake godine. Ali moj duh tužan, lutaće u nekom tajnovitom uglu mog vrta cvetnog.

»O takvom osećanju je govorio don Henaro«, rekao je don Huan. »Da bi postao čarobnjak, čovek mora da oseća svom silinom. Čovek koji ume da oseća ima mnogo toga čemu pripada i mnogo toga što mu je drago — ako ništa drugo, ono barem stazu po kojoj hoda

»Ono što je don Henaro rekao u svojoj priči u potpunosti je tačno. Henaro je svoje emocije ostavio u Ištlanu. Njegov dom, njegov narod, sve stvari prema kojima je osećao nekakvu obavezu. Evo ga sad kako luta obuzet nekakvim bleđim osećanjima i ponekad, kako to on kaže, maltene da je u Ištlanu. Ta osećanja koja njega sada prožimaju zajednička su svima nama. Za Henara to je Ištlan, za tebe će to biti Los Angeles, za mene .. .«

Nisam želeo da mi don Huan kaže koje je njegovo mesto u koje želi da se vrati. Zastao je kao da je pročitao moje misli.

Henaro je uzdahnio i izrecitovao početne stihove pesme.

»Otići ću. Ostaće samo ptice.«

Za trenutak sam osetio kako nas svu trojicu zapljuskuje talas agonije i nekakve neopisive usamljenosti. Pogledao sam don Henara i shvatio da se u njemu krije čitavo more nerešenih problema, slike

stvari koje je voleo i ostavio za sobom, jer i on je jedan od onih koji poseduju svoj unutarnji emotivni svet. Tog trenutka sam sasvim jasno osetio da su njegova sećanja navrla tolikom silinom da je sasvim malo trebalo da pa granu na površinu, zbog čega je don Henaro bio na samoj ivici i trebalo mu je samo malo pa da zaplače.

Kao munjom ošinut, skrenuo sam pogled sa njega. Don Henarova osećajnost, njegova neopisiva samoća, naterali su me da plačem.

Pogledao sam prema don Huanu. On je netremice buljio u mene.

»Jedino kao ratnik, čovek može da istraje na stazi spoznaje«, rekao je. »Jer umetnost ratnika je postizanje ravnoteže između osećanja straha što si čovek i osećanja divljenja što si čovek.«

Zagledao sam i jednog i drugog, okrećući se svaki put i prema jednom i prema drugom. Iz očiju im je zračila lucidnost i mir. Svojim ponašanjem stvorili su atmosferu nostalgije koja je silno pritiskala, ali u trenutku kada je izgledalo da će proći čitavo more suza, uspeali su da zadrže taj ogromni plimni talas. Za trenutak sam pomislio da *vidim*. *Video* sam usamljenost čoveka, jasno sam je *video* u obličju jednog ogromnog talasa koji se zaledio na korak-dva ispred mene, zadržan nevidljivim zidom jedne metafore.

I mene je obizimala tuga, i to tako silno, da sam dospeo u stanje euforije. Zagrlio sam ih.

Don Henaro se nasmešio i ustao. Don Huan je takođe ustao i nežno me dotakao po ramenu.

»Sada ćemo te ostaviti ovde«, rekao je. »Postupaj onako kako ti misliš da je najbolje. Saveznik će te čekati na rubu ove doline.«

Pokazao je u pravcu tamne doline u daljini.

»Ako misliš da još nije pravo vreme, nemoj da mu izlaziš u susret«, nastavio je. »Ništa se ne može postići prisiljavanjem. Ako želiš da istraješ, sve mora da ti bude kristalno jasno, a i ti sam moraš da veruješ sebi, da jasno znaš šta možeš a šta ne možeš.«

Don Huan je krenuo svojim putem, ne osvrnuvši se ni jedanput da me pogleda, ali se zato don Henaro okrenuo nekoliko puta i pokretom glave i namigivanjem dao mi do znanja da krenem napred. Gledao sam za njima sve dok ih daljina nije progutala, a onda sam ušao u kola i krenuo. Osetio sam da još nije pogodan čas.